

ERGENLERİN İNTERNET VE
PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIM DAVRANIŞLARININ
BAZI PSİKO-SOSYAL ÖZELLİKLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ
AYŞEN BALKAYA ÇETİN
(Doktora Tezi)
Eskişehir 2014

ERGENLERİN İNTERNET VE

PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIM DAVRANIŞLARININ
BAZI PSİKO-SOSYAL ÖZELLİKLER AÇISINDAN
İNCELENMESİ

Ayşen BALKAYA ÇETİN

DOKTORA TEZİ

Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı

(Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı)

Danışman: Prof. Dr. Aydoğın Aykut CEYHAN

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Eğitim Bilimleri Enstitüsü

Haziran 2014

*Bu Tez Çalışması Anadolu Üniversitesi, Bilimsel Araştırma Projeleri'nce
desteklenmiştir. Proje no: 1107E125

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Ayşen BALKAYA ÇETİN'in "Ergenlerin İnternet ve Problemlı İnternet Kullanım Davranışlarının Bazı Psiko-Sosyal Özellikler Açısından İncelenmesi" başlıklı tezi 3 Haziran tarihinde aşağıda belirtilen jüri üyeleri tarafından Anadolu Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programında, Doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

	Adı-Soyadı	İmza
Üye (Tez Danışmanı)	Prof. Dr. A. Aykut CEYHAN	
Üye	Prof. Dr. Atilla CAVKAYTAR	
Üye	Prof. Dr. A. Sibel TÜRKÜM	
Üye	Prof. Dr. Esra CEYHAN	
Üye	Prof. Dr. Nilüfer ÖZABACI	

ÖZET

ERGENLERİN İNTERNET VE PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIM DAVRANIŞLARININ BAZI PSİKO-SOSYAL ÖZELLİKLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Ayşen BALKAYA ÇETİN

Eğitim Bilimleri (Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık) Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Haziran 2014

Danışman: Prof. Dr. Aydoğan Aykut CEYHAN

Bu araştırma, ergenlerin internet kullanım davranışlarını ortaya koymayı ve problemlili internet kullanım davranışının bazı psiko-sosyal özellikler ile ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu temel amaç kapsamında, ergenlerin internet kullanım davranışları, internette kimlik denemeleri yapma durumları, sosyal paylaşım sitesi (Facebook) kullanımları, internet kullanımının yaşamlarına etkisine yönelik algılamaları betimlenmekte ve ergenlerin psikolojik ihtiyaçları, kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumu düzeylerinin problemlili internet kullanım düzeylerinin önemli bir yordayıcısı olup olmadığı ortaya konmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu, Eskişehir il merkezindeki devlet liselerinde öğrenim gören 2729 öğrenciden oluşmuştur.

Araştırmanın verilerini toplamak için Problemlili İnternet Kullanım Ölçeği-Ergen, Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği, Arnett Heyecan Arama Ölçeği, Yaşam Doyumu Ölçeği ve Kişisel Bilgi Anketi kullanılmıştır. Verilerin analizi ise betimsel istatistikler ve hiyerarşik regresyon analizi ile gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın bulguları ergenlerin önemli bir kısmının internete en çok evdeki bilgisayardan bağlandıklarını, en çok akşam bağlandıklarını, çoğunlukla haftada ortalama 1-5 saat arasında internet kullandıklarını göstermiştir ve internet uygulamalarının kullanımı açısından ise en çok sırasıyla genel bilgi arama, oyun, chat ve eğlenceli zaman geçirmek için kullandıkları bulunmuştur. Ergenlerin internette başka biri gibi davranarak kimlik denemeleri yapma sıklıkları açısından ise asla kimlik denemesi yapmayanların oranı % 32,50, bazen yapanların oranı % 66,40 ve sık sık

yapanların oranı ise % 1,10'dır. İnternette çoğunlukla yapılan kimlik deneme biçimi ise hayali biri gibi davranma olarak belirlenmiştir. Ergenler çoğunlukla insanları daha kolay tanımak için ve daha kolay konuşmak için internette kimlik denemeleri yaptıklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, ergenlerin % 90,70 Facebook kullanıcısıdır ve Facebook kullanmalarının temel nedeni olarak ilk sırada “sohbet etmek” yer almaktadır.

Ergenlerin internetin yaşamlarına etkisine yönelik algılamalarına ilişkin ise % 50'si internetin arkadaşlarıyla ilişkilerini, % 33'ü günlük rutinlerini tamamen olumlu etkilediğini belirtmişlerdir. Ergenlerden % 28'i internetin sağlığını, % 27'si öğretmenlerle ilişkisini, % 26'sı okul performansını ve aile ilişkisini tamamen olumlu etkilediğini belirtmiştir.

Araştırmada, regresyon analizi sonuçları dağınık, kararsız ve başarılı kimlik statülerinin, güç ve sevmeye/sevilme psikolojik ihtiyaçlarının, heyecan arama ve yaşam doyumu niteliklerinin problemlili internet kullanımında önemli yordayıcılar olduğu ve bu değişkenlerin birlikte toplam varyansın % 20'sini açıkladığı ortaya çıkmıştır.

Araştırmada kız ergenlerin problemlili internet kullanımının yordayıcıları; sevmeye/sevilme ve güç ihtiyaçları, başarılı, kararsız ve dağınık kimlik statüleri ve heyecan arama olarak belirlenmiştir. Bu değişkenler birlikte toplam varyansın % 17'sini açıklamıştır. Erkek ergenlerin problemlili internet kullanımının yordayıcıları ise sevmeye/sevilme ve güç ihtiyaçları, başarılı ve dağınık kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumudur. Bu değişkenlerin birlikte toplam varyansın % 16'sını açıkladığı ortaya çıkmıştır. Kızlar ve erkekler ayrı ayrı incelendiğinde hemen hemen aynı yordayıcıların önemli olduğu görülmüştür. Sadece kızlarda yaşam doyumu, erkeklerde kararsız kimlik statüsü problemlili internet kullanımının önemli yordayıcısı değildir.

Anahtar Sözcükler: Problemlili internet kullanımı, internet bağımlılığı, psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumu, ergen

ABSTRACT

INTERNET AND PROBLEMATIC INTERNET USER BEHAVIOUR OF ADOLESCENTS

INVESTIGATION OF SOME PSYCHO-SOCIAL CHARACTERISTICS

Ayşen BALKAYA ÇETİN

Department of Educational Sciences (Guidance and Psychological Counseling)

Anadolu University, Institute of Educational Sciences, June 2014

Advisor: Prof. Dr. Aydoğın Aykut CEYHAN

The aim of this study is to determine the internet use behaviors of adolescents and investigate the relationship between problematic internet usage behavior and some psychosocial characteristics. Based on this overall aim, the study describes internet use behaviors of adolescents, their identity experiment on the internet, their Facebook use and their perceptions regarding the influence of internet usage on their lives. Moreover, this study indicates whether adolescents' psychological needs, identity statuses, and sensation seeking and life satisfaction levels are a significant predictors of problematic internet use levels. The participants of the study were 2729 state high school students in Eskişehir. The instruments used for data collection were Problematic Internet Usage Scale-Adolescents, Basic Needs Inventory, Ego Identity Status Scale, Arnett Sensation Seeking Scale, Life Satisfaction Scale and Personal Information Form. Descriptive statistics and hierarchical regression analysis were used for data analysis.

The research findings reveal that a considerable part of the adolescents mostly get connected to the internet by their computers at home, and use the internet mostly in evenings and get connected to the internet mostly about one to five hours per week. Adolescents mainly use the internet for – in the order of response – general information seeking, games, chat and entertainment. Given the frequency of identity experiment, i.e. pretending to be someone else on the internet, the following results were obtained: the rate of respondents that never experiment with their identity is 32.50%, the rate of those that sometimes experiment with their identity is 66.40%, and those that frequently experiment with their identity is 1.10%. The most frequent identity experiment on the internet is pretending to be an imaginary person. The respondents have mentioned that

adolescents refer to identity experiment on the internet to be acquainted with others more easily and to communicate more easily. The study has also shown that 90.70% of the adolescents are Facebook users and the main reason for using Facebook is “chatting”.

In terms of adolescents’ perceptions regarding the effects of internet on their lives, it was found that 50% report positive effects on their relationships with their friends, 33% report positive effects on their daily routines. Moreover, 28% stated that internet affects their health positively, 27% reported positive effect on their relationship with teachers and 26% of them stated that internet has positive effect on both their school performance and relationship with the family.

The results of regression analysis have revealed that diffusion, moratorium and achievement identity statuses, psychological needs for power and belonging, sensation seeking and satisfaction with life are important predictors for problematic internet use, and that all these variables explain 20% of the total variance.

In the research, predictors of female adolescents’ problematic internet use were found as belonging and power psychological needs, sensation seeking, diffusion, moratorium and achievement identity statuses. All these variables together explained 17% of the total variance. Predictors of male adolescents’ problematic internet use were belonging and power psychological needs, achievement and diffused identity statuses, sensation seeking and life satisfaction. And these variables explained 16% of the total variance. Thus, it can be stated that almost the same predictors are significant for both females and males. In contrast, life satisfaction was not found as significant predictor of females’ problematic internet use, and moratorium identity status did not predict males’ problematic internet use significantly.

Key Words: Problematic internet use, internet addiction, psychological need, identity status, sensation seeking, satisfaction with life, adolescent.

ÖNSÖZ

Günümüzde etkileri en çok hissedilen, konuşulan, tartışılan ve araştırılan araç internettir. Daha çok internetin bireyler ve aileler üzerindeki olumsuz etkilerinden söz edilmektedir. Bireyler internette oyun oynayıp güzel vakit geçirdiklerini düşünürken günlük yaşamları ve aile ilişkilerini ihmal edebilmektedirler. İnternette ait olma duygusu yaşamak isterken sosyal çevrelerinden kopmakta, kurdukları ilişkilerden zarar görebilmektedir. İnternette kurulan riskli ilişkilerin duygusal etkileri gerçektir. İnternette sosyal ilişki kurulduğunda yaşanan olumlu duygular ne kadar doyurucuysa, hayal kırıklıkları da o kadar yıkıcıdır. Hatta internette günlük yaşama göre hayal kırıklığı yaşama ihtimali daha fazladır. Çünkü internette iletişim kurulan kişiler tanımadığımız kişiler olabilir, hatta gerçek bile olmayabilirler. Aileler açısından düşünüldüğünde de, eşleri internet başında saatler geçirdiği için ailede yaşanan problemler artmaktadır. Bu durum ailelerin parçalanmasına kadar gidebilmektedir. Aileler en çok çocuklarının bilgisayarın başından kalkmadığından şikâyet etmektedir.

Oysa biz, internet sayesinde öğrenir, gelişir, sosyalleşir, günlük hayatta tanışamayacağımız iyi birisi ile tanışabiliriz. Başka pek çok yerde söyleyemediğimiz düşünceleri söyleyebilir, aynı anda binlerce kişiye düşüncelerimizi ulaştırabiliriz, sevdiklerimize ayırdığımız süreyi bile arttırabiliriz.

Aslında sorulması gereken Sorular şunlardır: İnternetin yarattığı olumsuz etkilerden kaçınmak için nimetlerinden vaz geçmek dışında bir yol yok mudur? İnternetin hem nimetlerinden yararlanıp, hem de sosyal ve duygusal olarak örselenmeden, günlük yaşam işlevlerimizi bozmadan interneti kullanamaz mıyız? Bu soruların cevabını yaşamımızı etkileyen diğer sorunların çözümünde de bulmuştuk. Aslında bir araç olan internet, amaç haline geldiğinde sorun oluyor. Günlük hayatın içinde eğlenceye, oyun oynamaya, arkadaşlığa, bilgi aramaya, öğrenmeye, cinselliğe ne kadar zaman ayırabiliyorsak, internete de bu denge doğrultusunda zaman ayırmakla çözülecektir sorunlar. Önceden bulduğumuz bu cevapları uygulayarak interneti iyi bir yardımcı olarak kullanabiliriz.

Bu tezi yazarken anlayışını benden esirgemeyen Sayın Hocam Prof. Dr. Aydoğan Aykut CEYHAN'a, mesleki gelişimim boyunca beni destekleyen Sevgili Hocam Prof. Dr. Esra CEYHAN'a teşekkürlerimi sunuyorum. Bugün bu durumda olmamı borçlu olduğum Sevgili Hocalarım Prof. Dr. Ayşe Sibel TÜRKÜM ve Prof. Dr. Gürhan CAN'a teşekkürlerimi sunuyorum. Sevgili arkadaşım Yrd. Doç. Dr. Bahtiyar ERASLAN ÇAPAN'a verdiği pratik, değerli önerileri ve desteği için teşekkür ederim.

Yrd. Doç. Dr. Yıldız KURTYILMAZ ve Yrd. Doç. Dr. Bircan ERGÜN BAŞAK'a değerli görüşleri için teşekkür ederim. Sevgili Arş. Gör. Meryem DEMİR'e en kolay yardım istediğim kişi olduğu ve her seferinde yardım ettiği için teşekkür ederim. Beni destekleyen ve cesaretlendiren lisans yıllarımdan bu yana dostum olan Psikolojik Danışman Hatice ÖZER'e de teşekkürler.

Gelişimim boyunca en çok sabır ve destek gördüğüm, yüzlerinden gülümseme eksik olmayan, bana sevmeyi öğreten ve gözlerimin gülmesini sağlayan Canım Annem Hayriye BALKAYA'ya ve Canım Kızım Şevval SARIYER'e binlerce teşekkür ediyorum. Öğrenme istediğimi hep besleyen Babam Mehmet BALKAYA ve kardeşlerim, Arif BALKAYA, Nurşen BALKAYA PAŞA, Resul BALKAYA'ya şükranlarımı sunuyorum.

Öğrenciliğimin son 3.5 yılına tanık olan ve birçok eşin veremeyeceği desteği veren Canım Eşim Sebahattin ÇETİN'e ve sevgili oğulları Yusuf ve Engin ÇETİN'e de teşekkür ediyorum.

Hem öğreten, hem öğrenen olmayı dengelemeye çalışırken bana güç ve enerji veren Sevgili Öğrencilerime de teşekkürler.

Bitirememekten korktuğum “Tez”im Bitti.
YAŞASINNN....

Ayşen Balkaya Çetin
Eskişehir, 2014

ÖZGEÇMİŞ

Ayşen BALKAYA ÇETİN

Eğitim Bilimleri Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Anabilim Dalı
Doktora Programı

Eğitim

- Yüksek Lisans 2005 Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Anabilim Dalı
- Lisans 1992 Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fatih Eğitim Fakültesi,
Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Programı

İş

- 1993–1997 Psikolojik Danışman, Rehberlik ve Araştırma Merkezi, Eskişehir
- 1997–2001 Psikolojik Danışman, İki Eylül İlköğretim Okulu, Eskişehir
- 2001 – Öğretim Görevlisi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir

Kişisel Bilgiler

Doğum Yeri ve Yılı: Eskişehir – 1971 Cinsiyeti: Kadın Yabancı Dil: İngilizce

İÇİNDEKİLER

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	
ÖZET	4
ABSTRACT	6
ÖNSÖZ	8
ÖZGEÇMİŞ	10
İÇİNDEKİLER	11
TABLO LİSTESİ	15
BİRİNCİ BÖLÜM: GİRİŞ	1
Problem	1
Araştırmanın Amacı	9
Araştırmanın Önemi	10
Sınırlılıklar	12
Tanımlar	12
İKİNCİ BÖLÜM: İLGİLİ YAYINLAR	14
Ergenlik Dönemi İle İlgili Açıklamalar	14
Ergenlik Dönemi	14
Ergenlerde Psikolojik İhtiyaçlar	16
Ergenlerde Kimlik Gelişimi	24
Ergenlerde Heyecan Arama	29
Ergenlerde Yaşam Doyumu	32
İnternet İle İlgili Açıklamalar	33
İnternet	33
İnternetin Kullanımının Artmasında İnternetin Özelliklerinin Rolü ..	34
İnternet Kullanımının Artmasında Kullanıcıların Özelliklerin Rolü ..	37
İnternet Bağımlılığı Kavramı	38
Problemlerle İnternet Kullanımı	43

Ergenlerde İnternet Kullanımı İle İlgili Açıklamalar	45
Ergenlik Döneminin Özellikleri ve İnternet Kullanımı	47
Çevresel Özellikler ve İnternet Kullanımı	48
İnternet Kullanımının Ergenlerin Gelişimine Katkıları	50
İnternet Kullanımının Ergenlerin Gelişimine Olumsuz Etkileri	55
Ergenlerde İnternet Kullanımı ve Psikolojik İhtiyaçlar	61
Ergenlerde İnternet Kullanımı ve Kimlik Gelişimi	63
Ergenlerde İnternet Kullanımı ve Heyecan Arama	66
Ergenlerde İnternet Kullanımı ve Yaşam Doyumu.....	66
İlgili Araştırmalar.....	67
Ergenlerin Genel Olarak İnternet Kullanım Davranışlarını Betimlemeye İlişkin Araştırmalar	67
İnternette Yaptıkları Kimlik Denemelerine İlişkin Araştırmalar	83
Sosyal Paylaşım Sitesi (Facebook) Kullanımına İlişkin Araştırmalar	88
Ergenlerin İnternet Kullanımının Yaşamlarına Etkisine Yönelik Algılamalarına İlişkin Araştırmalar	90
Ergenlerin Problemlı İnternet Kullanımının Yordayıcılarına İlişkin Araştırmalar	91
Problemlı İnternet Kullanımı ve Psikolojik İhtiyaçlara İlişkin Araştırmalar.....	93
Problemlı İnternet Kullanımı ve Kimlik Gelişimine İlişkin Araştırmalar	97
Problemlı İnternet Kullanımı ve Heyecan Aramaya İlişkin Araştırmalar.....	98
Problemlı İnternet Kullanımı ve Yaşam Doyumuna İlişkin Araştırmalar.....	100
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM	105
Araştırma Modeli	105
Çalışma Grubu	105
Veri Toplama Araçları	106
Problemlı İnternet Kullanım Ölçeği.....	106
Temel İhtiyaçlar Ölçeği	107
Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği	108
Arnett Heyecan Arama Ölçeği.....	110

Yaşam Doyumu Ölçeği.....	110
Kişisel Bilgi Anketi	111
Verilerin Toplanması ve Analizi.....	112
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM: BULGULAR.....	113
Ergenlerin Genel Olarak İnternet Kullanım Davranışlarını Betimlemeye Yönelik Bulgular.....	113
İnternette Yaptıkları Kimlik Denemelerine İlişkin Bulgular	118
Sosyal Paylaşım Sitesi (Facebook) Kullanımına İlişkin Bulgular	123
Ergenlerin İnternet Kullanımının Yaşamlarına Etkisine Yönelik Algılamalarına İlişkin Bulgular.....	125
Problemlı İnternet Kullanımının Yordayıcılarına İlişkin Bulgular.....	127
Kızların Problemlı İnternet Kullanımının Yordayıcılarına İlişkin Bulgular	132
Erkeklerin Problemlı İnternet Kullanımının Yordayıcılarına İlişkin Bulgular	136
BEŞİNCİ BÖLÜM: TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER.....	141
Tartışma	141
Ergenlerin Genel Olarak İnternet Kullanım Davranışlarına İlişkin Bulguların Tartışılması	141
İnternette Yapılan Kimlik Denemelerine İlişkin Bulguların Tartışılması	145
Ergenlerin Sosyal Paylaşım Sitesi (Facebook) Kullanımlarına İlişkin Bulguların Tartışılması	148
Ergenlerin İnternetin Yaşamlarına Etkisine Yönelik Algılamalarına İlişkin Bulguların Tartışılması	149
Problemlı İnternet Kullanımının Yordayıcılarına İlişkin Bulguların Tartışılması	153
Sonuç.....	160
Öneriler	163
EKLER	168
KAYNAKÇA.....	179

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. <i>Araştırma Kapsamında Çalışma Grubunda Yer Alan Liselere Devam Eden Öğrencilerin Sınıflarına Göre Dağılımları</i>	169
Tablo 2. <i>Ergenlerin İnternete En Çok Nasıl Bağlandıklarına İlişkin Bulgular</i>	113
Tablo 3. <i>Ergenlerin İnternete En Çok Bağlanma Zamanlarına İlişkin Bulgular</i>	114
Tablo 4. <i>Ergenlerin İnternet Kullanım Süresine İlişkin Bulgular</i>	115
Tablo 5. <i>Ergenlerin İnternet Uygulamalarını Haftada Ortalama Kaç Saat Kullandıklarına İlişkin Bulgular</i>	116
Tablo 6. <i>Ergenlerin İnternet Kullanım Temel Nedenleri</i>	118
Tablo 7. <i>Ergenlerin İnternette Kimlik Denemesi Yapma Sıklıkları</i>	119
Tablo 8. <i>Ergenlerin İnternette Yaptıkları Kimlik Denemeleri ve Sıklıkları</i>	120
Tablo 9. <i>Ergenlerin Cinsiyetlerine Göre İnternette Kimlik Denemesi Yapma Nedenleri</i>	122
Tablo 10. <i>Ergenlerin Sosyal Paylaşım Sitesi (Facebook) Kullanma Durumları</i>	123
Tablo 11. <i>Ergenlerin Sosyal Paylaşım Sitesi (Facebook) Kullanma Temel Nedenleri</i>	124
Tablo 12. <i>Ergenlerin İnternet Kullanımının Yaşamlarını Etkileme Derecesi</i>	126
Tablo 13. <i>Ergenlerin Psikolojik İhtiyaç, Kimlik Statüsü, Heyecan Arama, Yaşam Doyumu ve Problemler İnternet Kullanım Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Katsayıları</i>	128
Tablo 14. <i>Ergenlerin Psikolojik İhtiyaç, Kimlik Statüsü, Heyecan Arama, Yaşam Doyumunun Problemler İnternet Kullanım Düzeyi Üzerindeki Yordayıcılığına İlişkin Doğrusal Çoklu Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları</i>	129
Tablo 15. <i>Ergenlerin Psikolojik İhtiyaç, Kimlik Statüsü, Heyecan Arama, Yaşam Doyumunun Problemler İnternet Kullanım Düzeyi Üzerindeki Yordayıcılığına İlişkin Doğrusal Çoklu Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları (Önemsiz Değişkenler Çıkarıldıktan Sonra Yeniden Gerçekleştirilen Analiz)</i>	130
Tablo 16. <i>Kız Ergenlerin Psikolojik İhtiyaç, Kimlik Statüsü, Heyecan Arama, Yaşam Doyumu ve Problemler İnternet Kullanım Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Katsayıları.</i>	132

Tablo 17. <i>Kız Ergenlerin Psikolojik İhtiyaç, Kimlik Statüsü, Heyecan Arama, Yaşam Doyumunun Problemlı İnternet Kullanım Düzeyi Üzerindeki Yordayıcılığına İlişkin Doğrusal Çoklu Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları</i>	133
Tablo 18. <i>Kız Ergenlerin Psikolojik İhtiyaç, Kimlik Statüsü, Heyecan Arama, Yaşam Doyumunun Problemlı İnternet Kullanım Düzeyi Üzerindeki Yordayıcılığına İlişkin Doğrusal Çoklu Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları (Önemsiz Değişkenler Çıkarıldıktan Sonra Yeniden Gerçekleştirilen Analiz)</i>	135
Tablo 19. <i>Erkek Ergenlerin Psikolojik İhtiyaç, Kimlik Statüsü, Heyecan Arama, Yaşam Doyumu ve Problemlı İnternet Kullanım Düzeyleri Arasındaki Korelasyon Katsayıları..</i>	137
Tablo 20. <i>Erkek Ergenlerin Psikolojik İhtiyaç, Kimlik Statüsü, Heyecan Arama, Yaşam Doyumunun Problemlı İnternet Kullanım Düzeyi Üzerindeki Yordayıcılığına İlişkin Doğrusal Çoklu Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları</i>	138
Tablo 21. <i>Erkek Ergenlerin Psikolojik İhtiyaç, Kimlik Statüsü, Heyecan Arama, Yaşam Doyumunun Problemlı İnternet Kullanım Düzeyi Üzerindeki Yordayıcılığına İlişkin Doğrusal Çoklu Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları (Önemsiz Değişkenler Çıkarıldıktan Sonra Yeniden Gerçekleştirilen Analiz)</i>	139

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

Problem

Günümüzde bilgisayar ve haberleşme teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişmeler nedeniyle internet, her türlü günlük ihtiyacın karşılanmasında önemli bir araç haline gelmiştir. Bu durum, internet kullanıcılarının yaşamlarının pek çok yönüne ilişkin değişimi de beraberinde getirmiştir. Bireyler artık çoğu ihtiyaçlarını, alışkanlıklarını ve davranışlarını internet ortamının sağladığı olanakları kullanarak gerçekleştirmektedirler. Örneğin, bireyler gazete okumak, müzik dinlemek, televizyon seyretmek, bankacılık işlemi yapmak, eğlenmek, oyun oynamak, bilgi edinmek, iletişim sağlamak, sosyal ilişkiler kurmak, duygu ve düşüncelerini paylaşmak ve vakit geçirmek gibi çok değişik amaçlar ile interneti kullanmaktadırlar. Bu kullanım amaçlarının, son yıllarda hızla artması beraberinde internet kullanıcılarının sayısını ve bu kullanıcıların yaş aralığını, kullanım sürelerini de artırmıştır. Ayrıca, internetteki gelişmelerin süreklilik arz etmesi, çalışma hızı ve kullanım kolaylığı, görüntünün-sesin aynı anda olması, erişilen kaynakların gittikçe çoğalması ve çeşitlenmesi gibi pek çok özellik de internetin insan yaşamındaki önemini sürekli arttırmaktadır (Sancak, 2003).

Internet World Stats'ın verilerine göre, 31 Mart 2009 tarihinde dünya genelindeki toplam internet kullanıcısının yaklaşık 1 milyar 596 milyon kişi olduğu, ülkemizdeki internet kullanıcısının ise yaklaşık 26 milyon 500 bin kişi olduğu ve bu değerın nüfusumuzun % 35'inin internet kullandığına işaret ettiği belirtilmektedir (Akt: Esen, 2010). Yine, Internet World Stats'ın 30 Haziran 2012 tarihli verilerine göre ise, dünya genelindeki toplam internet kullanıcısı yaklaşık 2 milyar 406 bin iken, ülkemizdeki internet kullanıcısı ise yaklaşık 36 milyon 455 bin kişi olduğu ve bu değerın de ülkemizin nüfusunun % 45,70'ini oluşturduğu rapor edilmektedir (Internet World Stats, 2012). Bu veriler çerçevesinde, üç yıllık zaman diliminde dünyadaki internet kullanan kişilerin sayısındaki artışın yaklaşık olarak bir milyar, ülkemizdeki artışın ise yaklaşık on milyon kişi kadar olduğu ve üç yılda ülkemizde % 12 gibi bir artışın söz konusu olduğu görülmektedir.

Son yıllarda internet kullanıcılarının sayısındaki dikkat çekici artışın yanısıra kullanıcıların yaş aralığına ve sürelerine ilişkin artışlar da söz konusudur. Bu artışın tüm gelişim dönemlerinde (çocuklar, ergenler, genç yetişkinler ve yetişkinlerde) söz konusu olduğu görülmektedir. Bu çerçevede Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK)'nin Türkiye'deki 16-74 yaş grubu ile gerçekleştirdiği Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanımı Araştırması sonuçlarına göre (TÜİK, 2012) Ocak-Mart 2012 tarihleri arasında bireylerin % 62,50'sinin hemen hemen her gün internet kullandığı belirlenmiştir.

2013 yılı Nisan ayı verileri ise internet erişimine sahip hanelerin oranının %49,10 olduğunu göstermektedir. Ayrıca, cinsiyet açısından internet kullanan erkeklerin oranının % 59,30 iken kadınların oranının ise % 38,7 olduğu ve her yaş grubunda erkeklerin kadınlardan daha yüksek kullanım oranına sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Bu araştırma kapsamında, ülkemizde internet kullanım oranı en yüksek yaş grubunun ise % 70,60 ile 16-24 yaş grubu olduğu da belirlenmiştir (TÜİK, 2013). Dolayısıyla, ülkemizde interneti çok yoğun bir biçimde kullananların ergenler ve genç yetişkinler olduğu dikkati çekmektedir.

Günümüzde, çocuklar ve ergenler çok erken yaşta internetle tanıştıkları ve interneti en çok kullanan gruplardan biri oldukları için “dijital nesil” olarak adlandırılmaktadır (Livingstone, 2002). Bu nedenle, internet kullanımının her yaştaki bireyleri ve onların ruh sağlıklarını nasıl etkilediği ve özellikle de çocukları ve ergenleri nasıl etkilediği araştırmacıların yoğun ilgisini çekmektedir. Araştırmacılar, internetin sağladığı çeşitli olanakların çocuk, ergen ve genç yetişkinlerin gelişimleri ve yaşamları üzerindeki çeşitli olumlu etkilerinden söz etmektedirler. Bu çerçevede, araştırmacılar internetin bilgiye ulaşmayı kolaylaştırarak akademik başarıyı arttırdığını (Tuncer, 2001), bilgisayar oyunlarının bilişsel gelişimi desteklediğini (Subrahmanyam, Smahel ve Greenfield, 2006) ifade etmektedirler. Ayrıca internet, kullanıcılar için eşsiz bir psikolojik ve sosyal ortam yaratmakta olup, yüz yüze iletişime göre bazı avantajlara sahiptir (McKenna ve Bargh, 2000; McKenna, Green ve Gleason, 2002). Bu avantajlardan ilki internette kişilerin sahte isimler seçerek, kişisel ve tanımlayıcı ayrıntıları gizleyip değiştirerek yüz yüze iletişime göre kendini daha özgür ve rahat bir biçimde ortaya koyabilmeleri ve kendilerini daha fazla açabilmeleridir. Böylece, internette kişiler arası yakınlık yüz yüze iletişimden daha çabuk oluşabilmektedir. Bir diğer avantajı ise internet iletişiminin daha çok metin tabanlı olması nedeniyle,

katılımcıların fiziksel özelliklerinin gizli olmasıdır. Ayrıca internette benzer düşünce ve ilgileri paylaşanları bulmak, özellikle de gizli, sosyal olarak kabul görmeyen sitelere üye olmak gerçek dünyadakine göre daha kolay olmaktadır. Son olarak ise internette iletişimin zamanını ve hızını ayarlama üzerinde bireyin daha fazla kontrolünün olması, interneti yüz yüze iletişime göre daha avantajlı hale getirmektedir (McKenna ve ark., 2002).

İnternetin, yüz yüze iletişimde olmayan avantajları nedeniyle bazı bireyler internet ortamında başkaları ile daha kolay iletişime geçebilmektedirler. Böylece; bazı bireyler için internet ortamı toplumsal baskı ve kaygıların ortadan kalktığı bir “sosyal” ortam haline dönüşebilmekte ve bireyler duygu ve düşüncelerini daha özgürce ve rahatça ifade edebilmektedirler. Aynı zamanda, internetin depresyonun azalmasını sağlayan rahatlama yeri olarak görülmesi (Tsai ve Lin, 2003), ilişkileri güçlendirmesi, kişinin gerçek yaşamına yeni giren insanları tanımayı kolaylaştırması, sosyal kaygıyı azaltması ve sosyal destek sağlaması (Subrahmanyam ve Greenfield, 2008) gibi olumlu yönleri de söz konusudur. Ayrıca, ergenler de internet sayesinde çok farklı kişilerle iletişim kurmayı öğrenmekte, bu deneyimleri gerçek yaşamlarına taşıyarak sosyal yeterliliklerini geliştirebilmektedirler (Huffaker, 2006).

İnternet bireylerin yaşamına olumlu katkılar sağlamakla birlikte son yıllarda olumsuz sonuçları da pek çok araştırmacı tarafından ifade edilmektedir. Bu çerçevede, uzun süreli bilgisayar kullanımı ergenlerde göz rahatsızlıkları, duruş ve iskelet yapısında bozukluklar, karpal tünel sendromu, obezite, radyasyona maruz kalmaya bağlı bazı fiziksel problemlere yol açabileceği belirtilmektedir (Shields ve Behrman, 2000). Aynı zamanda bilgisayar oyunları oynamanın beyinde dopaminin daha fazla salgılanmasına, bilişsel fonksiyonlarda bozulmaya neden olduğu (Houghton, Milner, West, Douglas, Lawrence, Whiting, Tannock ve Durkin, 2004) ve bu çocukların hiperaktivite görüldüğü ifade edilmektedir (Houghton ve ark., 2004; Yoo, Cho, Ha, Yune, Kim, Hwang, Chung, Sung ve Lyoo, 2004). Bilgisayar ve internetin fazla kullanılması çocuğun psikososyal gelişimini de olumsuz etkilemektedir. Elektronik arkadaşlık çocuğun gelişimi için gerekli olan okul, aile ve arkadaş etkileşiminin yerini aldığı zaman çocukların kişiler arası ilişki kurma ve sürdürme becerileri olumsuz yönde etkilenebilmektedir (Caplan, 2002). İnternet kullanmak, sosyal ilişkiler için gerekli olan beceri, yetenek ve sabrın kaybolmasına yol açabilmektedir (Gross, 2004). Ayrıca bazı online faaliyetler ergenlerin gelişimsel görevlerini yerine getirmesini engelleyebilmekte, yaşının ve gelişim düzeyinin üzerinde bilgilere ulaşmasını sağlayabilmektedir. Böylece,

internetin sağladığı sınırsız bilgiler ve bilgisayar başında geçen sürenin artması endişe yaratmaktadır (Subrahmanyam, Kraut, Greenfield ve Gross, 2000; Subrahmanyam, Greenfield, Kraut ve Gross, 2001). Ayrıca internetin cinsel-sözel tacizle karşılaşma, ırkçı ve nefret dolu mesajlar alma (Subrahmanyam ve Greenfield, 2008) gibi riskler de söz konusudur. Bu durum, ergen ve gençlerin sağlıklı internet kullanıcısı olmalarının önemini ve gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır.

“Sağlıklı internet kullanımı” herhangi bir rahatsızlık duymaksızın, uygun sürede, belirlenen amaca ulaşmak için internet kullanımı olarak tanımlanmaktadır. Sağlıklı internet kullanımı, gençlerin bilgi toplarken okuma, yazma, seçme, sınıflandırma gibi çeşitli becerilerini kullanmalarına yardımcı olmaktadır (Shapira, Goldsmith, Keck, Khosla ve McElroy, 2000). Bununla birlikte, fiziksel, eğitimsel, bilişsel, psiko-sosyal ve gelişimsel açıdan yaşanabilecek sorunlardan bazıları internetin uzun süreli ve denetimsiz kullanımı sonucu ortaya çıkabilmekte, uzun süreli internet kullanımı ise bireylerde sağlıksız internet kullanımına yol açabilmektedir. Bundan dolayı, günümüzde internetin sağlıksız kullanımını ifade etmek ve yaşamları olumsuz bir biçimde etkilenen bireylerin aşırı internet kullanım davranışlarını açıklamak için internet bağımlılığı (Canan, Ataoğlu, Nichols, Yıldırım, ve Öztürk, 2010; Johansson ve Götestam, 2004; Kesici ve Şahin, 2010; Young, 1996a, 1996b), problemlili internet kullanımı (Ceyhan, Ceyhan ve Gürçan, 2007; Ceyhan ve Ceyhan, 2009; Shapira, Lessig, Goldsmith, Szabo, Lazowitz, Gold ve Stein, 2003; Yellowlees ve Marks, 2007), patolojik internet kullanımı (Davis, 2001; DiNicola, 2004; Gönül, 2002; Keser-Özcan, 2004; Keser-Özcan ve Buzlu, 2005, 2007; Morahan-Martin ve Schumacher, 2000), kompulsif internet kullanımı (Greenfield, 1999) gibi kavramlardan sıklıkla söz edilmektedir.

“Sağlıksız internet kullanımını” ifade etmek için kullanılan kavramlardan biri olan problemlili internet kullanımı; internet hakkında obsessif düşünceler, hoşgörü ve dürtü kontrolünde azalma, interneti kullanmayı durduramama nedeniyle bireyin psikolojik, sosyal ve bilişsel alanlarda güçlük yaşamasıdır (Caplan, 2002; Davis, 2001). Problemlili internet kullanımı, dürtü kontrol bozukluğunun bir türü olarak görülmekte ve genel olarak internet kullanımını kontrol etmedeki yetersizliğin yarattığı rahatsızlık ve fonksiyonel bozulma olarak açıklanmaktadır (Shapira ve ark., 2000). Bunu destekler biçimde, problemlili internet kullanımının, depresyon, sosyal izolasyon, yalnızlık ve ev/okul/iş performansında azalma ile ilişkili olduğu vurgulanmaktadır (Caplan, 2002). Nitekim, bazı kullanıcılar günlük yaşam etkinliklerini yerine getiremez duruma gelecek kadar interneti aşırı şekilde kullanabilmekte ve böylece yaşamlarındaki sorunlar ve

psikolojik bozulmalar giderek artabilmekte, bağımlılık oluşabilmektedir (Morahan-Martin ve Schumacher, 2000).

Ergenlik kişilik gelişimi ve psikolojik olgunlaşmanın hızlandığı bir dönemdir. Bu nedenle ergenlik dönemindeki bireyler bağımlılık yapıcı etkenlerin zararlı etkilerine maruz kalmaya daha açık bir gruptur (Kaltiala-Heino ve ark., 2004). Bu özelliklerine bağlı olarak ergenler arasında internetin aşırı kullanımı yaygın bir şekilde görülmektedir. Çünkü ergenlerin interneti en çok kullanan grup olmaları (Kaltiala-Heino, Lintonene ve Rimpela 2004; Subrahmanyam ve Lin, 2007; TÜİK, 2012) ve sahip oldukları gelişimsel özellikler onları büyük bir potansiyel risk grubu haline getirmektedir. Araştırmacılar, internetin ergenlerin yaşamlarına önemli olumlu katkılar getirirse ve çağımızın bir gerekliliği olsa da, ergenler için önemli bir tehdit oluşturabildiğini (Ceyhan, 2008a), ergenlerin internetin ve online ilişkilerin etkilerine karşı daha savunmasız olduğunu ve online sömürü ya da online ilişkilerin diğer olası kötü etkilerine karşı daha fazla açık olduğunu (Wolak, Mitchell ve Finkelhor, 2003) ifade etmektedirler.

Ergenler, gelişimsel olarak değişik kimlik denemeleri yapma, farklı heyecanlar arama, riskli davranışlar sergileme ve ait olma, güç, özgürlük, eğlence gibi psikolojik ihtiyaçlarına doyum bulma çabalarını yoğun bir biçimde sergilemektedirler. Ergenler bu çabalarını gerçek yaşam ortamında olduğu kadar internet yoluyla sanal ortamda da sürdürebilmektedirler. Bazı ergenler için internetin sağladığı anonimlik, ulaşılabilirlik, çeşitlilik, özgürlük gibi olanaklar onların gerçek yaşamını ihmal etmelerine ve büyük ölçüde sanal ortamda zaman geçirerek sağlıksız kullanım davranışları göstermelerine yol açabilmektedir. Özellikle; sosyal aktivitelerle ilgilenmeyen, arkadaş ilişkileri ya da meslek veya okul hayatındaki işlevselliği bozulan öğrencilerin internet bağımlılığı riski taşıdığı ifade edilmektedir. Ayrıca, internette ne kadar zaman geçirdiğini saklayan, az uyuduğu için ertesi gün yorgun olan, bir sonraki gece de internette dolaşan ergenlere de problemler internet kullanımı açısından dikkat edilmesi gerektiği belirtilmektedir (Colwell ve Payne, 2000). Böylece, internet kullanımı bazı ergenler için kolaylaştırıcı-geliştirici bir işlevsellikten, engelleyici-sağlıksızlaştırıcı bir işlevselliğe bürünmektedir. Bu nedenle, kimlik gelişiminin ön plana çıktığı, heyecan arama ve risk alma davranışlarının arttığı bir dönemde ergenlerin internet kullanımına, internetin yarattığı etkilere ve problemler internet kullanımına/internet bağımlılığına yönelik çalışmalar önemli hale gelmektedir. Bu kapsamda, ergenlerin problemler internet kullanımı ile

temel psikolojik ihtiyaçları, kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır.

Psikolojik ihtiyaçlar ergenlerin davranışlarını yönlendiren önemli faktörlerden biridir. Glasser (2003'den akt. Eşici, 2007)'e göre beş temel psikolojik ihtiyaç (hayatta kalma, ait olma (sevme/sevilme), güç, özgürlük ve eğlenme) vardır ve davranışlar doğuştan insanda var olan bu temel ihtiyaçları karşılamaya yöneliktir. Böylece, psikolojik ihtiyaçlar, doyumları veya doyumsuzlukları, çeşitli alanlara yönelmeyi ve yönelimlerin şiddetini etkileyerek bireyin içsel ve dışsal dünyası şekillendirmektedir (Çelikalı, 2004). Ergenlerin psikolojik ihtiyaçlarını doyurma kaynaklarından biri de internettir. İnternet ergenlerin yaşlılar ile ilişkiler geliştirmelerine ve ait olma ihtiyacını karşılamalarına hizmet edebilmektedir. Ergenlik döneminde ön plana çıkan yaşıt kabulü ve sosyal onay internet yoluyla iletişim kurularak kolaylıkla elde edebilmektedir (Tsai ve Lin, 2003). Bu nedenle, günümüzde ergenler arasında internet yoluyla arkadaşlık kurmak popüler hale gelmiştir (Lin ve Tsai, 2002). Oysa, ergenlerin bir gruba ait olma ihtiyaçlarının sanal ortamlarda gidermelerinin de bağımlılık için önemli bir risk etmeni olduğu düşünülmektedir (Mythily, Qiu ve Winslow, 2008). Bu çerçevede sohbet odalarında konuşan, mesajlar yolu ile paylaşımda bulunan bazı ergenlerin internet bağımlılığının ya da patolojik/sağlıksız internet kullanımının belirtilerini gösterebileceği ve bu ergenlerin günlük yaşamlarının da etkilenebileceği belirtilmektedir (Ceyhan, 2008a). Bu nedenle, ergenlerin problemleri internet kullanımı ile psikolojik ihtiyaçlarının ilişkisinin araştırılmasına gereksinim vardır.

Ergenlik döneminde temel psikolojik ihtiyaçlarını karşılamaya yanısıra kimlik kazanma çabaları da ön plandadır. Bu nedenle, ergenlerin internete daha fazla yöneldikleri görülmektedir. Çünkü internet ergenlerin farklı roller deneyebilmesi için uygun ortam yaratabilmekte ve kimlik gelişimi açısından katkı sağlayabilmektedir. Bu çerçevede, internette ergenler birçok insanla iletişime girerek kimlikleri hakkında zengin geribildirim alabilmekte ve başka birisi gibi davranarak kimlik denemeleri yapabilmektedirler. Bir başka ifadeyle, internet ergenlere kimlik denemeleri açısından çok büyük fırsat sağlamaktadır (Turkle, 1995; Valkenburg ve Peter, 2008). İnternet ile iletişimde görsel ve işitsel ipuçlarını gizlenebildiği için kimlik denemeleri yapmak kolaydır. İnternette kimlik denemeleri gerçek yaşamdaki çekingenliğin yan etkilerini azalttığı için, özellikle ergenliğin ilk yıllarında bireylerin kendilerini tanıtmada daha az çekingen davranmalarını engelleyebilmektedir (Spears ve ark., 2000'den akt: Valkenburg, Schouten ve Peter, 2005). Ayrıca, internette kimlik denemeleri ergenlere

farklı yaş ve kültürel geçmişe sahip kişilerle iletişim kurma fırsatı da vermektedir (Huffaker, 2006). Bu bağlamda, ergenlik döneminde internette kimlik denemeleri ve kendini sunum stratejileri (kendini nasıl biri gibi gösterdiği) önemli görülmektedir (Harter, 1999'dan akt: Valkenburg ve ark., 2005).

İnternetin kimlik gelişimini olumsuz etkileyeceğine ilişkin görüşler de bulunmaktadır. Ergenlik döneminin en temel gelişimsel ihtiyacı olan kimlik kazanımının internet bağımlılığında (Huang, 2006; Ward III, 2000) önemli bir rolü vardır. Sanal ortamdaki bilgiler, ilişkiler gencin gerçek dünyayı öğrenmesini, kimliğini kazanmasını ve gelişimini olumsuz etkilemektedir (Kelleci, 2008). Aynı zamanda internette kişilerin sürekli ideal kimliklerini göstermeleri, kimlik değerlendirmelerinin abartılı olmasına da yol açabilmektedir. Ayrıca sahte kimlik örüntülerini kullanmak ergenin psikolojik olarak kırılgan olmasına da neden olabilmektedir (Ward III, 2000). Özellikle ergenler interneti sorumluluklarından ve kimliklerinden kaçmak için kullanmaya başlayabilmektedirler (Huang, 2006). Bu durum ise problemleri internet kullanımına yol açabilmektedir. Bu konu ile ilgili bir araştırmada, kimlik ve yakınlık krizlerini sağlıklı olarak çözen ergenlerin sanal sohbet ve oyun bağımlılık puanlarının, bu krizleri sağlıklı olarak çözemeyenlerden daha düşük olduğu bulunmuştur (Huang, 2006). Ayrıca kimlik statüleri ve patolojik internet kullanımı arasındaki ilişkileri araştıran bir çalışmada da moratoryum statüsünde olan üniversite öğrencilerinin patolojik internet kullanımlarının erken bağlanmış kimlik statüsündekilerden daha fazla olduğu bulunmuştur (Matsuba, 2006). Bir diğer araştırmada da moratoryum ve kimlik karmaşası statüsündeki üniversite öğrencilerinin erken bağlanmış ve başarılı kimlik statüsündekilere göre problemleri internet kullanım düzeylerinin daha yüksek olduğu saptanmıştır (Ward III, 2000). Ülkemizde ise üniversite öğrencilerinde problemleri internet kullanımı ile kimlik statüleri arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada sırasıyla "kimlik arayışı statüsü" ve "başarılı kimlik statüsünün" (ters yönde) problemleri internet kullanımının önemli bir yordayıcısı olduğu bulunmuştur (Ceyhan, 2010a). Sınırlı sayıdaki bu çalışmalar üniversite öğrencileri için gelişimsel ihtiyaç olan kimlik oluşturma problemleri internet kullanımında önemli bir rolü olabileceğini göstermektedir.

Ergenlik döneminin en temel özelliklerinden biri de yenilik ve heyecan arayışıdır. Bu özellik ergenlerin alkollü araba kullanma, madde kullanma, dalma, paraşütle atlama gibi tehlikeli davranışlara yönelmesine (Farley ve Cox 1971'den Akt: Lin ve Tsai,

2002), internette sörf yaparak ya da birçok çevrimiçi aktivitede bulunarak teknoloji macerasına atılmalarına da neden olabilmektedir. Yenilik ve heyecan arama özelliği, yaşıt etkisinin yoğun olması gibi ergenlere özgü olan özellikler ergenlerin internet bağımlısı olmalarını kolaylaştırmaktadır (Lin ve Tsai, 2002).

Ayrıca, ergenlik döneminin doyum gereksiniminin arttığı bir dönem olduğu belirtilmektedir. Doyum, beklentilerin, gereksinimlerin, istek ve dileklerin karşılanmasıdır. Neugarten'e göre ise yaşam doyumunu kişinin yaşamda ne istediği ile ne elde ettiğinin karşılaştırılarak değerlendirilmesidir (Akt: Onur, 2006). Bu çerçevede, uzun süreli internet kullanımı, akademik başarıda düşüşe, kişiler arası ilişkilerde bozulmaya neden olarak ve sorunlarla yüzleşmemek için bir bahaneye dönüşerek bireylerin yaşam doyumunu olumsuz yönde etkilemektedir (Wang, Chen, Lin ve Wang, 2008)

Sonuç olarak, günümüzde internet kullanmak neredeyse kaçınılmaz bir gerekliliktir. Gün geçtikçe olağanüstü bir biçimde büyüyen internet sağlıklı olarak kullanıldığında büyük bir bilgi kaynağına dönüşmektedir. Ancak bu teknoloji sağlıksız kullanıldığında, gençlerin günlük yaşamlarını, başarılarını ve ruh sağlıklarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle ergenlerde internet bağımlılığı ile ilgili olabilecek tüm etmenler bir arada değerlendirilmelidir. İnternetin ergenlerin gelişimsel ihtiyaçlarının doyumuna nasıl bir katkı sağladığının çeşitli araştırmalar yoluyla ortaya konması da büyük önem taşımaktadır (Ceyhan, 2008a).

Ülkemizde ergenlerin internet kullanımı ile problemlerli internet kullanımları çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Ergenlerin internet kullanımı ile ilgili araştırmalar; interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarını (Aktaş-Arnas, 2005), interneti hangi amaçlarla kullandıklarını ve gençler üzerindeki etkilerini (Altın, 2006), akademik başarı ile ilişkisini (Altuğ, Ersöz ve Gencer, 2011), ergenlerin toplumsallaşmasında internetin etkilerinin öğretmen görüşlerine göre incelenmesini (Arslan-Cansever, 2009), öğrenme isteksizliğini (Doruk, 2007), internet kullanım motivlerini (Ceyhan, 2011a), spor yapan ve yapmayanların internete yönelik tutumlarını (Kayıkçı, 2007) incelemektedir. Ayrıca, internet kullanımı ve internet bağımlılığı ile ilgili aile görüşlerini (Gündüz ve Şahin, 2011), internet kullanım süresinin cinsiyet ve psikiyatrik belirtilerle ilişkisini (Kelleci, Güler, Sezer ve Gölbaşı, 2009) ortaya koymaktadır. Problemlerli internet kullanımı ile ilgili araştırmalar ise problemlerli internet kullanımının yaygınlığını (Canbaz, Sunter, Peksen ve Canbaz, 2009), depresyon (Canan ve ark., 2010), akran baskısı ve algılanan sosyal destek (Kıran-Esen, 2009), yalnızlık ve iyilik

hali (Çağır ve Gürkan, 2010), yalnızlık, sosyal destek ve yaşam doyumu (Esen, 2010) ile ilişkisini, problemlili internet kullanımının yordayıcılarını (Ceyhan, 2011b) incelemektedir. Bu çerçevede ülkemizde ergenlerin internet kullanımı ve bu kullanım ile ilişkili çeşitli kişisel, sosyal ve psikolojik değişkenlerin ilişkisi son yıllarda daha çok araştırılmakta olup, bu araştırmaların daha da artmasına ve gelişmesine ihtiyaç vardır.

Araştırmanın Amacı

Günümüzde, ergenlerin internet kullanım davranışlarını incelemek oldukça önemlidir. Bu kapsamda, mevcut araştırma öncelikle ergenlerin internet kullanım davranışlarını çeşitli yönleri ile ortaya koymayı amaçlamaktadır. Sonrasında ergenlerin bazı psiko-sosyal özellikleri ile problemlili internet kullanım davranışının ilişkisini incelemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, problemlili internet kullanımının ergenlik döneminin özellikleri olan psikolojik ihtiyaçlar, kimlik statüsü, heyecan arama ve yaşam doyumu ile ilişkisi bir arada incelenmektedir. Bu temel amaçlar çerçevesinde, aşağıdaki araştırma sorularına yanıt aranmaktadır:

1. Ergenlerin internet kullanım davranışları nasıldır?
  - 1.1. Ergenler internete nasıl bağlanmaktadır?
  - 1.2. Ergenler internete ne zaman bağlanmaktadır?
  - 1.3. Ergenlerin haftalık internet kullanım süreleri nasıldır?
  - 1.4. Ergenlerin haftalık internet uygulamalarına ilişkin kullanım süreleri nasıldır?
  - 1.5. Ergenlerin internet kullanımlarının temel (birincil) nedeni nedir?
2. Ergenlerin internette kimlik denemelerine ilişkin davranışları nasıldır?
  - 2.1. Ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma sıklıkları nasıldır?
  - 2.2. Ergenler internette ne tür kimlik denemelerini hangi sıklıkta yapmaktadır?
  - 2.3. Ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma nedenleri nelerdir?
3. Ergenlerin sosyal paylaşım sitesi (Facebook) kullanımları nasıldır?
  - 3.1. Ergenlerin sosyal paylaşım sitesi (Facebook) kullanım davranışları nasıldır?
  - 3.2. Ergenlerin sosyal paylaşım sitesi (Facebook) kullanım temel nedenleri nelerdir?
4. Ergenlerin internet kullanımının yaşamlarına etkisine yönelik algılamaları nasıldır?
5. Ergenlerin problemlili internet kullanımı davranışının yordayıcıları nelerdir?

- 5.1. Ergenlerin psikolojik ihtiyaçları, kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumunu düzeyleri problemlili internet kullanım düzeylerinin önemli bir yordayıcısı mıdır?
- 5.2. Kız ergenlerin psikolojik ihtiyaçları, kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumunu düzeyleri problemlili internet kullanım düzeylerinin önemli bir yordayıcısı mıdır?
- 5.3. Erkek ergenlerin psikolojik ihtiyaçları, kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumunu düzeyleri problemlili internet kullanım düzeylerinin önemli bir yordayıcısı mıdır?

Araştırmanın Önemi

Ergenlik dönemi gelişimsel özellikleri yönünden insanın gelişimde önemli yere sahiptir. Özellikle, aileden bağımsızlığını kazanmaya başlayarak yaşamına ilişkin bazı sorumluluklar alma çabasında olan ergen, bir yandan kimlik krizini çözmekle uğraşmakta bir yandan da değişen, çeşitlenen ve yoğunluğu artan sevgi-ait olma, güç, özgürlük ve eğlence gibi temel ihtiyaçlarını yeterli düzeyde karşılayabilmenin mücadelesini vermektedir. Bu yönleri ile ergenlik dönemi, insanın gelişimi boyunca psikolojik danışma ve rehberlik hizmetlerine en çok ihtiyaç duyabileceği dönemlerin başında gelmektedir. Çünkü bu dönemde ergenler gelişimlerini etkileyecek pek çok faktörün etkisine açıktır.

Teknolojideki gelişmeler sonucunda bilgisayar ve internet ergenlerin gelişimini olumlu ya da olumsuz etkileyen faktörler arasında yer almaktadır. İnternet bir yandan ergenlerin aradıkları bilgiyi bulmalarını, araştırma yapmalarını kolaylaştırırken, diğer yandan aşırı, kontrolsüz ve sağlıklı olmayan amaçlar için kullanıldığında kişisel becerilerin gelişimini olumsuz yönde etkileyebilmektedir (Colwell ve Kato, 2003). Ülkemizdeki genç nüfusun yoğunluğunun fazla olması ve internet kullanımı bakımından gençlerin en büyük grubu oluşturmaları nedeniyle problemlili internet kullanımı ve internetteki risk faktörleri ile ilgili çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu araştırmanın da bu ihtiyacın giderilmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Doğru yönlendirmelerle gençler interneti verimli kullanabilirler. Bu konuda kamu ve bilişim sektörüne, okullara, öğretmenlere ve medyaya önemli görevler düşmektedir. Araştırma sonucunda, ergenlerin internet kullanım davranışları hakkında elde edilen bilgilerin genişleyeceğine, elde edilen bilgilerin tüm bu kişi ve kurumlara yardımcı

olacağına inanılmaktadır. Bu araştırma ile interneti en yaygın olarak kullanan ergenlerin günlük yaşamlarına ve etkinliklerine internetin etkilerini nasıl algıladıkları da ortaya konulabilecektir. Ayrıca ülkemizde lise öğrencilerinin internette ne tür kimlik denemeleri yaptıkları ve hangi kendini sunum stratejisini kullandıkları ile ilgili yapılan araştırmaların sayısı oldukça azdır. Bu çalışmanın bu eksikliği giderme yönünde bir adım olduğu söylenebilir.

Özellikle internetin olumsuz etkilerine daha açık olan ergenlerin internet kullanımının altında yatan değişkenlerin incelenmesi önemlidir. Bu çalışmada, ergenlerde problemlerli internet kullanımını yordayan bazı psikolojik değişkenler de incelenmekte ve bu incelemenin ilgili alanyazına katkı sağlanacağına inanılmaktadır.

Kimlik gelişiminin ön plana çıktığı, heyecan arama ve risk alma davranışlarının arttığı bir dönemde ergenlerin internet kullanımına, internetin yarattığı etkilere ve problemlerli internet kullanımına/internet bağımlılığına yönelik çalışmalar önemli hale gelmektedir. Bu kapsamda, ergenlerin problemlerli internet kullanımı ile temel psikolojik ihtiyaçları, kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin belirlenmesi büyük önem taşımaktadır. Bu psiko-sosyal değişkenlerin rolünün belirlenmesi problemlerli internet kullanımının altında yatan gelişimsel özelliklerin sanal ortamlar dışında geliştirilme yollarının daha çok düşünülmesini sağlayabilecektir. Ergenlerin gelişimsel ihtiyaçlarının karşılanmasına yönelik çalışmaların planlanmasında uzmanlara yol gösterebilecektir. Araştırma kapsamında ergenlik dönemindeki problemlerli internet kullanımını ile ilişkili olabilecek bazı psikolojik değişkenlerin birkaçının birlikte incelenmesi ergenlerin internet kullanım davranışlarını daha iyi anlamaya ve buna yönelik yapılabilecek yardımları daha çok zenginleştirmeye katkıda bulunabilecektir. Ayrıca araştırmanın sonuçlarının Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık alanında çalışan uzmanların ergenlerin internet kullanım davranışlarını anlamalarına ve etkili hizmetler oluşturmalarına, öğrencilerdeki problemlerli internet kullanımı ile ilgili olarak önleyici rehberlik programlarının geliştirilmesine önemli katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak, günümüzde internet kullanmak neredeyse kaçınılmaz bir gerekliliktir. Gün geçtikçe olağanüstü bir biçimde büyüyen internet sağlıklı olarak kullanıldığında büyük bir bilgi kaynağına dönüşmektedir. Ancak bu teknoloji sağlıksız kullanıldığında, gençlerin günlük yaşamlarını, başarılarını ve ruh sağlıklarını önemli ölçüde etkilemektedir. Bu nedenle ergenlerde internet bağımlılığı ile ilgili olabilecek

tüm etmenler bir arada değerlendirilmelidir. İnternetin ergenlerin gelişimsel ihtiyaçlarına bir çözüm mü; yoksa engel mi olduğunun da çeşitli araştırmalar yoluyla ortaya konması da büyük önem taşımaktadır (Ceyhan, 2008a). Bu çerçevede araştırmada ergenlerin internet kullanım davranışları ve problemleri internet kullanımının yordayıcıları incelenmiştir.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıkları şunlardır:

1. Bu araştırmanın çalışma grubu, 2011–2012 öğretim yılında Eskişehir ili merkezinde yer alan devlet liselerine devam eden öğrenciler ile sınırlıdır.
2. Araştırma, internet kullandığını bildiren lise öğrencileri ile sınırlıdır.
3. Araştırmada, ergenlerin sosyal paylaşım sitesine ilişkin bilgileri Facebook kullanımları ile sınırlıdır.
4. Bu çalışma, problemleri internet kullanımı için psikolojik ihtiyaçlar, kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumu değişkenlerinin yordayıcılıklarının incelenmesi ile sınırlıdır.

Tanımlar

Problemleri İnternet Kullanımı: Problemleri internet kullanımı; internet hakkında obsesif düşünceler, hoşgörü ve dürtü kontrolünde azalma, interneti kullanmayı durdurmada yetersizlik sonucu bireyin yaşamında bilişsel, psikolojik ve sosyal güçlükler oluşmasıdır (Caplan, 2002; Davis, 2001).

Kimlik: Bir bireyin “ben kimim?” ve “ne olacağım?” sorularına verdiği yanıtların tümü; süreklilik ve aynılık bilincidir. Kimlik, bir insanın dünyada bir yer alma duygusudur. Cinsel, toplumsal ve mesleki kimlik biçimlerinde somutlaşır (Onur, 2006).

Kimlik statüsü: Marcia’nın bireylerin ideoloji ve kişiler arası alanlarda seçenekleri araştırmasını ve bağlanmalarını göz önüne alarak yaptığı sınıflamadır (Morsünbül, 2005).

İhtiyaçlar (Needs): Seçim kuramına göre; doğuştan gelen, bireyin genetik yapısına işlenmiş, davranışların, seçimlerin nedenleri arasında yer alan içsel uyaranlardır (Glasser, 2005).

Heyecan Arama: Değişik, yeni, karmaşık ve yoğun duygular ve deneyimler arama ve bu duygu ve deneyimler için fiziksel, sosyal, yasal ve finansal risk almaya istekliliği içeren kişilik özelliğidir (Zuckerman ve Kuhlman, 2000).

Yaşam Doyumu: Bireyin kendi yaşamını her şey dahil bir şekilde bilişsel değerlendirmesidir (Pavot ve Diener, 1993). Kişinin yaşamda istedikleri ile elde ettiklerinin karşılaştırılmasıyla ulaştığı sonuçtur (Neugarten, 1961'den Akt: Onur, 2006).

İKİNCİ BÖLÜM İLGİLİ YAYINLAR

Bu bölümde sırasıyla ergenlik dönemi, internet, ergenlerin internet kullanımı ile ilgili kuramsal açıklamalara yer verildikten sonra, ilgili araştırmalardan söz edilmiştir.

Ergenlik Dönemi İle İlgili Açıklamalar

Bu bölümde, ergenlik dönemi ile ilgili bilgi verildikten sonra, ergenlerde psikolojik ihtiyaçlar, ergenlerde kimlik gelişimi, ergenlerde heyecan arama, ergenlerde yaşam doyumu başlıkları altında açıklamalar yapılmıştır.

Ergenlik Dönemi

İnsanlar yaşamları boyunca sürekli gelişim ve değişim halindedirler. Bu gelişimin en yoğun yaşandığı dönem olan, çocukluk ve yetişkinlik yılları arasında yer alan ergenlik döneminde her yönden kapsamlı bir gelişim söz konusudur. Çocukluktan yetişkinliğe geçiş olan ergenlik döneminde, biyolojik, psikolojik, sosyal olarak gelişme ve olgunlaşma meydana gelir, deneyimler kazanılır. Ergenlik, cinsiyetler ve coğrafi bölgeler açısından farklılık olsada 10–12 ile 18–21 yaşları arasındaki dönemdir (Santrock, 2004). Ergenlik dönemi, kimlik gelişiminin hız kazandığı, dostluk ve ait olmanın, tekrarlayan doyum ve mutluluk arayışının önemli olduğu (Huang ve Shen, 2010), sosyal becerilerin geliştiği, eğitimsel seçimlerin yapıldığı, değerlerin, yaşam tarzının ve sağlıklı davranışların biçimlendiği dönemdir (Kaltiala-Heino ve ark., 2004). Ergenlik, gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir (Yörükoğlu, 1996). Bu dönemde ergen bir yandan fiziksel değişimlere uyum sağlamaya çalışır, diğer yandan artan bilişsel yeterlilikleriyle kendisini, ailesini ve toplumdaki yerini değerlendirir. Ergen bu değerlendirmeler sırasında kendisiyle, ailesiyle ve toplumla çatışmalar yaşadığı için bu dönemin anlaşılması önemlidir.

Ergenlik döneminde fiziksel, bilişsel ve psiko-sosyal gelişim alanları birbiriyle iç içedir. Fiziksel gelişim ergenin duygusal, bilişsel ve psiko-sosyal gelişimini etkiler. Kalıtım tarafından yönetilen gelişim alanlarındaki değişikliklerden bir kısmı gözlenebilir ve ölçülebilirken bazıları da gözlenemez. Ergenlik dönemindeki fiziksel değişiklikler kaçınılmaz ve evrensel bir şekilde başlar. Hormon seviyesi artar, kemik

yapısı değişir, kilo artışı ve cinsel organlarda gelişme görülür. Adrenal bezi androjen ve kortizol üretir. Kortizol hormonu stres ile ilişkilidir (Craig, 2002; Jaffe, 1998). Hormonların aşırı salgılanması ergenin huysuz, tedirgin olmasına neden olur. Fiziksel gelişim sırasında ergenler nasıl göründükleri ile de aşırı ilgilenirler. Bazı ergenler görünüşüne ilişkin kargaşa, korku, heyecan yaşayabilirler.

Ergenlikte bedensel, cinsel olgunlaşmanın yanında bilişsel gelişim de gerçekleşir. Bilişsel gelişim ergenlerin kendilerine bakış açılarını ve rollerini şekillendirir. Ergenlerin önemli gelişimsel görevleri mantıklı, işlevsel bir kimlik oluşturmaktır. Özel durumuna bakılmaksızın ergenlerin becerilerini, yeterliliklerini, tutumlarını ve ilişkilerini geliştirmesi gerekmektedir. Benliği, kimliği ve çocukluk döneminde edindikleri ergenlik dönemi boyunca ergene yol gösterir (Craig, 2002).

Hormonların duygu durumuna etkisinin yanında fiziksel gelişimin getirdiği sosyal ve duygusal değişiklikler ve yaşadığı karmaşalar, artan beklentiler ergenin zorlanmasına neden olur. Bu dönemde hırçınlık, durgunluk, karamsarlık, duygularda sürekli değişme, okuldan kaçma, ders çalışmama, sorumluluk almama görülebilir (Yörükoğlu, 1996). Ergenler, büyüme sürecinin ne zaman biteceğini bilememekten, gelişmemekten, yanlış bilgilerden dolayı kaygılı, şaşkın, büyülenmiş, çekingen ve kararsızdırlar. Ergenlerin temel problemi kendi cinslerinde ideal olanı geçmek, gerçek ve ideal arasındaki farklılıkları uzlaştırmaktır. Sürekli kendilerini diğerleriyle karşılaştırıp benlik imajlarını düzenlerler (Craig, 2002; Jaffe, 1998).

Tüm bu gelişmeler sürerken ergenler bir de yaşamın her döneminde olduğu gibi bazı gelişim görevlerini de yerine getirmek durumundadırlar. Havighurst, ergenlik dönemindeki gelişim görevlerini aşağıdaki şekilde sıralamıştır (Kılıççı, 2003, s: 35):

1. Cinsel rolünü kabullenerek ve cinsel rolüne uygun davranışlar sergileme,
2. Anne, baba ve diğer yetişkinlerden duygusal bağımsızlığını kazanma,
3. Fiziksel görünüşünü kabul etme ve bedenini etkili bir şekilde kullanma,
4. Akranları arasında kabul görme arkadaşlık, işbirliği ve liderlik yeteneklerini geliştirme,
5. Her iki cinsten yaşlıları ile yeni ve daha başarılı ilişkiler kurma,

6. Meslek seçimi üzerinde düşünme ve kendine uygun meslek seçme,
7. Değer çatışmalarını uzlaştırarak yaşına uygun yaşam felsefesi geliştirme,
8. Öz kimliğe ulaşma ve kimliğini kabul etme.

Bu gelişim görevlerinin her biri ergenin kendisini bir birey olarak tanımlamasına, olumlu ve tutarlı bir kimlik duygusu geliştirmesine yardımcı olur (Adams, 1995). Gelişim görevlerini yerine getiren ergenler, daha az problemlili bir ergenlik ve yetişkinlik dönemi geçirme de önemli avantajlar kazanır.

Ergenler içinde buldukları bu dönemi, aşk, başarı, kafa karışıklığı, fedakârlık, özgürlük, umut dönemi, duyguların çok derin ve yoğun yaşandığı, güzel, kalıcı arkadaşlıkların kurulduğu, sıkıntılı, gergin bir dönem olarak tanımlamaktadırlar. Ergenlerin bu ifadeleri, içinde buldukları bu dönemde kimliğin henüz kazanılmamış olması nedeniyle yaşadıkları çelişkiyi göstermektedir (Çuhadaroğlu-Çetin, 2004). Ergenlik dönemi, hızlı büyüme, cinsel dürtü artışı, aileye bağımlılığın sürmesi, kimliğin tam gelişmemiş olması ve toplumsal yerin henüz kesinleşmemesi gibi etkenler nedeniyle bu dönem, stresli/fırtınalı bir dönem olabilir (Öztürk, 1997). Ancak ergenlik fırtına ve stres dönemi olarak tanımlansa da bireyselliğin kazanıldığı bir dönem olarak görülmektedir

Ergenlik döneminde psikolojik ihtiyaçlar, kimliğin gelişmesi, artan heyecan ve doyum arama çabaları ergenin gelişiminde önemli rol oynar. Psikolojik ihtiyaçların karşılanması yaşam doyumunun artmasında doğrudan ve önemli bir katkı sağlar. Ayrıca psikolojik ihtiyaçların karşılanması, başarılı kimlik gelişimini destekleyerek yaşamdan alınan doyumunu artırır. Heyecan arama özelliği de yenilikleri denemesi için ergeni harekete geçirerek kimlik gelişiminde rol oynar.

Ergenlerde Psikolojik İhtiyaçlar

İnsanlar yaşamları boyunca fizyolojik yapıları, yetenekleri, kültürel, sosyal, çevresel, etnik ve dinsel özelliklerine bağlı olarak çeşitli davranışlar ortaya koyarlar (Cüceloğlu, 2000). Bireylerin ortaya koyduğu bazı davranışların temelinde ihtiyaçlarını karşılama çabası bulunur. Bireylerin fizyolojik, sosyal ve duygusal ihtiyaçlarını giderme zorunluluğu, davranışlarının temelini, hedefe doğru yönlendiren gücü oluşturur

(Ercoşkun ve Nalçacı, 2005), ilişkiler kurmasını ve planlar yapıp çeşitli amaçlara ulaşmasını sağlar.

İnsanların tüm davranışları dünyayla başa çıkma çabalarıdır ve temel ihtiyaçlar tarafından harekete geçirilir (Glasser, 1984). İhtiyaç, Murray tarafından “memnuniyetimizi arttırma ve memnuniyetsizlik gibi durumlarda algımızı ve davranışımızı organize eden beyindeki güç “ olarak tanımlanmıştır (Akt: Çelikleli, 2004). İhtiyaç, organizmada içten ya da dıştan gelen uyarıcıların beyni baskılayarak doyuma yönelik eylemi başlatmasına yol açar, davranış için itici rol oynar (Şahin, 2007). İhtiyaçlar engellendiğinde motivasyon ve performans çeşitli şekillerde etkilenir (Deci ve Ryan, 2002).

İhtiyaç ve dürtü kavramları birbirlerinin yerine geçecek şekilde kullanılabilir. Ancak, eksikliğin duyulması “ihtiyaç”, bu eksikliğin giderilmesi için organizmada ortaya çıkan güce “dürtü”, ihtiyacı gidermek için harekete geçme eğilimine “güdü” denir (Baymur, 1996). Her güdünün amacı yatışmak, doyum sağlamaktır. Güdüler, davranışın yönünü de belirlemekte ve belirli bir uyarana için kişinin duyarlılığını arttırmaktadır (Şahin, 2007). Cüceloğlu (2000)’na göre ise, güdü (motivasyon) kavramı; istekleri, arzuları, gereksinimleri, dürtü ve ilgileri kapsayan genel bir kavramdır. Fizyolojik kökenli güdülere (açlık, susuzluk, cinsellik, uyku v.b.) “dürtü”, üst düzey güdülere (başarma isteği v.b.) “ihtiyaç” (gereksinme) adı verilmektedir.

İnsan ihtiyaçlarının çoğu fizyolojik ve psikolojik içeriklidir. Fizyolojik ihtiyaçlar doyurulduğunda psikolojik ihtiyaçlar karşılanabilir (Cüceloğlu, 2000). Biyo-psiko-sosyal bir varlık olan insanın yaşamın her aşamasında nefes alma, üreme, yeme, içme, uyku, cinsellik, dinlenme, gereksiz maddelerin bedenden atılması, etkinlik, uyarılma gibi yaşamsal öneme sahip fizyolojik ihtiyaçları vardır. Ayrıca, bağlılık, güvenlik, saygınlık kazanma, özgürlük ve özerklik, saldırganlık, haza varma ve elemenden kaçma gibi birçok psikolojik ihtiyaçları da vardır (Baymur, 1996). Fizyolojik ve psikolojik ihtiyaçlar ayrı kavramlar olarak incelense de bir bütündür ve ihtiyaçların karşılanmaması bireye zarar verir (Şahin, 2007).

İhtiyaç Kuramları: Murray, Freud, Maslow, Glasser ve Deci ve Ryan ihtiyaçlar ile ilgili açıklamalar yapan kuramcılardır. Murray'a göre ihtiyaçlar; kendi başına organizmayı harekete geçirip, amaca yöneltme gücü olan varsayımsal yapılardır (Akt: Ercoşkun ve Nalçacı, 2005). Murray, psikolojik ihtiyaçların neler olduğu ile ilgili de bilgiler vermiştir. Murray (1938)'e göre psikolojik ihtiyaçlar; başarı, yakınlık, saldırganlık, kendini suçlama, özerklik, karşılama, savunma, uyarlık, başatlık, gösteriş, zarardan kaçma, kaçınma, şefkat göstermek, düzen, oyun, reddetme, duyguları anlama, karşı cinse ilgi, ilgi görme ve anlamadır (Akt. Cloninger, 2009). Freud'un kuramında içgüdüler temelde yer alır. Freud yaşamın en büyük hedefinin acıları engelleyerek zevk almak olduğunu belirtmiştir. Hem cinsel hem desaldırgan dürtüler, kişilerin davranışlarının kaynağı olarak görülür (Corey, 2008).

İhtiyaçlar konusunda çalışmaları bulunan bir diğer kuramcı Maslow'dur. Maslow ihtiyaç kuramını hiyerarşik bir biçimde ortaya koymuştur. İhtiyaçlar hiyerarşisinde yer alan ihtiyaçlar; fizyolojik ihtiyaçlar, güvenlik, ait olma ve sevgi, saygı ve kendini gerçekleştirme ihtiyaçlarıdır. Maslow'a göre en temelde "fizyolojik ihtiyaçlar" bulunmaktadır. Fizyolojik ihtiyaçlar; açlık, susuzluk gibi yaşamı, bedenin canlılığını sürdürebilmek için gerekli olan ihtiyaçlardır. (Butler ve McManus, 1998'den Akt: Ercoşkun ve Nalçacı, 2005). Fizyolojik ihtiyaçlar karşılanmadığı zaman, organizma üzerinde baskı yaparak, başka güdülerin harekete geçmesini engellerler, diğer tüm ihtiyaçlar ertelenir (Ercoşkun ve Nalçacı, 2005), düzenli karşılandığında ise davranışlar üzerindeki etkisi azalır (Rotter ve Nonreich, 1979'dan Akt. Çelikkaleli, 2004).

"Güvenlik ihtiyacı", devamlılık, güvenlik, bağlılık, sağlamlık, koruma, yapı, düzen, kanun, sınırlar, emniyet, korkutulmamayı içerir. Bir tehlike anında bu basamağa geri dönülür (Rotter ve Nonreich, 1979'dan akt. Çelikkaleli 2004). "Ait olma ve sevgi ihtiyacı" ise, fiziksel ve güvenlik ihtiyacı karşılandıktan sonra bireyin, birine ya da bir gruba bağlanma (Çelikkaleli 2004), ev, aile, arkadaşlar ve komşuların bir parçası olma ihtiyacıdır. Bireyler; aile, arkadaş, sevgili, eş ve çocuklar ile şefkati içeren ilişkiler kurmak için çabalar (Şahin, 2007). Bir diğer ihtiyaç olan "saygı ihtiyacı" hem güç, hüner, yetenek, kendine güven ve bağımsızlık, hem de prestij, statü, ün, üstünlük, önem, değer ve takdir duygularından oluşur (Çelikkaleli, 2004; Şahin, 2007). Maslow'a göre, saygı ihtiyacının doyurulması; kendine güven, değer, güç, yetenek, yeterlilik, dünyada gerekli ve yararlı olma duygularına, bu ihtiyaçların engellemesi; aşağılık, yetersizlik ve çaresizlik duygularının gelişmesine yol açar (Şahin, 2007).

İhtiyaçlar hiyerarşisinde en yüksek dereceli insan ihtiyacı olan “kendini gerçekleştirme ihtiyacı” ise kişinin kendisini gerçek doğası ile ifade etmesidir (Çelikkaleli, 2004). İnsanın tüm yetenek ve niteliklerini aktif olarak kullanmasını ve potansiyelini geliştirip gerçekleştirmesini (Schultz ve Schultz, 2002’den Akt: Türkdoğan, 2010), kişinin yeteneklerini kullanıp geliştirerek istediği yere gelebilmesi ve amaçlarına erişebilme isteğidir (Erden ve Akman, 1996). Temel ihtiyaçlar yeterince doyurulmadığında kendini gerçekleştirme ihtiyacı ortaya çıkmamaktadır (Cüceloğlu, 2000).

Temel ihtiyaçlar karşılanmadığı zaman organizma fiziksel olarak yaşayamaz, üst düzey ihtiyaçlar karşılanmadığında da birey ruhsal örselenme ve psikolojik rahatsızlıklar yaşar, dolaylı olarak da olsa fiziksel olarak olumsuz etkilenir. Bu nedenle üst düzey ihtiyaçların karşılanması, fizyolojik ihtiyaçların karşılanması kadar önemlidir (Şahin, 2007). Hiç kimse bütün temel ihtiyaçların yüzde yüzünü doyuramaz. Maslow’a göre, insanlar fizyolojik ihtiyaçlarının % 85’ini, güvenlik ihtiyaçlarının % 70’ini, sevgi ve ait olmanın % 50’sini, saygının % 40’ını ve kendini gerçekleştirmenin yaklaşık %10’u doyururlar (Akt: Özyayın, 2011).

Psikolojik ihtiyaçlarla ilgili görüş belirten bir başka kuram 1967 yılında Glasser tarafından ortaya atılan Gerçeklik Terapisi’dir (Glasser ve Zunin, 1973’den Akt. Nelson-Jones, 1982). Glasser, Gerçeklik Terapisinde kimlik, başarılı kimlik, seçim teorisi, temel ihtiyaçlar ve kalite dünyası kavramlarından söz etmiştir. Glasser, hangi kültürden olursa olsun tüm insanların tek temel gereksiniminin kimlik gereksinimi olduğunu belirtmiştir. “Kimlik”, bireyin bu dünyadaki diğer varlıklardan bir bakıma da olsa farklı, değerli ve önemli bir birey olduğunu hissetme gereksinimidir (Glasser ve Zunin, 1973’den Akt. Nelson-Jones, 1982).

Glasser (1975), “Gerçeklik Terapisi” adlı kitabında başarılı kimlik, sağlıklılık veya gelişme gücü olarak ele alınmaktadır. Hayatta kalma toplumunda başarılı kimliğin anahtarı güvenlik iken, yeni kimlik toplumunda başarılı kimliğin temeli sevgi ve değerli değildir. Başarılı kimliğin gelişmesi için gerekli olan iki temel gereksinim, sevgi ve sorumluluktur. Kimlik oluşumu sürecinde sevme, güven ve ait olma ihtiyaçlarının karşılanması önemlidir. Başarılı kimlik gelişiminde anahtar kavramlardan bir diğeri olan sorumluluk, gerçekçi, özgün ve içsel kontrollü olmayı içerir. Başarı kimliği geliştiren kişiler kendilerini değerli görürler, sosyal olarak uyumludurlar. Başarısızlık

kimliği geliştiren kişiler ise sorumluluklarını yerine getirmedikleri için seçimlerinde ve ilişkilerinde sorun yaşarlar (Glasser, 1999a).

Glasser (1975)'a göre insanlar ihtiyaçlarını gidermeyi öğrenemezse acı çeker ve gerçekçi olmayan yollarla bu ihtiyaçlarını gidermeye yönelirler. Psikiyatrik tedaviye ihtiyaç duyan kişilerin temel eksikliği ihtiyaçlarını karşılayamamasıdır. Mantıksız davranışlar ya da yetersizlikler de temel ihtiyaçlarla ilişkilidir. Glasser, kuramına daha sonra Seçim Teorisi'ni eklemiştir. Seçim teorisi, davranışlarımızın yönünü belirleyen seçimleri neden ve nasıl yaptığımızı açıklamaya yardımcı olan gerçeklik terapisinin kavramıdır. Seçim teorisine göre ihtiyaçlar; doğuştan gelen, bireyin genetik yapısına işlenmiş, davranışlarının, seçimlerinin şekillenmesini sağlayan içsel uyaranlardır. İnsanın beş temel ihtiyacı vardır. Bunlar; fizyolojik olan yaşama ihtiyacı ile psikolojik olan sevgi-ait olma, güç, özgürlük ve eğlence ihtiyaçlarıdır (Glasser, 2005). Bu ihtiyaçlar ayrıntılı olarak aşağıda açıklanmıştır.

Hayatta Kalma İhtiyacı: Hayatta kalma ihtiyacı bizim temel ihtiyacımızdır. Hayatı devam ettirmeyi ve insanlığın devamı için üremeyi, yemeği, suyu, havayı, güvenliği, barınağı, sıcaklığı, sağlıklı olmayı ve yaşamak için yeterli gelire sahip olmayı içerir (Frey ve Wilhite, 2005). Hayatta kalma ihtiyacının içinde, umulmadık olaylar karşısında hazırlıklı olma, sağlığını koruma, geleceğini planlama ve yaşamını garanti altına almak için para sahibi olma yer alır (Erwin, 2003).

Ait Olma İhtiyacı: Ait olma, sevgi ve sosyal bağlılık ihtiyacıdır (Palancı ve Özbay, 2005). Psikolojik ihtiyaçlarımızdan olan ait olma, sevme ve başkalarıyla ilgilenme, aile, arkadaş, iş ve sosyal ilişkilerimizde sevildiğimize ve ilgilenildiğimize inanmamızdır. Ait olma bizim diğer insanlarla işbirliği yapmamızı, ilgilenmemizi, bir şeyler paylaşmamızı ve ilişki içinde olmamızı sağlar (Frey ve Wilhite, 2005; Wubbolding, 2011). Bu ihtiyaç sevme, sevilme, yakın dostluklar kurma, evde ve okulda huzurlu olma, insan ilişkilerinden doyum sağlama ve başkalarının iyiliğini düşünme gibi ihtiyaçları kapsamaktadır (Yalçın, 2007).

Sevme ve sevilme ihtiyacı, bireyin kendisinin ve başkalarının gözünde değerli olduğunu hissetme gereksinimidir ve özen gösteren, saygı duyan insanlarla ilişki

kurulduğunda doyurulur (Nelson- Jones, 1982). Sevgi, karşılanması en zor ihtiyaçtır çünkü bu ihtiyacı karşılayabilmek için bireyin karşısında kendisiyle işbirliği yapabilecek bir insan olmalıdır (Corey, 2008).

Glasser (1999a)'a göre birey için ilişki, acı çekmekten daha önemli olduğundan, iyi ilişkilere sahip olma pahasına acıya katlanmaya, uzun süre hoş olmayan durumlar yaşamaya bile razıdır. Çünkü sonuçta daha iyi duygular yaşayacağına ve ihtiyaç duyduğu insanlara daha yakın olacağına inanmaktadır. Birey, anlık doyum arayışı içindeyken tamamen mantık dışı hareket edebilir. Yalnız, mutsuz, kendisini dışlanmış hissetmemek için, istediği sonuca ulaşmasa da arzularını erteler, acı çekmeye katlanır.

Glasser (2001)'a göre sevgi ve ait olma ihtiyacını karşılama diğer dört ihtiyaç için bir anahtardır. Seçim teorisine göre danışanların problemlerinin çoğu, yaşamlarındaki önemli insanlardan en az biriyle doyurucu ve başarılı bir ilişki kuramamaları ya da diğer insanlarla yakınlaşıp onlara bağlanamamaları ile ilişkilidir (Akt: Türkdoğan, 2010). Ait olma ihtiyacı toplumsal içerikli klüplere, toplantılara da katılarak doyurulabilir. Böylece yalnızlığın üstesinden gelinebilir (Wubbolding, 2011).

Güç İhtiyacı: Güç; hayatımız üzerinde kontrol kurmayı başarmaya duyulan ihtiyaçtır (Palancı ve Özbay, 2005). Glasser (1999b)'a göre güç ihtiyacı insanlara özeldir. Güç, bir şeyler yapabilme beceri ve kapasitesine sahip olma gereksinimi olarak ifade edilebilir (Frey ve Wilhite, 2005). Güç ihtiyacı, bireyin gelişmesini, yetkinleşmesini ve kendini değerli hissetmesini, problemini çözebilmesini, başarılı olabildiğini içerir (Yalçın, 2007). Güç ihtiyacı çalışma için güdüleyici bir ihtiyaçtır. Seçim teorisinde güç kavramı; kişisel gelişme, bilgi ve beceri kazanma, yaşam kalitesini artırma, başarıya yönelme ve kendini değerli hissetme gibi daha çok olumlu anlamlarda kullanılır (Erwin, 2003). Ancak, güç ihtiyacının karşılanmasında seçilen yol olumlu veya olumsuz olabilir (Yalçın, 2007). Güç ihtiyacı, diğer insanlar üzerinde otorite-baskı oluşturma anlamında kullanılmamaktadır.

Özgürlük İhtiyacı: Özgürlük ihtiyacı, iç denetimli, bağımsız olma ve kendini yönetme isteğidir. Özgürlük ya da seçimler yapma yeteneği de insanların, davranış, düşünce ve duygularını yönetir (Christensen ve Gray, 2002). Özgürlük; tercihlerimiz doğrultusunda

davranma, istediğimiz gibi dolaşma yada belirlediğimiz hedefleri gerçekleştirmeye ihtiyaç duymadığı (Palancı ve Özbay, 2005). İnsanların karar verebilmek, yaratıcı olmak, araştırmak ve kendini özgür bir şekilde ifade edebilmek için fırsatlara, seçim hakkına, özerkliğe ve hem fizyolojik hem de psikolojik açıdan özgürlüğe ihtiyaçları vardır (Erwin, 2003; Frey ve Wilhite, 2005; Wubbolding, 2011). Ayrıca, yaşamın kontrolünü elinde bulundurabilme, hayır diyebilme gibi durumları içermektedir (Yalçın, 2007). Çocuklara seçim özgürlüğünün sunulması psiko-sosyal gelişimleri (Eşici, 2007) ve öznel iyi oluşları için gereklidir (Yalçın, 2007). Ergenlik döneminde özgür olmak daha da önemlidir. Bu nedenle ergenler özgürlüklerini elde etmek için ebeveynleriyle çatışır (Şahin, 2007).

Eğlence İhtiyacı: Eğlence, oyun oynarken, üretme, öğrenme ya da çözüm bulma sırasında zevk almaya ihtiyaç duymadığı (Palancı ve Özbay, 2005). İnsanoğlunun eğlence ve oyuna da ihtiyacı vardır. Çocuklar oyun oynayarak işbirliğini ve diğerleriyle ilişki kurmayı öğrenir. Eğlence ve oyun, öğrenme, fizyolojik-psikolojik iyi oluş, stresin azaltılması, yaratıcılığın ortaya çıkarılması ve kişiler arası ilişkilerin kurulmasında mükemmel bir araçtır (Erwin, 2003). Eğlence insan davranışının önemli bir kaynağıdır. Bireyler keyifli aktiviteler ararlar. İş ilginç ise daha başarılı olunur, sıkıcı ise başarı elde edilmez. Eğitimde de aynı şekilde konu ilginç ise ders içeriği kolay öğrenilir (Christensen ve Gray, 2002). Bir işi sevme, espri yeteneğine sahip olma, bir hobi ile meşgul olma, proje çalışması için heyecan duyma eğlenceye örnek olarak verilebilir (Frey ve Wilhite, 2005).

Seçim teorisinin temel ihtiyaçlar konusunda ileri sürdüğü en önemli varsayım, mutluluğa ancak insanın sahip olduğu temel ihtiyaçların yeterince karşılanması durumunda ulaşılacağı ve kendini mutsuz hisseden bir insanın temel ihtiyaçlarından en az birinin yeterince doyurulamamış olduğudur (Glasser, 2005). Glasser' a göre ihtiyaçların hiyerarşik bir sıralaması yoktur. Beş ihtiyacın her biri temel ihtiyaçtır ve bu ihtiyaçlardan bir tanesinin eksikliği bile bireyleri mutsuz edebilmektedir (Akt: Türkdoğan, 2010).

Yaşama mücadelede karşılaşılan problemlerin belki de en yoğun ve karmaşık olduğu ve temel ihtiyaçların önem kazandığı gelişim dönemi ergenlik dönemidir. Bu dönem bireyin bir yandan kimlik kazanma bir yandan da temel psikolojik ihtiyaçlarını

karşılıyarak mutluluğu yakalama çabalarının ön plana çıktığı oldukça çalkantılı bir dönemdir (Yalçın, 2007). Psikolojik ihtiyaçlar, kimlik gelişimi için büyük önem taşımaktadır. Ergenler psikolojik ihtiyaçları karşılandığında kendilerini ifade edecekleri alanlara yönelebilir ve kimlik oluşturma sürecinde ilerleyebilir. İhtiyaçların karşılanamaması durumunda kişisel ve sosyal alanlarda önemli bir baskı oluşabilir. (Hamurcu, 2011). Sevgi ve ait olma ihtiyacı karşılanamayan, isteklerini hiçbir şekilde elde edemeyen, sürekli olarak kurallara uymak zorunda bırakılan bir ergen akademik anlamda da başarılı olamayacaktır (Yalçın, 2007).

Glasser'ın bir diğer kavramı da **kalite dünyasıdır**. Doğumdan ölüme kadar hafızamıza yazılan dünyada edindiğimiz tüm izlenim ve bilgiler kalite dünyası olarak tanımlanır (Glasser, 1997). Kalite dünyasında dış dünyayı en iyi nasıl kontrol edebileceğimizi içeren resim albümü yer alır. İhtiyaçlarımızı gerçekçi şekilde karşılamayan zihnimizdeki resimlerin çıkarılarak yerine yenilerin konması gerekir. Kalite dünyamızdaki tatmin sağlamayan resimler bizim dış kontrole açık olmamıza yol açar (Christensen ve Gray, 2002; Glasser, 2005; Wubbolding, 2011). Tüm davranışlarımızın altında yatan temel neden; temel ihtiyaçlarımızın doyumuna ilişkin hayallerimizin yer aldığı kalite dünyasına gerçek yaşamda da ulaşarak mutluluğu yakalayabilmektir (Glasser, 2005). İhtiyaçların nasıl karşılanacağı kişiye özeldir (Christensen ve Gray, 2002). Bazı bireyler, bir kulübe üye olarak ait olma ihtiyacını giderebileceğini düşünür. Bazıları hobilerine zaman ayırarak, bazıları politika ile uğraşarak, para biriktirerek veya para harcayarak güç ihtiyacını giderir (Wubbolding, 2011). Bazıları eğlenceyi izlemek ister, bazıları egzersizi tercih eder. Bazıları, sahilde otururken, bazıları paraşütle atlamaya ilgi duyar (Christensen ve Gray, 2002).

Psikolojik ihtiyaçlar konusundaki bir başka kuram ise, Öz Belirleme Kuramı (Self-determination Theory)' dir. Deci ve Ryan, insanların ihtiyaçlarını doyurdukları ölçüde psikolojik iyi olma düzeylerinin artacağını belirtmektedir. Öz Belirleme Kuramı ilişki, yeterlik ve özerklik olmak üzere üç evrensel psikolojik ihtiyaç olduğunu ileri sürmektedir. Bu ihtiyaçlardan “ilişki ihtiyacı”, karşılıklı saygı, güven içinde özenli ilişkiler kurma isteğidir. Etkileşim içinde olunan insanlara gösterilen bağlılığı ifade eder. Bir dine, bir takıma, bir siyasi partiye üye olma bu ihtiyacı karşılama yollarındandır (Deci ve Ryan, 2000; Deci, Ryan, Gagné, Leone, Usunov ve Kornazheva, 2001). Öz Belirleme Kuramının bağlılık ihtiyacının, Maslow'un (Sarı,

Yeniğün, Altıncı ve Öztürk, 2011) ve Glasser’ın Seçim Teorisindeki psikolojik ihtiyaçlardan ait olma, sevme, sevilme ihtiyacına da karşılık geldiği söylenebilir.

Öz Belirleme Kuramında yer alan bir diğer ihtiyaç olan “yeterlik ihtiyacı”, zor işlerde başarılı olma, amaçlanan sonuçlara ulaşarak, olumlu dönütler alma isteğidir. Yeterlik ihtiyacı kişilerin kapasitelerini kullanarak kendini yeterli hissedebilmesidir. Yaptığı işlerin üstesinden gelebilen ve takdir edilen kişilerin bu ihtiyacı karşılanmaktadır (Deci ve Ryan, 2000; Deci ve ark., 2001). Yeterlik ihtiyacı Maslow’un saygı, Glasser’ın güç ihtiyacına benzetilebilir.

Öz Belirleme Kuramı’nda yer alan üçüncü ihtiyaç olan “özerklik İhtiyacı”, seçme şansını ifade etmektedir. Davranışlarını belirleyebilmesi, bağımsız olarak karar verebilmesi, davranışlarının sorumluluğunun bireye ait olmasıdır. Bireyin motivasyonu ve iyilik hali bu ihtiyaçların karşılanma düzeyi doğrultusunda artmakta ya da azalmaktadır (Deci ve Ryan, 2000; Deci ve ark., 2001). Özerklik ihtiyacının Glasser’ın kuramındaki özgürlük ihtiyacına karşılık geldiği söylenebilir.

Özetle, ihtiyaçlar davranışların altında yatan nedenler arasında yer alır ve temel ihtiyaçların karşılanması bireyin ve kimliğinin gelişmesi, ruh sağlığının korunması açısından önemlidir. Temel ihtiyaçların karşılanmaması ise davranışsal sorunlarla ilişkilendirilebilir. Bireyler temel ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli kaynaklara yönelirler.

Ergenlerde Kimlik Gelişimi

Ergenler bu dönemde kimliğini oluşturur, gelecek için amaçlar belirler, kendisi için önemli olan kişi ve değerleri, ilişkilerinin nasıl olacağını, nasıl sürdüreceğini ve yaşamında izleyeceği yolu belirlemeye çalışır (Kelleci, 2008). Ergenlik, kimliğin güçlendirildiği kritik bir dönemdir (Bond, Hefner ve Drogos, 2009). Bu dönemdeki kritik gelişimsel görev kimlik krizini fark etmek ve çözmektir (Erikson, 1963). Erikson’un psiko-sosyal kişilik kuramına göre, istikrarlı ve tutarlı bir kimlik duygusu oluşturmak ergenlerin karşılaştığı en büyük gelişimsel sorundur (Erikson, 1968’den Akt: Berzonsky, Macek ve Nurmi 2003).

Kimlik, bireyin diğerleriyle ve toplumla ilişki sırasında kullandığı benliğin temsili bir kurgusudur (Bilgin, 1994). Benlik, bireyin kişiliği ile ilgili bilişsel temsildir

(Kihlstrom ve Cantor, 1984' den Akt. Bilgin, 1994). Kimlik ise, bireyin davranışları, gereksinimleri, güdülenmeleri ve ilgileri açısından kendisini diğerlerinden ayıran, bilişsel ve duygusal nitelikleri olan yapıdır (Mussen, 1986'dan Akt. Bilgin, 1994). Bazı kimlik araştırmacıları benlik ve kimliği birbiriyle ilişkili fakat birbirinden farklı iki yapı olarak açıklar. Bir tane benlik vardır. Ancak kişi, aile, arkadaş grubu ve okulda farklı kimlikler sergilemektedirler (Harter, 1999 ve Hogg ve ark.,1995'den akt: Valkenburg ve ark., 2005). Kimlik "Ben kimim?" sorusuna verilen yanıttır ve bireyin, fiziksel, bilişsel, sosyal ve psikolojik gelişiminin eş güdümlü olarak ilerlemesinin sonucunda oluşturulur (Köker, 1997).

Erikson, ergenlik döneminde kimlik bunalımının kaçınılmaz olarak yaşandığını ve bu dönemin çevresel etkilere en açık olunan psiko-sosyal gelişim dönemi olduğunu belirtmiştir (Akt: Senemoğlu, 1997). Erikson' a göre ergenlik, bireyin çeşitli alternatif kimlikleri denediği ve sonunda kendi biricik kimliğini oluşturduğu dönemdir (Craig, 2002). Ergenlerin yetişkinlikte edinecekleri kimlik için bir dizi denemelerde bulunması, kimlik krizi yaşaması sağlıklı kimlik gelişiminde beklenen aşamalardır (Erikson, 1968'den Akt: Bayraktar, 2013). Ergenlik döneminde denenen farklı kimlikler, yetişkinlikteki durağan ve bütüncül benlik algısını kolaylaştırabilir (Bayraktar, 2013). Ergenlik dönemindeki kimlik arayışı sırasında çalkantılar, çeşitli sorunlar yaşanır, deneyimler elde edilir. Bu yaşantılardan elde edilen deneyimler sonucunda kimlik kazanılır.

Kimlik, ergenlerin kişisel deneyimlerini, yorumlamalarını ve yaşamlarının anlam, amaç ve yönünü tartışabilmeleri için kavramsal bir çerçeve sunar (Erikson, 1968'den Akt: Berzonsky ve ark., 2003). Kimlik oluşumu, kişinin doğuştan gelen doğasını (kabiliyetler, yetenekler ve yatkınlıklar) kültürel bağlamla bütünleştirme sürecini içermektedir (Erikson, 1968'den Akt: Coatsworth, Palen ve Sharp, 2006).

Kimlik kazanımı için soyut işlemsel düşüncenin gelişmesi gerekir. Erikson'a göre, gelecekte ne olabileceğini düşünerek yaşamına yön verebileceği zihinsel yeteneğe ancak ergenlik döneminde ulaşılır (Kimmel ve Weiner, 1985). Bu yeni zihinsel yetenek ergenin hem kimliğini oluşturmasını kolaylaştırır, hem de ergenin kimliğini oluşturmaya sevk eder. Bilişsel olgunluk sayesinde ergenin düşünceleri diğerlerinden farklılaşır. Bu sayede farklı olasılıkları değerlendirerek başarılı kimlik oluşturabilir (Adams, 1995).

Ergenlik dönemini başarılı bir şekilde tamamlayan birey, kendine özgü olumlu bir kimlik duygusu, yani olumlu bir “ben duygusu” geliştirir. Böyle bir duygu içinde olan birey, kim olduğu, nereden gelip nereye gitmekte olduğu konusunda gerçeklikle örtüşen görüşlere sahiptir. Kendi ilgi ve yetenekleriyle uyumlu bir kimlik duygusu geliştirmiş olan birey, kendine özgü bir değerler sistemi, kişisel ve mesleki planlar oluşturmuştur. Kimlik krizi ise, gencin bu türden kararlar alamamış, gelecekle ilgili herhangi bir plan yapamamış olmasıdır (Can, 2006). Ergen çeşitli durumları birleştirebilirse, seçimleri mantıklıysa güvenli ve durağan bir kişisel kimlik duygusu oluşur. Kafası karışıkça, çeşitli rolleri çatışyorsa kimlik karmaşası yaşar (Craig, 2002). Kimliğini kazanan ergenler kendilerine duydukları özgüveninin de etkisiyle rahat, kendinden emin ve huzurludurlar. Kimlik krizi içerisinde olan ergenler ise sürekli kendileriyle ve çevreleriyle çatışma halindedirler, huzursuz ve mutsuzdurlar.

Ergenler, ebeveynlerinkinden farklı bir kimlik edinmek, dünyada benzersiz bir yer edinmek için sürekli bir araştırma ve deneme sürecinden geçerler (Erikson, 1968’den Akt: Donoso, 2008). Genellikle artan özerklik isteğiyle bağdaştırılan bu kimlik arayışı, ergenlerin bağımsızlık için yeni yollar aramasına ve akranlarına yaklaşırken anne ve babalarından uzaklaşmalarına yol açar (Youniss ve Smollar, 1980’den Akt: Donoso, 2008). Ayrıca, ergen yaşıt gruplarına ait olma, rolünü, bu gruplar içindeki yerini ve değerini tanıma isteği duyar (Muslu ve Bolışık, 2009). Bu dönemde ergenler ben de varım, buradayım demek için her yolu denerler. Kimlik geliştirme sürecinde cinsiyetler arasında fark vardır. Erkekler daha çok içsel kimlik geliştirirken kadınlar diğerleriyle ilişkilerinin de ön plana çıktığı kişiler arası kimlik geliştirirler (Craig, 2002).

Kimlik Statüsü: Erikson’un kimlik kavramını görgül araştırmalara uyarlayan Marcia, bireylerin kimlik gelişiminde araştırma ve karar boyutlarının yer aldığını belirlemiştir. Marcia, araştırma ve karar düzeyini birlikte ele alarak bireyin olgun bir kimliğe yönelik gelişimini karakterize eden dört statü ortaya koymuştur (Berman, Schwartz, Kurtines ve Berman, 2001). Son otuz yıl boyunca ergen kimliğine ilişkin araştırmaların çoğu, James Marcia’nın (1966) ortaya koyduğu dört kimlik statüsü kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Bu statüler; Başarılı Kimlik, Moratoryum (Ertelenmiş/ Gecikmiş/ Kararsız Kimlik), İpotekli Kimlik (Erken Bağlanmış/Engellenmiş Kimlik) ve Dağınık Kimliktir. Marcia’ya göre araştırma, gözden geçirme, alternatif hedef, rol ve değerlerin bilinçli bir

şekilde tasarlanması, kişinin kim ve ne olduğuna dair bir inceleme ve arayışıdır. Karar ise; bir eylem planına bir tür yerleşme (tutunma) dir. Geleceğe yönelik olası tasarıların temellerinin sağlamlaştırılmasıdır (Marcia, 1966'dan Akt: Cote ve Schwartz, 2002).

Kimlik statüleri öz düzenleme olgunluğu ve sosyal işlevsellik karmaşıklığı düzeyi açısından hiyerarşik olarak sıralanacak şekilde belirlenmiştir (Marcia, 1980). Dağınık Kimlik, genellikle en az olgun ve en az karmaşık statü olarak kabul edilir ve bu kimlik statüsünde kişinin bugünkü ve gelecekteki yaşamını yönlendirme konusunda ilgisizlik ve umarsızlık görülür. Bu statüde hem araştırma yapılmamaktadır, hem de karar verilememiştir. Erken veya orta ergenlik döneminde dağınık kimlikte kalan bireyler uyuşturucu kullanımına, riskli cinsel davranışlara ve akademik başarısızlığa yatkındırlar (White, 2000).

İpotekli Kimlikte, araştırma yapılmadan karar verilmiştir. Birey anne babasının istediği kimliği seçmiştir. İpotekli kimlikte belli bir düzeyde bağlanma sağlandığı için, bu statünün dağınık kimlikten daha olgun bir statü olarak değerlendirilmektedir. Ancak, İpotekli Kimliğe sahip bireyler, yeni fikirlere açık olmama, esnek olmama, uyarlı ve itaatkar olma eğilimleri vardır ve gelişimsel karmaşıklıkları düşüktür (Berman ve ark., 2001). Ayrıca, kendini ebeveynlerle aşırı özdeşleştirmeye yatkındırlar (Cote ve Levine, 1983'den akt. Cote ve Schwartz, 2002).

Moratoryum Kimlik Statüsü (Kararsız Kimlik Statüsü), dağınık ve ipotekli kimliğe kıyasla işlevsel açıdan daha karmaşık bir statü olarak kabul edilmektedir. Çünkü bu statüdeki birey kimlik alternatiflerini özerk bir şekilde değerlendirirken ileriye dönük adımlar atmaktadır. Ancak, Kararsız Kimlik Statüsün'de görülen, kimlik krizinin çözümü ile ilgili yüksek kaygı (Kidwell ve ark., 1995'den akt. Cote ve Schwartz, 2002) ve belirsizlik, öngörülen olgunluğa ulaşmaya engel olabilir (Meeus ve ark., 1999).

Kimlik karmaşasının çözümünü ise dördüncü kimlik statüsü olan Başarılı Kimlik temsil etmektedir. Başarılı Kimlik, genellikle, en olgun ve işlevsel açıdan en karmaşık statü olarak görülmektedir ve dengeli düşünme biçimi (Boyes ve Chandler, 1992), olgun kişiler arası ilişkiler ile ilişkilendirilmiştir (Dykand Adams, 1990'dan akt. Cote ve Schwartz, 2002). Hem kendi akranlarıyla hem de kendinden büyüklerle dengeli ve yapıcı ilişkiler kurabilen başarılı kimlik statüsündeki ergenler kendilerinden emindir ve özgüvenleri tamdır. Kimlik statüleri ergenlerin uyumunu ve gelişimini etkilemektedir.

Ergenlikte kimlik kazanmada ailenin, arkadaşların, kimlik denemeleri yapmanın, kitle iletişim araçlarının ve internetin önemli rolü vardır.

Aile etkisi: Ergenin kimlik kazanımını kolaylaştırmak için ailenin ergenin bağımsızlığına izin vermesi gerekmektedir. Ayrıca aile tutumları da kimlik gelişiminde önemlidir. Aile ergen ilişkisinde problemleri ortaklaşa çözmeye, iletişimin güçlü olması, ihtiyaçların, düşünce ve duyguların paylaşılması ile karşılıklı güven oluşur ve ergen bağımsızlığını kazanır. Ayrıca aile ile ergen arasında kabul edilebilir sınırların olması önemlidir. İzin verici aileler sınır koyarken zorlanabilir ve uygun davranışları tanımlayamaz. Otoriter aileler, ergenlerin bağımlı ve kaygılı ya da meydan okuyan ve kırgınlık dolu olmalarına yol açabilir. Demokratik ailelerde iyi bir iletişimle beraber sıcaklık ve kontrol olduğu için bu aileler daha etkilidir (Craig, 2002).

Akran etkisi: Benlik, kişisel ve sosyal kimlik kişisel yaşamdaki ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi ile gelişir (Pinnelli, 2002). Ergenlik, gençlerin ebeveynleriyle daha az, akranlarıyla daha fazla zaman geçirmeye başladıkları bir dönemdir. Arkadaşlar birbirlerinin özsaygısını artırır, bilgi, duygusal destek ve tavsiye sunar, gelişen kimlik algısına ve dünyada bir yer sahibi olma hissine katkıda bulunur (Youniss ve Smollar, 1980'den Akt: Donoso, 2008).

Sosyal ilişkiler ergenin kendini tanıması için araçtır. Ergenlik döneminde arkadaş gruplarının önemi artmıştır. Ergenler genellikle kalabalık gruplar ve klikler içindedir. Ergen kendisini karşıdakinde görmeye çalışır. Yeteneklerini, davranışlarını, kişilik özelliklerini, benlik algısını başkaları ile kıyaslar, çeşitli rolleri denediği ve ne istediğini değerlendirdiği bir akran grubuna ihtiyaç duyar. Aynı zamanda ergen kendini içinde bulunduğu gruba özdeşleştirerek tanımlar (Craig, 2002).

İnternetin etkisi: Özerklik ve bireysellik duygularını çoğaltmak ve paylaşmak için ergenlerin tercih ettiği yollardan biri de medyaya yönelmektir (Donoso, 2008). Kimlik gelişiminde internetin etkisi ergenlerde internet kullanımı ve kimlik gelişimi başlığı altında açıklanacaktır.

Ergenlerde Heyecan Arama

Ergenlik döneminin diğer önemli özelliği de risk alma ve heyecan aramadır. Ergenler hareketli, heyecan ve macera dolu bir yaşamı tercih ederler. Risk alan kişiler, riskli davranışlar yoluyla, düşük uyarılmışlık düzeylerini optimum seviyeye yükseltmeye çalışırlar. İdeal ve tatmin edici uyarılmışlık düzeyine ulaşmak için, sıradan insanlarda kaygılara neden olan yeni ve tehlikeli olarak algılanan uyarıcı arayışı içine girerler (Gülgez, 2007).

Ergenler risk davranışları ile tanımlanırlar çünkü beyindeki karar verme ve duygusal gelişim hala sürmektedir. Ergenler sonuçların uygun olup olmadığını düşünmeden risk alabilir. Ergenlerde risk alma davranışı bilişsel gelişimdeki kişisel efsane kavramı ile açıklanabilir. Ergenler için riskli davranışlar arasında, sigara içme, alkol ve madde kullanımı v.b sayılabilir. Ergenleri riskli davranışlardan koruyan yeterlilikler benlik saygısı, öz yeterlilik, aileye bağlılık, iyi aile-çocuk ilişkisi, yetenekli olduğu düşüncesi ve düzenli davranışlardır (Craig, 2002).

Risk almaya hem olumlu hem olumsuz bakış söz konusudur. Sağlıklı risk alma, ergenin kendini tanımlama, geliştirme ve deneyim kazanma aracı olarak önemli bir işlev görür ve büyümenin doğal bir parçasıdır (Erdoğan, 2008). Ergenlerin risk almasının kendini tanıma, anlama, ispat etme bakımından gerekli olduğu vurgulanmaktadır. Ergenler risk davranışlarına, kendi yaşamlarını kontrol edebilmek, yetişkin otoritesine ve geleneksel topluma karşı koymak, kaygı, engellenme, yetersizlik ve başarısız duygularıyla baş edebilmek için yönelebilirler. Ayrıca, akran grubunda kabul görmek, kişisel kimliğini doğrulamak, büyüdüğünü göstermek ve kendini kanıtlamak için riskli davranışlar gösterebilirler (Çok ve Karaman, 2009).

Risk alma ile ilgili araştırmaların çoğu heyecan arama arttıkça risk alma davranışının da arttığını göstermektedir (Çalık, 2006, 2008; Zimmerman, Palmgreen, Noar, Lustria, Lu ve Horosewski, 2007). Araştırmalar heyecan ve macera arama eğiliminin risk alma davranışlarını yordayan en önemli kişilik özelliklerinden biri olduğunu göstermektedir (Karaman, 2013). Risk alma ve heyecan arama kavramları can sıkıntısına hoşgörüsüzlüğü ifade etmek için de kullanılmaktadır (Pizam, Jeong, Reichel, Boemmel, Lusson, Steynberg, State-Costache, Volo, Kroesbacher, Kucerova ve Montmany, 2004).

Heyecan arama bireylerin neden riske girdiklerini anlamayı sağlayan duygusal temelli bir açıklama getirmesi açısından önemlidir (Güney, 2007). Heyecan arama, ilk olarak Zuckerman (1979) tarafından farklı, yeni, karmaşık duygu ve deneyimlere gereksinim duyma ve bu gibi deneyimler ve yaşantılar için sosyal, fiziksel ve finansal risk almaya duyulan isteklilik olarak tanımlanmıştır (Akt. Arnett, 1990). Heyecan arama risk içermesine rağmen, yeni, yoğun ve farklı deneyim ve uyarım eğiliminin baskın olduğu karakter özelliğidir (Arnett ve Balle-Jensen, 1993). Heyecan arayan kişiler yaşadıkları uyarılma miktarını artırmak eğilimindedir (Roberti, 2004).

Heyecan arama, bireyin heyecan duymak için risk almasıdır. Birey sıkıcı ya da monoton yaşam yerine, ikilemler yaşadığı, yeniliklerin olduğu bir yaşamı tercih etmekte, sınırlarını test ederek, yeni deneyimler kazanmak istemektedir (Güney, 2007). Örneğin, hızlı araba kullanmak, yamaç paraşütü yapmak, cinsel etkinlik, maddeyi denemek, alkol kullanmak ve yaygın suç biçimlerinden olan küçük çapta hırsızlık yapmak birer heyecan arama deneyimi olarak düşünülebilir (Arnett ve Balle-Jensen, 1993).

Heyecan aramanın bazı davranış, tutum ve tercihleri etkileyen (Arnett, 1992), genetik, biyolojik (Zuckerman, 1990; Zuckerman, Buchsbaum ve Murphy, 1980), psikofizyolojik ve sosyal faktörlerden etkilenen bir özellik olduğu (Zuckerman, 1990; Zuckerman ve ark., 1980) belirtilmiştir. Ayrıca heyecan aramanın, bilişsel gelişim, akran etkileri ve benmerkezci davranışlar ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Arnett, 1992).

Yüksek heyecan arayanlar, ortamı keşfetme ve üretici olmak için duyduğu güçlü istek nedeniyle, heyecandan kaçınan, endişeli olan bireylere göre tehlikeli durumlar sırasında daha hoşgörülüdürler (Zuckerman, 1990), riskli etkinliklerden kaçınmazlar (Eşici, 2007). Heyecan arayanlar tehlikeli faaliyetler sırasında yaşadıkları bilişsel çelişkinin üstesinden gelmek için dünyayı daha az tehdit edici ve riskli faaliyetleri de daha az tehlikeli olarak algırlarlar (Eşici, 2007). Yüksek heyecan arayanlar iyimser önyargılıdırlar, düşük heyecan arayanlara göre olumsuz sonuçla karşılaşma ihtimalini daha düşük değerlendirirler. Heyecan arama deneyimi arttıkça, yüksek riskli aktiviteler, olduğundan daha düşük riskli olarak değerlendirilir (Weinstein, 1980'den Akt. Matarelli, 2011). Yüksek heyecan arayanların bireysel risk değerlendirmesini düşürerek "bu benim için olmayacak" şeklinde düşünebildiği ortaya konmuştur (Matarelli, 2011).

Ayrıca heyecan arama, düşük kendini kontrolle, heyecan ve hemen haz almaya daha fazla değer vermeyle ilgilidir (Slater, 2003). Heyecan arayışının, olumlu risk alma davranışı, kişisel duygu ve düşüncelerini açma eğilimi, macera seyahat etme isteği, yapılandırılmış/resmi durumları sevmeme ve tekrarı önleme eğilimi ile ilişkili olduğunu bulmuştur (Galloway ve Lopez, 1999). Heyecan aramanın normal bir kişilik özelliği olduğu, ama aynı zamanda psikopat davranışlarla, sosyal sapma davranışlarıyla bağlantılı olduğu belirtilmiştir (Michel, Mouren-Simeoni, Perez-Diaz, Falissard, Carton ve Jouvent, 1999).

Arnett (1992)'e göre, ergenlerdeki heyecan arama ihtiyacı yüksek düzeydedir ve heyecan arama davranışı ergenlerdeki korkusuz davranışın büyük bir kısmının temel sebebi olabilir. 15-25 yaş arasında, araştırarak, yaşayarak öğrenme isteği ağır bastığından risk alma ve macera hevesleri de yoğun olarak yaşanır.

Heyecan arama için uyarılma birçok davranış, faaliyet ve tutumlar yoluyla gerçekleştirilebilir (Arnett, 1991; Roberti, 2004). Bu alanlar arasında meslek seçimi, eğlence, yaşam tarzı seçimleri, spor ve sosyal etkileşimler v.b yer alır (Roberti, 2004). Yüksek heyecan arayanlarda, fiziksel saldırganlığa yatkınlık görüldüğü gibi (Arnett, 1996) anti-sosyal kişilik bozukluğu olanların heyecan arama düzeylerinin yüksek olduğu da belirlenmiştir (Özdemir, Sütçigil, Ak, Lapsekili ve Özmenler, 2010).

Heyecan arayışı ile uyuşturucu ve sigara kullanımı (Cohen ve Fromme, 2002; Çalık, 2008; Karakaş, 2006) ve alkol kullanımı (Çalık, 2008; Karakaş, 2006) arasında ilişki olduğu görülmüştür. Ayrıca heyecan aramanın, cinsel risk alma (Cohen ve Fromme, 2002) ile yakından ilgili olduğu belirtilmiştir. Heyecan arama düzeyi yüksek bireylerde, dikkatsiz sürüş (Ayvaşık, Er ve Sümer, 2007) ve kazaya karışma da (Çalık, 2008) görülmektedir. Heyecan arayışı, yüksek sağlıksız ya da riskli davranışları da yordamaktadır (Kelly, Robbins, Martin, Fillmore, Lane, Harrington ve Rush, 2006).

Ayrıca, heyecan arayışı online oyun oynamayı da yordamaktadır (Chiu, Lee ve Huang, 2004). Heyecan arama internetin kötüye kullanımına da katkıda bulunabilir (Velezmore, Lacefield ve Roberti, 2010). İnternette sörf veya birçok online faaliyetler yaygın bir küresel ileri teknoloji macerası ve heyecan arama biçimi olarak düşünülebilir (Lin ve Tsai, 2002). Heyecan arayışı ve ergenlerdeki internet bağımlılığı arasında nasıl bir ilişki olduğunu keşfetmek önemlidir. Bu kapsamda problemlili internet kullanımı ile

heyecan arama ilişkisi problemlili internet kullanımı ve heyecan arama başlığı altında ayrıca incelenmektedir.

Ergenlerde Yaşam Doyumu

Yaşamda güzellikler ve zorluklar bir arada yer alır. Bazı bireyler yaşamlarından memnunken bazıları memnun değildir. Yaşamdan memnuniyeti tanımlayan yaşam doyumu (life satisfaction) kavramı araştırmacıların ilgisini çeken bir kavramdır. Yaşam doyumu yüksek olan birey hayattan zevk alır, iyimserdir. Doyum, beklentilerin, ihtiyaçların karşılanması ile yükselir.

Yaşam doyumu kavramı mutluluk ve psikolojik iyi oluşla ilişkili bir kavramdır. Pozitif Psikoloji’de mutluluk, öznel iyi oluş (subjective well-being) olarak adlandırılır (Diener, 2000). Öznel iyi oluş, bireyin hayatına dair yaptığı bilişsel (yaşam doyumu) ve duyuşsal değerlendirmelerden (olumlu ve olumsuz duygular) oluşur. Buna göre, öznel iyi oluş düzeyi yüksek olan bireylerin he boş zaman, aşk, evlilik, dostluk, iş gibi çeşitli yaşam alanlarında yaşam doyumu daha yüksektir, hemde olumlu duyguları (hoşlanma, haz, onur, gurur vb.) olumsuz duygularına (utanç, suçluluk, üzüntü, öfke, anksiyete vb.) göre daha fazladır (Suldo ve Huebner, 2006; Yetim, 2001).

Neugarten (1961)’e göre yaşam doyumu, bireyin yaşamda istedikleri ile elinde olanların karşılaştırılması ile elde edilir (Akt: Onur, 2006). Yaşam doyumu, bireyin kendi belirlediği kriterlere göre tüm yaşamına ilişkin pozitif değerlendirmesidir (Diener, Emmons, Larsen ve Griffin, 1985). Bireyin kendi kriterleri doğrultusunda yaşam koşullarını algılayışı, yaşamına değer biçmesidir (Deniz, 2006; Sun ve Shek, 2010).

Yaşam doyumu ruh sağlığı ile yakından ilişkilidir (Proctor, Linley ve Maltby, 2009). Gençler için de düşük yaşam doyumu psikolojik, sosyal ve davranışsal problemler ile, yüksek yaşam doyumu ruh sağlığının iyi olması ile ilişkilidir (Telef, 2013). Yaşam doyumunun yüksek olması, ergenlere psikolojik ve sosyal gelişim açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır (Çivitçi, 2009). Yaşam doyumu ve pozitif duygular gençleri psikolojik ve davranışsal problemlerden korur, stresli yaşam olaylarının etkilerini azaltır (Park, 2004). Yaşam dönemleri boyunca bireyin gelişim

görevlerini yerine getirmesi ve yaşama karşı olumlu bir tutumun olması, yaşam doyumunun yüksek olmasını sağlar (Onur, 2006).

İnternet İle İlgili Açıklamalar

Bu bölümde internet ile ilgili bilgi verildikten sonra internet kullanımının artmasında internetin ve kullanıcıların özelliklerinin rolü ile internet bağımlılığı ve internet kullanımı kavramlarına ilişkin açıklamalara yer verilmiştir.

İnternet

İnternet, dünya çapında milyarlarca kullanıcı, milyonlarca bilgisayar ve binlerce ağdan oluşan devasa bir evrendir (Greenfield ve Yan, 2006). İnternet, bireylerin görevlerini başarmalarına, bilgiyi depolamalarına yardım eden, çok farklı konularda çok geniş bilgiyi işlemelerine olanak veren, pek çok olumlu etkisi olan bir iletişim aracıdır (Anderson, 2001). Aynı zamanda bireylerin sahip oldukları bilgiyi paylaşmak, kendileri ile ortak ilgileri olan insanlarla sanal ortamda bir araya gelmek için kullanabildikleri bir araçtır (Yücel, 2009). İnternet aracılığıyla insanlar her türlü bilgiye, dünyada meydana gelen gelişmelere hızlı bir şekilde ulaşabilmekte, eğlenceli zaman geçirebilmekte, yakınları ile sohbet edebilmektedir. Ayrıca, bankacılık işlemleri ve alış-veriş yapabilmektedir (Ceyhan ve ark., 2007).

İnternet mesafeleri ortadan kaldırarak bilgiye ulaşmayı ve diğer insanlarla iletişim kurmayı kolaylaşmaktadır. Böylece internet öğrencilere öğrenme ve etkileşim için yeni bir alan olarak eşi görülmemiş fırsatlar sağlamaktadır. Bilgisayar ve haberleşme teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişme sayesinde internet ile iletişim kurma, eğitim, çalışma, alışveriş, ödeme yapma ve eğlence gibi çeşitli ihtiyaçlar karşılanabilmektedir. İnternet, bireylerin kolay vazgeçemediği ikinci bir yaşam alanı durumuna gelerek kullanıcılarının duygularını, düşüncelerini, değer yargılarını, iletişim biçimlerini yani tüm yaşamını etkileyip değiştirebilmektedir (Çakır, Horzum ve Ayas, 2013). İnternet uygun kullanıldığında, bireyin kişisel ihtiyaçlarını karşılamasına, yaşam kalitesini arttırmasına yardımcı olabilir (Amichai-Hamburger ve Furnham, 2007).

Bugüne kadar teknolojik yeniliklerin hiçbiri, internet kadar etkili bir değişime yol açmamıştır. Çünkü internet hem toplumu hızlı bir şekilde değiştirir, hem de sürekli gelişerek kendisini yeniden üretir. İnternet önceleri sadece kişisel iletişimi sağlarken artık sosyal paylaşım ağları sayesinde bireylere düşünce, duygu, kendisi ile ilgili

haberler, resim, video, müzik paylaşımı imkanı vererek sosyalleşmenin gerçek yaşamdakine benzer olarak sürmesini sağlamaktadır (Göker, Demir ve Doğan, 2010). İnternet, 1990'larda daha çok eğlence ve bilgi toplamak için kullanılırken, internetin fonksiyonları sürekli değişmektedir (Valkenburg ve Soeters, 2001). Sanal dünya etkileşimlerin kaydedildiği, gözlemlendiği ve kişinin kendi benliğini ortaya koyduğu, yeni bir alan olarak ortaya çıkmıştır (Pinnelli, 2002).

İnternet, kullanımı artan, önemli ilerlemelere ve gelişmelere yol açan bir iletişim aracıdır. İnternetin hızı, benzer ilgileri olan kişilerin birbirini bulmasını kolaylaştıran grupların kurulması, görsel olarak iletişimin devreye sokulması ve bir bağlantı üzerinde pek çok farklı uygulamanın olması gibi pek çok yenilik ve gelişme de söz konusudur. Bu işlevleri nedeniyle bilgisayar ve internet kullanımı okullarda ve evlerde gittikçe yaygınlaşmaktadır. İnternet kullanımını arttıran faktörler internetin özellikleri ve kullanıcıların özellikleri başlıkları altında ele alınmıştır.

İnternetin Kullanımının Artmasında İnternetin Özelliklerinin Rolü:

İnternetin kullanıcılar için eşsiz bir psikolojik ortam yaratan çeşitli özellikleri vardır. İnternet yoluyla iletişiminin yüz yüze iletişime göre, gizlilik, fiziksel görünüşün öneminin azalması, zaman ve hızını ayarlama üzerinde daha fazla kontrol, benzerleri bulma kolaylığı gibi avantajları vardır (Joinson, McKenna, Postmes ve Reips, 2007). Ayrıca, diğer iletişim yollarının eksikliklerini gidermesi, yaratma ve katılma fırsatı sunması, grup kimliği kazandırması ve sanal topluluğun bir parçası olduğunu hissettirmesi internet kullanımını arttırır. İnternetin tüm bu özellikleri kısaca şu şekilde açıklanabilir.

1. Gizlilik: İnternette kişiler sahte isimler seçerek, özelliklerini gizleyip değiştirebilirler. Bu gizlilik, kişinin kendini daha özgür ve içten bir şekilde ortaya koymasını sağlayabilir, kişiyi geleneksel toplumsal kurallar ve normlarca onaylanmayan kimliğinin farklı yönlerini keşfetmek için teşvik edebilir (Turkle,1995). İnternette içe dönük kişi girişken, yaşlı kişi genç, çekici olmayan güzel olabilir.

İnternetteki gizlilik faktörü nedeniyle sohbet odaları ve haber grupları bireylerin görüşlerini rahatça ve açıkça ifade edebilecekleri bir ortam sağlar (Peris, Gimeno,

Pinazo, Ortet, Carrero, Sanchiz ve Ibáñez, 2002). Anonimlik, etkileşim ve istenildiği zaman sanal ortamdaki kaçma fırsatının olması, ergenlerin de interneti daha sık kullanmalarına neden olabilmektedir (Huang ve Shen, 2010). Günümüzde de sosyal ağlarda kişiler kendi isimleriyle ya da kimliklerini gizleyerek her konudaki görüşlerini paylaşabilmekte, hatta ortak hareket edebilmektedir. Ayrıca internette gizli, sosyal damgalanmış sitelere üye olmak, gerçek dünyadakine göre daha kolaydır (McKenna ve Barg, 2000). Kişisel özelliklerin saklanması, sorumluluk almadan ve kolayca iletişime geçme fırsatı vermesi gibi nitelikleri nedeniyle internet ortamı problemlili kullanım ve bağımlılık açısından risklidir (Griffiths, 2003).

Gizlilik internetin geleneğidir. Kişiler sitelere üye olurken takma isim kullanırlar, gerçek isimlerini kullanmadıkları için de kendilerini güvende hissederler. Ayrıca gizlilik nedeniyle kişinin sanal iletişimde yaptığı hataların bedeli yoktur. Kişi iletişim kurduğu hesabı kapatıp yenisini açabilir. Gerçek hayatta ise hatanın bedelleri vardır ve telafi etmek zordur. Bu açıdan sanal iletişim gerçek hayata göre avantajlı görülüp tercih edilebilir.

2. Fiziksel görünüşün öneminin azalması: Tipik internet iletişimi yalnızca metin tabanlıdır, katılımcıların fiziksel özellikleri gizlidir. Bu avantaj özellikle yüz yüze iletişimde çekici olmayan, fiziksel özellikleri nedeniyle ayrımcılığa maruz kalan kişiler için önemlidir (Joinson ve ark., 2007). Birey internetteki yazılı iletişimde fiziksel özelliklerinden çok fikirleri ile yer edinir. Video teknolojisi kullanılmadığı sürece katılımcı gizli olduğundan, fiziksel görünüm ilişkisinin oluşumunda bir faktör değildir (Adkisson, 2005). Fiziksel görünümün daha az ön planda olması internetteki flört ilişkilerine de yansımıştır. Siber alanda flörtlerin fiziksel cazibe ve ipuçlarına değil, kelimelere dayalı olması bireylere avantaj sağlar (Levine, 2000).

3. Zaman ve hızını ayarlama üzerinde daha fazla kontrol: Sosyal engelleri olanlar, çok utangaç olanlar ya da önemli sosyal becerilerde eksiklikleri olanlar, kontrollerini kaybedecekleri düşüncesi ile yüz yüze iletişimden kaçınabilirler. İnternette bulunan iletişim içeriğini gözden geçirme, düşünme ve yeniden inceleme fırsatı yüz yüze iletişimde bulunmaz. Yazılanların gözden geçirilmesi bireylerin kendilik farkındalığını artırır, bireylerin kendini gözlemelerine, istedikleri izlenimi yaratmalarına olanak verir (Joinson ve ark., 2007).

4. Benzerleri bulmak: İnternette benzer düşünce ve ilgileri paylaşan bireyler benzer siteleri ziyaret eder. İnternette gizli, sosyal sitelere girmenin kolay olması, benzer düşünce ve ihtiyaçta olan bireylerin bir araya gelmesini kolaylaştırır (McKenna ve Barg, 2000). Bireyler internette kendine benzer ilgileri olan kişileri bularak gerçek yaşamda da birlikte etkinlikler düzenleyebilir. Ayrıca bireyler sitelerde birbirlerinin tecrübelerinden yararlanırlar.

5. Diğer iletişim yollarının eksikliklerini gidermesi: Bilgisayar ve internet ile iletişimin bir avantajı da önceki iletişim yollarından yüz yüze, telefonla ve mektupla iletişimin eksikliklerini gidermiş olmasıdır. Yüzyüze iletişim yakınlıkla sınırlıdır ve giyinmeyi, evden çıkmayı gerektirir. Uzun mesafedeki biriyle telefonda uzun süre konuşmak da masraflıdır. Mektupla iletişimde ise, gönderildikten birkaç gün veya daha uzun süre sonra mektup alınır. Bilgisayarla iletişim kurmak için kişinin evden çıkması gerekmez, ödenen ücret azdır ve anlıktır, hızlı bir şekilde oluşur (Jacobson, 1999). Ucuz, uzun süre ve birçok kişi ile aynı anda iletişim imkânı veren internet, özellikle arkadaşlık ilişkilerinin önemli olduğu ergenlere uygun ortam sunmaktadır (Doruk, 2007).

6. Yaratma ve katılma fırsatı sunması: Bilgisayardan dünya çapında ağ olan internete bağlanarak eşzamanlı ya da eşzamansız olarak herkesle iletişim kurulabilir. Kişisel (e-posta) ve kişisel olmayan mesajlar (sohbet odasında chat yapma) aracılığıyla hem bireylere hem gruplara mesaj gönderip alınabilir. Böylece internet bireylere pasif olarak bilgi almaktan çok yaratma, paylaşma ve sosyalleşme fırsatı sunar.

7. Grup kimliği kazandırması ve sanal topluluğun bir parçası olduğunu hissettirmesi: Sohbet odaları internet kullanıcılarına grup kimliği kazandırmakta ve sanal bir topluluğun parçası olduğunu düşündürmektedir. Sohbet odası veya başka bir metin tabanlı bir ortamı ziyaret eden insanlar, ait olma duygusu yaşamakta, birbirlerine karşılıklı destek olup, dost olabilmektedirler (Primo, Pereira ve Freitas, 2000). Teknolojinin hızlı değişimiyle Twitter, Facebook gibi sosyal ağlar günümüzde aynı işlevi yerine getirmektedir. Bireylerin internet ortamında iletişime geçmesi daha kolay görüldüğü için internetteki grupların parçası olmak da daha kolaydır.

Yukarıda belirtilen sebeplerin dışında internetin bu derece yaygınlaşmasının sebepleri arasında, günlük yaşamı kolaylaştırması, iş yaşamının yoğunluğundan kaçma

yolu olarak kullanılması (Keser-Özcan ve Buzlu, 2005), kolay erişilebilir olması (Anderson, 2001; Griffiths, 2003), oyun oynama, yeni birisiyle tanışma, cinsel içerikli sitelere girme gibi olanakları içermesi de yer almaktadır. Ayrıca, internette vakit geçirmeyi bireyin kendisine verdiği ödül olarak kullanması da internet kullanımının artmasının nedenleri arasındadır (Odabaşoğlu, Öztürk, Genç ve Pektaş, 2007). Tüm bu özellikler aynı psikoaktif maddede olduğu gibi pekiştirici işlevi görerek bağımlılık eğilimini artırabilmektedir (Nalwa ve Anand, 2003; Meerkerk, Regina, Van Den Eijnden ve Garretsen, 2006).

İnternet Kullanımının Artmasında Kullanıcıların Özelliklerin Rolü:

Bireyin kişilik özellikleri, kişiler arası iletişim becerileri, ruh sağlığını belirleyen değişkenler internet kullanımını etkilemektedir. Özgüven problemi yaşayan, içedönük kişiler sanal sohbeti hayat tarzı haline getirebilirler. Gerçek hayatta çekingen olan, beğenilmeyen, dışlandığını düşünen bir kişi, zamanının çoğunu internette sanal sohbet yaparak geçirebilir (Altın, 2006; Doruk, 2007). Ayrıca, heyecan arayan bireylerin uyarıcı kaynağı olarak internet üzerinden ilişki kurmayı kullandıkları belirtilmiştir (Peris ve ark., 2002). Beğenilme ve kabul görme problemi olmayan, sosyal olarak cesur, dışadönük kişiler ya da anksiyete düzeyleri düşük olan kişiler de sanal sohbet yapmakta, interneti etkileşim için kullansalar da sanal sohbeti bir yaşam tarzı haline getirmemektedirler (Doruk, 2007; Peris ve ark., 2002).

Kişilik yapısı dışında, kişiler arası iletişim açısından bireyin sahip olduğu özellikler ve beceriler de internet kullanımını etkilemektedir. İnternet ağırlıklı olarak kişiler arası iletişim için kullanılmaktadır (Kraut, Patterson, Lundmark, Kiesler, Mukopadhyay ve Scherlis, 1998). Gerçekleştirilen araştırmalarda sohbet odası kullanıcılarının özellikleri ile ilgili bulgular çelişkilidir. Sosyal becerileri düşük olan, yüzyüze ilişkilerde güçlük yaşayan kişiler elektronik iletişimi tercih edebilmektedir (Altın, 2006). İnterneti en çok kullananların kişiler arası iletişim noktasında en zayıf kişiler oldukları sonucuna ulaşan araştırmalar vardır (Young, 1997).

Bireyler interneti ve internetin işlevlerini sağlıklı kullanabildikleri gibi, sağlıksız da kullanabilirler. Sağlıklı internet kullanımı; düşünsel, davranışsal rahatsızlık duymadan, uygun sürede, belirlenen amaç için interneti kullanmak olarak tanımlanır (Caplan, 2002; Davis, 2001). İnternetteki iletişimle gerçek iletişimi ayırt ederek,

interneti bir kimlik kaynağı olarak kullanmadan, bilişsel ve davranışsal avuntu haline getirmeden kullanmak sağlıklı kullanımdır (Gürcan ve Hamarta, 2013). Sağlıklı kullanım için bilgisayar okur-yazarlığı, bilinçli internet kullanma alışkanlıklarının edinilmesi yararlıdır (Karaca, 2007). Sağlıksız internet kullanımı ise bireyin sosyal, akademik ve mesleki yaşamında çeşitli zorluklarla karşılaşmasına neden olabilir (Ceyhan, 2008a).

İnternet uygun biçimde kullanılmadığında insan yaşamını olumsuz etkileyebilir ve bağımlılık oluşabilir (Morahan-Martin ve Schumacher, 2000). Bazı bireyler interneti gereksinimleri kadar kullanırken, bazı kullanıcılar kullanımlarını sınırlayamamakta, (Gönül, 2002), iş ve sosyal hayatlarında (Caplan, 2005; Gönül, 2002; Young, 2004) bu aşırı kullanım nedeniyle sorunlar yaşayabilmektedirler. İnternet kullanımındaki hızlı artışa bağlı olarak patolojik kullanım/internet bağımlılığı da artmıştır (Nalwa ve Anand, 2003) ve artmaya da devam etmektedir.

İnternet Bağımlılığı Kavramı

Bağımlılık daha önceleri alkol, eroin, esrar, kokain gibi kimyasal madde kullanımını içerse de günümüzde televizyon izleme, bilgisayar oyunları oynama, kumar, alışveriş, seks gibi davranışsal bağımlılıklar da sözkonusudur (Griffiths, 1996). Araştırmalar, internet kullanıcılarının alkol, ilaç veya kumar bağımlılıklarında görülen belirtileri internet kullanımı için de göstermeye başladıklarını ortaya koymaktadırlar (Griffiths, 2000c; Young, 1996a) internet bağımlılığı davranışsal bağımlılıkların bir alt grubu olan “teknolojik bağımlılıklar” başlığı altında ele alınmaktadır (Griffiths, 2000c).

Davranışsal ve teknolojik bağımlılıklarda görülen bağımlılığın ana bileşenleri olan fiziksel ve psikolojik bağımlılık ölçütleri şunlardır: (Griffiths, 2000b, s. 415)

Zihinsel meşguliyet: Belirli bir eylemin kişinin yaşamındaki herşeyden önemli olması, düşünce, duygu ve davranışları kontrol etmesidir.

Duygudurum değişikliği: Belirli bir eylemin sonunda kişinin duygu durumunda değişiklik olması ve bu eylemin bir başa çıkma stratejisi olarak görülmesidir.

Tolerans: Aynı etkiyi göstermesi için belirli bir eylemin miktarının artmasıdır.

Geri çekilme belirtileri: Bir davranış yapılmadığında ya da aniden durdurulduğunda olumsuz duygu ya da fiziksel etkilerin ortaya çıkmasıdır.

Çatışma: Bağımlı kişilerin, ailesi, partneri ile kişiler arası ya da içsel çatışma yaşamasıdır. Genellikle bu çatışmalara, iş, okul başarısı ve önceki hobilere olan ilgide azalma eşlik eder.

Tekrarlama: Belli bir eylemin daha önceki şekliyle tekrar oluşması, tekrar bağımlılığın en uç düzeyine dönülmesidir.

İnternet bağımlılığı kavramı çeşitli araştırmacılar tarafından açıklanmıştır. Kompulsif internet kullanımı için internet bağımlılığı terimi ilk olarak Goldberg tarafından bir şaka olarak kullanılmışsa da (Goldberg, 1996; Kıran-Esen, 2009) internet bağımlılığı ile ilgili öncü çalışmalar Young (1996a, 1996b) tarafından başlatılmıştır. Young (1996b), internet bağımlılığı terimini tercih etmiş, internet bağımlılığının, akademik, sosyal ve mesleki zararlar, sağlık sorunları, uykusuzluk ve depresif eğilimlerin oluşmasına neden olabileceğini belirtmiştir. Kandell (1998), internet bağımlılığının, psikolojik bir bağımlılık olduğunu ve özellikle gençlerin risk altında olduğunu, interneti fazla kullanmanın sağlıkta, ilişkilerde ve zaman yönetiminde sıkıntılara yol açabileceğini ifade etmiştir.

Grohol (1999), internet bağımlılığını bilişsel davranışçı yaklaşımla açıklamış ve internet bağımlılarının interneti içinde bulunulan duygusal durumu değiştirmek ve stresle baş etmek için kullandığını belirtmiştir. Aşırı internet kullanıcılarının gerçekte internete bağımlı olmadıklarını, başka bağımlılıklarının tatmin etmek için interneti kullandığını savunur. İnternetin kendisi bağımlılık yaratabileceği gibi, daha önce var olan bağımlılık nesnelere (kumar oynama, sohbet, alışveriş ve oyun v.b) için de bir ortam oluşturabilmektedir (Davis, 2001; Griffiths, 2000a, 2000b, 2000c). Bu süreçte, internetin kendisinin mi bağımlılık nesnesi olduğu, yoksa daha önce var olan bir bağımlılık nesnesi için ortam mı oluşturduğu sorusu ile ilgili olarak farklı görüşler ortaya çıkmıştır (Tutgun, 2009). İnternet bağımlılığı ile ilgili çeşitli sınıflamalar da yapılmıştır. Young, Pistner, O 'Mara ve Buchanan, (2000, s.477) internet bağımlılığını çeşitli davranış ve dürtü-kontrol bozuklukları perspektifinde inceleyerek beş kategoriye ayırmıştır. Bunlar: (Akt: Tutgun, 2009, s.11).

1. Siber cinsel bağımlılık: Yetişkinlere yönelik sohbet odalarına ya da pornoya bağımlılık.
2. Siber ilişkisel bağımlılık: İnternet arkadaşlıklarına aşırı bağlanma.
3. Net bağımlılığı: İnternette aşırı kumar oynama, alışveriş veya ticaret yapma.
4. Bilgi bağımlılığı: Web’de kompulsif dolaşma veya bilgi araştırma.
5. Bilgisayar oyunu bağımlılığı: Aşırı bilgisayar oyunu oynamadır.

Bir başka sınıflama da Davis (2001) tarafından yapılmıştır ve patolojik internet kullanma “özel patolojik internet kullanımı” ve “genel patolojik internet kullanımı” olarak ikiye ayrılmıştır. Özel patolojik internet kullanımı, internetin oyun, kumar, borsa takibi, online seks, alışveriş gibi amaçlar için kullanılmasıdır. Genel patolojik internet kullanımında ise, çeşitli amaçlarla internet kullanılır, internet dış dünyayla olan ana bağlantı olarak görülebilmektedir (Davis, 2001).

İnternet Bağımlılığı Belirtileri

American Psychiatric Association (APA) tarafından 2013 yılında yayınlanan DSM V’de (Diagnostik and Statistical Manual of Mental Disorder, Fifth Edition) internet bağımlılığı bir hastalık olarak yer alamasa da online oyun bağımlılığı yer almıştır. Bununla birlikte uzmanlar problemleri internet kullanımını iki başlık altında tanımlamaya çalışmaktadır. Bunlar: “madde kullanımı ile ilişkili bozukluklar” ve “başka bir yerde sınıflandırılmamış dürtü kontrolü bozuklukları” içinde yer alan “patolojik kumar oynama”dır. Young, “madde bağımlılığı kriterlerini” ve “patolojik kumar oynama kriterlerini” (1996b, 2004) kullanarak internet bağımlılığı kriterlerini oluşturmuştur.

Young internet bağımlılığını sekiz ölçüt ile tanımlamakta ve son altı aylık dönem düşünülerek sekiz ölçütten beş ve daha fazlası karşılanıyorsa kişi bağımlı olarak nitelendirmektedir. İnternet bağımlılığı için tanı ölçütleri şunlardır: (Young 1996b, s:238’den Akt: Tutgun, 2009, s:11).

1. İnternet ile zihinsel olarak aşırı uğraşma
2. İnternete bağlı kalma süresini arttırma

3. İnternet kullanımını azaltmada başarısız olma
4. İnternet kullanımı azaltıldığında yoksunluk belirtileri yaşama
5. Başlangıca göre internete daha fazla bağlanma
6. İnternet aşırı kullanıldığı için ilişkilerde, okulda, işte sorun yaşama
7. İnternete bağlandığı süre ile ilgili olarak aileye, terapisteye ya da diğer kişilere yalan söyleme
8. İnternete bağlandığı süre boyunca duygulanım değişikliği yaşamadır (anksiyete, depresyon, suçluluk, umutsuzluk, v.b).

Çeşitli uzmanlar tarafından ortaya konan internet bağımlılığın belirtileri de şunlardır (Chou, Condrón ve Belland, 2005; Davis, 2001; Morahan, Martin ve Schumacher, 2000; Tsai ve Lin, 2001; Widyanto ve Griffiths, 2006):

1. Mail adresini, ICQ numarasını, sohbet odası adlarını vs. herkese vermek
2. İnternette başka uğraşlara ilgi duyulmaması
3. Sürekli uykusuz kalındığı için yorgunluk hissedilmesi
4. Alışverişlerin internette yapılması
5. Diğer işlerin ve kişilerin, internete girmeye engel olarak görülmesi
6. Bilgisayar kullanımı nedeniyle eşler arasında sorun yaşanması
7. Genel fiziksel aktivitelerin azalması
8. Sağlığın bozulması
9. Bilgisayarın başındayken uzun süre geçirmesi nedeniyle suçluluk ile zevk alma duygularını birlikte yaşama.

Yukarıda yer alan belirtilere ek olarak; aradığı bilgiyi bulmasına "bir adım" kaldığını düşünme, gizli bir kişiliğe bürünmekten heyecan duyma, internette konuşmayı daha kolay bulma, e-postada sürekli gelen mail olup olmadığını kontrol etme isteği duyma da eklenebilir (Ekici, 2002). Aşırı bilgisayar/internet kullanma nedeniyle ödev yapma vb. görevlerini yerine getirmeme, akademik başarının düşmesi, e-posta ve

çevrimiçi sohbet programlarını yoğun kullanma da görülebilecek diğer belirtilerdir (Hur, 2006; Griffiths, 2000b; Johansson ve Göttestam, 2004).

Ayrıca, internete bağlı olmadan geçirilen zamanın önemsiz görülmesi (Young, 2004), daha iyi bilgisayar yazılımı ve donanımına ihtiyaç duyma (Beard ve Wolf 2001) ve internet ile ilgili aktivitelere giderek artan miktarda para harcama da görülmektedir. Problemlili davranışın reddedilmesi (Nalwa ve Anand, 2003), internetin aşırı kullanımını küçük bir sorun olarak görüp psikologlar veya psikolojik danışmanlardan profesyonel yardım aramama da ifade edilen belirtiler arasında yer almaktadır (Chou, 2001).

İnternet bağımlılığını, patolojik ya da problemlili internet kullanımını tanılamada, birçok araştırmacı, kişilerin internette harcadığı süreyi önemli bir ölçüt olarak değerlendirmektedir (Young, 1996a, 1996b). Ancak kişilerin internette harcadığı sürenin, problemlili internet kullanımının tanılamasında tek başına yeterli olmayacağı, aşırı kullanımın yol açtığı negatif sonuçların önemli bir ölçüt olarak değerlendirilmesi gerektiği görüşü de yaygındır (Caplan, 2005; Davis, 2001).

Bir araştırmada katılımcıların 2/3'ünden fazlası (% 69,23) internette niyet ettiklerinden daha fazla kaldıklarını, yarısından fazlası (% 52,14) yapacak daha önemli işleri varken internette vakit geçirdiklerini belirtmiştir. Yarısına yakını (% 48,72) internet kullanımı sırasında duygu değişiklikleri yaşadıklarını, hayatlarının aydınlandığını (% 48,72), internette olmadığında sıkıntı hissettiğini (% 47,86) ve online sosyalleşmeyi tercih ettiklerini (% 35,04) belirtmiştir. Ayrıca katılımcılarda, internet kullanım zamanını gizleme (% 28,21), psikolojik olarak olumsuz etkilenme (% 27,35), doyum almak için internette daha fazla zaman harcama ihtiyacı duyma (% 26,50) gibi davranışlar da görülmektedir. Katılımcıların yaklaşık olarak 1/3'ü olumsuz sonuçlar bildirmiştir. Bunlar: olumsuz fiziksel etki (% 33,33), interneti problemlilerden kaçış için kullanma (% 29,91), internet kullanımının günlük hayat problemlilerine neden olmasıdır (% 29,06) (Hampe 2006, s.80).

Literatürde, internet bağımlılığını ifade etmek için başka kavramlar da kullanılabilir. Bunlar; aşırı internet kullanımı (internet heavy use) (Chou, 2001), internet bağımlılığı bozukluğu (internet addiction disorder) (Goldberg, 1996), kompulsif internet kullanımı (compulsive internet use) (Greenfield, 1999), patolojik internet kullanımı (pathological internet use) (Davis, 2001; DiNicola, 2004; Gönül, 2002; Keser-Özcan ve Buzlu, 2005, 2007; Morahan-Martin ve Schumacher, 2000) ve problemlili

internet kullanımınıdır (problematic internet use) (Caplan 2002, 2003, 2005, Caplan ve High, 2006; Ceyhan ve ark., 2007; Ceyhan ve Ceyhan, 2009; Lee, 2009; Shapira ve ark., 2003; Yellowlees ve Marks, 2007). Bu terim farklılıkları, internet bağımlılığı/problemlili internet kullanımının duyuşsal, bilişsel ya da davranışsal bileşenlerine odaklanılmasından kaynaklanmaktadır (Davis 2001).

Problemlili İnternet Kullanımı

Sağlıksız internet kullanımı ile ilgili yaşanan olumsuzlukları ifade etmek için internet bağımlılığının yanı sıra problemlili internet kullanımı kavramı da kullanılmaktadır. İnternet bağımlılığı kavramının internet kullanımına bağılı olumsuzlukların doğasını tam olarak açıklayıp açıklamadığına ilişkin tartışmalar bulunmaktadır (Beard ve Wolf, 2001; Dowling ve Quirk, 2009). İnternet bağımlılığı kavramı internetin patolojik boyutlarda kullanımını tanımlamada yeterli olmamaktadır. Bunun sebepleri, internetin değil, içeriğinin, sunduğı imkanların bağımlılığa yol açması (Gönül, 2002) ve kullanıcılarda diğerklinik durumlara da rastlanmasıdır (Odabaşioğlu ve ark., 2007; Öztürk ve ark., 2007, Young, 1996b).

Ayrıca, internet bağımlılığında diğerkimyasal bağımlılıklardaki gibi net olarak bağımlılık belirtileri tanımlanamamaktadır. Bu nedenlerle internet bağımlılığı yerine problemlili, aşırı veya uyumsuz (maladaptive) internet kullanımı gibi kavramların kullanımının tercih edilmesi daha uygun olacaktır (Beard ve Wolf, 2001). Özellikle klinik olmayan ortamlarda gerçekleştirilen ve betimleyici yöntemler ile genel popülasyonun özelliklerinin ve değişkenler arasındaki ilişkilerin incelendiğı çalışmalarda internet bağımlılığı kavramı yerine problemlili internet kullanımı kavramının tercih edilmesi daha uygundur (Ceyhan ve Ceyhan, 2009).

Bu araştırma genel bir tarama modeli içerdiği için problemlili internet kullanımı kavramının kullanılması tercih edilmiştir. Problemlili internet kullanımı, internet kullanımı sonucunda kişinin yaşamında bilişsel, sosyal ve psikolojik alanlarda zorluk oluşmasıdır. Problemlili internet kullanımı, internet hakkında obsesif düşünceleri, hoşgörü ve dürtü kontrolünde azalmayı, interneti kullanmayı durdurmada yetersizliğı içerir (Beard ve Wolf, 2001; Caplan, 2002; Davis, 2001; Morahan-Martin ve Schumacher, 2003).

Problemlerli internet kullanımı, literatürde hem bilişsel hem de davranışsal bir semptom olarak tanımlanır. İnternet ile ilgili takıntılı düşünceler, dürtü kontrolünde azalma (Young ve ark., 2000), interneti kullanma düşünceleri (Chou, 2001) ve internet kullanımı hakkında suçluluk duyma problemlerli internet kullanımının bazı bilişsel belirtileri olarak kabul edilir (Caplan, 2002). İnternet kullanımını kontrol etmede başarısızlık (Morahan-Martin ve Schumacher, 2000; Young ve ark., 2000), interneti problemlerden kaçmak için kullanma (Caplan, 2002), yoğun internet kullanımı (Morahan-Martin ve Schumacher, 2000), sosyal ilişkilerde (Kraut ve ark., 1998; Keser-Özcan ve Buzlu, 2007), aile ilişkilerinde (Keser-Özcan ve Buzlu, 2007) ve akademik sorumlulukları yerine getirmede yaşanan sorunlar (Chou ve Hsiao, 2000) davranışsal semptomlara örnektir.

Problemlerli internet kullanımının gelişmesini ve devam etmesini açıklamaya çalışan bilişsel davranışçı yaklaşımın bakış açısına göre, kişinin hem kendisi ile ilgili uyumsuz bilişleri (düşünceli bilişsel tarz, kendinden şüphe duyma, düşük öz-yeterlik ve kendini negatif değerlendirme) hem de dış dünya ile ilgili uyumsuz bilişleri (spesifik olayları genelleştirme, ya hep ya hiç tarzında düşünme) problemlerli internet kullanımının gelişmesi ve sürmesine yol açar (Davis, 2001).

Psikopatoloji (depresyon v.b) internet kullanımı ile ilgili uyumsuz bilişlerin nedenidir (Caplan, 2002; Davis, 2001). Altta yatan psikopatoloji (depresyon, anksiyete v.b) bireyin problemlerli internet kullanımı konusunda zayıf olmasına yol açar ve problemlerli internet kullanımının uzak gerekli bir nedeni olarak görülür (Davis, 2001). Bu çerçevede, yalnız, depresyonda olan ve kaygılı bireylerin interneti daha çok duygusal destek, yeni kişilerle tanışmak, diğerleriyle iletişim kurmak için kullandığı internette kendini daha az engellenmiş hissettiği belirlenmiştir. Ayrıca, bu bireyler online iletişimi daha çok tercih eder ve internet iletişimini daha samimi ve destekleyici bulurlar (Valkenburg ve Peter, 2007). İnternet kişiler tarafından bir ruh hali düzenleyicisi olarak kullanılabilir (Caplan, 2005).

“Problemlerli internet kullanımı” tanı ölçütleri şu şekildedir (Shapira ve ark., 2003, s.213’den Akt: Tutgun, 2009, s.16):

A. Aşağıdakilerden en az biri görülür:

1. İnternet kullanımını sınırlama çabaları sonuç vermez

2. İnternet planlandığından daha çok kullanılır

B. İş yaşamı, sosyal yaşam veya diğer önemli alanlarda işlev kaybı ya da klinik belirtiler görülür

C. Aşırı internet kullanımı hipomani ya da mani epizodları sırasında ortaya çıkmaz ve başka bir Eksen I bozukluğu ile daha iyi açıklanamaz.

Problemlili internet kullanımının belirtileri de internet bağımlılığının belirtilerine benzer şekilde ortaya konmuştur. Beard ve Wolf (2001) problemlili internet kullanımının, akademik problemler, iş ya da kişiler arası problemler, arkadaşları, aileyi, işi veya kişisel sorumlulukları ihmal etmeye yol açtığını belirtmiştir. Ayrıca, internetten uzaklaşıldığında geri çekilme, sinirlilik gibi bazı belirtiler görülür. İstenilenden daha fazla çevrimiçi kalmak, çevrimiçi ne kadar zaman geçirdiğini saklamak, daha fazla süre çevrimiçi olmak için yaşam tarzında değişiklikler yapmak, fiziksel aktivitede azalma, sağlığı ihmal etme, daha fazla çevrimiçi kalmak için az uyuma, uyku düzensizliği de belirtiler arasındadır.

Problemlili internet kullanımı hemen her yaş döneminde yaklaşık olarak benzer belirtilere yol açmaktadır. Bu araştırma ergenler üzerinde gerçekleştirildiği için ergenler üzerindeki olası etkileri ile ilgili bilgilere yer verilmiştir.

Ergenlerde İnternet Kullanımı İle İlgili Açıklamalar

Bu bölümde ergenlerde internet kullanımı ile ilgili bilgi verildikten sonra internet kullanımında ergenlik döneminin ve çevresel özelliklerin rolü açıklanmaktadır. Ayrıca internet kullanımının ergenlerin fiziksel, bilişsel, psiko-sosyal gelişimine olumlu ve olumsuz etkileri ile ilgili bilgi verilmektedir. Son olarak ergenlerde internet kullanımı ve psikolojik ihtiyaçlar, kimlik gelişimi, heyecan arama ve yaşam doyumu ile ilgili açıklamalar yapılmaktadır.

Ergenlerde İnternet Kullanımı

Yüzyılın icadı olarak nitelendirilen, olumlu ve olumsuz yönlerinin bulunduğu kabul edilen internet, toplumun her yaşta bireyi tarafından kullanılıyor olsa da ergenler tarafından daha sık ve uzun süre kullanılmaktadır (Korkmaz, 2010). İnternet kullanımı

çok yaygınlaştığı için günümüz çocukları ve gençleri “dijital yerliler” veya “dijital ortama doğanlar” olarak adlandırılmaktadır (Gross, 2004). İnternet bağımlılığı özellikle 12-18 yaş arasındaki ergenler için önemli bir risktir (Öztürk, Odabaşoğlu, Eraslan, Genç ve Kalyoncu, 2007). Ergenler kendini bulma ve kendini ortaya koyma isteği ile internette daha çok zaman geçirebilir (Karaca, 2007). İnternet ortamı kendini arayan ergen için günümüzde önemli sosyal bir iletişim aracı haline gelmiştir.

Chou ve ark. (2005)’na göre problemleri internet kullanımı özellikle lise ve üniversite öğrencileri arasında yaygındır. Liselerde ve üniversitelerde internete erişimin kolay ve hızlı olması, ödev/ders sorumluluklarının artması, ders durumlarını takip etme, araştırma yapmak için internetin kullanılması, internetin daha çok amaçla ve yaygın olarak kullanılmasına yol açar. İnternetin kullanımı başlangıçta araştırma ve öğrenme amaçlı olsa da zaman geçtikçe öğrencilerin yaşamlarında gerekli bir parça haline gelmektedir.

Ergenler interneti oyun ve eğlenme aracı olarak görmekte, sosyo-kültürel etkinlikler yerine daha çok internet arkadaşlıklarını tercih etmekte, internet aracılığıyla evrensel vatandaş olmaktadır. İnternet, zihinsel, sosyal, akademik, dil gelişimine, eğitim sürecine katkıları ve sunduğu kolaylıklarla ergenlerin hayatındaki yerini korumaktadır (Doruk, 2007). İnternette iletişim geleneksel iletişime göre daha uygun, daha ucuz ve daha hızlı olduğu için (Bryant, Sanders-Jackson ve Smallwood, 2006; Lenhart, Madden, ve Hitlin, 2005) ergenler arasında anlık mesaj, kısa mesaj, e-mail ve Facebook, Myspace, Twitter gibi sosyal sitelerin iletişim fonksiyonunun kullanımı yaygındır. Bundan yirmi yıl önce teknoloji ergenlerin hayatlarını girmiş ve giderek önemi artmıştır. Ergenler anlık mesajlaşma, e-posta, sosyal ağlar, fotoğraf/video paylaşım siteleri ve blog gibi elektronik iletişim biçimlerini sıklıkla kullanırlar (Subrahmanyam ve Greenfield, 2008). Ergenler arasında internet yoluyla arkadaş bulma oranı % 34,2 olarak belirlenmiştir (Tahiroğlu, Çelik, Uzel, Özcan ve Avcı, 2008).

İnternetin kullanım fonksiyonlarının artması ile birlikte çocukların ve ergenlerin internet kullanım süreleri ve yaşadıkları sorunlar artmıştır (Ceyhan, 2011a). Çocukların ve ergenlerin internet kullanımının giderek artması nedeniyle araştırmacılar da ergenlerin internet kullanımlarını incelemişler ve ergenlerin arkadaşlarıyla iletişim kurmak, cinsellik, kimlik ve arkadaş seçimi gibi tipik ergenin meşgul olduğu konular için kullandığını belirtmişlerdir (Subrahmanyam ve ark., 2006).

Ergenler oyun oynamak için de interneti yaygın bir şekilde kullanmaktadır. Zengin ve renkli olan internetteki oyunlar, ergenlerin kendini gerçekleştirme duygusunu yaşamalarına ve internette kendilerini ifade etmelerine fırsat verir (Huang ve Shen, 2010). Oyunların haricinde internette fıkralar, komik resim ve videolar eğlence ve güldürü amaçlı internet siteleri de mevcuttur. İstenilen türde müziğe kolayca ulaşılmaktadır. Bu özellikler de genci internette çekmektedir. Teknoloji çağının çocukları olarak nitelendirilen bugünün gençleri, teknolojiyi en kolay ve en fazla kullanan ve bundan memnun olan kesimdir. Ergenler internette eğlenir, sohbet eder, site oluşturur, sosyalleşirler. Bu kapsamda ergenlik döneminde internet kullanımının artmasında, ergenlik döneminin özellikleri ve çevresel özellikler önemli rol oynar.

Ergenlik Döneminin Özellikleri ve İnternet Kullanımı

Ergenlik dönemi yeni teknolojilere duyarlılık, merak (Gürcan ve Harmata, 2013; Huang ve Shen, 2010) ve ilginin yüksek olduğu (Korkmaz, 2010, Turnalar-Kurtaran, 2008), teknolojideki gelişmelerin gerisinde kalmak istenmediği bir dönemdir. Teknolojideki gelişmeler sayesinde internete her yerden kolayca ulaşılması ergenlerin internette geçirdiği zamanı arttırmıştır. Ergenlerin ilgi alanları oldukça geniştir. İnternette ergenlerin ilgi alanlarına yönelik etkinliklerin (müzik, oyun, pornografi, sosyal ilişki, araştırma, ödev yapma vb.) bir arada bulunması da internetin uzun süre kullanımına yol açmaktadır (Korkmaz, 2010). Ayrıca ergenlerin cinsel içerikli web sayfalarına fazla ilgi göstermeleri internette geçirdikleri zamanı arttırmaktadır (Karaca, 2007).

Ergenlerin en önemli gelişim görevi kimlik kazanmadır*. Ergenlerin gelişim görevleri arasında akranlarıyla yakın ilişki kurma ve romantik ilişkileri geliştirme de yer almaktadır (Brown ve Larson, 2009). Bu nedenle ergenler arkadaşlarıyla iletişim kurma, grup içinde yerini bulma ve deneyimlerini paylaşma ihtiyacı duyarlar (Smahel, Brown ve Blinka, 2012). Ayrıca, ergenler yetişkinler tarafından anlaşılmadıklarını düşünürler ve aileleri ile iletişimlerinin bozulduğundan şikâyet ederler. İnternet ergenlerin kendi yaşlılarıyla ve kendisini anlayan kişilerle dertleşme, seslerini duyurma, özgüveni arttırma aracı haline gelebilir (Karaca, 2007). Bireyler internette tanımadıkları kişilerle iletişim kurarak, dertleşebildikleri için internette iletişi kurmak ergenleri günlük yaşamda olduğundan daha çok yakınlaştırmaktadır (Altın, 2006; Doruk, 2007).

Ergenlik döneminin bir diğer özelliği de risk alma ve heyecan arayışıdır. Heyecan aramanın internet kullanımındaki rolü ile ilgili olarak ileride daha ayrıntılı olarak ele alınacaktır. Ergenlerin diğer özellikleri; benlik kontrolünde zayıf olmaları (Huang ve Shen, 2010), psikolojik (Kaltiala-Heino ve ark., 2004), ve zihinsel olarak yeterince olgun olmamalarıdır (Tsai ve Lin, 2003). Bu özellikler ergenlerin çeşitli bağımlılık yapıcı faktörlerden yetişkinlere göre daha fazla etkilenmelerine (Kaltiala-Heino ve ark., 2004) ve internet kullanımının da bir süre sonra sorun haline gelmesine neden olabilir. Bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim süreçleri henüz tamamlanmadığından ve interneti aşırı kullandıklarından çocuk ve gençler internetin olumsuz etkileri için daha fazla risk taşırlar (Tsai ve Lin, 2001, Yang ve Tung, 2007). Gençlerin teknoloji becerileri eleştirel düşünme ve karar becerilerinin önündedir (Berson, Berson ve Feron, 2002).

Tüm bu ergenlik döneminin özellikleri (merak, bir grubun üyesi olma/yaşıtlarıyla yakın ilişkiler kurma isteği, kimlik arayışı, heyecan arama, risk alma özellikleri ile benlik kontrolü, iç denetim, zihinsel ve psikolojik açıdan yeterince olgunlaşmamaları) birleştiğinde ergenler internet bağımlılığı açısından risk altındadır. Ergenler, sanal dünyada kolayca yanılabılırler, tehlike yaşayabilirler ve ilişkileri olumsuz etkilenebilir (Korkmaz, 2010). Ergenler internet bağımlılığı ile kendi sanal dünyalarında sıkışabilirler, diğer yaratıcı aktiviteleri ihmal edebilirler ve sonuçta gerçek yaşam ilişkileri zarar görebilir (Hur, 2006). Bu kapsamda, lise öğrencileri arasında internet bağımlılığı/problemlerini gösterme oranı %1,2 ile % 36,7 arasında değişmektedir (Canbaz ve ark., 2009; Milani, Osualdella ve Blasio, 2009).

Çevresel Özellikler ve İnternet Kullanımı

Ergenin içinde yaşadığı ailesi, okulu, gelir düzeyi ergenin internet kullanımını etkileyen temel çevresel faktörlerdir (Yücel, 2009). Aileler çoğunlukla çocuklarının bilgisayar/internet kullanımını destekler (Ceyhan ve Ceyhan, 2011). Çünkü aileler tarafından bilgi teknolojileri kullanımı, gelecekteki iş yaşamlarında başarı sağlamalarına neden olacak araç olarak görülmektedir (Kaltiala-Heino ve ark., 2004). Bu nedenle aileler çocuklarına bilgisayar alırlar.

Ailenin bilgisayara/internete yönelik tutumlarının yanı sıra aile/ergen ilişkisi ergenin internet kullanımını belirleyebilmektedir. Ergenin ailesi ile ilişkisi yetersizse,

anne-baba-ergen etkili zaman geçirmiyorsa, ergen internette zaman geçirmeyi tercih edebilmektedir. Aile içinde iletişim, ilgi, sevgi yetersizliğinin olması, sağlıklı ve güvenli bir ortam olmaması (Young, 1997), tutarsız davranışlar, belirgin olmayan roller, rol çatışmalarının yaşanması, çocuktan aşırı beklentilerin olması, çocuğun ve ergenin internete daha çok yönelmesine ve internetin bir kaçış yeri haline gelmesine neden olabilir (Ceyhan, 2011b; Ceyhan ve Ceyhan, 2011). Ayrıca, ergenin ailesinin internet ile ilgili bilgileri yetersizse, zaman sınırı koymuyorsa, internetten nasıl daha fazla yararlanabileceğini öğretmiyorsa ergen internetten daha az yararlanabilir.

Çocuk ve ergenlerin sağlıksız bilgisayar ve internet kullanımında, düşük aile fonksiyonlarının (Ko, Yen, Yen, Lin ve Yang, 2007; Yen, Yen, Chen, Chen ve Ko, 2007) ve aileyle yüksek çatışma düzeyinin de rolü olduğu ortaya konmuştur (Yen ve ark., 2007). Ailesi ile yüksek çatışma algılayan ergenler sosyal desteği internette arayabilirler. Ergenin evde uzun süre yalnız kalması da internet kullanımını arttıran faktörler arasında yer alabilir. Ailenin ergenin davranışları ile ilgili çok fazla ya da çok az kontrolünün olması da ergenin internete daha fazla yönelmesine yol açabilir. Tüm bu faktörler çocuk veya ergenin gerçek sosyal ilişkilerini ihmal edecek düzeyde internette zaman geçirmesi ile sonuçlanabilir (Ceyhan ve Ceyhan, 2011). Ailenin etkili süpervizyonu ve disiplini olmadığında internet aktiviteleri ergenleri çeker ve aşırı meşgul olmalarını sağlayarak bağımlılık riski artar (Yen, Ko, Yen, Chang ve Cheng, 2009).

Ergenlerin arkadaşları da internet kullanımını etkiler. Ergen akran etkisi ile internette araştırmaya yönelebilir ya da daha çok oyun, sohbet, porno sitelerinde vakit geçirebilir. İnternetin öğrenciler için hemen hemen zorunlu hale gelmiş olması da öğrencileri internette yaşanabilecek sorunlar açısından risk grubu haline gelmektedir (Korkmaz, 2010). Ayrıca ülkemizin yeni gelişen bir ülke olması, genç nüfusun yüksek olması, internet kullanımının giderek yaygınlaşması, internet kafelerin kontrolsüzce çoğalması, internet bağımlılığı için uygun bir zemin olması ve işsizlik nedeniyle de risk artmaktadır (Arısoy, 2009). Aynı zamanda, medyanın uygun olmayan rehberliği ve internet kafelerin denetim yetersizliği ergenlerin internet bağımlılığının sebepleri arasındadır (Huang ve Shen, 2010).

İnternetin, gerçek yaşam aktivitelerinin yerini almaması önemlidir. Eğer internet uygun kullanılırsa çocuk ve ergenlerin gelişimlerinin tüm yönlerine önemli katkı

sağlayan destekleyici teknolojik araç olabilir (Ceyhan, 2011a). İnternet bilinçli kullanıldığında ergen gelişimi için fırsat sunarken, kötüye kullanımda birçok risk taşıyabilmektedir (Bayraktar, 2013). Özellikle yeni nesillerin interneti bir amaç doğrultusunda ve bilinçli olarak kullanmaları sağlanabilirse söz konusu problemlerin büyük ölçüde önlenmesi mümkün olacaktır. Aşağıda internet kullanımının ergenlerin gelişimine katkıları ve olumsuz etkileri incelenecektir.

İnternet kullanımının ergenlerin gelişimine katkıları

Bilgisayar teknolojileri ve internet, günümüz çocuklarının ve gençlerinin fiziksel, bilişsel ve sosyal becerilerinin gelişmesine yardımcı olabilecek güçlü araçlar olarak görülmektedir (Gross, 2004). İnternet gençlerin kolaylıkla bilgiye ulaşım, araştırmalarını sağlayan ve kritik düşünme, yaratıcılık ve problem çözme gibi becerilerini destekleyen (Colwell ve Kato, 2003), zaman ve mekân sınırı tanımayan bir iletişim aracıdır. İnternetin bahsedilen bu gelişmeleri sağlayabilmesi için bireylerin interneti kritik, yaratıcı ve akılcı düşünme becerilerini geliştirebilme yönünde kullanmaları, internette ihtiyaç duydukları bilgilere ulaşma yollarını öğrenmeleri, internetin yararlarının ve zararlarının farkında olmaları gerekir (Rehm, Allison ve Johnson, 2003). Aşağıda internetin ergenin fiziksel, bilişsel, psiko-sosyal gelişimine olumlu katkıları aşağıda açıklanmıştır.

Fiziksel Gelişime Katkıları: İnternetin fiziksel gelişime küçük kas gelişimi, el- göz koordinasyonu ve motivasyonu arttıran dopamin salgılanması gibi katkıları bulunmaktadır. İnternet ergenlerin küçük kaslarının gelişimine destek sağlayabilir (Christensen, 2004; İnandı ve Akyol, 2001; Yuji, 1996). Klavye kullanabilme el-göz koordinasyonunu geliştirebilir (Subrahmayam ve ark., 2006). Ayrıca, fiziksel açıdan internette oyun oynayan ergenlerde “dopamin” salgılanması artar. Dopamin salgılanması sonucu da motivasyon artabilir (Koepp, Gunn, Lawrence, Cunningham, Dagher, Jones, Brooks, Bench ve Grasby, 1998).

Bilişsel Gelişime Katkıları: İnternetin görsel ve uzamsal beceriler, zekâ, hayal gücü ve yaratıcılık gelişimi açısından bilişsel gelişime katkıları vardır. Ayrıca internet öğrenme ortamlarını zenginleştirerek, bilgi arama ve oyun oynama fırsatı vererek bilişsel gelişime katkı sağlar. Bilişsel beceriler arasında; sebep-sonuç ilişkisi kurabilme, öğrenme, hatırlama yer alır. Sözel bilgi yerine görsel bilgi süreci üzerine odaklandığı için bilgisayar/bilgisayar oyunları çocukların ve gençlerin üç boyutlu algılama yeteneklerini geliştirmekte (Subrahmanyam ve ark., 2006), görsel ve uzamsal becerilere katkıda bulunmaktadır (Subrahmanyam ve ark., 2000, 2001).

Araştırma sonuçları da bilgisayar kullanımının okul olgunluğu (Li ve Atkins, 2004; Subrahmanyam ve ark., 2000) ve bilişsel gelişim (Li ve Atkins, 2004) ile pozitif ilişkili olduğunu göstermiştir. İnternet, zihinsel gelişim ya da öğrenme açısından dezavantajlı gruplar için çeşitli avantajlar sağlayabilir. İnternet dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu/öğrenme güçlüğü olan çocuklar ve gençler için avantaj olabilir (Bremer ve Beresin, 2000).

İnternet kullanımının zihinsel gelişime etkileri bilgisayar kullanımının etkilerinden çok daha karmaşıktır. Çocuklar ve gençlerin her yönden sağlıklı olarak gelişebilmeleri için zenginleştirilmiş bir çevreye ihtiyaçları vardır (Yücel, 2009). İnternetteki eğitim, bilgilendirme, eğlendirme amaçlı içerikler, çocuklar ve gençler için öğrenme ortamlarını zenginleştirir ve etkisini artırır (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2011). İnternet kullanımının gençlerin zekâsını geliştirici yönde olumlu etkileri olduğu, tahmin, hayal ve ifade gücünün gelişmesinde etkili rol oynadığı söylenebilir. İnternet üzerinde strateji oyunlarının oynanması, web sayfalarının hazırlanması gibi aktiviteler çocuk ve gençlerin düşünce sistemini geliştirebilir ve onlara yeni yetenekler kazandırabilir (Altın, 2006). Ayrıca, internet çocuklar ve gençleri yaratıcılığa da özendirir (Tuncer, 2001).

Üç boyutlu algılama, görsel ve uzamsal becerileri geliştirme, dezavantajlı gruplara destek sağlama, zengin öğrenme çevresi oluşturma, yaratıcılığı geliştirmenin yanında internet kullanımının bilişsel gelişime olumlu etkileri daha çok internette bilgi arama ve oyun oynama boyutları açısından ele alınmıştır. İnternetin ergenler tarafından bilgi edinme amaçlı kullanılması zaman yönetimi ve bilgiye ulaşma yollarını kavrama ile ilgili yeterliliklerini geliştirmesini sağlayabilir (Doruk, 2007). İnternet ağı aracılığıyla istenilen bilgiye hızlı bir şekilde ulaşabilmek, zaman tasarrufu sağlanmakta, bilgiye

ulaşım imkânlarının artmasıyla da hayat standartları yükselmektedir. Ayrıca bilgi ve düşünçelerin geniş kitlelere ulaşması sağlanmaktadır (Çalık ve Çınar, 2009).

İnternet çalışma ve hayat standartlarımızı değiştirdiği gibi kültürümüzü de değiştirmektedir (Yılmaz, 2006). İnternette araştırmanın daha kolay ve hızlı olması ile gençlerin merakı birleştiğinde kültür seviyesi de yükselmektedir (Altın, 2006). İnternet sayesinde gençler görmek istedikleri yerlerle ilgili bilgileri bilgisayarlarının başında edinebilmekte ve orada yaşayan yaşlıları ile iletişim kurabilmektedir. Bu sayede maddi imkânsızlıklar nedeni ile gidilemeyen yerlerle ilgili bilgi alma fırsatı yakalayan gençlerin ufukları genişlemektedir (Altın, 2006; Tuncer, 2001).

İnternet sayesinde bilgiye ulaşma yolları değişmiş, bilgi kaynakları çeşitlenmiştir. Bilgiye ulaşma yollarını arttıran internetin eğitim sistemine girmesi, eğitimin yapısal anlamda değişmesine neden olmaktadır (Doruk, 2007). Bilgisayar, eğitim sistemi içindeki öğretmen, öğrenci ya da yönetici için kaçınılmaz bir ihtiyaç haline gelmiş ve öğrenme-öğretme faaliyetlerinin, eğitimin gelişmesine de önemli katkılar sağlamıştır (Gürgün, 2007; İşman, 2001). İnternetin eğitimle bütünleştirilmesi bilgiye ulaşmayı, uzmanlarla iletişime geçme olanaklarını (Gürgün, 2007; Tuncer, 2001) ve öğretmenlerle öğrencilerin öğrenmeye yönelik isteklerini arttırabilmekte (Gürgün, 2007), değişik okullardaki ve hatta ülkelerdeki öğrenciler ile birlikte proje yürütebilmelerini sağlamaktadır (Tuncer, 2001).

İnternet, sınıfta iş birliğini geliştirme ve bilgilerini yapılandırma açısından öğrencilere geleneksel ortamdaki daha fazla fırsat sunar (Yücel, 2009). Sınıfta internet kullanımı ile kısa sürede bilgiye ulaşılır ve öğrenme zenginleştirilir. Dijital teknolojiler öğrencilerin araştırma yaparak ödevlerini daha iyi hazırlayabilmesini, birçok ödevi bir arada yapabilmesini sağlayabilir (Bremer ve Beresin, 2000). İnternette elde edilen bilgiler sadece sınıf ortamını zenginleştirmekle kalmaz. Ders dışında kendisini geliştirmek isteyen öğrenciler kuru bilgi yerine internette eğlenceli, renkli, görsel, ilginç bilgiler, resim ve ses ile desteklenmiş bilgi kaynakları bulabilmektedir (Altın, 2006). İnternet sayesinde öğrenme ortamları daha ilginç olmuş, zaman ve mekan sınırı ortadan kalkmıştır.

İnternette oyun oynamak da zihinsel gelişimi de etkilemektedir. Bilgisayar oyunlarının çocuğun ve ergenin üç boyutlu görmesini, görsel zekâsını (Bremer ve Beresin, 2000), akıl yürütme gerektiren oyunların bilgi işleme becerilerini geliştirdiği

görülmüştür (Yuji, 1996). Öğrenciler araba kullanma, futbol oynama, simülörde bir uçağı kontrol etme gibi fiziksel becerileri ve para harcama gibi diğer stratejik becerileri bilgisayar oyunları oynarken kazanılabilir. Ayrıca oyunlar, öğrencilerin düşünme becerileri, sabırlı olma, azim, hafıza ve hayal gücünün gelişmesini (Mumtaz, 2001), öğrenmenin ilginç, uyarıcı ve eğlenceli olmasını sağlar (Tuncer, 2001).

Olson (2010), çocuk ve ergenlerin bilgisayar oyunları oynama motivasyonlarını 12 ile 14 yaş arasındaki öğrencilerle gerçekleştirdiği araştırma ile incelemiştir. Bu çerçevede, oyunların yaratıcılığı desteklediği, sorunun üstesinden gelme arzusu yarattığı, farklı karakterleri deneyimleyebilme fırsatı verdiği, merak duyma, keşfetme ve yeni şeyler öğrenme isteğini doyurduğu ifade edilmiştir.

Psiko-Sosyal Gelişime Katkıları: Kısa zamanda, az harcamayla dünyanın dört bir tarafından arkadaş bulmak, aynı zevklere sahip insanlarla gruplar kurup, planlar yapıp gerçekleştirmek ancak internet aracılığıyla mümkündür (Akınoğlu, 2002). İnternet, sosyal anksiyeteyi azaltması, maliyetinin düşük olması, cinsel ilişki öncesi yararlı olabilmesi açısından olumlu olarak değerlendirilebilir (Subrahmanyam ve Greenfeld, 2008). İnternet kullanımının günlük yaşamı kolaylaştırma, ihtiyaçlara cevap verme gibi olumlu etkileri vardır. Ayrıca internet bireyler için yeni sosyal ve psikolojik bir alan oluşturmuştur. Bu bağlamda, internet kullanımının psiko-sosyal gelişime katkıları sosyalleşmeye, aile ilişkilerine ve kimlik gelişimine katkılar açısından incelenebilir.

İnternetin sosyalleşmeye etkileri ile ilgili bilgiler çelişkilidir. Bazı araştırmalar internet kullanımının sosyal destek ve etkileşimi arttırdığını (Bargh, McKenna ve Fitzsimons, 2002), bazıları azalttığını savunmaktadır (Kraut ve ark., 1998; Caplan, 2003; Modayıl, Thompson, Varnhagen ve Wilson, 2003). İnternetin sosyalleşmeye olan katkıları arasında internet sayesinde insanların yalnızlıktan kurtulmaları, pek çok kişi ile iletişim kurmaları yer almaktadır. İnternetin yüz yüze iletişime göre yalnızlık açısından çeşitli avantajları vardır. Fiziksel mesafe sınırlarının olmaması, insanların sosyal ağını genişletmesi, erişim zamanı açısından internetin uyumaması bu avantajlar arasındadır (Rheingold, 2000). Özellikle cep telefonları, yeni mobil teknolojiler ve 3G aracılığıyla daha kolay bir şekilde internete bağlanılabildiği için internette iletişim kuracak insanlar her an bulunabilir.

İnternetteki sohbet ortamının rahat ve özgür olması, gençlere cazip gelir (Kayıkçı, 2007). İnternette insanlar kendi seçtikleri insanlarla ve gruplarla sosyalleşme fırsatını bulurlar. Sanal ortamlar, alternatif yeni sosyalleşme alanları oluşturur. Arkadaşları ile internete sosyal ilişki kurmak isteyen ergenlerin, internette bireysel etkinlik yapan ergenlere göre sosyal becerileri daha gelişmiş ve uyum düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür (Heitner, 2002). Sohbet odaları, sosyal ağlar ve anlık mesaj ergenlerin yoğun olarak kullandıkları uygulamalardır. İnternetteki sohbet odaları ergenlerin kaygılarını hafifletmekte ve gelişimsel sorunların üstesinden gelmek için ek bir ortam sağlamaktadır (Subrahmanyam, Greenfield ve Tynes, 2004). Sosyal yönleri zayıf olan ergenler, internette farklı bir kimlikle iletişim kurarak zayıf olan bu becerilerini geliştirebilmektedir (Whitlock, Powers ve Eckenrode, 2006).

İnternet gruplar arası ilişkileri geliştirmeyi, bireysellik ve bir gruba mensup olma arasındaki çatışmayı çözmeyi sağlar. Sosyal engelleri ve olumsuz sosyal etiketleri olan bireylere sosyal destek sistemleri sağlayarak yardımcı olabilir (Amichai-Hamburger ve Furnham, 2007). Özellikle sosyal ağ siteleri ilişki kurma mekânı olarak hızla öne çıkmaktadır. Bu siteler eş bulma, sohbet etme, benzer ilgileri olan insanları bir araya getirme, arkadaş ağı oluşturma amaçlı sitelerdir (Valkenburg, Peter ve Schouten, 2006). Sosyal ağ sitelerinde kullanıcılar ağlara katılarak diğer insanlarla etkileşim kurabilir, arkadaş ekleyebilir, mesaj gönderebilir, kişisel profilini güncelleyerek kendisiyle ilgili gelişmeler konusunda arkadaşlarını bilgilendirebilirler.

Ergenlerin internet kullanımının akran ilişkilerini geliştirmesinin yanında aile ile ilişkileri geliştirmede de katkıları olabilir. Ergen interneti günlük yaşamı kolaylaştırmak amacıyla kullanırsa (sağlık, otel rezervasyonu ve seyahat, anne babasının ilgilendiği konuları araştırma gibi) ailesi ile ilişkileri gelişebilir. Bireyler de internetin sosyal kullanımının olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir (Amichai-Hamburger ve Hayat, 2011; Lenhart ve ark., 2005). Örneğin; online iletişim teknolojilerinin aile ve var olan arkadaşlarla iletişimi arttırdığını (Bryant ve ark., 2006; Kraut, Kiesler, Boneva, Cummings, Helgeson ve Crawford, 2002) ve ergenlerin iyi oluşu ile pozitif ilişkili olduğunu gösteren araştırmalar vardır (Kraut ve ark., 2002; Morgan ve Cotten, 2003).

İnternette oynanan oyunların da psiko-sosyal açıdan getirdiği katkılar da vardır. Bunlar; boş zamanları değerlendirmek, oyunu kazanmanın gururunu yaşamak, akranlarla oyun ile ilgili bildiklerini paylaşmak, yeni arkadaşlar edinmek, liderlik fırsatı

yakalamak gibi sosyal etkileri vardır. Oyun oynamanın duygusal motivasyonları da problemleri unutmak, problemlerin üstesinden gelmek ve rahatlamak olarak belirlenmiştir (Olson, 2010).

Ergenlerin internet kullanımının kimlik gelişimine de katkısı vardır. Online iletişim isimsiz olduğu için kullanıcılar internette gerçek kimliklerini açıklamadan, cinsiyet, ırk, görünüş, sosyal statüsünü değiştirerek iletişim kurabilirler (Bargh ve McKenna, 2004). İnternette çok çeşitli kimlikleri deneyimleme ve geri bildirim alabilme fırsatı bulabilmektedirler (Kayıkçı, 2007).

İnternet istenilen bilgiye anında ulaşabilme, sınırsız bilgi toplama, bilgi paylaşımını sağlama, yerel ve dünya çapında anlık iletişime olanak sağlama, alışveriş ve eğlenceli zaman geçirme fırsatı verir. İnternetin verdiği bu fırsatlar fiziksel, bilişsel, psiko-sosyal açıdan çeşitli yararlar sağlamaktadır. Ancak internetin getirdiği kolaylıklar ve yararların yanında çok sık kullanımdan kaynaklanan birçok problem de ortaya çıkabilir.

İnternet Kullanımının Ergenlerin Gelişimine Olumsuz Etkileri

İnternetin ergenin öğrenmesinde, yaşamında ve iletişimde olumlu katkıları olsa da bazı sosyal problemler ve riskler ortaya çıkabilir (Yücel, 2009). Aşırı ve bilinçsiz internet kullanımı kişisel-sosyal becerilerin gelişimini olumsuz yönde etkileyebilir (Aktaş-Arnas, 2005; Colwell ve Kato, 2003; Cömert ve Kayıran, 2010) ve sosyal sapmalara yol açabilir (Rehm ve ark., 2003). İnternetin aşırı kullanımı, akademik ve kişisel gelişimi olumsuz etkileyerek, kişinin bağımlı olmasına yol açabilir (Cengizhan, 2005). İnternet bağımlılığı ve aşırı internet kullanımı, kişinin okulda, işte ya da ilişkilerinde sorunlar yaşamasına neden olabilir (Adkisson, 2005). İnternetin ahlaki olmayan bir biçimde kullanılması, aşırı kullanılarak bağımlılık oluşması yaşamın çeşitli yönlerini olumsuz etkiler (Ceyhan ve ark., 2007). Aşağıda internetin ergenin fiziksel, bilişsel, psiko-sosyal gelişimine olumsuz etkisi açıklanmaktadır.

Fiziksel yönden internet kullanımının olumsuz etkileri: Fiziksel etkiler, doğrudan sağlığı tehdit eden problemlerdir. Çocuklar ve ergenler büyüme döneminde olduklarından fiziksel açıdan yetişkinlerden çok daha fazla etkilenirler. Bilgisayar

başından kalkmamak zamanla gençlerde bazı fiziksel etkiler, ciddi sağlık problemleri ortaya çıkarabilmektedir. Bilgisayarın uzun saatler boyunca kullanımı, kas gruplarında Karpal Tünel Sendromu'na yol açabilir (Shields ve Behrman, 2000). Tekrarlanan zorlama yaralanması ve sırt ağrısı ortak şikâyetler arasındadır (Flisher, 2010). İnterneti uzun süre, uygun olmayan oturma pozisyonunda kullanmak ergenlerin kas ve iskelet sisteminde bozukluklara, ağrılara yol açabilir (Aktaş-Arnas, 2005; Altın, 2006; İnandı ve Akyol, 2001; Shields ve Behrman, 2000; Tuncer, 2001). Boyun ve sırt rahatsızlıkları, kas kasılmaları görülebilir (Subrahmanyam ve ark., 2000).

Genel olarak ergenin fiziksel aktivitelere ayıracağı zamanı internette geçirmesi fiziksel olarak güçsüzleşmesine neden olabilmektedir (Altın, 2006; Demir, 2006; Shields ve Behrman, 2000). İnternette uzun süre geçiren çocuklar açık havada zaman geçirememekte, enerjilerini boşaltmamaktadır (Gündoğdu, 2006). Hareketsiz bir yaşam tarzı derin ven trombozu (deep vein thrombosis) ve akciğer emboli riskini artırabilir, sonunda obeziteyle ilişkili komplikasyonlar görülebilir (Healy, Levin, Perrin, Weatherall ve Beasley, 2010). Ayrıca, uzun süre bilgisayar önünde kalma beslenme bozukluklarına neden olabilmektedir (Aktaş-Arnas, 2005; Demir, 2006). İnternet kullanımı ergenlerde obezite riskini arttırmaktadır. Yapılan araştırmalarda ergenlerin internet kullanım süreleri azaltıldığında bir yıl içinde fiziksel yeterliklerinin arttığı görülmüştür (Larwin ve Larwin, 2008; Subrahmanyam ve ark., 2000).

Aynı zamanda, internet bağımlılığının fiziksel belirtileri; Carpal Tunnel Sendromu, göz kuruluğu, migren ağrıları, sırt ağrıları, yemekleri yutmada güçlük çekme, kişisel temizliğini aksatma, uyku bozuklukları, uyku düzeninde değişim olarak ortaya konmuştur (Orzack, 1996). Ergenlerde monitöre uzun süreli bakmaya bağlı olarak gözlerde sağlık sorunları (Aktaş-Arnas, 2005; Altın, 2006; İnandı ve Akyol, 2001; Shields ve Behrman, 2000), göz yorgunluğu ve göz kızarıklığı görülebilmektedir (Subrahmanyam ve ark., 2000). Ayrıca, uyku bozukluklarına yol açabilmektedir (Demir, 2006; Pilcher ve Walters, 1997; Young, 1997). Uykusuzluk sonucunda yorgunluk nedeniyle öğrenciler okullarda, çalışanlar ise iş yerinde sorunlar yaşayabilir. Yorgunluk bireyin konsantrasyon yeteneğini olumsuz etkileyebilir (Pilcher ve Walters, 1997). Gece geç saatlerde internet kullanmak uyku bozuklukları, yorgunluk ve ters uyku düzeni nedeniyle akademik performansı olumsuz etkileyebilir (Flisher, 2010).

İnternet kullanımının fiziksel etkileri içinde radyasyon riski de yer almaktadır (Shields ve Behrman, 2000; Doruk, 2007; İşman, 2001). Bilgisayar kullanımının nörolojik etkileri de olabilir. Bazı kullanıcılarda bilgisayar oyunları epileptik nöbetleri tetikleyebilir (Subrahmanyam ve ark., 2000). Ayrıca, internet ve oyunlar beyinde dopamin salgısını arttırarak zihinsel işlevlerde bozulmaya yol açabilmektedir (Kelleci, 2008). Yapılan araştırmalarda problemlili internet kullanımı ile psikosomatik semptomlar arasında pozitif ilişki bulunmuştur (Cao, Sun, Wan, Hao ve Tao, 2011; Yang, Choe, Baity, Lee ve Cho, 2005). Cao ve ark.(2011), ergenler ile gerçekleştirdiği araştırmada problemlili internet kullanlarda psikosomatik semptom, fiziksel enerji eksikliği, fizyolojik disfonksiyon, zayıf bağışıklık görüldüğünü bulmuştur.

Bilişsel yönden internet kullanımının olumsuz etkileri: Bilgisayarın nasıl kullanıldığına bağlı olarak bilişsel gelişim üzerindeki etkiler değişebilir. Uzun süre bilgisayar kullanma nedeniyle çocuklar ve gençlerin bilişsel gelişimlerinin olumsuz etkilendiği ve yaratıcı zekânın gerilediği (Rehm ve ark., 2003), internetin insanları tembelliğe sürüklediği görülmüştür (Çalık ve Çınar, 2009). Bilgisayarda uzun süreler harcayan çocukların temporal dopaminerjik aktivitesinde artış görülmekte ve hiperaktivite bozukluğu kriterlerini karşılamaktadırlar (Houghton ve ark., 2004). Yapılan bir çalışmada yaş ortalaması 11 olan öğrencilerle öğrencilerin %14,9'unun hem internet bağımlılığı, hem de dikkat eksikliği-hiperaktivite bozukluğu kriterlerini taşıdığı saptanmıştır (Yoo ve ark., 2004).

İnternette editör ve uzman değerlendirmesi gibi bilgi kontrol mekanizmalarının yokluğu, bilginin geçerliliğini kestirmeyi zorlaştırarak öğrenciler için sorun oluşturmaktadır (Tuncer, 2001). Aynı zamanda internetten elde edilen hazır bilgiyi olduğu gibi alma, çocuk ve ergenlerin kendi düşüncelerini ifade etmesini, yaratıcılık ve problem çözme becerilerinin gelişimini olumsuz etkileyebilir (Gündoğdu, 2006). Zihinsel süreçlerindeki özelliklerinden dolayı çocuklar kurmaca ile gerçek arasındaki farkı yetişkinler kadar kolay algılayamazlar ve yetişkinlerden farklı etkilenirler. Bu durum çocukların zarar görebilecekleri davranışlar göstermelerine neden olabilir (Subrahmanyam ve ark., 2006).

Ayrıca, internet bağımlılığı, sanal sohbet ve bilgisayar oyunları ders çalışma davranışını azaltır. İnternet aşırı kullanıldığında akademik yaşantıları olumsuz etkiler

(Anderson, 2001; Hur, 2006). İnternetin eğlenmek, oyun oynamak, iletişim kurmak ya da amaçsızca kullanımı akademik etkinliklere harcanan zamanı azaltarak başarıyı düşürebilir (Ceyhan ve Ceyhan, 2007). Yaklaşık bir milyon çocukla gerçekleştirilen bir başka araştırmada hızlı internet erişiminin bilgisayarın eğitim amaçlı kullanımında azalma, düşük matematik ve okuma puanları ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Clotfelter Ladd ve Vigdor, 2008). İnternetin eğitime olan olumsuz etkileri ile ilgili olarak yapılan eleştirilerin başında, öğrencileri hazırcılığa alıştırdığı ve tembelliğe sürüklendiği eleştirisi gelmektedir. Öğrenciler ödevleri ile ilgili aradıkları bilgileri internette hazır olarak aldıklarından, akıl yürütme yetenekleri ve araştırmacı yönleri körelebilmektedir.

Psiko-sosyal yönden internet kullanımının olumsuz etkileri: Çocuklar ve ergenler WEB sayfalarında gezinirken, ansızın şiddet, pornografi, hırsızlık, kumar, uyuşturucu, alkol, sigara, silah, yasadışı örgütlerle ilgili sitelerle karşılaşabilir ve bunları merak ederek okuyabilir (Aktaş-Arnas, 2005; Canbek ve Sağıroğlu, 2007; Gündoğdu, 2006; Kelleci, 2008). Özellikle çocukların ve ergenlerin propoganda aracı olarak kullanılan internette gördükleri ve okudukları karşısında etkilenmemesi mümkün değildir (Çelen ve ark., 2011; Gündoğdu, 2006). Bazı online faaliyetlerde çocuk ve ergenlerin gelişimsel görevlerini yerine getirmesini engelleyebilir, yaşının ve gelişim düzeyinin üzerinde bilgilere ulaşmasını sağlayabilir (Subrahmanyam ve ark., 2000, 2001).

İnternet ortamında ergenlerin yaşlarının üzerindeki bilgilere ulaşması nedeniyle ergen erken cinsel aktivitelere yönelebilir (Liau, Khoo ve Hwaang, 2005; Subrahmanyam ve ark., 2000). Özellikle yasal olmayan, cinsel gelişimi olumsuz yönde etkileyebilecek sitelere çocukların, gençlerin ve dolayısıyla toplumun karşı karşıya kadığı bir tehdittir (Liau ve ark., 2005). Gençlerin internette pornografik sitelere rahatça girebilmeleri, ahlaki yönden zayıflamaları, tuzağa düşmeleri, hatta evi terk etmeleri mümkündür (Altın, 2006). Ayrıca sanal ortamda yapılan sohbetler sırasında çocuklar ve ergenler saldırılara, tacize maruz kalabilmektedir (Aktaş-Arnas, 2005; Kelleci, 2008). Bu saldırılar gelişim döneminde oldukları için ergenleri yetişkinlere göre çok daha ağır etkileyebilmektedir (Ceyhan, 2008a).

İnternet ortamında çocukların ve ergenlerin karşı karşıya kalabileceği diğer riskler; internet bağımlılığı, siber zorbalık/siber kurbanlıktır (Kelleci, 2008; Numanoğlu ve Bayır, 2012; Yoo ve ark., 2004). Ayrıca çocuklar ve gençler internette kendilerinin

ya da ailelerinin kişisel bilgilerini paylaşabilirler (Canbek ve Sağıroğlu, 2007) bu bilgiler bazen de bilgisayar korsanları aracılığıyla üçüncü şahısların eline geçebilir (Altın, 2006). Aynı zamanda gençler internette ailelerinin kredi kartını habersiz olarak kullanarak alışveriş yapabilir, kendilerinden büyük ve niyeti kötü olan kişilerle haberleşebilirler (Canbek ve Sağıroğlu, 2007). İnternette karşılaşılabilecek tehlikelerden bir diğeri dosya paylaşımı dolandırıcılığıdır (Çelen ve ark., 2011). İnternet, çocuk istismarı (Berson ve ark., 2002; Çalık ve Çınar, 2009; Canbek, ve Sağıroğlu, 2007; Yılmaz, 2006) ve özel hayatın ihlali gibi sorunlara da yol açmaktadır (Çalık ve Çınar, 2009; Çelen ve ark., 2011). Ayrıca, gençlerin merak duygusu ile internette yasa dışı yöntemler kullanarak başka bilgisayarları, özel bilgileri ele geçirme gibi siber suçlar işleyebildiği ve kanunlar gereği ceza alabildikleri görülmüştür (Altın, 2006). İnternette karşılaşılan bu sorunlar sanal ortamda oluşsa da duygusal etkileri gerçek yaşamda görülür.

Aşırı internet kullanımı nedeniyle çocuk ve gençlerin gittikçe yalnızlaştığı ve yüz yüze iletişim kurma gücünü yitirdikleri vurgulanmaktadır (Canbek, ve Sağıroğlu, 2007; Gündoğdu, 2006; Kelleci, 2008; Shapira ve ark., 2003; Yılmaz, 2006). Aile, arkadaş ve okul etkileşiminin yerini elektronik arkadaşlığın alması kişiler arası ilişki kurma ve sürdürme becerilerini olumsuz yönde etkilemektedir (Caplan, 2002). İnternet kullanmanın, sosyal ilişki kurmak için gerekli olan beceri, yetenek ve sabrı kaybettirdiğine inanılmaktadır (Gross, 2004).

İnternetin uzun süreli kullanımı ergenlerde birtakım psikolojik değişimlere de yol açabilmektedir (Kelleci ve İnal, 2010; Kim, Ryu, Chon, Yeun, Choi, Seo ve Nam, 2006; Yang ve ark., 2005). Çalışmalar internet bağımlılığının diğer bağımlılıklar gibi psikolojik iyi oluşu olumsuz etkileyerek mesleki, kişisel fonksiyonları bozduğunu ortaya koymuştur (Caplan, 2002, 2003; Davis, 2001; Young, 1996a). İnternetin aşırı kullanımı saldırgan davranışların artmasına neden olabilmektedir (Flisher, 2010). Ayrıca, kendini ifade etme, sosyal ilişki kurabilme gibi kişisel gelişim açısından gerekli olan birçok beceriyi olumsuz etkileyebilmektedir (Aktaş- Arnas, 2005; Morgan ve Cotten, 2003; Muslu ve Bolışık, 2009; Suhail ve Bargees, 2006).

Ayrıca problemlili internet kullanımının depresyon ve yalnızlığı artırıp benlik saygısını düşürerek iyi oluşu azalttığı bulunmuştur (Caplan, 2002; Morahan-Martin ve Schumacher, 2003; Morgan ve Cotten, 2003; Morrison ve Gore, 2010). İnternet gerçek yaşamdaki sosyal ilişkilerin yerini aldığında kişi bir kısır döngüye girmektedir.

İnternetin aşırı kullanımı ruh sağlığını olumsuz etkilemekte, ruh sağlığı bozuldukça da internet kullanımı artabilmektedir (Morahan-Martin, 1999). Online aktiviteler ergenlerin sosyal ağlarını genişletip güçlendirebilir (Subrahmanyam ve Smahel, 2011), fakat online iletişimi tercih etmek ve internette fazla zaman harcamak internet bağımlılığı riskini arttırabilir (Smahel ve ark., 2012).

Sosyal medyanın ortaya çıkması tanıdık kişilerle ilişki kurmayı sağlasa da tam olarak kaliteli arkadaşlıklar ortaya çıkardığı söylenemez (Valkenburg ve Peter, 2009). İnternet ilişkileri yüz yüze ilişkilere dönüşmediğinde, ilişkileri pekiştirecek bir araç değil de amaç olarak kullanıldığında olumsuzluklarla karşılaşma riski artar (Bayraktar, 2013). İnternette saatlerce iletişim kuranlar yüz yüze iletişimden gittikçe uzaklaşabilmektedir (Rehm ve ark. 2003). Kişiler arası güçlü bağlar bu teknolojilerle aşınmakta ve iletişimsizlik ortaya çıkmaktadır (Çalık ve Çınar, 2009). Ayrıca, internet ortamında etik davranış standartları olmadığından, saygı, sorumluluk, dürüstlük, şefkat, adalet, hoşgörü eksikliği nedeniyle online etkileşimin kalitesi düşebilmektedir (Willard, 2000).

Bilgisayarda oyun oynamanın psiko-sosyal gelişim üzerinde olumsuz etkileri de söz konusudur. Bilgisayar oyunları iki açıdan tehlikelidir. Bunlardan ilki oyunların içeriğinin yarattığı olumsuzluklar; ikincisi ise diğer gerçek yaşam aktivitelerine ayracağı zamanın azalmasıdır. Bazı oyunlar oldukça gerçekçi ve aşırı derecede şiddet içeriklidir (Bremer ve Beresin, 2000). Çevrimiçi şiddet içeren oyunlar oynamak saldırganlığın artışı (Jackson, Eye, Biocca, Barbatsis, Zhao ve Fitzgerald, 2006; Subrahmanyam ve ark., 2000, 2001), çocuğun acıya duyarsızlaşması ve hayal ile gerçeği ayırt etme yeteneğinin bulanıklaşması ile de ilişkilendirilmektedir (Subrahmanyam ve ark., 2000). Gençler internetteki şiddet içerikli oyunlarda gördükleri sahneleri canlandırarak arkadaşlarına ya da ailelerine zarar verebilecek eylemlerde bulunabilmektedir (Altın, 2006). Ayrıca düşmanlık duygularını, kaygı düzeyini arttırabilir, yardımseverlik gibi sosyal davranışlarda azalmaya yol açabilir.

İnternet ve bilgisayar oyunları çocukların ve gençlerin doğasındaki oyun oynama isteği ile bağımlılığa yol açabilmektedir (Young, 1997, Suhail ve Bargees, 2006). İnternette bir makineyi kontrol edebilmek, bir yarış kazanabilmek kişide üstünlük ve hoşnutluk duygusu oluşturarak beyinde mutluluk kimyasallarının salgılanmasını

sağlamakta, bireyi başka yollarla mutlu olamaz hale getirebilmektedir (Colwell ve Kato, 2003; Colwell ve Payne, 2000).

İnternetin kimlik gelişimine de olumsuz etkileri olabilir. Çevreden ve aileden edinmesi gereken bilgi ve olgunlaşmanın yerini sanal ilişkiler alırsa gencin gerçek dünyayı öğrenmesi ve kimliğini oluşturmaya olumsuz yönde etkilenebilir (Kelleci, 2008). Ayrıca, gençler internet üzerinde kendileriyle arkadaşlık kuran insanların inançlarını benimseyebilmektedir (Altın, 2006). Böylece, kimlik gelişiminin ideoloji boyutunun gelişimi de internet kullanımından etkilenebilmektedir.

İnternet ortamında sohbet (chat; msn, icq, vb.) somut olarak görülen tehlike çocuklar ve gençlerin tanımadıkları insanlarla sohbet ettiklerinde yalan söyleyerek kendilerini başka biriymiş gibi tanıtabilmeleridir. Bu durum kişiliğin oluştuğu dönemde kimlik gelişimini olumsuz etkileyebilmekte, zamanla oluşturulan bu hayali kişiliğe bürünülebilmektedir (Doruk, 2007). Bilgisayarda sosyalleşme ihtiyacını karşılamak, rahatlamak, arkadaşlık kurmak ve gerçek hayatın zorluklarından kaçmak için internette oluşturulan gerçek dünyanın deneyimlerini çarpıtabilir (Turkle, 1995). Yoğun internet kullanımı, ergenlerin gerçeği kavrama yeteneğinde bozulmaya, kimlik karmaşası yaşamalarına yol açabilir (Dunn, 2008).

Ergenlerin internet kullanımının onların gelişimsel özellikleri ile ilişkisi de önemlidir. Aşağıda ergenlerin psikolojik ihtiyaçları, kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumu ile internet kullanımı açıklanmıştır.

Ergenlerde İnternet Kullanımı ve Psikolojik İhtiyaçlar

Günümüzde ergenlerin temel ihtiyaçlarına doyum bulmasında internet önemli bir araç haline gelmiştir. İnternet bireylerin bir ya da daha fazla karşılanmamış ihtiyacını karşıladığı için de bağımlılık yaratabilir. İnternetin karşılayacağı altı ihtiyaç; cinsellik, bilinç durumu değişikliği oluşturması, başarı ve ustalık, ait olma, ilişkiler, kendini gerçekleştirme/kendini aşma'dır (Suler, 1999). Boneva, Quinn, Kraut, Kiesler ve Shklovski, (2006) ise, ergenlerin MSN'de kişisel ilişkilerini sürdürme ve bir akran grubuna ait olma ihtiyaçlarını karşıladıklarını belirtmiştir.

Ergenler internette eğlenmek, bilgi edinmekle kalmayıp, aynı zamanda arkadaşlarıyla bağlantı kurmakta, sanal topluluklara katılmaktadır (İto, Horst, Bittanti,

Boyd, Herr-Stephenson ve Lange, 2008). Bir sosyal bağlam olarak, internet, e-posta, anlık mesajlaşma, sohbet ve bloglar gibi çoklu iletişim fonksiyonları sağlayarak, ergenlere yeni ortamlara katılma ve bu ortamları birlikte oluşturma fırsatı verir (Greenfield ve Yan, 2006). İnternet ergenlerin sosyalleşmesi için önemli bir araç olarak görülür.

Ergenlerin internet kullanım amaçlarının başında sanal sohbetin geldiğini gösteren pek çok araştırma vardır (Chou ve Hsiao, 2000; Tahiroğlu ve ark., 2008). Ergenlerin çoğunluğu bugün interneti yoğun olarak mevcut arkadaşlarıyla iletişim kurmak (Gross, 2004), yeni arkadaşlar edinmek (Gross, Juvonen ve Gable, 2002) ve geleneksel yüz yüze iletişimlerini desteklemek için kullanır (Lenhart ve ark., 2005; Lenhart, Rainie ve Lewis, 2001). Gençler interneti yabancılarla iletişim kurmak için de kullanırlar (Subrahmanyam ve Greenfield, 2008; Valkenburg ve Peter, 2007b). Tanımadıkları kişilerle ilişki kurmak da gencin ait olma duygusunu yaşamasını sağlayabilir.

İnternet aracılığıyla iletişimin bazı özellikleri sayesinde çekingen olan ergenler sosyalleşme ihtiyaçlarını internette karşılayabilir. İnternette kurulan iletişim, iletişim ve sosyal ortamlara katılma problemi yaşayan bireylere bir gruba ait olduklarını, onaylandıklarını, kabul edildiklerini hissedebilecekleri yeni bir sosyal ortam sunmaktadır (Doruk, 2007). Ergenler sosyal desteği ailelerinden çok arkadaşlarından alırlar (Brown ve Larson, 2009). İnternet kullanımı ergenlerin arkadaşları ve akranlarıyla iletişimi genişletip güçlendirdiği için (Subrahmanyam ve Smahel, 2011), online iletişimin gencin gelişimini güçlendirme etkisi vardır (Smahel ve ark., 2012).

İnternetin ait olma ihtiyacının karşılanmasını azaltabileceği de ifade edilmiştir. Modern toplumda, bireylerin en temel ihtiyaçlarından olan sevgi, kabul görme, yardımlaşma, paylaşma, güven duyma, bağlanma ve anlaşılma gibi gereksinimlerinin karşılanması zorlaşmaktadır (Koçak, 2003). Bu zorlanmayı internette aşmaya çalışan ergenler zamanla toplumdan uzaklaşabilmektedir (Makas, 2008). Ayrıca, internet yüz yüze iletişimin yerini alarak yüzyüze etkileşimi engelleyebilmektedir (Pierce, 2009).

İnternet bağımlılarının internette geçirdikleri zamanın yüz yüze iletişime, diğer sosyal etkinliklere zarar verdiğini; aşırı internet kullanımının bireyi toplumdan ve gerçek dünyadan yalıtarak aidiyet duygusundan mahrum bıraktığı yalnızlığın artmasına yol açtığı ifade edilmiştir (Casale ve Fioravanti, 2011; Morahan-Martin, 2005). Ait

olma duygusu tek taraflı olduğunda ergenlerin yüz yüze ilişkilerini olumsuz etkileyecek bir durum ortaya çıkabilir (Bayraktar, 2013). Ait olma ihtiyacının internette karşılanabilmesi internet kullanımını arttırmakta ve problemlili internet kullanıcısı olmalarına yol açmaktadır. Ergenlerin bir başka yollarla karşılanamayan ihtiyaçlarını sanal ortamlarda gidermeleri ise bağımlılık için önemli bir risk etmenidir (Ceyhan, 2008a; Kaygusuz, 2013; Mythily ve ark., 2008).

Psikolojik ihtiyaçlardan olan güç ihtiyacı, internetteki oyunlar aracılığı ile karşılanabilir. Bilgisayarı kontrol edebilmek, oyunlarda yarışı kazanabilmek çocukta yeterlilik duygusu oluşturarak beyinde mutluluk kimyasallarının salgılanmasına yol açar, çocuk ve genç bu doyumunu yaşamak için oyun oynamaya devam eder (Colwell ve Payne, 2000).

Özgürlük ihtiyacının karşılanması açısından bakıldığında da internet ortamı kısıtlama olmaksızın bireylerin her türlü bilgiye ulaşmasına yardım eder. Ayrıca internetin gizlilik özelliği de bireylerin toplumsal kuralların baskısı olmadan rahat hareket etmesini sağlar. Eğlence ihtiyacı açısından internette bireylerin hoş vakit geçirecekleri pekçok etkinlik vardır. Video klipleri izleme, film, müzik indirme, oyun oynama bu etkinlikler arasında yer alır.

Ergenlerde İnternet Kullanımı ve Kimlik Gelişimi:

Ergenler kimlik gelişimi sürecinde oldukları için yaşıt kabulü ve sosyal onay ön plana çıkmaktadır. Akran ve arkadaşlarla sağlıklı sosyal ilişkiler geliştirmek, aidiyet duygusunu yaşamak, sosyal becerileri iyileştirerek kimlik algısını geliştirmek ve benliğin farklı yönleri hakkındaki bilgileri arttırmak açısından büyük önem taşımaktadır (Donoso, 2008).

Ergenlik döneminde kimlik arayışı nedeniyle ergenler aileden kopup akran grupları ile birleşme ihtiyacındadır. Ergenlerin yaşıt kabulü, karşı cinsten arkadaş edinme, sosyal onay ve sosyalleşme ihtiyaçları çeşitli nedenlerle (içe kapanık olma, sosyal olarak çekici özellikleri olmadığını düşünme, iletişim kurmada güçlük yaşama v.b) akran grupları içinde karşılanmadığında bu ihtiyaçlarını internette karşılamaya yönelebilirler (Kaygusuz, 2013).

Günümüzde aileden, çevreden ve akran grubundan edineceği bilgiler ve olgunlaşmanın yerini sanal ortamda kurduğu ilişkiler almaktadır (Kelleci, 2008). Ergenlerin sosyalleşmesinde ve kimlik kazanmasında, sosyal çevrede kurulan ilişki kadar sanal dünyada kurulan etkileşim ve iletişim örüntüleri de etkilidir (Karaca, 2007). Ergenler internet sayesinde çok farklı özelliklere sahip kişiler ile iletişim kurmayı öğrenir. Ergenlerin bu deneyimlerini gerçek yaşama taşımaları ile sosyal yeterlilikleri gelişebilir (Huffaker, 2006).

İnternette, yani sanal tiyatrodaki sosyal ilişkilerin yeni biçimi gelişmiştir. 1990'lı yılların ortalarından beri insanlar internette büyümüş gibilerdir. İnternet hem iletişimin coğrafik sınırlarını yeniden oluşturmuş hem de kişisel kimliğin yeni profillerini yaratmıştır (Pinnelli, 2002). İnternet bireyler için kendilerini ortaya koydukları, kendilerini yeniden tanımladıkları ve sosyal ilişkiler mekânı olarak yeni kimlikler inşa ettikleri bir alan yaratmaktadır (Güzel, 2006).

İnternet çoğunlukla ergenlerin kimlik alternatifleri üzerinde düşündükleri, yeni ilgi alanlarıyla denemeler yaptıkları veya mevcut ilgi alanlarının daha ayrıntılı olarak üzerinde durdukları, kendi beceri ve yeteneklerini başkalarınınkini dikkate alarak değerlendirdikleri ve kimlik bağlanmalarını pekiştiren veya zayıflatıcı dönüt aldıkları ortamlardır (Coatsworth ve ark., 2006). Ergenler, kişilik ve kimlik kazanma sürecinde deneyim ve bilgi birikimi tutum, karakter geliştirme ve geleceğe hazırlanma açısından internette olumlu ya da olumsuz etkilenebilir (Karaca, 2007).

İnternet bireylerin birçok insanla iletişime girerek kimlikleri hakkında zengin geribildirim alabildikleri, görsel ve işitsel ipuçları gizlenebildiği için kimlik denemeleri yapabildikleri bir ortamdır. İnternetin sağladığı kimlik denemesi yapma fırsatları kimlik gelişimini hızlandırabilmektedir (Turkle, 1995; Valkenburg ve Peter, 2008). İnternetteki kimlik denemeleri ve kendini sunum stratejileri ergenlik döneminde önemlidir (Harter, 1999'dan Akt: Valkenburg ve ark., 2005). İnternette kimlik denemeleri ergenlere farklı yaş ve kültürel geçmişe sahip kişilerle iletişim fırsatı verir (Huffaker, 2006). Ergenlerin dörtte birinin mail ve anlık mesajlaşma sırasında başkasıymış gibi davrandığı görülmüştür (Lenhart ve ark., 2001).

İnternet gençlere deneme, sosyal keşif (Ito ve ark., 2008) ve kimlik gelişimleri için fırsat yaratır (Huffaker ve Calvert, 2005). İnternet bireylerin "gizli rüyalarını ortaya çıkarabilmekte"dir (Primo ve ark., 2000). Sosyal ilişkiler kurmakta zorlanan, utangaç ya

da kendine yeterince güveni olmayan biri bile, internet ortamında olmak istediği, hayalindeki kişi gibi davranabilmektedir (Doruk, 2007). Bireyler internette kimlik denemeleri yapabilir. İnternet bireylerin birçok insanla iletişime girerek kimlikleri hakkında zengin geribildirim alabildikleri, görsel ve işitsel ipuçlarını gizlenebildiği için kimlik denemeleri yapabildikleri bir ortamdır. İnternet kimlik denemeleri açısından çok büyük fırsatlar sağlar. Bu tür fırsatlar kimlik gelişimini hızlandırabilmektedir (Turkle, 1995; Valkenburg ve Peter, 2008).

İnternette kimlik denemeleri ergenlere farklı yaş ve kültürel geçmişe sahip geniş çeşitlilikteki kişilerle iletişim fırsatı verir. Ergenlerin bu deneyimleri gerçek yaşama taşınmaları ile sosyal yeterlilikleri gelişebilir (Huffaker, 2006). Bu tür kimlik denemeleri ergenlerin kimlik arayışının bir yansıması olabilir. İnternet niteliksel olarak diğer iletişim araçlarından farklıdır. Ergenlere yetişkinlerin sağlamadığı fırsatları sağlayarak kimlik oluşumunu destekleyebilir. İnternet, bağımsızlık, oyunculuk ve akran seyirci içerir. Bilgisayar ekranları bireysel ve toplumsal kimlik oluşumunun önemli bir parçası haline gelmiştir (Bradley, 2005).

Online kişilik ergenlerde kimlik gelişimini olumsuz da etkileyebilir. Normal kişilik gelişimi için gerekli olan kimlik krizinin engellenmesiyle dolaylı olarak kimlik oluşumu da engellenebilir (Wallace, 1999). Fakat internet kişilerin sürekli ideal ya da sahte kimliklerini göstermeleri nedeniyle kimlik değerlendirmeleri abartılı olabilir, psikolojik olarak daha kırılgan olabilirler (Ward III, 2000). Özellikle ergenler interneti gerçek sorumluluklarından ve kimliğinden kaçmak için kullanmaya başlayabilir (Huang, 2006). Bu durum ise problemleri internet kullanımına yol açabilir.

Goffman (2009)'ın ifade ettiği “benlik sunumu stratejileri (self presentation strategy)” gerçek sosyal yaşamda olduğu gibi ağ toplumunda da görülür. Ancak internet, geleneksel anlamdaki kimlik üretimini değiştirmiştir. Sanal etkileşimde fiziksel yakınlık, temas ve gözlemin mümkün olmadığı karşılaşmalar gerçekleşir (Zhao, Grasmuck ve Martin, 2008). Bu nedenle iletişime geçilen kişiliklerin gerçek olup olmadığı her zaman bir soru işareti oluşturmakta ve güvensizlik yaratmaktadır.

Kimlik arayışı sürecindeki ergen internette zaman geçirirken, kendisine ait sanal bir dünya yaratabilir. Bu durum ise problemleri internet kullanımına yol açabilir. Ayrıca, istenilen kimliğe bürünebilme fırsatı, kendini başkalarına istediği gibi tanıtılma gibi olanaklar internette kalma süresini uzatabilir. Ergenlerin sihirli sanal dünyada doyum aramaları internetin problemleri kullanımına neden olmaktadır (Kaygusuz, 2013).

Ergenlerde İnternet Kullanımı ve Heyecan Arama

Yeni dünyalara kapı aralama fırsatı sunan internet ile tanışan çocuk ve gençler yeni şeyler keşfetmenin verdiği heyecan ve sürekli heyecan yaşama arayışı nedeniyle bağımlılık tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. İnternette sörf veya birçok online faaliyetler yaygın bir küresel ileri teknoloji macerası ve heyecan arama biçimi olarak düşünülebilir (Lin ve Tsai, 2002). Heyecan arayışı içinde olan gençler internette aksiyon içerikli heyecan içeren oyunlar oynamayı tercih ederler (Chiu ve ark., 2004; Karaca, 2007). Heyecan arayışı onları internetteki tehlikelere karşı açık hedef olmalarında önemli faktörlerden biridir (Gürcan ve Harmata, 2013). Heyecan arama internetin kötüye kullanımına da katkıda bulunabilir (Velezmore ve ark., 2010).

Ergenlerde İnternet Kullanımı ve Yaşam Doymu

Öznel iyi oluş ve benlik saygısı problemlili internet kullanımının gelişmesi ve devamında koruyucu faktörlerdir (Davis, 2001). Öz düzenleme modeline göre internet birey tarafından stres seviyesini (Chou, 2001), negatif ruh durumunu azaltan ilaç gibi kullanılabilmesi nedeniyle (Morahan-Martin, 2005) internet öznel iyi oluşu arttırabilir.

Yaşam doymu ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmalarda (Çelik ve Odacı, 2013; Ko, Yen, Chen, Chen ve Yen, 2005; Ko ve ark., 2007; Wang ve ark., 2008) daha çok internet bağımlılığı ve yaşam doymu arasında ters yönde bir ilişki olduğuna işaret edilmektedir. Uzun süreli internet kullanımı, akademik başarıda düşüşe, kişiler arası ilişkilerde bozulmaya neden olarak yaşam doymunu azaltabilir. Ayrıca sorunlardan kaçma aracı olarak kullanıldığında bireylerin yaşam doymunu olumsuz yönde etkileyebilir (Wang ve ark., 2008).

İnsanların interneti aşırı kullanma nedenleri kendileri ile ilgili olumsuz değerlendirmelerinden kaçmak, başkalarına kendilerini daha iyi ifade etmek ve daha fazla yaşam memnuniyeti kurmak olduğunda kullanım süresi artabilir. Problemlili internet kullanımı özellikle gerçek hayatla bağları azalmış ve sadece sanal ortamda yaşam memnuniyeti arayan öğrencilerde yüksektir (Çelik ve Odacı, 2013). Ergenlerin sihirli sanal dünyada doym aramaları problemlili internet kullanımına neden olabilmektedir (Huang ve Shen, 2010; Kaygusuz, 2013)

İlgili Araştırmalar

Bu bölümde öncelikle ergenlerin genel olarak internet kullanım davranışları ile ilgili araştırmalar üzerinde durulmuştur. Bu kapsamda, ergenlerin ne zaman internete bağlandıkları, nereden internete bağlandıkları, haftada kaç saat internet kullandıkları, uygulamalara göre kaç saat internet kullandıkları, internete girmenin temel nedeni gibi internet kullanımına ilişkin araştırmalara yer verilmiştir. Daha sonra da, ergenlerin internette yaptıkları kimlik denemelerine, Sosyal Paylaşım Sitesi (Facebook) kullanımlarına, internet kullanımının yaşamlarını nasıl etkilediğine ilişkin araştırmalar verilmiştir. Ayrıca, psikolojik ihtiyaçlar, kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumu ile problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkilerle ilgili araştırmalara da değinilmiştir.

Ergenlerin Genel Olarak İnternet Kullanım Davranışlarını Betimlemeye İlişkin Araştırmalar

Bu kısımda; cinsiyet, ergenlerin çoğunlukla internete bağlandıkları ortamlar, internete bağlanma zamanları, haftalık internet kullanım süreleri, haftalık internet uygulamalarını kullanım süreleri ve temel internet kullanım amaçlarına ilişkin araştırmalar yer almaktadır.

Ergenlerde Problemlili İnternet Kullanımı ve Cinsiyet İle İlgili Araştırmalar:

Ergenlerin problemlili internet kullanımı/internet bağımlılığında bazı araştırmalarda cinsiyet açısından fark bulunurken, bazılarında cinsiyet açısından fark olmadığı belirlenmiştir. Yurt dışında yapılan araştırmalar problemlili internet kullanımında cinsiyetin risk faktörü olduğunu, erkek ergenlerin problemlili internet kullanımı/internet bağımlılığının düzeylerinin yüksek olduğunu, daha fazla risk altında olduklarını göstermiştir (Cao ve ark., 2011; Leung ve Lee, 2012; Mythily ve ark., 2008; Tsitsika, Critselis, Kormas ve ark., 2009).

Yurt içinde yapılan araştırmalarda da benzer şekilde cinsiyet açısından internet bağımlılığının ve problemlili internet kullanım puanları incelenmiş ve erkeklerin kızlardan daha yüksek internet bağımlılığının ve problemlili internet kullanım puanı olduğu ortaya konulmuştur (Bayraktar ve Gün, 2007; Beyatlı, 2012; Canbaz ve ark., 2009; Ceyhan ve

Ceyhan, 2007; Çağır ve Gürkan, 2010; Derin, 2013; Erdoğan, 2008; Erdoğan, 2010; Gençler, 2011; Gökçearslan ve Günbatır, 2012; Günüş, 2009; Karaca, 2007; Kıran-Esen ve Gündoğdu, 2010; Makas, 2008; Özçınar, 2011; Özer, 2013; Tahiroğlu, 2012; Tahiroğlu ve ark., 2008; Üneri ve Tanıdır, 2011; Yıldız, 2010; Zorbaz, 2013). Bazı araştırmalarda ise lise öğrencilerinde problemlı internet kullanımı/internet bağımlılığı açısından cinsiyetler arasında fark olmadığı görölmüştür (Altuğ ve ark., 2011; Ceyhan, 2011b; Doğan, Işıklar ve Eroğlu, 2008; Wang, Zhou, Lu., Wu, Deng ve Hong, 2011).

Bu sonuçlar cinsiyet açısından literatürde tutarsız sonuçlar olduğunu ortaya koymaktadır. Günümüzde hem kızlarda, hem erkeklerde kullanım oranının hızlı artışı sonucunda her iki cinsiyette de problemlı internet kullanım davranışını gözlemek olasıdır. Günümüzde problemlı internet kullanımı ile cinsiyet açısından farklılığa çok rastlanmazken problemlı internet kullanım amacı açısından farklılık görölmektedir.

İnternete hangi yollarla bağlanıldığına ilişkin araştırmalar: Ergenler farklı ortamlardan internete bağlanabilirler (okul, ev, internet ve cep telefonu v.b.). İlköğretim ve lise öğrencileri ile gerçekleştirilen bir araştırmada (Doruk, 2007) öğrencilerin % 62'sinin evden, % 18'inin internet kafelerden, % 11'inin diğer yerlerden ve % 9'unun okuldan internete bağlandıkları anlaşılmıştır. Ergenlerle gerçekleştirilen bir araştırmada (Esen, 2010) da katılımcıların büyük çoğunluğunun (% 78,9) internete evlerinden bağlandığını, % 14,6'sının ise internete internet kafelerden bağlandığını ortaya koymuşlardır. Yıldız (2010) ise gerçekleştirdiği araştırmada lise öğrencilerinin %57,3'ünün internete evden, % 19,7'sinin internet kafeden bağlanmakta olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Bu konu ile ilgili olarak bir başka araştırmada da (Akbulut ve Yılmazel, 2012) ilköğretim ve lise öğrencilerinin % 70,3' ünün interneti evde kullandığı belirlenmiştir. Lise öğrencilerinin internete bağlandığı yerler ile ilgili olarak bir başka araştırmada (Gençer ve Koç, 2012) kullanıcıların % 63,8'i evden, % 25'i internet kafeden ve % 5,4'ü okuldan internete bağlandıklarını ortaya koymaktadır.

İnternete yoğun olarak bağlanılan bir diğer ortam da internet kafelerdir. İnternet kafeler yeni bir zaman geçirme alanı ve bireylerin gündelik yaşamlarının bir parçası olmuştur. Aktaş-Arnas (2005) araştırmasında 14-18 yaş arasındaki çocukların ve ergenlerin % 45,4'ünün zaman zaman internet kafelere gittiklerini belirlemiştir. İnternet

kafelerde hızlı erişimle, farklı oyunlar oynanabilmesi özellikle erkek ergenler için caziptir.

İnternete bağlanılan ortamlar açısından cinsiyetler arasındaki farklılıklar da incelenmiştir. Lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada Altın (2006), internetin en çok kullanıldığı ortamın internet kafeler olduğunu, internet kafelerden sonra en çok gençlerin evlerinde interneti kullandıklarını tespit etmiştir. Ayrıca, internete daha çok erkeklerin internet kafelerde girdikleri, kızların ise interneti daha çok evlerinde kullandıkları görülmüştür. Karaca (2007) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, 15-18 yaş arasındaki öğrencilerde internetin toplumsal hayattaki yeri, etkileri ve bireylerde bıraktığı izleri anlamaya yönelik olarak gerçekleştirdiği araştırma sonunda; erkek ergenlerin internet kafelerden, kız ergenlerin evden internete bağlanmayı daha çok tercih ettiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Tahiroğlu ve ark. (2008)'nin gerçekleştirdiği araştırmada, lise öğrencilerinin çoğu (% 72,4) internet kafeye gitmektedir. Erkeklerin kızlardan daha fazla internet kafeye gittiği ve bağımlılık puanlarının yüksek olduğu görülmüştür. Lise öğrencileri ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada (Karadal, 2009), internetle internet kafede tanışanların çok büyük bir bölümünü erkek öğrencilerin oluşturduğunu belirtmiştir. Kız öğrenciler internete en çok evlerinden bağlanırken, erkeklerin yarıya yakını evden ve internet kafelerden bağlanmaktadır. Canbaz ve ark. (2009) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, lise öğrencilerinde internete evden bağlanma oranları %50,8 ve internet kafeden bağlanma oranları % 49,9 olarak belirlenmiştir.

Ergenlerin internet kullanımları ile ilgili yapılan bir diğer araştırmanın bulgularına göre (Burnukara ve Uçanok, 2010), ergenler sırasıyla kendi yatak odalarından, bir akrabalarının evinden ve okuldan internete bağlanmaktadır. Araştırmada aynı zamanda internete bağlanılan yerlere ilişkin tercihlerin cinsiyete göre de farklılaştığı belirlenmiştir. Erkekler kızlara göre daha çok internete kendi odalarından ve internet kafeden bağlanırken; kızlar ise erkeklere göre daha çok internete evlerinde yatak odalarının dışından ve bir akrabanın evinden bağlanmaktadır.

Atay (2011) tarafından gerçekleştirilen bir araştırmada, 7-10. sınıf öğrencileri arasında internet kafe'ye gitme alışkanlığını araştırmıştır ve internet kafe'ye gitme alışkanlığı açısından kız ve erkek öğrenciler arasında anlamlı bir farklılık bulmuştur. Kahraman, Altun-Yalçın ve Çevik (2011)'nin lise öğrencileri ile gerçekleştirdikleri

araştırmada internet kafeleri erkek öğrencilerin çoğunun tercih ettiği, kız öğrencilerin üçte ikisinin ise evdeki bilgisayarlarından internete bağlandığı saptanmıştır.

İnternete en çok evden bağlanıldığını ortaya koyan araştırmaların (Akbulut ve Yılmazel, 2012; Doruk, 2007; Esen, 2010; Gençer ve Koç, 2012; Yıldız, 2010), yanısıra internet kafeden internete bağlanma oranının yüksek olduğunu belirten araştırmalar da vardır (Altın, 2006). Özellikle erkek ergenlerin internet kafeden bağlanma oranları yüksektir (Atay, 2011; Burnukara ve Uçanok, 2010; Kahraman ve ark., 2011; Karaca, 2007; Karadal, 2009, Tahiroğlu ve ark., 2008).

İnternete bağlanılan yer ile internet bağımlılığı/problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Araştırmaların bazılarında evden bağlanmanın problemlili internet kullanımı/internet bağımlılığının yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Lise öğrencileri ile yürüttüğü araştırmada Aslanbay (2006), evden internete bağlanmanın internet bağımlılık eğilimini arttırdığını ortaya koymuştur. İlköğretim II. kademedeki ve ortaöğretimde öğrenimlerini sürdüren öğrencilerin internet bağımlılık durumlarını çeşitli değişkenlere göre inceleyen araştırmacılardan İnan (2010), internete bağlanma yerine göre internet bağımlılık puanları arasında anlamlı bir farkın olduğunu, internete evinden bağlananların internet bağımlılığı puan ortalamalarının yüksek olduğunu görmüştür. Bir başka araştırmada da internete evden bağlanan lise öğrencilerinde internetin olumsuz sonuçları ve aşırı kullanım alt ölçeğinde ve genel ölçek puan ortalamalarının yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Yıldız, 2010). Lise öğrencileri ile yapılan bir başka araştırmanın sonucunda (Gençer, 2011) başat internet kullanım yeri ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir ilişki tespit etmiştir. İnternet bağımlısı öğrencilerin en fazla evden internete bağlandığı görülmüştür.

Araştırmaların bazılarında internet kafeden bağlanmanın problemlili internet kullanımı/internet bağımlılığının yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Wang, Luo, Luo, Gao ve Kong (2012b), internet kafeden internete bağlanmanın zayıf yaşam tarzı alışkanlıkları ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Ergenlerle yaptığı araştırmada (Tsitsika ve ark., 2009), internet kafelerden internete bağlanmanın aşırı internet kullanımının yordayıcısı olduğunu ortaya koymuştur. İnternet kafe kullanma sıklığı arttıkça internet bağımlılığı ortalamalarının yükseldiği görülmüştür (Tahiroğlu, 2012). İnternete genellikle internet kafeden ve telefondan bağlananların, genellikle evden ve diğer

yerlerden bağlananlara göre, internet bağımlılığı olasılıklarının arttığı bulunmuştur (Derin, 2013).

Evden internete bağlanmanın problemlili internet kullanımı/internet bağımlılığı ile ilişkili olduğunu belirten araştırmaların yanında (Aslanbay, 2006; Gençer, 2011; İnan, 2010; Yıldız, 2010), internet kafeden internete bağlanmanın problemlili internet kullanımı/internet bağımlılığı ile ilişkili olduğunu belirten araştırmalar da vardır (Tahiroğlu, 2012; Tsitsika ve ark., 2009; Derin, 2013).

İnternete bağlanma zamanına ilişkin araştırmalar: Lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmada (Yıldız, 2010) öğrencilerin % 42,3'ü gündüz öğleden sonra ve % 48,7'si akşam saatlerinde internet kullanmaktadır. İnternet kullanımında belli bir zaman dilimi belirtmeyip, rastgele kullananlarda problemlili internet kullanımının yüksek olduğu belirlenmiştir. İlköğretim ve lise öğrencilerinde gerçekleştirilen bir başka araştırmada (Akbulut ve Yılmazel, 2012) saat 15.00'dan 22.00'a kadar internet kullananların oranı % 48,4 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, internetin kullanıldığı zaman diliminin internet bağımlılığı puanları ile anlamlı ilişkisi olduğu bulunmuştur. Saat 22.00'dan sonra internet kullananların internet bağımlılığı puan ortalaması diğer zaman dilimlerinde kullananlara göre daha yüksektir. Ceyhan (2008b) üniversite öğrencilerinde akşam ve gece saatlerinde internete bağlanma durumuna göre problemlili internet kullanımları incelemiş ve internete gece bağlananlarda internetin olumsuz sonuçları, aşırı kullanım ve genel ölçek puan ortalamasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olduğunu bulmuştur.

Bu araştırmalar sonucunda ergenlerin daha çok akşam saatlerinde internete girdikleri (Keser-Özcan, 2004; Yıldız, 2010), 15:00-22:00 saatleri arasında internet kullanımının yüksek olduğu (Akbulut ve Yılmazel, 2012), gece saatlerinde internete bağlananların problemlili internet kullanımının yüksek olduğu (Akbulut ve Yılmazel, 2012; Ceyhan, 2008b) dikkati çekmektedir.

Haftalık internet kullanım süresine ilişkin araştırmalar: Ergenlerin haftalık internet kullanım süresi ile ilgili olarak yapılan çeşitli araştırmalar vardır. İlköğretim ve lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmada Doruk (2007), hafta içinde ve hafta sonunda

internet kullanım süresini incelemiştir. Hafta içinde öğrencilerin % 28'i 1 saatten az, % 32'si 2-3 saat, % 13'ü 4-5 saat, % 19'u 6 saatten fazla, % 8'i ise daha fazla interneti kullandıklarını belirtmişlerdir. Hafta sonunda öğrencilerin % 19'u 1 saatten az, % 33'ü 2-3 saat, % 21'i 4-5 saat, % 18'i 6 saatten fazla, % 9'u ise daha fazla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Hafta içi öğrencilerin yaklaşık üçte biri günde 2-3 saat internete girmektedir. Günde 4-5 saat internete girenlerin oranı hafta sonu daha yüksektir. Ergenlerle gerçekleştirilen bir başka araştırmada (Esen, 2010) katılımcıların %16,7'sinin haftada 22 saatten fazla süreyi internette geçirdiği, sadece % 6'sının düzenli olarak internete bağlanmadığı belirlenmiştir. Lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada Gençler ve Koç (2012), internet kullanım sıklığı ile ilgili olarak % 30,8'inin internete her gün, % 45,5'inin haftada birkaç kez ve % 20,1'inin ayda birkaç kez internet kullandığını bulmuştur. Sadece % 3,6'sı hiç internet kullanmamıştır.

Bilgisayar ve internet kullanım süresinin cinsiyet açısından incelendiği araştırmalar da vardır. Erkek lise öğrencilerinde bilgisayar kullanma süresinin kızlardan daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Altın, 2006). 15-18 yaş arasındaki öğrencilerde internetin toplumsal hayattaki yeri, etkileri ve bireylerde bıraktığı izleri anlamaya yönelik olarak gerçekleştirilen araştırma sonunda, kız ve erkek öğrencilerin internet kullanım sıklıkları arasında önemli farklılıklar olduğu gözlenmiştir. Araştırmada erkek öğrencilerin % 7'sinin, kız öğrencilerin % 20'sinin interneti hiç kullanmadığı belirlenmiştir (Karaca, 2007).

Lise öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada (Kelleci ve ark., 2009), günde 1-2 saat internet kullanan kız öğrencilerin oranının erkeklerden (kızlar % 70,2-erkekler %60,2) 5 saat ve daha fazla internet kullanan erkek öğrencilerin oranının kızlardan yüksek olduğu belirlenmiştir (kızlar % 4,5-erkekler % 16,8). Burnukara ve Uçanok (2010), 12-18 yaşındaki ergenlerin internet kullanım sıklıklarının cinsiyete göre değiştiğini belirtmiştir. Araştırma sonucunda interneti günde bir saatten az kullanan kızların oranının erkeklerden, interneti günde 3 saat ve daha fazla süreyle kullanan erkeklerin oranının kızlardan daha fazla olduğu ortaya çıkmıştır. Lise öğrencileri ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada % 62'sinin internete girdiklerinde en az bir saat, % 23'ünün iki saat, % 8'inin üç saat, % 8'inin dört saat ve üzeri zaman harcadığı belirlenmiştir. Ayrıca, bağlanma süreleri incelendiğinde erkek öğrencilerin % 11 i, kızların % 5'i dört saat ve üzeri internet kullanmaktadır (Bayhan, 2011).

Araştırmalarda erkeklerin internet kullanım süresinin kızlara göre fazla olduğu (Altın, 2006; Bayhan, 2011; Burnukara ve Uçanok, 2010; Karaca, 2007; Kelleci ve ark., 2009) sonucuna ulaşılmıştır. Ancak, Altuğ ve ark. (2011)'nin lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmanın sonucunda ise cinsiyetler arasında internet uygulamalarını kullanma sıklığı açısından anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir.

İnternet kullanım süresinin problemlili internet kullanımı/internet bağımlılığı ile ilişkisi de araştırılmıştır. Wang ve ark. (2012b), internette aşırı zaman geçirmenin ergenlerde zayıf yaşam tarzı ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Lise öğrencileri ile yürüttüğü araştırmasında Aslanbay (2006), internet bağımlılık eğilimi ile haftalık internet kullanımı arasında ilişki olduğunu belirlemiştir. İnternette geçirilen zaman arttıkça problemlili internet kullanımı da artmaktadır (Ceyhan ve ark., 2007). Ergenlerin internet kullanımı alışkanlıklarını ve ergenlerde problemlili internet kullanımını araştırmayı amaçladıkları çalışmalarında Tahiroğlu ve ark. (2008), 12-18 yaş aralığındaki ergenler ile çalışmışlardır. Araştırmaya katılan ergenlerin % 7,6'sının haftada 12 saatten fazla internet kullandıkları ve internet kullanımı artışına paralel olarak problemlili internet kullanımının da arttığı bulunmuştur.

Ortaöğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmasında Günüş (2009), günlük kullanım miktarı ile internet bağımlılığı arasında anlamlı bir fark bulmuştur. Lise öğrencileri ile yapılan bir başka çalışmada (Yıldız, 2010), internet kullanım süresi arttıkça problemlili internet kullanımının arttığı görülmüştür. İnterneti günde 5 saatten fazla kullananlarda problemlili internet kullanımı ölçüğü toplam puan ortalamalarının yüksek olduğu bulunmuştur.

Ergenlerle gerçekleştirilen bir başka araştırmada (Kayri ve Günüş, 2010), günlük internet kullanım süresinin internet bağımlılığında önemli olduğu görülmüştür. Lise ve üniversite öğrencileri ile yapılan, problemlili internet kullanımının yaygınlığı, psikosomatik belirtiler ve yaşam doyumu ile internet kullanımı arasındaki ilişkileri inceleyen bir başka araştırmada haftalık internet kullanım süresinin problemlili internet kullanımı ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Cao ve ark., 2011). Lise öğrencilerinden oluşan çalışma grubu ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise, öğrencilerin haftada ortalama 1 saat ile 60 saat arasında internet kullandığı, ortalamanın 11.08 saat olduğu ortaya konmuştur. Araştırmada internet kullanım süresinin problemlili internet kullanımının önemli yordayıcısı olduğu belirlenmiştir (Ceyhan, 2011b).

İnternette daha fazla zaman harcayan lise öğrencilerinin problemlili internet kullanımının yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Wang ve ark., 2011). Lise öğrencileri ile gerçekleştirdikleri araştırmada Üneri ve Tanıdır (2011), internette kalma süresi arttıkça internet bağımlılığının da arttığı görülmüştür. Lise öğrencileri ile yapılan bir başka araştırmada da internet bağımlısı veya muhtemel bağımlı olduğu tespit edilen öğrencilerde her gün internet'e girenlerin oranı haftada veya ayda bir internete girenlerin oranına göre belirgin şekilde yüksektir (Gençer, 2011). İnternet'te fazla zaman geçiren orta öğretim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür (Beyatlı, 2012).

Yapılan araştırmalarda internet kullanım süresinin problemlili internet kullanımı / internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Aslanbay, 2006; Beyatlı, 2012; Cao ve ark., 2011; Ceyhan ve ark., 2007; Ceyhan, 2011b; Gençer, 2011; Günüş, 2009; Tahiroğlu ve ark., 2008; Üneri ve Tanıdır, 2011; Wang ve ark., 2011; Yıldız, 2010).

İnternet bağımlılığında günde kaç saat kullanımın risk oluşturduğunun belirlendiği araştırmalar da vardır. 12-18 yaşındaki gençlerle gerçekleştirilen araştırmada (Kaltiala-Heino ve ark., 2004), bağımlıların günde 2.7 saat internet kullandığını ortaya koyulmuştur. 12-18 yaşındaki ergenlerle yapılan araştırmada ise (Kaltiala-Heino ve ark., 2004) internet bağımlılarının internette günlük ortalama 2,7 saat, bağımlı olmayanların 1,3 saat harcadığı ortaya çıkarılmıştır.

Yang ve ark. (2005)'nin 15-19 yaşındaki ergenlerle yaptığı araştırmada, aşırı internet kullanıcılarının hafta içi günde 2,3 saat, hafta sonu günde 3,5 saat zaman harcadığı belirlenmiştir. Bir başka araştırmada ergenlik döneminde bağımlı olmayanlar haftada 3,1 saat, internet kullanırken bağımlı olan grubun ise 11,1 saat kullandığı belirlenmiştir. Bu durumda bağımlı grupta günlük kullanım 1,5 saat olmaktadır (Cao ve Su, 2006). İnternet bağımlısı olan ve olmayan lise öğrencilerinin internet kullanım alışkanlıkları, doyum ve iletişim memnuniyetleri arasındaki farklılıkların incelendiği araştırmada ise (Yang ve Tung, 2007), internet bağımlısı olanların internet kullanımı için internet bağımlısı olmayanlardan iki kat fazla zaman harcadıkları görülmüştür.

Mythily ve ark. (2008) günde 5 saatten fazla internette zaman harcamayı aşırı kullanım olarak değerlendirmiştir. Yapılan araştırmalarda interneti her gün 2 saatten daha fazla kullananlarda (Koyuncu, Ünsal ve Arslantaş, 2012), sosyal ağları kullanım

süresi 3 saatten fazla olanlarda internet bağımlılığının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Gökçearslan ve Günbatır, 2012). Tahiroğlu (2012)' da gerçekleştirdiği araştırmada 12-18 yaşındaki katılımcıların % 15,6'sının bu yaşlarda aşırı kullanım için sınır kabul edilen haftada 8 saatin üzerinde (günde 1,14 saat) internet kullandığını belirlemiştir.

İnternet kullanım süresi açısından, internete günde üç-beş saat, altı saat veya daha çok bağlanan öğrencilerin sıfır-iki saat arasında bağlanana göre, internet bağımlılığı olasılıklarının arttığı; öğrencilerin internet kullanım sıklığı azaldıkça, internet bağımlısı olma olasılıklarının da azaldığı görülmüştür (Derin, 2013). Bir başka araştırmada günde 5 saatten fazla internet kullananların Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği Puanlarının, günde 1-3 saat ve günde 1 saatten az kullananlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir (Özer, 2013).

Aşırı internet kullanım süresi ile ilgili tam bir netlik yoktur. Bazı araştırmalarda günde 2.3 saatten fazla kullanım bağımlılık açısından tehlikeli olarak değerlendirilirken (Derin, 2013; Gökçearslan ve Günbatır 2012; Kaltiala-Heino ve ark., 2004, Koyuncu ve ark., 2012; Kaltiala-Heino ve ark., 2004; Tahiroğlu ve ark., 2008; Yang ve ark., 2005), günde 5 saatten fazla zaman harcamanın aşırı kullanım olduğunu belirten araştırmalar da vardır (Mythily ve ark., 2008; Özer, 2013).

Kullanım amacına ilişkin araştırmalar: Çocuk ve ergenlerde bilgisayar ve internet kullanım davranışları incelenirken internet kullanım süresinin yanında kullanım amaçları da önemlidir (Ceyhan ve Ceyhan, 2011). İnternet iletişim (arkadaş bulma, tanıdıklarla iletişim kurma), eğlenme (oyun oynama, müzik dinleme, film izleme, can sıkıntısını giderme ve problemlerden uzaklaşma vb), haber alma, bilgi paylaşma, eğitim (ödev hazırlama, hobiler ve kişisel ilgiler için bilgi arama), alış-veriş yapma, bankacılık işlemlerini yapma vb. amaçlarla kullanılabilir.

Lise 1-2-3. sınıflarda öğrenim gören 14-18 yaş grubundaki ergenler ile yaptığı çalışmada Altın (2006), çeşitli araştırmalar yapmak, oyun oynamak, sohbet etmek, müzik dinlemek, ödev yapmak gibi amaçlarla internete bağlandıklarını görmüştür. Bir diğer çalışmada lise öğrencilerinin psikosoyal açıdan internet kullanımları incelenmiş ve internetin en sık eğitim ve sosyal amaçlı kullanıldığı ortaya çıkarılmıştır (Makas, 2008).

Çocukların ve ergenlerin televizyon, bilgisayar ve internet kullanma alışkanlıklarını incelemek amacıyla yapılan çalışmada 3-18 yaş grubundakilerin %22,6'sı bilgisayarı oyun oynamak için, sadece % 19,7'si okul ödevleri için kullandıklarını belirtmişlerdir. Çocukların % 13,6'sının eğlenmek, % 7,8'inin internet sitelerine girmek, % 5,7'sinin chat yapmak için internete bağlandıkları ortaya konmuştur (Aktaş-Arnas, 2005). Ergenlerle gerçekleştirilen bir başka araştırmada (Gökçearslan, 2005) 4-11. sınıf öğrencilerinin eğitim içerikli programları kullanma oranlarının, eğlence içerikli programları kullanma oranlarından daha düşük olduğu görülmüştür.

İlk ve orta öğretim öğrencileri ile yaptığı araştırmada Yılmaz (2006), öğrencilerin interneti kullanım amaçlarının başında, boş vakitleri değerlendirmenin (% 82) geldiğini belirlemiştir. Sırasıyla diğer kullanım amaçları; dersler için araştırma yapmak (% 68), oyun oynamak (% 67), mail ile haberleşmek (% 57,2), Messenger ve chat'i kullanmak (% 52), müzik indirmek (% 46) ve gazete okumak (% 21)'dir. Karaca (2007)'nin gerçekleştirdiği araştırmanın bulgularına göre 15-18 yaş arasındaki internet kullanıcıları öğrencilerin yarısından fazlası internette sörf yapmalarının en önemli sebeplerinden birinin eğitim, bilgi arama ve araştırma olduğunu belirtmiştir. İnternette gezinmenin diğer sebeplerinin ise sırasıyla; oyun-eğlence, iletişim, e-posta, tanışma ve sohbet olduğu belirlenmiştir. İnternet kullanma amaçları da, merak, zaman geçirme, sorunlardan uzaklaşma, haberleri takip etme, alış-veriş ve bankacılık işlemleri yapma olarak sıralanmıştır.

Lise öğrencilerinin spor yapıp ve yapmama durumuna göre internete yönelik tutumların değişip değişmediğini belirlemek için yaptığı araştırmada Kayıkçı (2007), öğrencilerin internete bağlanma amaçlarını incelemiştir. Spor yapan öğrencilerin başlıca internet kullanım amaçları ve oranları, sohbet etmek (% 55,5), oyun-eğlence (% 20,09) ve ödev yapmaktır (% 19,13). Spor yapmayan öğrencilerin başlıca internet kullanım amaçları ve oranlarının, sohbet etmek (% 34,88), ödev yapmak (% 29,06) ve oyun-eğlence (% 19,76) olduğu ortaya konmuştur. İlköğretim ve lise öğrencileri ile gerçekleştirilen araştırmada (Doruk, 2007) öğrencilerin % 45'i interneti ders, % 19'u oyun, % 28'i eğlence, % 4'ü iş, % 4'ü farklı amaçlı kullandıkları anlaşılmıştır. Yapılan bir başka araştırmada anket ve derinlemesine görüşmelerin sonunda 14 ila 19 yaş arası ergenlerin interneti özellikle arkadaşlarıyla sohbet etmek, bilgi aramak ve bir şeyler indirmek amacıyla kullandığı görülmüştür. İnterneti bu amaçlarla kullanmak, ergenlere

arkadaşlık ve sosyal ağ oluşturma, sürdürme gibi önemli sosyal ve kişisel doyular sağlamaktadır (Donoso, 2008). Canbaz ve ark. (2009), lise öğrencilerinden oluşan katılımcıların sohbet etmek (% 47,2), bilgi aramak (% 33,2) ve etkileşimli oyun oynamak (% 22,3) için internet kullandığını ortaya koymuştur. Kıran (2011), ortaöğretim öğrencilerinin bilgisayar ve interneti % 37,8'inin iletişim ve sosyalleşme amacıyla, % 22,7'sinin ders, ödev, araştırma için ve % 16,7'sinin oyun oynamak için kullandıklarını belirlemiştir.

Lise öğrencileri ile gerçekleştirdikleri araştırmada (Kahraman ve ark., 2011), öğrencilerin interneti en çok sosyal paylaşım sitelerine girerek arkadaşlarıyla iletişim kurmak için kullandıkları görülmüştür. Lise öğrencileri ile yaptığı çalışmada Gençler ve Koç (2012), interneti % 39,2'sinin iletişim, % 30,6'sının bilgi arama ve % 29,7'sinin eğlence ve % 1'inin iş amaçlı olarak kullandıkları sonucuna ulaşmıştır. Bir başka araştırmada % 43,6'sının interneti ödev hazırlamak, % 37,6'sının film/mp3 indirmek ve % 27,7'sinin oyun oynamak için kullandığı belirlenmiştir (Akbulut ve Yılmazel, 2012). Lise öğrencileri ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada % 44,9'unun ödev-ders yapmak, % 27'sinin sohbet etmek, % 13,8'inin oyun oynamak, % 9,4'ünün haber takibi yapmak, % 4,4'ünün posta yollamak ve % 0,5'inin alış veriş yapmak amacıyla internet kullandığı görülmüştür (Özer, 2013).

Yapılan araştırmaların bazılarında internetin en sık kullanım amacının oyun oynamak/eğlence (Aktaş-Arnas, 2005; Gökçearslan, 2005), bazı araştırmalarda iletişim amaçlı kullanımın yüksek olduğu (Canbaz ve ark., 2009; Donoso, 2008; Gencer ve Koç, 2012; Kahraman ve ark., 2011; Kayıkçı, 2007; Kıran, 2011) sonucuna ulaşılmıştır. Bazı araştırmalarda da eğitim amaçlı kullanımın yüksek olduğu (Akbulut ve Yılmazel, 2012; Doruk, 2007; Karaca, 2007; Özer, 2013) ve internetin en çok boş zamanı değerlendirmek için kullanıldığı (Yılmaz, 2006) belirlenmiştir.

İnternetin kullanım amaçlarının cinsiyetler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı da incelenmiştir. Yang ve ark. (2005), son sınıf lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmada internetin çoğunlukla oyun amaçlı kullanıldığını (% 72,1) belirlemiştir. Ayrıca, sohbet odası kullanımı (% 12,3), okulla ilgili aktiviteler (% 7,1), dosya indirme (% 5,2) de internet kullanım amaçları arasında yer almıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre erkekler internette oyun oynamayı tercih ederken, kızlar sohbet etmeyi tercih

etmektedir. Bir başka araştırmada ise, erkeklerin kızlara göre daha çok internette oyun oynadığı ve sohbet ettiği belirlenmiştir (Suhail ve Bargees, 2006).

Yapılan bir başka araştırmada ergenlerin en sık eğence ve iletişim amacı ile internet kullandığı belirlenmiştir. Araştırmada erkek ergenlerin müzik, oyun, pornografi, spor, politika ve bilim sitelerinde zamm geçirdiği; kız ergenlerin ise sanal sohbet, alışveriş, pop star ve ders sitelerini ziyaret ettikleri görülmüştür (Jackson, Samona, Moomaw, Ramsay, Murray, Smith ve Murray, 2007; Bayraktar ve Gün, 2007). Ergenlerle yaptığı araştırmada Lister (2007), kızların bilgisayar aracılı iletişimi kullanım oranının erkeklerden daha yüksek olduğunu görmüştür. Punamaki, Wallenius, Nygard, Saarni ve Rimpela (2007), 12-18 yaş arasındaki ergenlerle gerçekleştirdiği çalışmada erkeklerin kızlardan daha çok dijital oyun oynadığına dikkat çekmiştir.

Ergenlerle gerçekleştirilen bir başka araştırmada internetin en yaygın kullanım amacının genel bilgi arama, oyun oynama olduğu, kız ergenlerin çoğunlukla genel bilgi aramayı, erkek ergenlerin oyun oynamayı tercih ettiği görülmüştür (Tahiroğlu ve ark., 2008). Valkenburg ve Peter (2008), araştırmaya katılan ergenlerin % 91'inin interneti iletişim için kullandığını, bu oranın kızlarda % 94, erkeklerde % 87 olduğunu belirlemiştir. Lise ğrencileri ile yapılan bir çalışmada da kızların interneti daha çok bilgi ve paylaşım amaçlı kullandığı, erkek öğrencilere göre daha bilinçli kullanım içinde oldukları bulunmuştur (Milliyetçi, 2008).

İnternet kullanımını için ayrılan süre ile akademik başarının ilişkili olup olmadığını ortaya çıkarmaya çalıştığı araştırmada Chen ve Fu (2009), ortaokul ğrencilerinin internet kullanım alışkanlıklarını incelemiştir. Bilgi aramak için internet kullanımının sınavda başarıyı arttırdığını, internet kafelere gitmek, sosyalleşme ve oyun için internet kullanımının kötü sınav performansına katkıda bulunduğunu göstermiştir. Araştırmada erkek ve kız öğrencilerin kullanım biçimlerinin akademik performansa etkisinin de farklı olduğu görülmüştür. Bilgi arama her iki cinste de akademik başarıyı arttırırken, online sosyalleşme özellikle kızların, evrimii oyun ve internet kafeye gitmek de sadece erkeklerin akademik başarısını azaltmıştır. Bir başka araştırmada kızların erkeklerden daha fazla interneti chat, blog ve e-mail amaçlı kullandığı ortaya çıkarılmıştır (Tsai ve Tsai, 2010).

Ergenlerin problemlili internet kullanım düzeyleri ile cinsiyet, devam ettikleri okul türü, sınıf, başarı düzeyi, aileden ve arkadaşlardan algıladıkları sosyal destek düzeyleri

ve haftalık ortalama internet kullanım süresi arasındaki ilişkiler (Ceyhan, 2011b), incelenmiştir. Araştırmada yüksek internet kullanım süresi, lisenin ilk yılları, endüstri meslek lisesinde okumak, problemlili internet kullanımında risk faktörü olarak belirlenmiştir. Bir başka araştırmada Ceyhan (2011a), ergenlerin temel internet kullanım motivleri, cinsiyet, kontrol odağı ile problemlili internet kullanım düzeyi, internet kullanım süresi ve akademik başarınının internet kullanım motivlerini farklılaştırıp farklılaştrmadığı incelenmiştir. Araştırma sonucunda bilgi edinme amaçlı kullanım oranı %18,20 olarak bulunmuştur. Ayrıca, internetin sohbet etme (% 17,5), can sıkıntısından dolayı internette vakit geçirme (% 17,2), eğlence (% 16,9) oyun oynama (% 11,4), hem ödev hem de diğeri aktiviteler (% 10,1) ve ödev yapma (% 8,8) amaçlı kullanıldığı görülmüştür. Aynı araştırmada kızların daha çok internette ödev yapmayı, erkeklerin ise oyun oynamayı tercih ettikleri belirlenmiştir.

12-18 yaşındaki ergenlerle gerçekleştirilen araştırmada interneti çoğunlukla ev ödevi için araştırma yapmak, internette gezinmek/sörf yapmak, e-posta göndermek/almak, sohbet odalarına girmek ve alışveriş yapmak için kullandığı görülmüştür. Erkeklerin interneti gezinmek/sörf yapmak, oyun oynamak ve alışveriş yapmak için, kızların da sohbet odalarına girmek, anlık mesajlaşmak ve ev ödevi yapmak için daha fazla kullandıkları bulunmuştur (Burnukara ve Uçanok, 2010). Ergenlerin internet kullanımı ile ebeveyn-ergen ilişkileri, davranışlar ve akademik başarı arasındaki ilişkileri inceleyen araştırmacılarından Kim (2011), internetin eğitim amaçlı kullanımının yüksek akademik başarı ile sosyal ve eğlence amaçlı internet kullanımının düşük akademik başarı ile ilişkili olduğunu göstermiştir. Bu sonuçlar her iki cinsiyet için geçerlidir. Bulgular, kızların interneti online eğitim sınıfları izlemek ve blogları takip etmek için, erkeklerin internet oyunları oynamak için kullandığını göstermiştir.

Gerçekleştirilen bir başka araştırmada 7-10 sınıfta öğrenim gören kız ve erkek öğrenciler arasında sohbet amaçlı bilgisayar kullanımı açısından anlamlı bir farklılık olmadığı ortaya konmuştur. İnternette gezinme (internette gezinen kız öğrencilerin sayısı daha yüksek) ve oyun oynama (oyun oynayan erkek öğrencilerin sayısı daha yüksek) amaçlı kullanımda cinsiyet açısından farklılık olduğu belirlenmiştir (Atay, 2011). Lise öğrencilerinin chat, Msn ve Facebook'a girmek (% 51) ödev ve araştırma yapmak (% 36) oyun oynamak (% 8), cinsellik (% 5) için interneti kullanmaktadır. İnternette % 37'si müzik ve video sitelerini, % 31'i ödev ve araştırma sitelerini, %26'sı,

sohbet sitelerini, % 4'ü cinsel içerikli siteleri kullanmaktadır. İnterneti ödev ve araştırma yapmak için kullanım oranı kızlarda, cinsellik ve oyun oynamak amacıyla kullanım oranı erkeklerde daha fazladır (Bayhan, 2011).

Kahraman ve ark. (2011), liseli kız öğrencilerin %40'ının, erkek öğrencilerin %27'sinin interneti ders için kullandığı saptamıştır. Ayrıca kız öğrencilerin % 9,5'inin, erkek öğrencilerin % 36,5'inin internette sürekli takip ettikleri bir oyun olduğunu belirlemiştir. Gerçekleştirilen bir başka çalışmada, 12-18 yaşındaki kızların interneti en sık bilgi edinmek (% 58) ve okulla ilgili aktiviteler (% 54), erkeklerin ise oyun (%86,6) ve chat (% 54,4) için kullandığı ortaya konulmuştur (Tahiroğlu, 2012).

İnternet kullanım amaçlarının cinsiyetlere göre incelendiği bazı çalışmalarda erkeklerin interneti daha çok oyun oynamak (Atay, 2011; Ceyhan, 2011a; Chen ve Fu, 2009; Kahraman ve ark., 2011; Kim, 2011; Punamaki ve ark., 2007; Tahiroğlu ve ark., 2008; Yang ve ark., 2005), oyun ve sohbet etmek (Suhail ve Bargees, 2006) için kullandığı belirlenmiştir. Bazı çalışmalarda da erkeklerin daha çok cinsellik ve oyun amaçlı (Bayhan, 2011; Bayraktar ve Gün, 2007; Jackson ve ark., 2007) ve sörf/oyun/alışveriş amaçlı (Burnukara ve Uçanok, 2010) kullandıkları ortaya konmuştur. Kızların da interneti daha çok e-mail, kısa mesaj, chat, blog, sosyallik gibi iletişim amaçlı (Chen ve Fu, 2009; Lenhart ve ark., 2005; Lister, 2007; Tsai ve Tsai, 2010; Valkenburg ve Peter, 2008; Yang ve ark., 2005) sohbet ve ödev amaçlı (Burnukara ve Uçanok, 2010) kullandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca kızların erkeklere göre interneti daha çok bilgi arama, bilgi paylaşımı gibi eğitim amaçlı (Atay, 2011; Bayhan, 2011; Ceyhan, 2011a; Kahraman ve ark., 2011; Kim, 2011; Milliyetçi, 2008; Tahiroğlu ve ark., 2008) kullandığı görülmüştür.

Alanyazında internetin kullanım amacı açısından cinsiyet farkı olmadığını gösteren az sayıda çalışma da mevcuttur. İnternet aktiviteleri ile gerçek yaşam aktiviteleri arasındaki ilişki patolojik internet kullanıcıları ile interneti patolojik olarak kullanmayanlarda incelenmiştir. Araştırmacılar, internet faaliyetleri ve gerçek yaşam faaliyetleri arasındaki ilişkinin cinsiyete, yaşa, patolojik internet kullanıcısı olup olmama durumuna göre değişmediği sonucuna ulaşmışlardır (Bayraktar ve Amca, 2012).

İnternet kullanım amaçları ile internet bağımlılığı/problemlili internet kullanımının ilişkileri de incelenmiştir. Wang ve ark. (2012b), bilgi bulmak için interneti

kullanmanın ergenlerde sağlıklı yaşam alışkanlıkları ile ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Leung (2004) 16-24 yaş arasındaki bireylerle gerçekleştirdiği çalışmada ise internette duygusal olarak kendini açmanın ve fazla ICQ kullanımının, online oyunlarda sanal dünyayı kontrol etmekten zevk almanın problemlili internet kullanımını yordadığını ortaya koymuştur. Irwansyah (2005) çalışmasında, internette oyun oynamak ile bağımlılık arasında doğru orantılı bir ilişki saptamıştır. Lise öğrencileri ile yürüttüğü araştırmasında Aslanbay (2006), internet bağımlılarında müzik, film, e-mail, chat, pornografik sörf, online alışveriş ve arkadaşlık kurma amacı ile internet kullanımının yüksek olduğunu belirlemiştir. Bir başka çalışmada patolojik internet kullanıcısı olan ergenlerin çoğunlukla chat, müzik, pornografi ve alışveriş sitelerini tercih ettikleri görülmüştür (Bayraktar ve Gün, 2007).

Yang ve Tung (2007), internet bağımlısı olan ve olmayan lise öğrencilerinde internet kullanım alışkanlıkları, doyum ve iletişim memnuniyetleri açısından farklılıkları araştırmışlardır. Özellikle, sosyal/eğlence amaçlı ve sörf yapma amaçlı kullanımın internet bağımlılığı ile pozitif ilişkisi bulunmuştur. Bir başka çalışmada 12-18 yaş aralığındaki ergenlerin internet kullanım alışkanlıkları ve problemlili internet kullanımları araştırılmıştır. Araştırma sonucunda interneti eğitimle ilgili amaçlar için kullanan öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarının, interneti sohbet ve oyun amaçlı kullanan öğrencilere göre düşük olduğu belirlenmiştir. Aynı çalışmada problemlili internet kullanımının fantezi rol oyunları, strateji, spor ve motor yarışı, şiddet içeren oyunlar ile ilişkili olduğu görülmüştür (Tahiroğlu ve ark., 2008).

Tsitsika ve ark. (2009), ergenlerle gerçekleştirdikleri araştırma sonucunda internetin sosyalleşme ve oyun oynama ile ilgili sitelere girme amacıyla kullanılmasının internet bağımlılığına yol açabileceğini ifade etmişlerdir. Ortaöğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmada Günüç (2009), internet bağımlısı olanların interneti en sık kullanım amacının “pornografi”, “sohbet” ve “oyun” olduğunu saptamıştır. Bir başka çalışmada internette sörf yapan, anlık mesajı kullanan, e-mail gönderen ve online oyun oynayan ergenlerin bu amaçlarla kullanmayanlara göre internet kullanımlarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Erdoğan, 2010). Psikiyatrik bozukluğu olan ve olmayan 12-18 yaşlarındaki çocuk ve ergenlerde internet kullanım özelliklerinin ve problemlili internet kullanımının incelendiği bir başka araştırma sonucunda chat ve oyun amaçlı kullanımın internet kullanımını arttırdığı sonucuna ulaşılmıştır (Tahiroğlu, Çelik, Fettahoğlu, Yıldırım, Toros, Avcı, Özatalay ve Uzel, 2010).

İnan (2010), ilköğretim II kademedede ve ortaöğretimde öğrenimlerini sürdüren öğrencilerden oyun oynayan ve chat yapanların internet bağımlılık puan ortalamalarının yüksek olduğunu bulmuştur. Lise öğrencileri ile yapılan çalışmada (Yıldız, 2010), interneti sohbet, oyun, müzik, alışveriş, program yükleme, e-posta amacıyla kullananlarda Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği puan ortalamaları yüksek olduğu bulunmuştur.

Ceyhan (2011a) ergenlerin temel internet kullanım motivlerini incelediği araştırmada, ergenlerin sırasıyla bilgi edinme (% 18,20), chat yapma (% 17,5), can sıkıntısı nedeniyle zaman geçirme (% 17,2), eğlenme (% 16,9), oyun oynama (% 11,4), hem ödev yapma hem de diğer aktiviteler için kullanma (% 10,1), ödev yapma (% 8,8) için interneti kullandığı bulgusuna ulaşmıştır. Kız ve erkek ergenlerin diğer internet aktiviteleri birbirine paralel olsa da kız ergenlerin erkek ergenler göre daha çok ödev yapmak için, erkek öğrencilerin daha çok oyun oynamak için internet kullandığı belirlenmiştir.

Lise öğrencileri ile yaptığı araştırma sonucunda Gençler (2011), bağımlı öğrencilerin % 91,6'sının eğlence ve iletişim amaçlı olarak internet kullandığı bulgusuna ulaşılmıştır. Lise öğrencileri ile gerçekleştirilen araştırmada (Kayri ve Günüç, 2010), interneti haber okumak ve araştırma yapmak için kullananların internet bağımlılıkları düzeylerinin düşük olduğu görülmüştür. İnterneti sörf yapmak, sohbet etmek, oyun oynamak, müzik dinlemek, film izlemek, pornografi ve online alışveriş için kullananların internet bağımlılık düzeylerinin ise yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Tahiroğlu (2012)'nin gerçekleştirdiği araştırmanın sonuçlarına göre, haftalık internet kullanma süresi arttıkça; oyun ve/ya chat oranlarının da anlamlı düzeyde arttığı gözlenmiştir. Sırasıyla hem oyun oynayan/hem chat yapan, daha çok chat yapan, daha çok oyun oynayan öğrencilerin internet bağımlılığı puanlarının, okulla ilgili etkinlik ve bilgi edinme amacıyla internet kullananların puanlarından yüksek olduğu görülmüştür. Yapılan bir başka araştırmada, daha çok oyun, sosyal medya ve diğer amaçlarla internete bağlananların, daha çok ödev, film, müzik vb. için bağlananlara göre internet bağımlılığı olasılıklarının arttığı bulunmuştur (Derin, 2013). Lise öğrencileri ile gerçekleştirilen araştırmada interneti oyun oynamak ve sohbet etmek amacıyla kullanan öğrencilerin problemlı internet kullanımlarının ödev-ders yapmak amacıyla kullananlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir (Özer, 2013).

Araştırmalar internetin daha çok oyun (Irwansyah, 2005); sörf, e-mail, oyun (Derin, 2013; Erdoğan, 2010; Gencer, 2011; İnan, 2010; Özer, 2013; Tahiroğlu ve ark., 2008, Tahiroğlu ve ark., 2010, Tahiroğlu, 2012; Tsitsika ve ark., 2009; Yang ve Tung, 2007) amaçlı kullanıldığını göstermiştir. Ayrıca chat, müzik, film, pornografi, alışveriş (Aslanbay, 2006; Bayraktar ve Gün, 2007; Kayri ve Günüş, 2010; Yıldız, 2010) amacıyla internetin kullanılmasının problemlili internet kullanımının önemli yordayıcısı olduğu ortaya konmuştur. İnternetin bilgi edinme, araştırma yapma amaçlı kullanımın ise sağlıklı olduğu (Ceyhan, 2011a; Kayri ve Günüş, 2010; Tahiroğlu, 2012; Wang ve ark., 2012b) belirlenmiştir.

İnternet uygulamalarını haftada ortalama kaç saat kullandıklarına ilişkin

araştırmalar: Atay (2011) çalışmasında, K.K.T.C.'de yaşayan 7-10. sınıf öğrencilerinden bir bölümünün günde 5 saatten fazla internette sohbet ettiklerini (% 23,3 kızlar, %19,5 erkekler), internette gezindiklerini (% 11,8'i kız, % 13,5'i erkek) belirlemiştir. Bilgisayarda oyun oynamak için, 5 saatten fazla zaman ayırdıkları (%10,6'sı kız, % 22,3'ü erkek) görülmüştür. Araştırma sonucunda sohbet amaçlı kullanım açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık ortaya çıkmamıştır. Ancak, internette gezinme ve bilgisayarda oyun oynama açısından kızlar ve erkekler arasında anlamlı bir farklılık bulunmuştur. Erkek öğrenciler kızlara göre daha çok internette gezinmekte ve oyun oynamaktadır.

İnternette yaptıkları kimlik denemelerine ilişkin araştırmalar

Bu bölümde ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma sıklıkları, ne tür kimlik denemeleri yaptıkları ve kimlik denemeleri yapma nedenlerine ilişkin yapılmış olan araştırmalara yer verilmiştir.

Ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma sıklıklarına ilişkin araştırmalar:

Gross (2004), ergenlerle gerçekleştirdiği araştırmada katılımcıların, % 49'unun internette asla başka biri gibi davranmadıklarını, % 41'inin birkaç kez internette başka biri gibi davrandıklarını, % 10'unun oldukça sık internette başka biri gibi davrandıklarını belirtmiştir. Araştırmada 2 katılımcı her zaman internette başka biri gibi

davrandığını ifade etmiştir. Ergenlerle gerçekleştirilen bir araştırmada (Wolak, Finkelhor ve Mitchell, 2004), internette kurbanlardan cinsel talepte bulunmak amacıyla, kimlikleri veya fiziksel görünüşleri ile ilgili olarak yalan söylediklerini belirtenlerin oranı % 26'dır. Bu kişilerden % 52'si yaş farkı konusunda yalan söylemediklerini ifade etmişlerdir.

Valkenburg ve ark. (2005), 9-18 yaş arasındaki ergenlerin internetteki kimlik denemeleri sıklıklarını ve hangi motive kimlik denemeleri yaptıklarını, hangi benlik sunum stratejileri kullandıklarını belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmada interneti chat ya da anlık mesaj için kullanan ergenlerin %50'sinin kimlik denemesi yaptığı ortaya konmuştur. Caspi ve Gorsky (2006)'nın gerçekleştirdiği araştırmada ise tartışma forumları kullanıcılarının %73'ü online yalanların sık karşılaşılan bir olgu olduğunu düşünmekte, yalnızca üçte biri başkalarına yalan söylediklerini kabul etmektedir. Bu araştırmada yalan söyleme açısından kadınlar ve erkekler arasında fark bulunmamıştır. Altın (2006)'ın gerçekleştirdiği araştırma sonucunda, 14-18 yaşındaki lise öğrencilerinden %63'ü hiç yalan söylemediklerini ifade etmişlerdir.

Staksrud, Livingstone ve Haddon (2007), çocuk ve ergenlerin %17'sinin internette kimlik oyunu oynadığını belirlemiştir. Schouten (2007)'in gerçekleştirdiği araştırmada 9-18 yaşındaki chat ve anlık mesaj kullanan ergenlerin %50'sinin kimlik denemeleri yaptığı ortaya çıkmıştır. İlköğretim ve lise öğrencileri ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada öğrencilerin %40'ının internet ortamında sohbet ederken gerçek kimliğini sakladıkları belirlenmiştir (Doruk 2007). İnternetin toplumsal hayattaki yeri, etkileri ve bireylerde bıraktığı izleri anlamaya yönelik olarak gerçekleştirilen araştırma sonunda (Karaca, 2007), 15-18 yaş arasındaki öğrencilerin %35,1'inin chat sırasında yalan söylediği görülmüştür. Kızların (%38,8) erkeklerden (%33,1) daha fazla yalan söyledikleri gözlenmiştir.

Gerçekleştirilen bir başka araştırmada (Bayraktar ve Gün, 2007) 12-17 yaşındaki ergenlerin % 67'sinin chat yaparken ismini ve kimliğini değiştirdiği belirlenmiştir. Bir başka araştırmada lise öğrencisi olan erkeklerin chat yaparken kızlara göre daha çok yalan söylediği belirlenmiştir. Kızların % 28'inin bazen, % 4,4'ünün sık sık, %3,3'ünün çoğunlukla, % 2,5'inin her zaman yalan söylediği görülmüştür. Erkeklerin ise %30'unun bazen, % 4,3'ünün sık sık, % 2,7'ünün çoğunlukla, % 6,6'sının her zaman yalan söylediği bulgusuna ulaşılmıştır (Makas, 2008).

Ergenlerin internetteki kimlik denemelerinin benlik kavramı birliği ve sosyal etkinliğe etkisini araştırmak için 10-17 yaşları arasındaki ergenler ile yapılan bir

araştırmada da (Valkenburg ve Peter, 2008), internette online iletişim kuran ergenlerin %18'i bazen ve sık sık internette kimlik denemesi yaptıklarını, % 82'si asla kimlik denemeleri yapmadıklarını belirtmişlerdir. Araştırma sonucunda internette kimlik denemeleri yapan ergenlerin farklı yaş ve kültürdeki kişilerle kurdukları iletişimlerin sosyal yetkinliği olumlu etkilediği, ancak benlik kavramı birliğine etkisinin olmadığı görülmüştür. İnternetteki kimlik denemelerinden özellikle yalnız bireylerin sosyal yeterliliklerinin olumlu etkilendiği belirlenmiştir. Lise öğrencileri ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada (Karadal, 2009) katılımcıların % 11,2'si internette sohbet ederken yalana başvurduklarını ifade etmişlerdir. Gerçekleştirilen bir başka araştırmada da (Konecny, 2009), katılımcıların yaklaşık % 18'i son 6 ay içinde internet ortamında kendileri hakkında doğru olmayan bilgi verdiklerini ifade etmişlerdir

Ceyhan (2010b), geç ergenlerin % 53,5'unun internette kimlik denemeleri yaptıklarını, kimlik duygusu ve cinsiyetin internette kimlik denemeleri yapma ile ilişkili olduğunu belirtmiştir. Ayrıca, bir başka araştırma geç ergenlerin % 62,8'inin internette kendilerini başka biri gibi tanıttığını, ipotekli kimlik statüsündeki ve haftalık internet kullanım süresindeki artışın kimlik denemeleri yapmadaki artışla ilişkili olduğunu ortaya koymuştur (Ceyhan, 2011c). Çocuk ve ergenlerle yürütülen bir başka araştırmada 10-18 yaş arasındaki katılımcıların % 58,3'ünün sanal ortamda chat (sohbet) yaptığı ve bunların % 25'inin chat yaparken gerçek kimliklerini gizlediği tespit edilmiştir (Bozkurt, 2011).

İnternette kimlik denemesi yapma oranlarına ilişkin araştırma sonuçları çelişkilidir. Kimlik denemesi yapma oranının % 50 ve üzerinde bulunduğu araştırmaların yanında (Bayraktar ve Gün, 2007; Ceyhan, 2010b, 2011c; Gross, 2004; Schouten, 2007; Valkenburg ve ark., 2005) % 26 ile % 50 arasında bulunduğu araştırmalar da vardır (Altın, 2006; Bozkurt, 2011; Caspi ve Gorsky, 2006; Doruk, 2007; Karaca, 2007; Makas, 2008; Wolak ve ark., 2004). Ayrıca % 10 ile % 18 arasında kimlik denemeleri yapıldığını ortaya koyan araştırmalarda mevcuttur (Karadal, 2009; Konecny, 2009; Staksrud ve ark., 2007; Valkenburg ve Peter, 2008). İnternette yapılan kimlik denemelerine ilişkin gerçekleştirilen çalışmalar sonucunda kadınlar ve erkekler arasında kimlik denemeleri açısından fark olmadığını belirten araştırmaların yanında (Caspi ve Gorsky, 2006), erkeklerin kızlardan daha çok yalan söylediği (Makas, 2008), kızların erkeklerden daha fazla yalan söylediği sonuçlarına ulaşılan araştırmalar da (Karaca, 2007) vardır.

Ergenlerin internette ne tür kimlik denemeleri yaptıklarına ilişkin araştırmalar:

İnternet rol oynamak için uygun bir ortam olabilir. Bu nedenle ergenler isimlerini, yaşlarını, cinsiyetlerini, fiziksel özelliklerini mesleklerini değiştirebilir ve yeni bir online kişilik yaratabilir.

Ergenlerin internetteki kimlik denemeleri sıklıklarını ve hangi motive kimlik denemeleri yaptıklarını, hangi benlik sunum stratejileri kullandıklarını belirlemek amacıyla 9-18 yaş arasındaki bireylerle yapılan araştırma sonucunda (Valkenburg ve ark., 2005), özellikle kız ergenlerin internette yaşlarını daha büyük gösterdiğini ortaya koymuşlardır.

Caspi ve Gorsky (2006) tartişma forumları kullanıcılarından internette daha fazla zaman geçirenlerin yaşları ile ilgili olarak daha sık yalan söylediklerini, benzer şekilde daha genç kullanıcıların (20 yaşın altındaki kullanıcıların % 36'sı, 31 yaş üzeri kullanıcıların yalnızca % 15,9'u yalan söylemektedir) ve daha deneyimli kullanıcıların daha sık yalan söylediklerini bulmuşlardır. Bir başka araştırmada (Bayraktar ve Gün, 2007), kimlik denemesi yapan ergenlerin % 42'sinin yaşlarını, % 37,3'ünün isimlerini, % 14,9'unun fiziksel özelliklerini, % 13,4'ünün cinsiyetlerini, % 10,7'sinin mesleklerini değiştirdiği belirlenmiştir.

Karaca (2007)'nin lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırma sonucunda cinsiyetini genellikle farklı gösterme oranının erkeklerde % 8, kızlarda % 12,3 olduğu görülmüştür. Toplam oran ise % 9,5'dur. Yalan söyleme sıklığının farklı internet ortamlarında nasıl değişiklik gösterdiğini, en sık yalan söylenen kişilerin kimler olduğunu ve tipik yalan söyleme gerekçelerini ortaya çıkarmanın amaçlandığı bir diğer araştırmada (Konecny, 2009) 12-18 yaş arasındaki katılımcıların yaş ve fiziksel görünüş ile ilgili olarak yalan söyledikleri belirlenmiştir.

Ceyhan (2010b) geç ergenlerle gerçekleştirdiği araştırmada, öğrencilerin %53,5'inin internette kimlik denemeleri yaptığı bulgusuna ulaşmıştır. Bu öğrencilerin kendilerini en çok daha zeki biri gibi (% 56,9), daha az utangaç biri gibi (% 56,1), hayali biri gibi (% 40,7), daha güzel biri gibi (% 35) davrandığı görülmüştür. Kimlik duygusu ve cinsiyetin internette kimlik denemeleri yapmayı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan araştırmalarda kızların daha çok yaş konusunda (Valkenburg ve ark., 2005) ve cinsiyet konusunda erkeklerden daha fazla yalan söylediği belirlenmiştir (Karaca, 2007). Ayrıca gençlerin en çok yaş ve isimleri (Bayraktar ve Gün, 2007) ile

yaş ve fiziksel görünüşleri ile ilgili yalanlar söylemektedir (Konecny, 2009). Yine 20 yaşın altında olanların ve daha uzun süredir internet kullananların daha fazla yalan söylediği (Caspi ve Gorsky, 2006), kimlik duygusu ve cinsiyetin internette kimlik denemeleri yapmayı yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Ceyhan, 2010b).

Ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma nedenlerine ilişkin araştırmalar:

Ergenlerin farklı ortamlarda farklı kimlikler sunma nedenlerinin başında insanların hala yaralanabileceğini görmek için arkadaşlarına şaka yapma, aldatma yer alır (Lenhart ve ark., 2001). 12-15 yaşındaki ergenlerle gerçekleştirilen araştırmada internette başka biri gibi yapma nedenleri gelecekteki kimliğini keşfetmekten daha çok, şaka yapmak olarak belirlenmiştir (Gross, 2004). Valkenburg ve ark. (2005), 9-18 yaş arasındaki bireylerin kimlik denemesi yapma motivlerinin, benlik keşfi, diğerlerinin nasıl tepki vereceğini görme, utangaçlığı telafi etme, ilişki kurma olduğunu bulmuşlardır. Araştırmada yaş, cinsiyet ve içedönüklüğün ergenlerin kimlik denemelerini, kimlik deneme motivlerini ve benlik sunumu stratejilerini yordadığı ortaya konmuştur. Bu çalışma ergenlerin internet kullanımının kimlik gelişimi üzerinde önemli etkisi olduğunu göstermiştir.

Caspi ve Gorsky (2006) tartışma forumları kullanıcılarını ele aldığı araştırmada katılımcıların en sık belirttikleri yalan söyleme gerekçesi farklı bir kimlikle oynamak ve kişisel bilgilerinin kötüye kullanılması korkusudur. Bir başka araştırmada (Schouten, 2007), 9-18 yaş arasındaki ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma nedenlerinin benlik keşfi, sosyal telafi ve sosyal kolaylaştırma olduğu belirlenmiştir. Ceyhan (2010b) kimlik denemeleri yapma nedenlerine ilişkin araştırma bulgusu ise en çok daha kolay konuşabilmek (% 74), insanları daha kolay tanımak (% 64,2) ve daha çok şey söyleyebilmektir (% 62,6).

Yapılan araştırmalar kimlik denemeleri yapma nedenlerinin şaka yapmak (Lenhart ve ark., 2001; Gross, 2004), benlik keşfi, sosyal telafi ve sosyal kolaylaştırma (Schouten, 2007; Valkenburg ve ark., 2005), farklı bir kimlikle oynamak, kişisel bilgilerin kötüye kullanılması korkusu (Caspi ve Gorsky, 2006), daha kolay konuşabilmek, insanları daha kolay tanımak ve daha çok şey söyleyebilmek (Ceyhan, 2010b) olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Sosyal Paylaşım Sitesi (Facebook) kullanımına ilişkin araştırmalar

Bu bölümde ergenlerin Facebook kullanımlarına ilişkin araştırmalara yer verilmiştir. Bu çerçevede ergenlerin Facebook kullanıcısı olup olmadıkları ve Facebook kullanan ergenlerin temel kullanım nedenlerine ilişkin gerçekleştirilen araştırmalar yer almaktadır.

Ergenlerin Facebook kullanma durumlarına ilişkin araştırmalar: Online sosyal ağlar genellikle bireylere, aynı ilgi alanlarına sahip diğerlerini arama, dostluklar kurma ve geçmişteki arkadaşlarla yeniden haberleşmeyi sağlar. Lenhart ve Madden (2007)'in ergenlerle gerçekleştirdiği araştırmanın sonucunda ergenlerin %55'inin internette kişisel profil oluşturduğu ve MySpace/Facebook kullanıcısı olduğu, %48'inin sosyal ağ sitelerini günde oldukça sık, % 26'sının günde 1 kez, % 22'sinin günde birkaç kez kullandığı görülmüştür. Kim ve Davis (2009)'in gerçekleştirdiği araştırmada katılımcıların % 90,5'inin sosyal ağları kullandığı, % 68,9'unun günde 1 saatten az bu sitelerde kaldığı görülmüştür. Bir başka araştırmada lise öğrencilerinin Facebook'da daha fazla zaman geçirdiği belirlenmiştir (Hart, 2010). Lise öğrencileri ile gerçekleştirilen bir başka araştırmada örneklemin % 66'sının Facebook üyesi olduğu (erkeklerde, % 73, kızlarda % 60) ortaya çıkarılmıştır (Bayhan, 2011).

Facebook kullanımının internet bağımlılığı ile ilişkisi de incelenmiştir. Cinsiyet ve sosyal ağları kullanım sürelerinin lise öğrencilerinin internet bağımlılığı ile ilişkili olup olmadığını ortaya koymak isteyen Gökçeaslan ve Günbatar (2012), cinsiyet ve sosyal ağları kullanım süresinin üç saatten fazla olmasının internet bağımlılığında istatistiksel olarak anlamlı fark yarattığı bulgusuna ulaşmıştır. Benzer şekilde 9–19 yaşındaki çocuk ve ergenlerde gerçekleştirdiği bir başka araştırmada Leung ve Lee (2012), sosyal ağ sitelerini sık kullananlarda internet bağımlılığı eğiliminin yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır.

Ergenlerin sosyal ağları kullanımı ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda sosyal ağları kullanım oranının % 55 (Lenhart ve Madden, 2007), % 66 (Bayhan, 2011) ve %90,5 (Kim ve Davis, 2009) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca lise öğrencilerinde (Hart, 2010), kızlarda Facebook kullanımının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Bayhan, 2011). Sosyal ağları kullanım süresinin internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu da (Gökçeaslan ve Günbatar,2012; Leung ve Lee, 2012) belirlenmiştir.

Ergenlerin Sosyal Paylaşım Sitesi (Facebook) kullanma temel nedenlerine ilişkin araştırmalar: Pate (2010), 14-17 yaşındaki kız ergenlerle gerçekleştirdiği görüşmeler sonucunda sosyal ağları kullanımlarının beş temel doyum sağladığı sonucuna ulaşmıştır. Bunlar; bilgi paylaşımı, uygun iletişim, benliğin anlatımı, arkadaşlık oluşumu ve sosyal destektir. Facebook aracılığıyla gerçekleştirilen araştırmada (Zhang, Tang ve Leung, 2011), Facebook kullanımını etkileyen psikolojik özellikler ve doyumları araştırmıştır. Altı doyumun; sosyal izleme, eğlence, tanınma, duygusal destek, sosyal ağı genişletme ve sürdürme olduğu belirlenmiştir. Wilson, Gosling ve Graham (2012), 2005-2011 yılları arasında Facebook ile ilgili olarak yapılan 412 araştırmadan 112'sinin sosyal etkileşim, 75'inin gizlilik ve kendini açma ve 50'sinin Facebook'da benlik sunumu ile ilişkili olduğu bulgusuna ulaşmışlardır.

Sosyal ağ siteleri kullanım amaçlarında cinsiyet açısından farklılık olup olmadığı da incelenmiştir. Kız ergenlerin sosyal ağ sitelerini arkadaşlarıyla iletişim kurmak, erkek ergenlerin ise daha çok yeni arkadaş edinmek için kullandıkları bulunmuştur (Lenhart ve Madden, 2007). Sosyal ağ sitelerinin kullanım motivlerini, gruba ait olma, kolektif benlik saygısı kazanma ve cinsiyet etkilerini 18-20 yaş arasındaki ergenlerde değerlendiren Barker (2009), yaşıt grubu ile iletişim kurmak, olumlu kolektif benlik saygısı kazanmak için de sosyal ağlarda yaşıtlarıyla iletişim kurmaktadır. Araştırma sonucunda kızların akranlarıyla iletişim kurmak için sosyal ağ kullanımlarının, erkeklerin sosyal telafi ve sosyal kimlik doyumunu için sosyal ağları kullanımının yüksek olduğu belirlenmiştir. Ayrıca erkekler bilgi arama ve internet oyunları oynama gibi eğlence amacıyla sosyal medya kullanımına daha yatkındır.

Kim ve Davis (2009)'in gerçekleştirdiği araştırmada katılımcılara sosyal etkileşim sitelerine girme nedenleri sorulduğunda dokuz özel sebep bildirmişlerdir. Sosyal ağ kullananların % 70,8'i aile ve arkadaşları ile iletişimi sürdürmek için, % 14,6'sı zaman geçirmek için, % 3,8'i dosya indirme ve bilgi aramak için sosyal ağ sitelerini kullandığını belirtmiştir. Kızlar erkeklere göre çoğunlukla interneti gerçek hayattaki bağlarını sürdürmek için kullanırken, erkekler daha çok interneti oyun oynamak, müzik/film indirmek, ünlü olmak, romantik eş bulmak için kullanmaktadır. Bir başka araştırmada kız ergenlerin erkek ergenlerden daha fazla sosyal ağ profiline sahip olduğu ve sosyal ağlarda fotoğraf paylaştığı, erkeklerin ise kızlardan iki kat fazla video paylaştığı belirlenmiştir (Pujazon-Zazik ve Park, 2010). Kahraman ve ark. (2011), liseli öğrencilerle gerçekleştirdiği araştırmada internetin Messenger, Facebook gibi sosyal

paylaşım sitelerinde arkadaşlarıyla sohbet için (kızların, % 42,4'ü, erkeklerin % 37,3'ü) kullandıkları saptanmıştır.

Genç yetişkinlerin Facebook kullanım davranışlarını araştırmayı amaçlayan Ceyhan (2013), haftalık ortalama Facebook kullanım süresinin 10.71 saat olduğunu, Facebook müzik, video ve fotoğraf paylaştıklarını belirlemiştir. Facebook kullanım amacı olarak da arkadaşlarıyla iletişim kurmak, eski arkadaşlarıyla bağlantı kurmak ve zaman geçirmek için kullandıkları görülmüştür. Facebook kullanımına pozitif bakış açısı olanlar Facebook'un doğru ve etkili kullanıldığında sosyalleşme, zaman geçirme, iyi bir paylaşım ağı olarak değerlendirmektedir. Negatif bakış açısı olanlar ise, Facebook'u gereksiz, zaman tüketen ve bağımlılık yapıcı olarak nitelendirmişlerdir.

Facebook kullanım temel nedenlerine ilişkin olarak yapılan araştırmalar sonucunda yaşıt grubu ile iletişim kurmanın (Barker, 2009), arkadaşlarla teması sürdürmenin (Sheldon, 2008), aile ve arkadaşlarla iletişim kurmanın (Kim ve Davis, 2009) en yaygın kullanım nedenleri olduğu belirlenmiştir. Facebook kullanımının bilgi paylaşımı, uygun iletişim, benliğin anlatımı, arkadaşlık oluşumu ve sosyal destek sağladığı (Pate, 2010), ayrıca sosyal izleme, eğlence, tanınma, duygusal destek, sosyal ağı genişletme ve sürdürme fırsatı verdiği belirtilmiştir (Zhang ve ark., 2011). Ayrıca, Facebook'un arkadaşlarla iletişim kurmak, eski arkadaşlarla bağlantı kurmak ve zaman geçirmek için kullanıldığı görülmüştür (Ceyhan, 2013).Cinsiyetlerler açısından incelendiğinde ise kızların daha çok arkadaşlarıyla ilişkiyi sürdürmek (Barker, 2009; Kahraman ve ark., 2011; Kim ve Davis, 2009; Lenhart ve Madden, 2007) erkeklerin ise yeni arkadaş edinmek (Lenhart ve Madden, 2007) ile bilgi arama ve internet oyunları oynamak (Barker, 2009; Kim ve Davis, 2009) için sosyal ağları kullandıkları görülmüştür. Kızların sosyal ağlarda daha çok fotoğraf, erkeklerin ise kızlardan iki kat fazla video paylaştığı bulgusuna ulaşılmıştır (Pujazon-Zazik ve Park, 2010).

Ergenlerin internet kullanımının yaşamlarına etkisine yönelik algılamalarına ilişkin araştırmalar

İnternetin aile ve arkadaşlarla ilişkileri, günlük yaşam aktivitelerini etkileme durumları incelenmiştir. Lise öğrencileri ile gerçekleştirdiği çalışmada Altın (2006), gençlerin internetle uğraşmaya başladıktan sonra sosyal hayatlarında büyük değişiklikler yaşamadıklarını, arkadaşlarıyla buluşmanın sıkıcı hale gelmediğini belirtmişlerdir.

İnternetin ders notları ve öğretmenleriyle olan ilişkileri ile internet kullanmaları arasında güçlü bir bağ olmadığını ifade etmişlerdir. Aileleriyle bir problem yaşamadıklarını, aileleri ile ilişkilerinin aynı düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, internet kullanmaya başladıktan sonra kendilerini daha kolay ifade edebildiklerini, daha kolay ilişki kurabildiklerini söylemişlerdir.

İlk ve ortaöğretim öğrencileri ile yapılan çalışmada katılımcıların yaklaşık üçte ikisi internetin hazırcılığa ve kolaya alıştırdığını, oyun bağımlılığına yol açtığını, %83,5'i gözlere zararlı olduğunu belirtmişlerdir (Yılmaz, 2006). İlköğretim ve lise öğrencileri ile gerçekleştirilen bir başka çalışmada (Doruk, 2007), öğrencilerin %57'si internet kullanmalarının okul başarılarını etkilediğini, % 59'u internette fazla zaman geçirdikleri konusunda ailelerinden bir şikâyet almadıklarını ve % 90'ı internet kullanmaya ayrılan zamanın arkadaşlık ilişkilerini zayıflatmadığını ifade etmişlerdir.

İnternet bağımlısı olan ve olmayan lise öğrencilerinin internet kullanım alışkanlıkları, doyum ve iletişim memnuniyetlerini araştıran Yang ve Tung (2007), internet bağımlılarının, bağımlı olmayanlardan daha fazla internetin günlük yaşam aktivitelerine, okul performansına, öğretmen ve aileleri ile ilişkilerine olumsuz etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Ancak hem internet bağımlıları, hem bağımlı olmayanlar internetin ekranları ile ilişkilerini güçlendirdiğini belirtmişlerdir.

İnternetin toplumsal hayattaki yeri, etkileri ve bireylerde bıraktığı izleri anlamaya yönelik olarak gerçekleştirdiği çalışmada Karaca (2007), 15-18 yaş arasındaki öğrencilerde internetin olumsuz etkilerinin internette fazla zaman geçirme, aileleri ile problemler yaşama, daha az televizyon izleme, kütüphaneye gitme, kitap okuma olduğunu belirlemiştir. Ayrıca, internet oyunlarının şiddet eğiliminde artış, eğlence ve spora ayrılan zamanda azalma, zamanı verimli kullanamama sorunu yaşamalarına yol açtığını bulmuştur. Bu olumsuz etkileri; okul başarısında düşüş ve sosyal faaliyetlerde azalma, pornografi ve siber suçlar, uygunsuz tekliflerle karşılaşma, elektronik gözetim-denetim, güvenlik sorunu ve özel bilgileri yabancılarla paylaşma izlemektedir. Lise öğrenimi gören ergenlerde internet kullanımının psiko-sosyal durum ile ilişkisinin incelendiği bir başka çalışmada (Makas, 2008) yoğun internet kullanımına bağlı olarak aile içi ilişkilerde yaşanan sorunların daha yoğun olduğu görülmüştür. Yalnızlık-depresyon ve azalmış dürtü kontrolü puan ortalamaları açısından özellikle internette tanıştığı kişilerle yüz yüze görüşmeler ile görüşmeyenler arasında anlamlı farklılık bulunmuştur.

İnternetin etkisi kullanılan internet uygulamasına göre de değişebilmektedir. İnternetin ruh sağlığına etkisini inceledikleri araştırmada Valkenburg ve Peter (2007a), 10-17 yaşlarındaki ergenlerde tanıdığı arkadaşlarla anlık mesajlaşmanın var olan arkadaşlar ile geçirilen zamanı ve kalitesini artırarak iyi oluşu arttırdığını bulmuşlardır. Ancak, genel sohbet odalarında yabancılar ile konuşmanın ergenlerin ruh sağlığına, arkadaşlar ile geçirilen zamana ve geçirilen kaliteli zamana bir etkisi olmadığı ortaya koymuşlardır. Ergenlerle gerçekleştirdiği bir yıllık boylamsal çalışmada Blais, Craig, Pepler ve Connolly (2008), internetin farklı amaçlarla kullanımının ergenlerin yakın arkadaşları ve romantik ilişkisi olan arkadaşları ile ilişkileri üzerindeki etkilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda anlık mesaj kullanımının yakın arkadaş ve romantik ilişkide olunan kişi ile ilişkileri geliştirdiğini, sohbet odası kullanımının yakın arkadaşlık kalitesini olumsuz etkilediğini, oyun oynama ve eğlence amaçlı kullanımın da yakın arkadaşlık ve romantik arkadaşlık kalitesini düşürdüğünü ortaya koymuştur. Mythily ve ark. (2008)'e göre aşırı internet kullanımı okul performansının düşmesi ve sosyal izolasyon gibi olumsuz sonuçlar yaratır. Ortaöğretim öğrencileri ile yaptığı çalışmada Karadal (2009), internette fazla zaman geçirmenin aile ile problemler yaşanmasına, daha az televizyon izleme, spor yapmaya, kütüphaneye gitmeye, kitap okumaya neden olduğunu saptamıştır. İnternet kullanan öğrencilerin bir bölümü sosyal ilişkilerde azalma, sosyal faaliyetlerin olumsuz etkilenmesi, porno ve ahlak dışı teklifler ile karşılaşma gibi problemler yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırmalarda internet kullanımının akademik başarıyı nasıl etkilediği de incelenmiştir. İlköğretim II. kademedeki ve ortaöğretimde öğrenimlerini sürdüren öğrencilerle gerçekleştirilen başka bir araştırmada akademik başarı puanlarının internet bağımlılığı puanlarını anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür (İnan, 2010). Esen ve Siyez (2011)'in gerçekleştirdiği araştırmada akademik başarıları düşük olan öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinin anlamlı derecede yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ders çalışma, ödev yapma süresinin azalması, internet kullanım süresinin artması başarı üzerinde olumsuz etkisi olmaktadır.

Özçınar (2011)'in gerçekleştirdiği araştırmada ise internet bağımlıları kişiler arası problemler, akademik zorluklar, fiziksel problemler, göz ağrıları, baş ağrıları yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Ailelerle görüşmelerin yapıldığı bir başka araştırmada (Gündüz ve Şahin, 2011) internet bağımlılarının aileleri ile iletişim problemleri yaşadığını, günlük yaşamlarının aksadığını, derslere devam etmede ve başarısızlıkta

artış yaşadıklarını belirlemiştir. İnternet kullanımı ile akademik başarı arasında ilişkinin olmadığını gösteren araştırma sayısı azdır. Altuğ ve ark. (2011)'nin gerçekleştirdiği araştırma sonucunda lise öğrencilerinde evde bilgisayar olup olmaması ve bilgisayar kullanma sıklığı açısından okul başarıları arasında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Yapılan araştırmalarda internetin günlük yaşam aktivitelerine, okul performansına ve aileleri ile ilişkilerine olumsuz etkileri olduğu (Yang ve Tung, 2007), internetin hazırcılığa ve kolaya alıştırma, oyun bağımlılığına yol açma, gözlere zarar verme gibi olumsuz sonuçlara yol açtığı (Yılmaz, 2006) görülmüştür. İnternette fazla zaman geçirme, aileleri ile problemler yaşama, daha az televizyon izleme, kütüphaneye gitme, kitap okumaya neden olduğunu (Karaca, 2007; Karadal, 2009), aile içi ilişkilerde yoğun sorunlar yaşadıklarını (Makas, 2008), sosyal izolasyon (Mythily ve ark., 2008), akademik başarılarının azaldığını (Doruk, 2007; Esen ve Siyez, 2011; Gündüz ve Şahin, 2011; İnan, 2010; Mythily ve ark., 2008) ifade etmişlerdir.

Yapılan araştırmalarda internetin insanlarla daha kolay ilişki kurmayı, kendini daha kolay ifade etmeyi sağladığı (Altın, 2006), akran ilişkilerini güçlendirdiği (Yang ve Tung, 2007) ortaya koyulmuştur. Aynı zamanda anlık mesajlaşmanın arkadaşlar ile geçirilen zamanı ve kalitesini artarak iyi oluşu arttırdığı (Blais ve ark., 2008; Valkenburg ve Peter, 2007b) belirtilmiştir. Ancak evde bilgisayar olup olmamasının ya da kullanım sıklığının okul başarısı ile ilişkili olmadığı sonucuna da ulaşılmıştır (Altuğ ve ark., 2011).

Ergenlerin problemleri internet kullanımının yordayıcılarına ilişkin araştırmalar

Bu bölümde ergenlerin problemleri internet kullanımı ile bu araştırmada yordayıcı değişken olarak yer alan psikolojik ihtiyaçlar, kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumunun ilişkilerini inceleyen araştırmalara yer verilmiştir.

Problemleri internet kullanımı ve psikolojik ihtiyaçlara ilişkin araştırmalar

İnternet kullanımının psikolojik ihtiyaçları giderip gidermeyeceği ile ilgili olarak çeşitli araştırmalar yapılmıştır. Araştırmalar, sohbet odalarının kişilerin aradığı topluluk duygusunu karşıladığını göstermektedir. Kendi toplulukları içinde haklarını alamayan

bireyler internette kendilerini bir sanal topluluğun parçası olarak hissedebilir (Primo ve ark., 2000). Bayraktutan (2005), farklı yaşlardaki bireylerle gerçekleştirdiği araştırma sonucunda internetin karşılanamayan sosyal ihtiyaçları gidermek için kullanılabileceğini belirtmiştir. İnternet kullanımı, kullanıcılara gerçek dünyanın sıkıntılarından uzaklaşma, aşışılma veya yargılanma olmadan özgürce kendini ifade etme, internette kendisine ait alan yaratma imkânı, özgürlük ve kontrol duygusu sağlamaktadır. Aile ilişkilerinin iyi olmaması, arkadaşların azlığı, akrabalarla samimi ilişkilerin olmayışı sosyal çevreden kaynaklanan internet kullanım nedenleri olarak belirlenmiştir. Wanajak (2011)'ın gerçekleştirdiği araştırmada online toplulukların ait olma duygusu yaşamlarını ve özel duygularını paylaşmalarını sağladığı için ortaokulda öğrenim gören kızlar için daha çekici olduğu görülmüştür.

Lise öğrencileri ile yürütülen araştırmada Aslanbay (2006) internetten alınan haz faktörleri (sanal ilişki, bilgi arama, ilgisini başka tarafa çekme, para kazanma, sanal topluluğa ait olma, estetik deneyim) internet bağımlılığındaki değişimin % 39'unu açıklamıştır. İnternet bağımlılığı ile ilgili olarak klinisyenlerle yapılan araştırmada (Rosenthal, 2007), katılımcıların % 80,7'si internetin ait olma duygusunu yaşattığı için daha fazla kullanıldığını belirtmiştir. Pelling ve White (2009), 17-24 yaş arasındaki üniversite öğrencilerinin sosyal ağ sitelerini kullanmaları ile kimlik ve ait olma arasındaki ilişkilerini incelemek istediği araştırmada kimlik ve ait olmanın gençlerde sosyal ağ bağımlılığının yordayıcısı olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Dilmaç (2009) da, üniversite öğrencilerinde sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçları incelemiş ve saldırganlık ve ilgi görmenin sanal zorbalığı pozitif olarak yordadığını ortaya koymuştur. Öğrenciler sanal alemde agresif ve yönlendirici davranışlar sergileyerek üstünlük ihtiyaçlarını giderebilmekte, günlük hayatlarında bulamadıkları ilgi ve sempatiyi sanal zorbalığa karışarak elde edebilmektedir. Ayrıca araştırmada sebat ve yakınlığın sanal zorbalığa maruz kalma durumunu negatif olarak yordadığı görülmüştür. Young (2011)'a göre 9-16 yaş arasındaki ergenlerde internet bağımlılığı oranının yetişkinlere göre iki kat fazla olmasının en önemli nedeni bilişsel ve duygusal kendilerini kontrol becerilerinin yetersiz olmasıdır. Bir diğer neden de internet oyunlarını diğer yaş gruplarından daha fazla oynamalarıdır. Etkileşimli internet oyunları ait olma, yeterlik ve güç duygusu sağlamaktadır.

İnternetin ait olma ihtiyacını karşılayabileceği ifade edilmektedir. Bireylerin yakın sosyal çevrelerinde karşılanmayan sosyal tanınma, sosyal destek ve aidiyet duygusu ihtiyaçlarını internette karşılayabileceği de ifade edilmiştir (Bayraktutan, 2005; Erwin Turk, Heimberg, Fresco ve Hantula, 2004; Leung, 2004; Reich, 2010; Subrahmanyam ve ark., 2004; Wanajak, 2011; Valkenburg ve Peter, 2007a). İnternetin ait olma ihtiyacının karşılanmasını azaltabileceği de ifade edilmiştir (Bayraktar, 2013; Casale ve Fioravanti, 2011; Pierce, 2009).

Araştırmalarda internet kullanımının sosyal ihtiyaçların karşılanmasını sağladığı (Bayraktutan, 2005), bu nedenle de kız öğrenciler tarafından daha çok tercih edildiği belirlenmiştir (Wanajak, 2011). Bazı araştırmalarda internet bağımlılığı ile sanal topluluğa ait olmanın (Aslanbay, 2006; Rosenthal 2007; Young, 2011) ilişkili olduğu, ait olmanın sosyal ağ bağımlılığının yordayıcısı olduğu (Pelling ve White, 2009) görülmüştür. Ayrıca saldırganlık ve ilgi görmenin sanal zorbalığın yordayıcısı olduğu belirlenmiştir (Dilmaç, 2009).

Bu bölümde sosyal desteğin ait olma duygusu ile ilişkili olduğu düşünülerek internet bağımlılığı ile sosyal destek ilişkilerini inceleyen araştırmalara yer verilmiştir. Kıran-Esen (2009) 15-17 yaşındaki ergenlerle gerçekleştirdiği araştırmada, ergenlerde internet bağımlılığını, akran baskısı ve algılanan sosyal destek değişkenlerinin (aileden ve öğretmenden alınan sosyal destek) ne derece yordadığını incelemiştir. Sonuç olarak algılanan aile ve öğretmen desteğinin internet bağımlılığını negatif yönde anlamlı olarak yordadığı belirlenmiştir. Üç değişken birlikte (akran baskısı, aileden ve öğretmenden alınan sosyal destek) internet bağımlılığının % 33'ünü açıklamıştır.

Yalnızlık ile ait olmanın karşıt anlamlı olduğu düşünülerek internet ile yalnızlık ve sosyal destek ilişkisinin incelendiği araştırmalara da kısaca değinilmiştir. Turnalar-Kurtaran (2008), 14-19 yaş aralığında, yalnızlığın internet bağımlılığını pozitif yönde yordadığını belirlemiştir. Yücel (2009), araştırmasında evlerinde internet olan ve olmayan lise 2. sınıftaki ergenleri karşılaştırmış ve evde internet bağlantısı olmasının akran ilişkileri ölçeği puanlarını arttırdığını ve yalnızlık düzeylerini düşürdüğünü ortaya koymuştur. Bonetti, Campbell ve Gilmore (2010), 10-16 yaşındaki ergenlerin internette iletişim için harcadıkları zaman, tartışma konuları ve amaçlarını belirlemeye çalıştıkları araştırma sonucunda kendilerini yalnız hissedenlerin yalnız hissetmeyenlere göre önemli derecede online iletişimde daha çok yakın ve kişisel konularda konuştuğunu,

yeni insanlarla tanışmak ve zayıf sosyal becerilerini geliştirmek için online iletişim kurduklarını ortaya koymuşlardır. Araştırma ile internet kullanımının kritik ihtiyaç olan sosyal etkileşim, kendini açma ve kimlik keşfinin doyurulmasını sağladığı sonucuna ulaşılmıştır.

Esen (2010), yürüttüğü çalışmada yalnızlık, algılanan sosyal destek, karşı cinsle romantik ilişki durumu, yaşam doyumu, cinsiyet, algılanan akademik başarı ve sosyoekonomik düzeyin internet bağımlılığını yordayıp yordamadığını incelediği araştırmanın sonucunda yalnızlık, aileden algılanan sosyal destek, cinsiyet ve algılanan akademik başarı değişkenlerinin ergenlerde internet bağımlılığını yordadığı sonuna ulaşmıştır. Esen ve Siyez (2011) ise, lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ile yalnızlık arasında pozitif, aileden algılanan sosyal destek ile negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu, yalnızlık, aileden algılanan sosyal destek, cinsiyet ve akademik başarının ergenlerde internet bağımlılığını yordadığını ortaya koymuşlardır. Bu değişkenlerin internet bağımlılığı toplam varyansının % 7,3'ünü açıkladığı sonucuna ulaşmışlardır.

Araştırmalar sonucunda evde internet bağlantısı olmasının yalnızlığı düşürdüğü (Yücel, 2009) ve kendilerini yalnız hissedenlerin yeni insanlarla tanışmak ve zayıf sosyal becerilerini geliştirmek için online iletişim kurdukları (Bonetti ve ark., 2010) görülmüştür. Yalnızlığın internet bağımlılığını (Esen, 2010; Turnalar-Kurtaran, 2008) ve sanal zorbalığı yordadığı (Dilmaç, 2009), internet bağımlılığı ile yalnızlık arasında pozitif ilişki olduğu (Esen ve Siyez, 2011) sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca bazı araştırmalarda aileden (Esen, 2010) ve hem aileden hem de öğretmenden alınan sosyal desteğin ergenlerde internet bağımlılığını yordadığı (Kıran-Esen, 2009) ve aileden algılanan sosyal destek ile negatif ilişkili olduğu (Esen ve Siyez, 2011) bulgularına ulaşılmıştır.

İnternet kullanımı ile karşılanabilecek bir diğer ihtiyaç da güç ihtiyacıdır. Güç ihtiyacı, saygı ihtiyacına benzemektedir. Kuvvetli ve yetkili olma, kendi yeteneklerine güvenebilme, toplumda saygınlık edinme, statü sahibi olma ve takdir toplamadır (Kaygusuz, 2013). İnternetteki oyunlarda elde edilen başarıların bireylere güç sağladığı, statülerini arttırdığı ifade edilmiştir (Kıran, 2011). Yapılan araştırmalarda oyunlarda elde edilen başarıların bireylere sosyal açıdan güç sağladığı (Kıran, 2011) bulunmuştur.

Problemlerli internet kullanımı ve kimlik gelişimine ilişkin araştırmalar

Lise öğrencileri kimlik geliştirme gelişim görevi ile karşı karşıyadır. Kimlik oluşumu ergenlik dönemi (12-21 yaş) içerisinde gerçekleşir (Erikson, 1968). İnternette gençler kimliklerini ve benliklerini açıklayabilirler (Maczewski, 2002). Ayrıca internette kimlik akışkanlığı hissetmek kimlik denemeleri yapmaktan hoşlanmasına ve gerçek hayatta deneyimleyemediklerini denemesine yardım edebilir (Leung, 2011). Ergenlik döneminin en temel gelişimsel ihtiyacı olan kimlik kazanma internet bağımlılığında önemli bir rol oynamaktadır (WardIII, 2000, Huang 2006). Yang ve Tung (2007)'a göre çeşitli risk faktörleri ergenlikte internet bağımlılığını arttırabilir. Güçlü bir kimlik duygusu oluşturma çabası yakın ilişki kurma ve önemli olma isteği, özgür ve kolay erişim fırsatı, okul ve evden bağlanabilme imkânı da internet bağımlılığını arttırır. Kimlik kazanımı sürecinde zorlanan ergenler, interneti gerçek yaşamdaki sorumluluklarından ve gerçek kimliklerinden kaçmak için kullanabilir.

Mazalin ve Moore (2004), çalışmasında kimlik gelişimi düzeyi, internet kullanımı ve sosyal anksiyete arasındaki ilişkileri 18-25 yaş grubunda incelemiştir. Sonuç olarak sadece yüksek sosyal anksiyete ve daha az olgun kimlik statüsündeki daha fazla internet kullanan erkeklerin özellikle sohbet odalarında vakit geçirdiği, kişisel amaçlarla internette tarama yaptığı ve oyun oynadığı sonucuna ulaşmıştır. Üniversite öğrencilerinde internet kullanımının psikolojik iyi oluş, ilişkiler, benlik ve kimlikle ilişkisini araştırılmıştır. Araştırma sonucunda internet kullanımı ile yalnızlık arasında pozitif, benlik algısı netliği ve moratoryum kimlik statüsü ile negatif ilişki bulunmuştur (Matsuba, 2006). Greenhow ve Robelia (2009) ergenlerin Facebook kullanımlarını incelemişler ve yaptıkları analizler sonucunda sosyal ağ kullanımının öğrencilere okul dışında kimliklerinin çeşitli yönlerini ve araştırma ve formüle etme ve 21. yüzyıl becerilerini göstermesine izin verdiğini ortaya çıkarmışlardır.

İnternet bağımlılığı ve kimlik ile ilgili araştırmalar da yapılmıştır. Ceyhan (2010a), üniversite öğrencileri ile yaptığı araştırmada kimlik statüsü, temel internet kullanım amaçlarının ve cinsiyetin problemlerli internet kullanımındaki yordayıcılığını incelemiştir. Araştırma sonucunda “tanımadıkları kişilerle ilişki kurmak” için internet kullanımı problemlerli internet kullanımının en önemli yordayıcısı olarak ortaya çıkmıştır. Ayrıca, "Kimlik arayışı" ve "başarılı kimlik statüsü" (ters yönde), interneti "eğlenme", ve "tanıdıkları ve yakınları ile iletişim kurma" amacı ile kullanma da problemlerli internet

kullanımının yordayıcıları olarak bulunmuştur. Bilgi edinme amacıyla internet kullanımı ve cinsiyetin önemli bir yordayıcı olmadığı belirlenmiştir.

Leung (2011), 9-19 yaşındaki gençlerden veri toplanarak gerçekleştirilen araştırmada ergenlerin online sosyal aktiviteleri de online sosyal etkileşim tercihi ve yalnızlık, sosyal destek ve online kimlik denemelerinin aracı etkisi incelenmiştir. Sonuç olarak yalnız ve düşük offline sosyal desteği olanların internette kimlik denemeleri yapmaktan daha fazla doyum aldığı belirlenmiştir. Arabzadeh, Bayanati, Nikdel, Nadery ve Naimi, (2012)'nin yaptığı araştırmada internet bağımlılığının dağınık kaçınan kimlik stili ile pozitif anlamlı, bilgilendirici ve kuralcı kimlik stili (informational and normative) ile negatif anlamlı ilişkisi olduğu bulunmuştur.

Araştırmalar sonucunda daha az olgun kimlik statüsündeki, daha fazla internet kullanan erkeklerin internette daha çok zaman geçirdiği (Mazalin ve Moore, 2004), internet kullanımı ile moratoryum kimlik statüsü arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur (Matsuba, 2006). Sosyal ağ kullanımının öğrencilere okul dışında kimliklerinin çeşitli yönlerini araştırma fırsatı verdiği de belirlenmiştir (Greenhow ve Robelia, 2009).

Kimlik statüleri/stilleri ile problemlerli internet kullanımı/internet bağımlılığı ilişkisini inceleyen araştırmalar da yapılmıştır. Bu araştırmalarda kimlik arayışı statüsü ve başarılı kimlik statüsünün (ters yönde) problemlerli internet kullanım düzeyini yordadığı bulunmuştur (Ceyhan, 2010a). Ayrıca internet bağımlılığının dağınık kaçınan kimlik stili ile pozitif anlamlı ve bilgilendirici ve kuralcı (informational and normative) kimlik stili ile negatif anlamlı ilişki olduğu görülmüştür (Arabzadeh ve ark., 2012).

Problemlerli internet kullanımı ve heyecan aramaya ilişkin araştırmalar

Ergenler yenilik ve heyecan arama özelliğine sahip olmaları; yaşıt etkisinin yoğun olması gibi nedenlerle internet bağımlılığı açısından risk altındadırlar (Lin ve Tsai, 2002, Tsai ve Lin, 2003). Lavin, Marvin, Mclarney, Nola ve Scott (1999) üniversite öğrencilerinde internet kullanım tercihi ve internet tutumu ve internet davranışı ile heyecan arama ilişkisini araştırmışlardır. Ancak bağımlıların heyecan arama, heyecan ve macera arama, uyarım (excitement) arama puanları internet bağımlısı olmayanlardan

daha düşük bulunmuştur. Düşük heyecan arayan, yalnız ya da utangaç öğrencilerin internet bağımlılığı için baş adaylar oldukları görülmüştür.

Lin ve Tsai (2002), lise öğrencileri ile yaptığı araştırmada öğrencilerin %17'sinin bağımlı olduğunu ve bağımlı olanların heyecan arama toplam puanı ve engelleme alt ölçeği puanının bağımlı olmayanların puanlarından yüksek olduğunu ortaya koymuşlardır. Ancak yaşam deneyimleri arama, korku-macera arama alt ölçeklerinde fark bulunmamıştır. Yuen ve Lavin (2004), üniversite öğrencilerinde düşük heyecan arama ve yalnızlığın internet bağımlılığı ile ilişkili olduğunu bulmuştur.

Weisskirch ve Murphy (2004) araştırmasında heyecan arama ile sıradan ve yakın internet arkadaşı sayısı arasında pozitif ilişki bulmuştur. Araştırmada internette seks odaklı malzeme veya müzik indiren, oyun oynayan ve önceki 24 saat içinde arkadaşlarına anlık ileti gönderen, sohbet eden bireylerin heyecan arama düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür. Bir başka araştırmada da lise öğrencilerinde can sıkıntısına duyarlılık ve heyecan aramanın internet bağımlılığı ile pozitif ilişkili olduğu bulunmuştur (Shi, Zhou ve Yan, 2005).

Ergenlerle yapılan araştırmada, kişilik özellikleri, benlik saygısı, yaşam doyumu, ruh sağlığı, aile işlevleri ve internet aktivitelerinin internet bağımlılığını ne derece yordadığı araştırılmıştır. Bir yıl süren izleme çalışmalarının sonucunda, kişilik özelliklerinden yüksek düzeyde heyecan arama ve düşük ödül ihtiyacı ile düşük benlik saygısı, düşük aile fonksiyonları ve çevrimiçi oyun oynamanın internet bağımlılığını yordadığı bulunmuştur (Ko ve ark., 2007). Lu (2008), heyecan arama, internet bağımlılığı ve offline kişiler arası aldatma arasındaki ilişkileri ayrıntılı olarak incelemiştir. Sonuçlar, yüksek heyecan arayanların ve yüksek internet bağımlılığı puanı olanların online kişiler arası aldatmayı diğerlerinden daha fazla yaptığını göstermiştir.

Rahmani ve Lavasani (2011a)'nin üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmanın amacı heyecan aramanın, beş faktör kişiliğin ve cinsiyetin internet bağımlılığını yordama gücünü incelemektir. Sonuçlar internet bağımlılığı ile heyecan arama ölçeği toplam puanı ve alt ölçeklerden engellenme ve can sıkıntısına duyarlılık arasında pozitif ilişki olduğunu göstermiştir. İnternet bağımlılığı ile hoşluk ve dürüstlük (agreeableness and conscientiousness) arasında negatif ilişki vardır. Araştırmadaki tüm değişkenler internet bağımlılığındaki değişimin % 24'ünü açıklamıştır. Wang ve ark., (2012a), üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmanın sonucunda heyecan arama düzeyi yüksek olanların sosyal ağları oyun amaçlı kullandığını belirlemiştir.

Heyecan arama ile internette yapılan etkinliklerin ilişkisinin incelendiği araştırmalar sonunda son 24 saat içinde arkadaşlarına anlık ileti gönderen, sohbet eden bireylerin heyecan arama düzeylerinin yüksek olduğu görülmüştür (Weisskirch ve Murphy, 2004). Üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmanın sonucunda heyecan arama düzeyi yüksek olanların sosyal ağları oyun amaçlı kullandığı belirlenmiştir (Wang, Jackson, Zhang ve Su, 2012a). İnternet bağımlılığı ile heyecan arama ilişkisinin incelendiği araştırmaların bazılarında düşük heyecan aramanın internet bağımlılığı ile ilişkili olduğu bulunmuştur (Lavin ve ark., 1999; Yuen ve Lavin, 2004). Ayrıca heyecan arama alt ölçeklerinden can sıkıntısına duyarlılık (Rahmani ve Lavasani, 2011b; Shi ve ark., 2005), heyecan arama (Shi ve ark., 2005), engellenme ve toplam heyecan arama puanının (Lin ve Tsai, 2002; Rahmani ve Lavasani, 2011b) internet bağımlılığı ile pozitif ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca, internet bağımlısı olan lise öğrencilerinin yenilik arama, zarardan kaçınma ve düşük ödül bağımlılık puanları, internet bağımlısı olmayanlardan daha yüksektir (Ko, Yen, Chen, Chen, Wu ve Yen, 2006). Yüksek heyecan arayanların ve yüksek internet bağımlılığı puanı olanların online kişiler arası aldatmayı diğerlerinden daha fazla yaptığı görülmüştür (Lu, 2008). Araştırmalarda yüksek düzeyde heyecan aramanın internet bağımlılığını yordadığı bulunmuştur (Ko ve ark., 2007). Ayrıca cep telefonu bağımlılığında heyecan aramanın en güçlü yordayıcı olduğu (Leung, 2008) sonucuna ulaşılmıştır.

Problemlili internet kullanımı ve yaşam doyumuna ilişkin araştırmalar

Cotten ve Bowman (2004), 18 yaş ve üzeri üniversite birinci sınıf öğrencileri ile araştırma yapmıştır. Araştırma sonucunda iletişim amaçlı internet kullanım düzeyinin yaşam doyumunu, benlik saygısı ve depresyon ile ilişkili olmadığı bulgusuna ulaşmıştır. Bir başka araştırmada düşük benlik saygısı ve düşük günlük yaşam doyumunu lise öğrencisi erkeklerin oyun bağımlılığı ile ilişkili bulunmuştur (Ko ve ark., 2005). Carden ve Rettew (2006), 50 sohbet odası kullanıcısı ile gerçekleştirdiği araştırmada ergenlerde yaşam doyumunu ve sosyal internet kullanımı arasında negatif ilişki bulmuştur. Bir başka araştırmada Facebook kullanımının düşük benlik saygısı ve düşük yaşam doyumunu olan kullanıcılar için büyük avantajlar sağladığı, iyi oluşla ilişkili olduğu ortaya konmuştur (Ellison, Steinfield ve Lampe, 2007).

Ergenlerin ve çocukların yaşam doyum düzeyleri ve risk almalarının farklı online iletişim aktivitelerini kullanmaları ile ilişkisi olduğu ortaya konmuştur. Yaşam doyum düzeyleri düşük ve daha sık ve becerikli olarak interneti kullananların kendilerini internette daha güvenli hissettikleri ve internette iletişim kurmaya değer verdikleri belirlenmiştir (Livingstone ve Helsper, 2007). Konu ile ilgili olarak bir başka araştırmada, üniversite öğrencilerinde kişilik özellikleri ve ruh sağlığı bozukluklarının, internet bağımlılığı geliştirilmesinde önemli bir rol oynadığı ve internet bağımlılığının yaşam doyum ve sosyal iyi oluşta azalmaya yol açtığı görülmüştür (Morahan-Martin, 2008).

İnternet bağımlılığı/problemlili internet kullanımı ile yaşam doyum arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Ergenlerle gerçekleştirilen araştırmada 13-18 yaşındakilerde internet bağımlılığı ve yaşam doyum arasında negatif yönde ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bilgisayarda geçirilen zaman arttıkça yaşam doyum azalmaktadır (Wang ve ark., 2008). Gerçekleştirilen bir başka araştırmada 19-78 yaş arasındaki yaşam doyum düzeyi düşük bireylerin kompulsif internet kullanımının yüksek olduğu görülmüştür (Meerkerk, Van den Eijnden, Franken ve Garretsen, 2010). Benzer bir araştırmada internette harcanan zaman ile yaşam doyum arasında negatif, yalnızlık arasında pozitif ilişki olduğu bulgusuna ulaşılmıştır (Stepanikova, Nie ve He, 2010).

Çağır ve Gürkan (2010), lise ve üniversite öğrencilerinde problemlili internet kullanımının, yalnızlık düzeyi ve esenlik hali ile ilişkisini incelemiştir. Araştırma sonucunda problemlili internet kullanımı ile yalnızlık düzeyleri arasında pozitif, algılanan esenlik halleri arasında ise negatif anlamlı ilişki bulmuştur. Lemmens, Valkenburg ve Peter, (2011), patolojik bilgisayar kullanımının ve video oyunları oynamanın, psikolojik iyi oluşun bileşenleri olan yalnızlık, benlik saygısı, düşük sosyal yeterlik ve düşük yaşam doyum ile ilişkili olduğunu bulmuştur. Analiz sonuçları sosyal yeterlik, benlik saygısı ve yalnızlığın altı ay sonra patolojik oyun oynamanın yordayıcısı olduğunu göstermiştir. Düşük psikolojik iyi oluş patolojik oyun oynamanın öncülü, yalnızlığın ise patolojik oyun oynamanın sonucu olduğu görülmüştür. Patolojik video oyunu oynamanın var olan ilişkileri bozabildiği ve yalnızlığın artabildiği ifade edilmiştir.

Durak-Batıgün ve Kılıç (2011), üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığı ile sosyo-demografik değişkenler, kişilik özellikleri, psikolojik belirtiler ve sosyal destek arasındaki ilişkileri incelemiştir. Yapılan regresyon analizi sonucunda yaşam doyumunun düşük olmasının internet bağımlılığını yordayan değişkenler olduğu

görülmüştür. Cao ve ark. (2011), lise ve üniversite öğrencilerinde problemlerli internet kullanımının yaygınlığını ve problemlerli internet kullanımı ile psikosomatik belirti ve yaşam doyumu arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırma sonucunda problemlerli internet kullanımı olan ergenlerin yaşam doyumunun tüm alt ölçekleri ve toplam puanlarının düşük olduğu, problemlerli internet kullanımı ile yaşam doyumu arasında negatif ilişki olduğu görülmüştür.

Problemlerli internet kullanımı ile kişilik özellikleri, cinsiyet, yaşam doyumu ve yalnızlık değişkenlerinin ilişkileri üniversite öğrencileri ile gerçekleştirilen araştırmada incelenmiştir. Araştırma sonucunda nörotisizm, dışa dönüklük, psikotizm, yalan, yaşam doyumu ve yalnızlığın problemlerli internet kullanımını anlamlı olarak yordadığı sonucuna ulaşılmıştır (Bulut-Serin, 2011). Şenol-Durak ve Durak (2011)'ın üniversite öğrencileri ile gerçekleştirdiği araştırmanın amacı öznel iyi olmanın duygusal bileşenleri olan yaşam doyumu ve benlik saygısı ve problemlerli internet kullanımı hakkında bilişler arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Araştırma sonucunda problemlerli internet kullanımı hakkında bilişler üzerinde yaşam doyumunun hem direk, hem de dolaylı etkisi anlamlı bulunmuştur.

Çelik ve Odacı (2013), üniversite öğrencilerinde problemlerli internet kullanımı ile kişiler arası bilişsel çarpıtmalar ile yaşam doyumu arasındaki ilişkileri incelemişler ve problemlerli internet kullanımı ile yaşam doyumu arasında negatif ilişki olduğunu görmüşlerdir. Problemlerli internet kullanımının daha çok sadece sanal ortamda yaşam memnuniyeti arayan öğrencilerde yüksek olduğu, insanların interneti daha fazla yaşam doyumu için aşırı kullanıldığı belirlenmiştir. Araştırmada kişiler arası bilişsel çarpıtmalar, yaşam doyumu ve cinsiyetin internet bağımlılığı toplam varyansının %21'ini açıkladığı bulgusuna ulaşılmıştır. Derin (2013), gerçekleştirdiği araştırmada öznel iyi oluşun bileşenlerinden olan, önemli diğerleri ile ilişkide doyum ve olumlu duygular artıkça internet bağımlılık olasılığının azaldığını, yaşam doyumu artıkça internet bağımlılık olasılığının arttığını görmüştür.

İnternet kullanım amacı ile yaşam doyumu arasındaki ilişkilerin incelendiği araştırmaların bulguları çelişkilidir. Bazı araştırmalarda iletişim amaçlı internet kullanım düzeyinin yaşam doyumu ile ilişkili olmadığı (Cotten ve Bowman, 2004) bulgusuna ulaşılmıştır. Bazı araştırmalarda (Carden ve Rettew, 2006), ergenlerde yaşam doyumu ve sosyal internet kullanımı arasında negatif ilişki olduğu bulunmuştur. Ayrıca, yaşam doyumu düzeyleri düşük olanların kendilerini internette daha güvenli hissettikleri

ve internette iletişim kurmaya değer verdikleri belirlenmiştir (Livingstone ve Helsper, 2007). Gerçekleştirilen bir başka araştırmada ise Facebook kullanımının düşük yaşam doyumu olan kullanıcılar için büyük avantajlar sağladığı, iyi oluşla ilişkili olduğu bulunmuştur (Ellison ve ark., 2007).

İnternet bağımlılığı ile yaşam doyumu ve sosyal iyi oluş arasındaki ilişkiler incelenmiş ve internet bağımlılığının yaşam doyumu ve sosyal iyi oluşta azalmaya yol açtığı görülmüştür (Morahan-Martin, 2008). Bazı araştırmalarda da problemlili internet kullanımı / internet bağımlılığı ile yaşam doyumu arasında negatif yönde ilişkinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Cao ve ark., 2011; Çelik ve Odacı, 2013; Lemmens ve ark., 2011; Meerkerk ve ark., 2010; Stepanikova ve ark., 2010; Wang ve ark., 2008). Ayrıca öğrencilerin problemlili internet kullanımları ile algılanan esenlik halleri arasında da negatif anlamlı ilişki vardır (Çağır ve Gürkan, 2010). Yaşam doyumunun düşük olmasının internet bağımlılığını problemlili internet kullanımını yordayan değişkenler olduğu görülmüştür (Bulut-Serin, 2011; Durak-Batıgün ve Kılıç, 2011). Şenol-Durak ve Durak (2011) araştırmalarında problemlili internet kullanımı hakkında bilişler üzerinde yaşam doyumunun etkisini anlamlı bulmuştur. Ayrıca, düşük günlük yaşam doyumu lise öğrencisi erkeklerin oyun bağımlılığı ile ilişkili bulunmuştur (Ko ve ark., 2005). Yaşam doyumu arttıkça internet bağımlılık olasılığının arttığı görülmüştür (Derin, 2013). Ayrıca yaşam doyumunun internet bağımlılığını yordamadığı da görülmüştür (Esen, 2011).

Mutluluk ile ilgili olarak kullanılan psikolojik iyi oluş, öznel iyi oluş, iyilik hali (wellness), yaşam kalitesi, yaşam doyumu ve olumlu duygulanım gibi kavramlar büyük oranda birbirleriyle ilişkilidirler (Tuzgöl-Dost, 2004). Bu nedenle öznel iyi oluş ile problemlili internet kullanımının incelendiği araştırmalara da kısaca değinilmiştir. Yapılan bir araştırma sonucunda lise öğrencilerinde öznel iyi oluş ve benlik saygısının, birlikte problemlili internet kullanımı toplam varyansının % 10'unu açıkladığı görülmüştür (Özer, 2013). Problemlili interneti kullanan üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluşlarının anlamlı biçimde daha düşük olduğu bulunmuştur (Yılmaz, 2013).

Ergenlerle yapılan araştırmalar internetin karşılanmayan sosyal ihtiyaçları gidermek için kullanılabileceği (Bayraktutan, 2005), online toplulukların ait olma duygusu sağlayacağı (Rosenthal; 2007; Wanajak, 2011) belirlemiştir. Kimlik ve ait olmanın gençlerde sosyal ağ bağımlılığını yordadığı (Pelling ve White, 2009),

etkileşimli internet oyunlarının ait olma, yeterlik ve güç duygusu sağladığı ifade edilmiştir (Young, 2011). Ayrıca internet kullanımı ile kimlik statüleri/stilleri arasında ilişki olduğu (Arabzadeh ve ark., 2012; Ceyhan, 2010a; Mazalin ve Moore, 2004; Matsuba, 2006) sonucuna ulaşılmıştır. Ergenlik döneminin bir diğer özelliği olan heyecan aramanın problemlili internet kullanımı ile ilişkili olduğu görülmüştür (Ko ve ark., 2006; Ko ve ark., 2007; Lin ve Tsai, 2002; Rahmani ve Lavasani, 2011b; Shi ve ark., 2005). Yaşam doyumu ile ilgili olarak yapılan araştırmaların bulguları ise çelişkilidir. Bu araştırmada problemlili internet kullanımının yordayıcıları belirlenmeye çalışılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmada kullanılan yöntem açıklanmış, araştırmının modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları, verilerin toplanmasına ve analiz işlemlerine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırma Modeli

Bu araştırma; lise öğrencilerinin internet kullanım davranışlarını ortaya koymayı ve problemlili internet kullanımı davranışı ile psikolojik ihtiyaç, kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumu düzeyleri arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlayan betimsel bir çalışmadır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu, 2011-2012 öğretim yılında Eskişehir il merkezinde öğrenim gören devlet lisesi öğrencilerini temsil edecek biçimde lise türü ve sınıf düzeyi dikkate alınarak belirlenmiştir. Eskişehir il merkezinde 44 devlet lisesi bulunmakta olup, bu liselerin türlerini temsil edecek biçimde ve oranda küme örnekleme yoluyla rastlantısal olarak 16 devlet lisesinin öğrencilerinin çalışma grubunda yer alması kararlaştırılmıştır. Böylece Eskişehir il merkezindeki devlet liselerinden belirlenen ekli listedeki (EK-A) uygulama okullarından veri toplanmıştır.

Araştırma kapsamında belirlenen 16 devlet lisesine devam eden öğrenci sayısı 17791 olup, bu öğrencilerin sınıf düzeyleri de dikkate alınarak toplam 2729 lise öğrencisi ergenden veri toplanabilmiştir. Böylece araştırmanın çalışma grubu 2729 ergen öğrenciden oluşmuştur. 2011-2012 öğretim yılında Eskişehir ili merkezindeki toplam 44 devlet lisesine devam eden öğrenci sayısının toplamı 32142'dir. Bu öğrencilerin okul türüne göre dağılımları ise 9817'si Anadolu Lisesi, 5398'i Genel Lise, 16927'si Meslek Lisesi şeklindedir. Bu çerçevede, araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğrenciler, Eskişehir merkezindeki tüm devlet liselerine devam eden öğrencilerin % 8,49'unu oluşturmaktadır. Ayrıca, araştırma kapsamında yer alan 16 farklı lisenin toplam öğrenci sayısı ise 17791' olup, araştırmanın çalışma grubunda yer alan öğrenciler bu liselere devam eden öğrencilerin % 15,34'ünü oluşturmaktadır.

Araştırmanın çalışma grubunda yer alan 16 liseye devam eden ergenlerin sınıflarına göre dağılımları Tablo 1’de verilmiştir (EK-A’da yer almaktadır).

Tablo 1’deki veriler sınıf düzeyi açısından incelendiğinde çalışma grubunda yer alan öğrencilerin 739’u dokuzuncu sınıf (% 27,10), 784’ü onuncu sınıf (% 28,70), 764’ü onbirinci sınıf (% 28) ve 442’si on ikinci sınıf (% 16,20)’tir. Bu öğrencilerin devam ettikleri okul türlerine göre dağılımları ise öğrencilerin 747’si Anadolu Lisesi (%27.37), 637’si Genel Lise (% 23,34) ve 1345’i Meslek Lisesi’dir (% 49,28).

Cinsiyet açısından ise araştırmaya katılan öğrencilerin 1357’si kız (% 49,70) ve 1372’si erkek öğrencidir (% 50,30). Öğrencilerin yaşları ise 14 ile 19 arasında değişmekte olup, yaş ortalaması ise 16.38 (s=1.08)’dir. Ayrıca, öğrencilerin genel akademik ortalamalarının ortalaması ise 75.11 (s=11.03) olup, ortalaması ise 30 ile 98 arasında değişmektedir.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada katılımcıların problemleri internet kullanımını belirlemek amacıyla “Problemleri İnternet Kullanım Ölçeği-Ergen” (PİKÖ-E), psikolojik ihtiyaçlarının karşılanma düzeyini belirlemek amacıyla “Temel İhtiyaçlar Ölçeği” kullanılmıştır. Kimlik statülerini belirlemek için “Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ)”, genel heyecan arama eğilimini belirlemek için “Arnett Heyecan Arama Ölçeği (AISS)” ve yaşam doyumunu belirlemek için “Yaşam Doyumu Ölçeği” kullanılmıştır. Bu ölçeklerin yanı sıra katılımcıların demografik özelliklerine ve internet kullanım davranışlarına ilişkin bilgilere ulaşmak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan bilgi formu kullanılmıştır. Aşağıda araştırma kapsamında kullanılan veri toplama araçlarına ilişkin bilgiler detaylı bir şekilde sunulmuştur.

Problemleri İnternet Kullanım Ölçeği-Ergen (PİKÖ-E)

Öğrencilerin problemleri internet kullanım düzeylerini belirlemek amacıyla “Problemleri İnternet Kullanım Ölçeği-Ergen” (PİKÖ-E) kullanılmıştır. Problemleri İnternet Kullanım Ölçeği (PİKÖ) ilk olarak üniversite öğrencilerine yönelik olarak Ceyhan ve ark. (2007) tarafından geliştirilmiştir. Ceyhan ve Ceyhan, (2009) 33 maddeden oluşan PİKÖ’nün ergenler için geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarını yapmışlardır. Faktör analizi sonucunda 27 maddeden oluşan ve 5’li likert tipinde bir ölçek elde edilmiştir. Ölçekten en düşük 27, en yüksek 135 puan

alınabilmektedir. Yüksek puanlar ergenlerin problemleri internet kullanımlarının arttığını, problemleri internet kullanımına sahip olabileceklerini ve internet bağımlılığı eğilimi gösterebileceklerini ifade etmektedir (Ceyhan & Ceyhan, 2009). Ölçeğe ilişkin seçilmiş örnek maddeler EK-B’de verilmiştir.

Problemleri İnternet Kullanım Ölçeği-Ergen (PİKÖ-E) Geçerlilik ve Güvenirlik

Çalışmaları: “Problemleri İnternet Kullanım Ölçeği-Ergen” (PİKÖ –E)’nin yapı geçerliliği için faktör analizi yapılmış, güvenirlik için de iç tutarlılık katsayısı Cronbach-Alfa ve madde toplam korelasyon değerleri hesaplanmıştır. Faktör analizi çalışması interneti haftada 2 saatten fazla kullandığını belirten 571 lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. PİKÖ-E formunun açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçları, ergenlerde ölçeğin internetin olumsuz sonuçları, aşırı kullanım ve sosyal fayda/sosyal rahatlık olmak üzere üç alt faktörden oluştuğunu göstermiştir. 27 maddeden oluşan üç faktörlü yapı toplam varyansın % 49, 35’ini açıklamıştır. PİKÖ-E’nin 14 maddeden oluşan “internetin olumsuz sonuçları” adlı birinci faktörü, tek başına varyansın % 37,73’ünü, 6 maddeden oluşan “aşırı kullanım” olarak adlandırılan ikinci faktörü tek başına varyansın % 6,48’ini, ve 7 maddeden oluşan “sosyal fayda/sosyal rahatlık” olarak adlandırılan üçüncü faktörü ise tek başına varyansın % 5,14’ünü açıklamaktadır. Ölçeğin genel iç tutarlılık katsayısı (α) 0.93 olarak bulunmuştur. Alt ölçeklerin iç tutarlılık katsayıları ise internetin olumsuz sonuçları için 0.93, aşırı kullanım için 0.76 ve sosyal fayda/sosyal rahatlık için 0.78 olarak elde edilmiştir (Ceyhan & Ceyhan, 2009). Bu araştırmada iç tutarlılık katsayısı .93 olarak bulunmuştur.

Temel İhtiyaçlar Ölçeği

Temel İhtiyaçlar Ölçeği, Glasser’in Seçim Teorisine dayalı olarak, İkinci (2003) tarafından ergenlerin temel ihtiyaçlarının ne düzeyde karşılandığını ölçmek amacıyla lise öğrencilerine yönelik olarak geliştirilmiştir. Ölçeğin geçerlilik ve güvenirlik çalışması yaşları 15-18 arasında değişen 299 (157 kız, 142 erkek) lise öğrencisi ile gerçekleştirilmiştir. 26 maddeden oluşan, 1-5 arasında derecelendirilen likert tipi bir ölçektir. Ölçekten elde edilecek puan en az 26, en çok 130’dur. Ölçekten yüksek puan almak ihtiyaçların karşılanma düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir (İkinci, 2003). Ölçeğe ilişkin seçilmiş örnek maddeler EK-C’de yer almaktadır.

Temel İhtiyaçlar Ölçeğinin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları: Testin geçerliliği için yapı geçerliği kapsamında; faktör analizi, madde- toplam korelasyonlarının incelenmesi ve uzman görüşünün alınması yer almaktadır. Faktör analizi sonucunda testin dört faktörlü yapısının toplam varyansının yaklaşık % 45' ini açıkladığı görülmüştür. Birinci faktör “Özgürlük”, ikinci faktör “Sevme/sevilme”, üçüncü faktör “Eğlenme”, ve dördüncü faktör “Güç” olarak adlandırılmıştır. Sevme- sevilme faktörü; aile ve arkadaş ortamı ve ilişkileri ile ilgili olarak sevme, paylaşma, sosyal destek, ait olma ve yalnızlık gibi durumları kapsayan 7 maddeden oluşmaktadır ve toplam varyansın % 11,88'ini açıklamaktadır. Güç faktörü; toplam varyansın % 11,5'ini açıklamakta ve ergende öz-değerlendirme, başarı, benlik saygısı, tanınma, yarışmacılık, mücadele, mükemmeliyetçilik, liderlik gibi özelliklerin ölçümünü amaçlayan 6 maddeden oluşmaktadır. Özgürlük faktörü; toplam varyansın % 12,6'sını açıklamakta ve ergenlerde hareket etme, seçme, kendini ifade etme, öz-kontrol, bağımsızlık, içsel odaklılık özelliklerini ölçmeyi amaçlayan 6 maddeden oluşmaktadır. Eğlenme faktörü; ergenlerde şaka- espri, rahat olma, eğlenme, spor, boş zaman etkinlikleri, öğrenme gibi durumları ölçmeye yarayan 7 maddeden oluşur ve bu faktör toplam varyansın % 7,27'sini açıklamaktadır (İkinci, 2003).

Ölçeğin güvenirlik hesaplamaları Cronbach Alpha (α) iç tutarlılık yöntemiyle yapılmıştır. Genel ölçek ve alt ölçeklerin güvenirlik katsayıları .83 ile .64 arasındadır. Testin genel güvenirlik katsayısı (α) .83 olarak hesaplanırken, sevme-sevilme .76, Güç .64, Eğlenme .67, Özgürlük .66 olarak bulunmuştur (İkinci, 2003). Bu araştırmada ölçeğin güvenirlik katsayısı .85'dir.

Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ)

EOM-EIS 1984 yılında Grotevant ve Adams tarafından geliştirilmiş ve 1986 yılında Bennion ve Adams tarafından revize edilmiş bir ölçektir. Eryüksel ve Varan EOM-EIS kullanarak yaptıkları çalışmalardan sonra (Eryüksel, 1987; Eryüksel ve Varan 1992; Varan 1990; Varan ve Eryüksel, 1992) maddeler arası korelasyon, alt ölçeklerin faktör yükleri ve maddelerin anlaşılabilirliğini göz önüne alarak EOM-EIS'deki sorunlu maddeleri belirleyerek EOM-EIS'in temel kuramsal yapısına uygun olarak iki alt alanı değiştirmişlerdir. Ayrıca, diğer maddeler gençlerin daha kolay anlayabilecekleri şekilde düzenlenmiş ve ölçeğe Benlik Kimliği Statüleri

Ölçeği (BKSÖ) adı verilmiştir. EOM-EIS’de, “İdeolojik” boyutta yer alan “Felsefi Yaşam Biçimi” BKSÖ’de “Gelecekle İlgili Yaşam Planları”, “Kişiler arası İlişkiler” boyutundaki “Cinsiyet Rolü” nün yerini “Aile İlişkileri” alanı almıştır (Eryüksel ve Varan, 1999).

Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ), ergenlerin Marcia (1966)’nın dört kimlik statüsünden (başarılı, kararsız, bağımlı ve kargaşalı) hangisinde olduğunu belirlemek için geliştirilen 64 maddelik bir ölçektir. Ölçekte İDEOLOJİK ve KİŞİLERARASI alanda dörder alt ölçek yer almaktadır. Meslek, din, politika ve gelecekle ilgili yaşam planları İDEOLOJİK alanda, arkadaşlık, flört, aile ilişkileri ve boş zaman uğraşları KİŞİLERARASI alanda yer almaktadır. BKSÖ "çok doğru"dan, "çok yanlış"a doğru sıralanan 6 dereceli bir ölçektir. Her kimlik statüsü için 16 soru yer almaktadır. Denekler her kimlik statüsü için en düşük 16, en yüksek 96 puan almaktadır (Eryüksel ve Varan; 1999).

Deneklerin hangi kimlik statüsünde olduğu Adams, Shea ve Fitch (1979)’in kuralları çerçevesinde belirlenmektedir. Bu kurallara göre her kimlik statüsünün ortalama puan, standart kayma ve kesme noktası (cut off point) değeri hesaplanır. Kesme noktası değerinin saptanabilmesi için, statünün ortalama puanı ile standart kayma değeri toplanır ve ortalamanın bir standart kayma üstü kesme noktası olarak belirlenir. Kesme noktaları belirlendikten sonra tüm puanlar incelenir. Tüm puanlar kimlik statülerinin kesme noktalarının altında ise deneğin kararsız kimlik statüsünde olduğu sonucuna varılır. Birden fazla kimlik statüsü puanı kesme noktalarını aşmış ise kişinin geçiş yaşadığına karar verilir. Dört kimlik statüsü puanından biri kesme noktasını geçmiş ise, bireyin kesme noktasını geçen kimlik statüsünde olduğuna karar verilir (Eryüksel ve Varan; 1999). Ölçeğe ilişkin seçilen örnek maddeler EK-D’de belirtilmektedir.

Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ)’nin Geçerlik Çalışmaları: 337 kişilik örnekleme yapılan faktör analizi çalışması sonucunda, BKSÖ’nün varyansın % 81’ini açıkladığı dört faktör içerdiği görülmüştür. Bu çalışmada Başarılı Kimlik Statüsü Alt Ölçeği (.78), Kararsız Kimlik Statüsü Alt Ölçeği (.83), Erken Bağlanmış Kimlik Statüsü Alt Ölçeği (.87) ve Kargaşalı Kimlik Statüsü Alt Ölçeği (.84) iç tutarlılık katsayıları belirlenmiştir. 101 kişilik örnekleme ile yapılan başka bir çalışmada iç tutarlılık katsayılarının daha yüksek olduğu da görülmüştür. Sözü edilen çalışmada iç tutarlılık katsayıları Başarılı Kimlik Statüsü için .86, Kararsız

Kimlik Statüsü için .86, Erken Bağlanmış Kimlik statüsü için .94 ve Kargaşalı Kimlik Statüsü .88 olarak bulunmuştur (Eryüksel ve Varan, 1999). Bu araştırmada iç tutarlılık katsayıları; Başarılı Kimlik Statüsü için .86, Kararsız Kimlik Statüsü için .86, Erken Bağlanmış Kimlik statüsü için .94 ve Kargaşalı Kimlik Statüsü .88 olarak bulunmuştur.

Arnett Heyecan Arama Ölçeği (AISS)

Genel heyecan arama eğilimini ölçmek için Arnett (1994) tarafından geliştirilen ölçek, riskli davranışları yordayan bir kişilik özelliği olan heyecan aramayı ölçmeyi amaçlar. Yenilik (novelty) (örneğin; uzak ve bilinmeyen yerlere seyahat etmeyi isterdim) ve yoğunluk (intensity) (örneğin; yüksek sesle müzik dinlemekten hoşlanırım) olmak üzere iki alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçekte, her alt boyutta 10 madde ve toplamda 20 madde bulunmaktadır. Arnett Heyecan Arama Ölçeğinin Türkçe uyarlaması Sümer (2002) tarafından yapılmıştır. Ölçeğin yenilik alt boyutunda yeralan “aşırı sıcak ve acılı-baharatlı yiyeceklerden hoşlanmam” ifadesinin, Türk kültürüne uygun olmaması nedeniyle ölçekten çıkarılmış ve 19 maddenin tek faktör olarak kullanılması önerilmiştir. Puanlamada ölçekteki olumsuz maddelerin tersine çevrilmesi gerekmektedir. Ölçekten alınabilecek en düşük puan 19, en yüksek 76 olmaktadır. Yüksek puanlar yüksek heyecan aramayı göstermektedir. Ölçeğe ilişkin seçilmiş örnek maddeler EK-E’de verilmektedir.

Arnett Heyecan Arama Ölçeği (AISS)’nin Geçerlik Çalışmaları: AISS

Türkiye’deki birçok çalışmada kullanılmıştır (Ayvaşık ve ark., 2007; Çalık, 2008; Karakaş, 2006; Özmen, 2006; Özmen, 2011; Sümer, 2003). Ayvaşık ve ark. (2007) 19 maddenin tek faktörlü olmasını önermiştir. Tek faktörlü yapıda iç tutarlılık katsayısı 0.85’dir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .70, yoğunluk alt ölçeğinin .64, yenilik alt ölçeğinin .50’dir (Özmen, 2006). Bu araştırmada ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .64 olarak belirlenmiştir.

Yaşam Doyumu Ölçeği

Öğrencilerin yaşam doyumlarını belirlemek için, Diener ve ark. (1985) tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye Köker (1991) tarafından uyarlanan, Yaşam Doyumu Ölçeği (The Satisfaction with Life Scale-SWLS) kullanılmıştır. Ölçek bireyin yaşamına ilişkin öznel değerlendirmesini, genel yaşam doyumuna ilişkin algılarını ölçmektedir. Ölçek

yedili Likert tipindeki beş olumlu maddeden oluşmaktadır. Ölçekten 5-35 arasında puan alınır. Ölçekten alınan yüksek puan yaşam doyumunun yüksek olduğunu, algılanan genel yaşam doyumunun da arttığını gösterir (Köker, 1991). Ölçeğe ilişkin seçilen maddeler EK-F’de yer almaktadır.

Yaşam Doyumu Ölçeği’nin Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları: Ölçeğin Türkçe’ye çevirileri ve geçerlik çalışmaları psikoloji alanında uzman beş kişi ile gerçekleştirilmiştir. Cümleler üzerinde fikir birliğine vararak ölçek oluşturulmuştur. Geliştirilen formun anlaşılır olup olmadığı araştırılmış herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Ölçeğin ülkemizdeki güvenirlilik çalışmaları, 150 kişiye üç hafta arayla testin tekrar uygulaması yoluyla yapılmıştır ve güvenirlilik katsayısı .85 olarak belirlenmiştir. (Köker, 1991). Ölçeğin madde-test korelasyonu 150 (75 kız, 75 erkek) kişi ile gerçekleştirilmiştir. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Maddelerin toplam puanla ilişkisinin .71 ile .80 arasında olduğu görülmüştür (Köker,1991). Yetim (1991) tarafından yapılan çalışmada test-tekrar test güvenirliliğini .71, iç tutarlık değeri ise .78 olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada ise, ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .86 olarak belirlenmiştir.

Kişisel Bilgi Anketi

Bilgi anketi ile öğrencilerin cinsiyet, sınıf düzeyi ve yaş gibi demografik bilgiler ile internet kullanım davranışları ile ilgili bilgiler toplanmıştır. Ankette internet kullanım davranışlarını (internete en çok ne zaman bağlandıkları, nereden bağlandıkları, haftada kaç saat internet kullandıkları, internet uygulamalarını haftada kaç saat kullandıkları gibi), internette yaptıkları kimlik denemelerini (kimlik denemesi yapma sıklıkları, ne tür kimlik denemeleri yaptıkları, kimlik denemesi yapma nedenleri) belirlemek için sorular yer almaktadır. Bu anketteki ergenlerin internet ortamındaki kimlik denemelerini belirlemeye yönelik sorular, Valkenburg ve ark. (2005)’ ile Valkenburg ve Peter (2008)’ in çalışmalarında yer alan ve bu çalışmada kullanımına ilişkin ilgili yazarlardan izin alınan internet temelli benlik sunum stratejileri sorularına dayanmaktadır. Ayrıca, sosyal paylaşım sitesi kullanımlarını (Facebook kullanıcı hesaplarının olup olmadığı ve açık uçlu soru yoluyla Facebook kullanmalarının birincil nedeni hakkında bilgi) ve internet

kullanımının yaşamlarını nasıl etkilediğini belirlemeyi amaçlayan sorular yer almıştır. Anketin bir örneği EK-G’de yer almaktadır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma, 2011-2012 öğretim yılı bahar döneminde Mart-Mayıs ayları içerisinde 16 farklı liseye devam eden 2729 öğrenci ile gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın başlangıcında Eskişehir il merkezdeki liseler ve bu liselere devam eden öğrencilerin dağılımı İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınarak incelenmiştir. Bu çerçevede, il merkezindeki liseler Genel, Anadolu ve Meslek Lisesi kategorilerine ayrılmış ve bu okulların içerisinde farklı okul türü oranlarını kapsayacak biçimde rastlantısal olarak 16 lise belirlenmiştir. Araştırma kapsamında bu liselere devam eden öğrencilerden verilerin toplanması kararlaştırılmıştır. Bu çerçevede, belirlenen liselerde araştırma veri setinin uygulanabilmesi için İl Milli Eğitim Müdürlüğü’nden gerekli izin alınmıştır (Bakınız EK-H). İzin sonrasında ilgili okuldaki yöneticiler ve okul psikolojik danışmanları ile görüşmeler yapılarak uygulama zamanları belirlenmiştir. Bu kapsamda, çoğunlukla okul rehberlik hizmetleri için ayrılan zaman dilimlerinde uygulama gerçekleştirilmiştir. Uygulama, 13 okulda bizzat araştırmacı tarafından gerçekleştirilmiş, üç okulda ise uygulama konusunda bilgilendirilen okul psikolojik danışmanı aracılığı ile tamamlanmıştır. Uygulama öncesinde öğrencilere araştırmanın amacına ve veri setinin cevaplandırılmasına yönelik gerekli açıklamalar yapılmış ve gönüllülük esas alınmıştır.

Veri toplama araçlarının yaklaşık 40–45 dakikada tamamlandığı görülmüştür. Araştırmaya 2729 lise öğrencisi katılmıştır. Uygulama sonrası araştırmaya katılan öğrencilerin veri setleri tek tek incelenmiş ve öğrencilerden 431’inin veri setinde yer alan ölçekleri belirtilen açıklamalar doğrultusunda tamamlamadığı görülmüştür. Bu çerçevede, 431 öğrencinin veri setleri araştırma kapsamı dışında tutulmuştur.

Araştırmanın verilerinin çözümlemesi SPSS 16 paket programı kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizi için betimsel istatistikler, Pearson korelasyon analizi ve doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizi kullanılmıştır. Ayrıca, sosyal paylaşım sitesi (Facebook) kullanmalarının temel nedeni ile ilgili açık uçlu soru içerik çözümlemesi yoluyla çözümlenmiştir. Araştırmada önem düzeyi .05 olarak alınmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

1. Ergenlerin Genel Olarak İnternet Kullanım Davranışlarını Betimlemeye Yönelik Bulgular

Araştırmada, öncelikle ergenlerin internet kullanım davranışlarının betimlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, ergenlerin çoğunlukla internete bağlandıkları ortamlar, internete bağlanma zamanları, haftalık internet kullanım süreleri, haftalık internet uygulamalarını kullanım süreleri ve temel internet kullanım amaçlarına ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

1.1. İnternete hangi ortamlardan bağlanıldığına ilişkin bulgular

Araştırmada, ergenlerin internete hangi ortamlardan bağlandıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu kapsamda, ergenlerin internete bağlanabilecekleri ortamlar (okuldaki bilgisayar, internet kafedeki bilgisayar, evdeki bilgisayar, cep telefonu ve diğer yollar ile internete bağlanma durumları) dikkate alınarak bilgiler toplanmıştır. Elde edilen bilgilere ilişkin bulgular Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2.
Ergenlerin internete en çok nasıl bağlandıklarına ilişkin bulgular

Cinsiyet	İnternete en çok bağlanılan ortam									
	Okuldaki bilgisayar		İnternet kafedeki bilgisayar		Evdeki bilgisayar		Cep telefonu		Diğer	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	9	0.80	143	3.80	844	74.60	221	19.50	14	1.20
Erkek	7	0.60	125	11.60	801	74.30	133	12.30	12	1.10
Toplam	16	0.70	168	7.60	1645	74.50	354	16.00	26	1.20

Tablo 2’den görüleceği gibi, ergenlerin önemli bir kısmı internete en çok evdeki bilgisayardan bağlanmaktadır (% 74,50). Ayrıca, ergenlerin dikkate değer bir kısmı da internete en çok cep telefonundan bağlanmaktadır (% 16,00). Bunun dışında, internete internet kafedeki bilgisayardan (% 7,60) da bağlanmaktadır. Ergenlerin diğer

ortamlardan internete bağlanma oranları oldukça düşüktür (% 1,20). Ergenlerin oldukça az bir kısmının da internete en çok okuldaki bilgisayardan bağlandığı görülmektedir (%0,70).

Cinsiyet açısından bakıldığında ise, hem kız hem erkeklerin önemli bir kısmının en çok evdeki bilgisayardan internete bağlandığı anlaşılmaktadır. Kızlar ve erkekler kendi içerisinde değerlendirildiğinde en çok internete girilen ikinci ortam cep telefonudur. İnternete en çok cep telefonundan bağlanma oranı (% 19,50), erkeklerin en çok cep telefonundan bağlanma oranından (% 12,30) yüksektir. Erkekler kendi içlerinde değerlendirildiğinde en çok internete girilen üçüncü ortam internet kafedir. Kızların en çok internet kafeden bağlanma oranı (% 3,80), erkeklerin en çok internet kafeden bağlanma oranından (% 11,60) düşüktür. Bu bulgudan kızların daha çok özel ortamlarda (ev bilgisayarı, cep telefonu) erkeklerin ise topluma açık ortamlarda da (internet kafe) interneti kullandıkları söylenebilir.

1.2. İnternete bağlanma zamanına ilişkin bulgular

Araştırmada, ergenlerin internete en çok ne zaman bağlandıklarını belirlemek amaçlanmıştır. Bu çerçevede, ergenlerin internete en çok bağlandıkları zaman dilimleri (sabah, gün ortası, akşam, gece) ile ilgili olarak elde edilen bilgiler Tablo 3’de sunulmuştur.

Tablo 3.
Ergenlerin internete en çok bağlanma zamanlarına ilişkin bulgular

Cinsiyet	İnternete en çok bağlanılan zaman							
	Sabah		Gün Ortası		Akşam		Gece	
	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	18	1.60	217	19,10	741	65.20	161	14.20
Erkek	14	1.30	194	18.20	611	57.30	247	23.20
Toplam	32	1.50	411	18.70	1352	61.40	408	18.50

Tablo 3’den de anlaşılacağı üzere, ergenlerin büyük bir kısmı internete en çok akşam saatlerinde bağlanmaktadır (% 61,40). Ergenlerin ikinci sırada internete bağlandıkları zaman dilimi gün ortası (% 18,70), üçüncü sırada internete bağlandıkları zaman dilimi gecedir (% 18,50). Ergenlerin az bir kısmının (% 1,50) internete en çok bağlandığı zaman dilimi sabahdır.

Bu bulgular doğrultusunda ergenlerin yarısından fazlası akşam saatlerinde internete girmektedir. Cinsiyet açısından bakıldığında ise kızların en çok akşam saatlerinde internete bağlanma oranları erkeklerden yüksekken (kızlar % 65,20, erkekler

% 57,30), erkeklerin de en çok gece saatlerinde internete bağlanma oranları kızlardan yüksektir (kızlar % 14,20, erkekler % 23,20). Erkeklerin yaklaşık 1/4 'ü en çok gece saatlerinde internete bağlanmaktadır. Cinsiyet açısından bakıldığında kızların en çok akşam ve gün ortasında, erkeklerin ise akşam ve gece saatlerinde internete bağlandıkları dikkati çekmektedir.

1.3. Haftalık internet kullanım süresine ilişkin bulgular

Araştırmada, ergenlerin internet kullanım süreleri belirlemek istenmiştir. Bu amaçla, ergenlerin haftalık ortalama kaç saat internet kullandıklarına (bir saatten az, 1-5 saat, 6-10 saat, 11-15 saat, 16-20 saat ve 20 saatten fazla) ilişkin elde edilen bilgiler Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4.
Ergenlerin internet kullanım süresine ilişkin bulgular

Cinsiyet	İnternet kullanım süresi											
	1 saatten az		1-5 saat		6-10 saat		11-15 saat		16-20 saat		20 saatten fazla	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	251	21.60	497	42.70	204	17.50	91	7.80	51	4.40	70	6.00
Erkek	88	7.80	315	27.90	226	20.00	131	11.60	98	8.70	270	23.90
Toplam	339	14.80	812	35.40	430	18.80	222	9.70	149	6.50	340	14.80

Tablo 4'de görüldüğü gibi, ergenlerin büyük kısmı haftada 1-5 saat arasında internet kullanmaktadır (% 35,40). Daha sonra haftada 6-10 saat arasında internet kullanıldığı ortaya konmuştur (% 18,80). Bir saatten az ve 20 saatten fazla internet kullananların oranı ise eşittir (% 14,80). Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde, hem kızların (%42,70), hem de erkeklerin (% 27,90) haftada 1-5 saat arasında internet kullanma oranı yüksektir. Ayrıca 20 saatten fazla internet kullanma oranı erkeklerde yüksektir (%23,90). Haftada 20 saatten fazla internet kullanan erkeklerin oranı neredeyse erkeklerin 1/4'ini oluşturmaktadır. Kızlarda ise bu oran daha düşüktür (% 6). Haftada 16 saatten fazla internet kullanan kızların oranı % 10,40 iken, bu oran erkeklerde %32,60'dır.

1.4. İnternet uygulamalarını haftada ortalama kaç saat kullandıklarına ilişkin bulgular

Araştırmada, ergenlerin internet uygulamalarını haftada ortalama kaç saat kullandıkları saptanmak istenmiştir. Bu doğrultuda ergenlerin kişisel e-mail için, sohbet odaları (chat) için, dosya transferi için, haber için, alışveriş için, genel bilgi arama için interneti

haftada ortalama kaç saat kullandıklarına (hiç, 1-30 dakika, 31-59 dakika, 1-2 saat, 3-4 saat, 5-6 saat, 6 saatten fazla) ilişkin elde edilen bilgiler Tablo 5’de verilmiştir.

Tablo 5.
Ergenlerin internet uygulamalarını haftada ortalama kaç saat kullandıklarına ilişkin bulgular

		İnternet uygulamaları haftalık kullanım süresi													
İnternet uygulamaları	Cinsiyet	Hiç		1-30 dk		31-59 dk		1-2 saat		3-4 saat		5-6 saat		6 saatten fazla	
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Email	Kız	484	42.80	383	33.90	77	6.80	95	8.40	37	3.30	18	1.60	36	3.20
	Erkek	363	33.20	417	38.20	115	10.50	84	7.70	32	2.90	21	1.90	60	5.50
	Toplam	847	38.10	800	36.00	192	8.60	179	8.10	69	3.10	39	1.80	96	4.30
Oyun	Kız	714	63.10	201	17.80	87	7.70	65	5.70	33	2.90	8	0.70	23	2.00
	Erkek	359	32.60	131	11.90	88	8.00	165	15.00	102	9.30	63	5.70	194	17.60
	Toplam	1073	48.10	332	14.90	175	7.80	230	10.30	135	6.00	71	3.20	217	9.70
Chat	Kız	600	52.90	182	16.00	101	8.90	99	8.70	67	5.90	34	3.00	52	4.60
	Erkek	410	37.90	200	18.50	118	10.90	144	13.30	58	5.40	40	3.70	113	10.40
	Toplam	1010	45.50	382	17.20	219	9.90	243	11.00	125	5.60	74	3.30	165	7.40
Dosya	Kız	621	56.10	321	29.00	84	7.60	52	4.70	16	1.40	7	0.60	5	0.50
	Erkek	371	34.40	305	28.30	171	15.90	109	10.10	40	3.70	22	2.00	59	5.50
	Toplam	992	45.40	626	28.70	255	11.70	161	7.40	56	2.60	29	1.30	64	2.90
Haber	Kız	427	38.10	460	41.00	130	11.60	65	5.80	16	1.40	11	1.00	12	1.10
	Erkek	290	26.60	377	34.60	187	17.20	133	12.20	45	4.10	25	2.30	33	3.00
	Toplam	717	32.40	837	37.90	317	14.30	198	9.00	61	2.80	36	1.60	45	2.00
Alış-veriş	Kız	655	58.10	210	18.60	93	8.20	100	8.90	43	3.80	10	0.90	17	1.50
	Erkek	700	64.90	180	16.70	85	7.90	64	5.90	19	1.80	10	0.90	21	1.90
	Toplam	1355	61.40	390	17.70	178	8.10	164	7.40	62	2.80	20	0.90	38	1.70
Genel Bilgi Arama	Kız	151	13.40	362	32.20	243	21.60	235	20.90	82	7.30	27	2.40	25	2.20
	Erkek	137	12.60	315	28.90	246	22.50	205	18.80	78	7.10	49	4.50	61	5.60
	Toplam	228	13.00	677	30.60	489	22.10	440	19.90	160	7.20	76	3.40	86	3.90

Genel olarak değerlendirildiğinde alış-veriş için hiç internet kullanmama oranı yüksektir (% 61,40). Ayrıca internet uygulamaları içinde oyun için 6 saatten fazla zaman ayırma oranı yüksektir (% 9,70). Cinsiyetler açısından incelendiğinde kızların internet uygulamalarına hiç zaman ayırmama oranları (oyun % 63,10, alışveriş % 58,10, dosya indirme % 56,10, chat % 52,90) oldukça yüksektir. Erkek ergenlerin interneti haftada 6 saat ve üzeri oyun oynamak için kullanma (% 17,60) ve chat için kullanma (% 10,40) oranları yüksektir.

Tablo 5’de görüldüğü gibi ergenlerin e-mail için hiç vakit ayırmayanların oranı %38,10’dur. Ayrıca e-mail için haftada 1-30 dakika harcayanların oranı % 36,00’dur. E-mail için haftada 6 saatten fazla zaman harcayanların oranı ise % 4,30’dur. E-mail için hiç vakit ayırmama oranı kızlarda % 42,80 iken, erkeklerde bu oran % 33,20’dir. Aynı

şekilde e-mail için 6 saatten fazla zaman ayıran kızların oranı % 3,20 iken, erkeklerin oranı % 5,50'dir.

Ergenlerden oyun için hiç zaman ayırmayanların oranı % 48,10'dur. 1-30 dakika zaman ayıranların oranı ise % 14,90'dır. 6 saatten fazla oyun oynayanların oranı ise %9,70'dir. Cinsiyetler açısından incelendiğinde ise oyun için hiç zaman harcamayan kızların oranı % 63,10 iken, erkeklerin oranı % 32,60'dır. Benzer şekilde oyun için 6 saat ayıranlarda cinsiyetler arasında farklılık dikkati çekmektedir. 6 saatten fazla oyun oynayan kızların oranı % 2 iken, erkeklerin oranı % 17,60 dır.

Chat için hiç zaman ayırmama oranı % 45,50'dir. 1-30 dakika zaman ayıranların oranı % 17,20'dir. Chat için 6 saatten fazla zaman ayıranlar % 7,40'dır. Cinsiyetler açısından bakıldığında chat için hiç zaman harcamayan kızların oranı % 52,90 iken erkeklerin oranı % 37,90'dır. Benzer olarak cinsiyetler arasındaki farklılık chat için 6 saat ayıranlarda da görülmektedir. 6 saatten fazla chat yapan kızların oranı % 4,70 iken, erkeklerin oranı % 10,40'dır.

Ergenlerden dosya indirmek için hiç vakit ayırmayanların oranı % 45,50'dur. Ayrıca dosya indirmek için haftada 1-30 dakika harcayanların oranı % 28,70'dir. Dosya indirmek için haftada 6 saatten fazla zaman harcayanların oranı ise % 2,90'dır. Dosya indirmek için hiç vakit ayırmama oranı kızlarda % 56,10 iken, erkeklerde bu oran %34,40'dir. Aynı şekilde dosya indirmek için 6 saatten fazla zaman ayıran kızların oranı % 0,50' iken erkeklerin oranı % 5,50'dir.

Ergenlerden haber okumak için hiç zaman ayırmayanların oranı % 32,40'dur. 1-30 dakika zaman ayıranların oranı ise % 37,90'dır. Bu oranlara bakarak ergenlerin internette haber okuma oranlarının oldukça düşük olduğu söylenebilir. 6 saatten fazla haber okuyanların oranı ise % 2 dir. Cinsiyetler açısından incelendiğinde ise haber okumak için hiç zaman harcamayan kızların oranı % 38,10 iken erkeklerin oranı %26,60'dır. Haber okumak için 6 saatten fazla haber okuyan kızların oranı % 1,10 iken, erkeklerin oranı % 3,00'dır.

Alış-veriş için hiç zaman ayırmama oranı % 61,40, 1-30 dakika zaman ayıranların oranı % 17,70'dir. Alış veriş için 6 saatten fazla zaman ayıranların oranı %1,70'dir. Cinsiyetler açısından bakıldığında alış-veriş için hiç zaman harcamayan kızların oranı % 58,10 iken erkeklerin oranı % 64,90'dır. 6 saatten fazla alış veriş için zaman ayıran kızların oranı % 1,50 iken, erkeklerin oranı % 1, 90'dır.

Genel bilgi aramak için 1-30 dakika zaman ayırma oranı % 30,60, 31-59 dakika zaman ayıranların oranı ise % 22,10'dur. Genel bilgi aramak için 6 saatten fazla zaman ayıranların oranı % 3,90'dır. Cinsiyetler açısından bakıldığında genel bilgi aramak için

1-30 dakika ayıran kızların oranı % 32,20 iken erkeklerin oranı % 28,90'dır. 6 saatten fazla genel bilgi aramak için zaman ayıran kızların oranı % 2,20 iken, erkeklerin oranı %5,60'dır.

1.5. İnternet kullanımının temel (birincil) nedenine ilişkin bulgular

Araştırmada, ergenlerin internet kullanımlarının temel nedenini ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu çerçevede, ergenlerin temel internet kullanım amaçlarına (ödevler için kaynak taramak, herhangi bir konuda bilgi edinmek, ilgi alanlarındaki yeni gelişmelerden haberdar olmak, gündemi takip etmek, uzaktaki arkadaş/yakınları ile haberleşmek, yeni insanlarla tanışmak/yeni arkadaşlar bulmak, hayalleri ve düşünceleri paylaşmak, eğlenceli vakit geçirmek, müzik dinlemek ve/veya film izlemek, online oyun oynamak) ilişkin bilgilere Tablo 6'da yer verilmiştir.

Tablo 6.
Ergenlerin internet kullanım temel nedenleri

Cinsiyet	İnternet kullanım temel nedenleri																			
	Ödev hazırlama		Bilgi edinme		İlgilendiği alanda gelişmeler		Gündemi takip		Uzaktaki arkadaşla iletişim		Yeni arkadaş edinme		Hayalleri paylaşma		Eğlenceli zaman geçirme		Müzik dinleme		Oyun oynama	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Kız	176	15.40	136	11.90	47	4.10	56	4.90	127	11.10	41	3.60	40	3.50	334	29.30	174	15.30	9	0.80
Erkek	88	8.30	101	9.50	55	5.20	64	6.00	51	4.80	42	4.00	18	1.70	406	38.20	83	7.80	155	14.60
Toplam	264	12.00	237	10.80	102	4.60	120	5.40	178	8.10	83	3.80	58	2.60	740	33.60	257	11.70	164	7.40

Tablo 6'da görüldüğü gibi ergenler interneti en çok eğlenceli zaman geçirmek için kullanmaktadırlar (% 33,60). Ödev hazırlamak için interneti kullanma oranı % 12, müzik dinlemek için % 11,70, bilgi edinmek için % 10,80'dir. Cinsiyetler açısından bakıldığında interneti eğlenceli zaman geçirmek için interneti kullanan kızların oranı %29,30 iken, erkeklerin oranı % 38,20'dir. Oyun oynamak için interneti kullanma oranı erkeklerde % 14,60 iken, kızlarda % 0,80'dir. Ödev hazırlamak için interneti kullanma oranı kızlarda % 15,40 iken, erkeklerde % 8,30'dur. Müzik dinlemek için interneti kullanma açısından da cinsiyetlerin oranları farklıdır. Kızların % 15,30'u müzik dinlemek için interneti kullanırken, bu oran erkeklerde % 7,80'dir. Uzaktaki arkadaşlarla iletişim kurmada da kızların oranı % 11,10 iken erkeklerin oranı %4,80'dir.

2. İnternette yaptıkları kimlik denemelerine ilişkin bulgular

Araştırmada, ergenlerin internette yaptıkları kimlik denemelerine ilişkin bilgiler elde edilmiştir. Bu çerçevede ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma sıklıkları, ne tür

kimlik denemeleri yaptıkları ve kimlik denemeleri yapma nedenlerine ilişkin bilgiler elde edilmiştir.

2.1. Ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma sıklıklarına ilişkin bulgular

Araştırmada, ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma (bazı özellikleri değiştirerek başka birisi gibi davranma) sıklıkları ile ilgili bilgi edinilmek istenmiştir. Bu amaçla ergenlerin internette başka biri gibi davranma sıklıkları (asla, bazen, sık sık) ile ilgili bilgiler Tablo 7’de sunulmuştur.

Tablo 7.
Ergenlerin internette kimlik denemesi yapma sıklıkları

Cinsiyet	İnternette kimlik denemeleri yapma sıklığı					
	Asla		Bazen		Sık sık	
	n	%	n	%	n	%
Kız	423	36.90	715	62.40	8	0.70
Erkek	301	27.80	763	70.60	17	1.60
Toplam	724	32.50	1478	66.40	25	1.10

Tablo 7’de ergenlerin internette bazen kimlik denemesi yapma sıklığının en yüksek olduğu görülmektedir (% 66,40). Cinsiyet açısından değerlendirildiğinde ise, internette bazen kimlik denemesi yapma oranı kızlarda % 63,10 iken, erkeklerde % 72,20’dir. Asla kimlik denemesi yapmayan kızların oranı % 36,90 iken, erkeklerin oranı %27,80’dir.

2.2. Ergenlerin internette ne tür kimlik denemeleri yaptıklarına ilişkin bulgular

Araştırmada, ergenlerin internette ne tür kimlik denemeleri yaptıkları ve yaptıkları denemelerin sıklıkları ile ilgili bilgiler de toplanmıştır. Bu çerçevede ergenlerin internette yaptıkları kimlik denemeleri (yaşça büyük, daha maço, daha güzel, daha çekici, daha zeki, daha az utangaç biri, karşı cinsten biri, hayali biri, gerçek biri) ve sıklıkları (asla, bazen, sık sık) ile ilgili bilgiler Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8.

Ergenlerin internette yaptıkları kimlik denemeleri ve sıklıkları

İnternette							
kimlik denemeleri türleri*	Cinsiyet	İnternette kimlik denemeleri sıklığı					
		Asla		Bazen		Çoğunlukla	
		n	%	n	%	n	%
Yaşa büyük biri	Kız	829	37.30	280	12.60	31	1.40
	Erkek	579	26.10	405	18.20	97	4.40
	Toplam	1408	63.40	685	30.80	128	5.80
Daha maço biri	Kız	1031	46.60	79	3.60	28	1.30
	Erkek	781	35.30	244	11.00	50	2.30
	Toplam	1812	81.90	323	14.60	78	3.50
Daha güzel/yakış. biri	Kız	763	34.60	259	11.80	109	4.90
	Erkek	588	26.70	327	14.80	158	7.20
	Toplam	1351	61.30	586	26.60	267	12.10
Karşı cinsten biri	Kız	900	40.80	184	8.30	45	2.00
	Erkek	803	36.40	177	8.00	96	4.40
	Toplam	1703	77.20	361	16.40	141	6.40
Daha çekici biri	Kız	802	36.30	252	11.40	82	3.70
	Erkek	563	25.50	348	15.70	164	7.40
	Toplam	1365	61.70	600	27.10	246	11.10
Daha zeki biri	Kız	590	26.80	392	17.80	152	6.90
	Erkek	491	22.30	357	16.20	221	10.00
	Toplam	1081	49.10	749	34.00	373	16.90
Daha az utangaç biri	Kız	689	31.30	325	14.70	118	5.40
	Erkek	538	24.40	362	16.40	172	7.80
	Toplam	1227	55.70	687	31.20	290	13.20
Hayali biri gibi	Kız	664	30.30	281	12.80	178	8.10
	Erkek	544	24.90	326	14.80	196	9.00
	Toplam	1208	55.20	607	27.70	374	17.10
Gerçek biri gibi	Kız	750	34.00	235	10.70	146	6.60
	Erkek	641	29.10	291	13.20	140	6.40
	Toplam	1391	63.10	526	23.90	286	13.00

*Ergenlerin internette ne tür kimlik denemeleri yaptığına ilişkin "diğer" seçeneğine 10'u kız ve 5'i erkek toplam 15 ergen yanıt vermişlerdir. Diğer seçeneğinde kızlar, "adını değiştirdiğini, daha cool, daha esprili olduğunu, arkadaşı gibi, hasta biri gibi, milyoner biri gibi, sanatçı imiş gibi, şanslı biri gibi ve yabancı biri gibi davrandığını" belirtmişlerdir. Erkekler ise "daha düşünceli, kültürlü, mantıklı biri gibi davrandıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 8'de görüldüğü gibi ergenlerin daha maço gibi biri gibi davranmaya asla cevabını verenlerin oranları yüksektir (% 81,90), karşı cinsten biri gibi davranmaya asla cevabını verenlerin oranı da 3/4'den fazladır (% 77,20). Asla cevaplarının oranlarının en düşüğü %49,10'dur. İnternette yapılan kimlik denemesi türlerinden hayali biri gibi davranmaya bazen cevabını verenlerin oranı % 34,00, daha az utangaç biri gibi

davranmaya bazen cevabını verenlerin oranı % 31,20'dir. Ayrıca yaşça büyük biri gibi davranmaya bazen cevabını verilme oranı % 30,80'dir. Bazen ve çoğunlukla yapılan kimlik denemeleri birlikte ele alındığında ergenlerin % 50,90'ı daha zeki biri gibi davrandıkları görülmektedir. Daha sonra hayali biri gibi (% 44,70) ve daha az utangaç biri gibi (% 44,30) davrandıkları bulunmuştur. Daha güzel/yakışıklı biri gibi davranma (% 38,70) ve daha çekici biri gibi davranma oranı (% 38,20) oranları da oldukça yüksektir. Gerçek biri gibi davranma oranı (% 36,90) ve yaşça büyük biri gibi davranma oranı (% 36,20) da azımsanmayacak orandadır.

2.3. Ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma nedenlerine ilişkin bulgular

Araştırmada, ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma nedenleri ile ilgili bilgiler de toplanmıştır. Bu çerçevede ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma nedenleri (daha az utanmak, daha çok şey söylemek, daha kolay konuşmak, yeni arkadaşlıklar kurmak, insanları daha kolay tanımak, randevu alabilmek, başkalarının tepkisini anlamak, başka biri gibi olmayı denemek, nasıl görüneceğimi tasarlamak ile ilgili bilgiler Tablo 9'da sunulmuştur.

Tablo 9.

Ergenlerin cinsiyetlerine göre internette kimlik denemesi yapma nedenleri

İnternette kimlik denemeleri yapma nedeni*	Cinsiyet	İnternette kimlik denemeleri yapma nedeninin sıklığı					
		Asla		Bazen		Çoğunlukla	
		n	%	n	%	n	%
Daha az utanmak için	Kız	796	36.50	242	11.10	83	3.80
	Erkek	648	29.80	315	14.50	94	4.30
	Toplam	1444	66.30	557	25.60	177	8.10
Daha çok şey söylemek için	Kız	684	31.40	308	14.10	133	6.10
	Erkek	544	25.00	333	15.30	176	8.10
	Toplam	1228	56.40	641	29.40	309	14.20
Daha kolay konuşmak için	Kız	654	30.00	291	13.30	180	8.20
	Erkek	513	23.50	326	14.90	218	10.00
	Toplam	1167	53.50	617	28.30	398	18.20
Yeni arkadaş bulmak için	Kız	740	34.10	254	11.70	126	5.80
	Erkek	503	23.20	354	16.30	195	9.00
	Toplam	1243	57.20	608	28.00	321	14.80
İnsanları tanımak için	Kız	628	28.90	323	14.90	170	7.80
	Erkek	480	22.10	345	15.90	225	10.40
	Toplam	1108	51.00	668	30.80	395	18.20
Randevu alabilmek için	Kız	900	41.50	163	7.50	58	2.70
	Erkek	573	26.40	318	14.60	159	7.30
	Toplam	1473	67.80	481	22.20	217	10.00
Başkasının tep. anlamak için	Kız	650	29.90	336	15.50	137	6.30
	Erkek	501	23.00	358	16.50	192	8.80
	Toplam	1151	52.90	694	31.90	329	15.10
Başka biri olmayı denemek	Kız	874	40.20	200	9.20	47	2.20
	Erkek	676	31.10	279	12.80	96	4.40
	Toplam	1550	71.40	479	22.10	143	6.60
Görünüşümü tasarlamak için	Kız	808	37.30	260	12.00	49	2.30
	Erkek	615	28.40	318	14.70	115	5.30
	Toplam	1423	65.70	587	26.70	164	7.60

*Ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma nedenlerine ilişkin "diğer" seçeneğine 5'i kız ve 3'ü erkek toplam 8 ergen yanıt vermişlerdir. Diğer seçeneğinde kızlar, "ajanlık yapmak, daha iyi arkadaş olmak, düşüncelerini öğrenmek, rahat davranmak ve tepkisini öğrenmek için başka biri gibi davrandıklarını" belirtmişlerdir. Erkekler ise "bilgi edinmek, şaka yapmak için ve cinsel amaçlı olarak başka biri gibi davrandıklarını" belirtmişlerdir.

Tablo 9 incelendiğinde sunulan kimlik denemesi yapma nedenlerine asla cevabını veren ergenlerin oranlarının yüksek olduğu görülmüştür. Ergenlerden başka biri olmayı

denemek için kimlik denemesi yapmaya asla cevabını verenlerin oranı (% 71,40), randevu alabilmek için kimlik denemesi yapmaya asla cevabını verenlerin oranları (%67,80), daha az utanmak için kimlik denemesi yapmaya asla cevabını verenlerin oranları (% 60,30) oldukça yüksektir. Ergenler bazen başkasının tepkisini anlamak için (%31,90), bazen insanları daha kolay tanımak için (% 30,80) internette kimlik denemesi yaptıklarını belirtmişlerdir. Bazen ve çoğunlukla cevapları birlikte değerlendirildiğinde, ergenlerin ilk sırada insanları daha kolay tanımak için (% 48,00) ve daha kolay konuşmak için (% 46,40), daha sonra başkasının tepkisini anlamak için (% 46,10), daha çok şey söylemek için (% 43,60) ve yeni arkadaşlıklar kurmak için (% 42,80) kimlik denemesi yaptıklarını belirtmişlerdir.

3. Sosyal paylaşım sitesi (Facebook) kullanımına ilişkin bulgular

Araştırmada, ergenlerin Facebook kullanımlarına ilişkin bilgiler elde edilmiştir. Bu çerçevede ergenlerin Facebook kullanıcısı olup olmadıkları ve Facebook kullanan ergenlerin temel kullanım nedenlerine ilişkin bilgiler toplanmıştır.

3.1. Ergenlerin sosyal paylaşım sitesi (Facebook) kullanma durumlarına ilişkin bulgular

Araştırmada ergenlerin Facebook kullanıcısı olup olmadıkları da incelenmiştir. Ergenlerin Facebook kullanıcısı olma durumlarına (Facebook hesabı olması, Facebook hesabı olmaması) Tablo 10'da yer almıştır.

Tablo 10.
Ergenlerin Facebook kullanma durumları

Cinsiyet	Facebook kullanma durumu			
	Facebook kullanıcısı olan ergenler		Facebook kullanıcısı olmayan ergenler	
	n	%	n	%
Kız	994	89,40	118	10,60
Erkek	935	92,10	80	7,90
Toplam	1929	90,70	198	9,30

Tablo 10'da görüldüğü gibi ergenlerin % 90,70'i Facebook kullanıcı hesaplarının olduğunu, sadece % 9,30'u Facebook kullanıcı hesabı olmadığını belirtmiştir. Kızlarda Facebook hesabı olanların oranı % 89,40 iken, erkeklerde bu oran % 92,10'dur.

3.2. Ergenlerin sosyal paylaşım sitesi (Facebook) kullanma temel nedenlerine ilişkin bulgular

Araştırmada ergenlerin Facebook kullanma temel nedenlerine ilişkin bilgi elde etmek amaçlanmıştır. Bu amaçla, Facebook kullanıcısı olan ergenlerden açık uçlu bir soru ile “Facebook kullanımlarının birincil (temel) nedenini” belirtmeleri istenmiştir. Verilen yanıtların içerik analizi ile çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgular Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11.
Ergenlerin Facebook kullanma temel nedenleri (n=1693 kız: 912, erkek:781)

Facebook kullanma nedeni	Cinsiyet				Toplam	
	Kız		Erkek		n	%
	n	%	n	%		
Sohbet etmek	442	26.11	417	24.63	859	50.74
Eğlenmek	269	15.89	146	8.62	415	24.51
Çevre edinmek	49	2.89	67	3.96	116	6.85
Günceli takip etmek	42	2.48	30	1.77	72	4.25
Aşkı bulmak	7	0.42	39	2.30	46	2.72
Can sıkıntısını gidermek	22	1.30	18	1.07	40	2.37
Paylaşımında bulunmak	22	1.30	14	0.83	36	2.13
Oyun oynamak	10	0.59	14	0.83	24	1.42
Popüler olmak	10	0.59	8	0.47	18	1.06
Bana uygun	4	0.24	11	0.65	15	0.89
Eski arkadaşları bulmak	11	0.65	3	0.18	14	0.83
Uzak. Ark. konuşmak	11	0.65	-	-	11	0.65
Merakını gidermek	5	0.29	5	0.29	10	0.59
Müzik dinlemek	2	0.12	2	0.12	4	0.24
Ödevleri öğrenmek	-	-	4	0.24	4	0.24
Kolay ulaşmak	3	0.18	-	-	3	0.18
Cinsellik için kullanmak	-	-	3	0.18	3	0.18
Fotoğraflara bakmak	2	0.12	1	0.06	3	0.18
Video izlemek	-	-	3	0.18	3	0.18
Mesajlara bakmak	1	0.06	1	0.06	2	0.12

*Kıskandırma, zengin koca bulmak, gereksiz, hack yapmak, mahalle baskısı, yardım etmek, yazılarını duyurmak gibi nedenleri ise 1’er öğrenci ifade etmiştir.

Tablo 11 incelendiğinde ergenlerin Facebook kullanmalarının temel nedeni olarak ilk sırada sohbet etmek (% 50,74) gelmektedir. Daha sonra eğlenmek amacıyla Facebook kullanmak (% 24,51) yer almaktadır. Sohbet etmek için Facebook'u kullanan ergenlerin oranı kız ve erkeklerde birbirine oldukça yakın iken (kızlar: %26,11, erkekler: % 24,63), eğlenmek amaçlı Facebook kullanma oranı açısından farklılık gözlenmemektedir (kızlar: % 15,89, erkekler: % 8,62).

4. Ergenlerin internet kullanımının yaşamlarına etkisine yönelik algılamalarına ilişkin bulgular

Araştırmada, ergenlerin internet kullanımlarının ortaya çıkardığı olumsuzlukların belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda, ergenlerin internet kullanımının yaşamlarını nasıl etkilediği ergenlerin algılarına dayalı olarak incelenmiştir. Ergenler internet kullanımının yaşamlarının çeşitli yönlerini (günlük rutinler, okul performansı, aile ilişkisi, sağlık, öğretmenler ile ilişki, arkadaşlar ile ilişki ve diğer) nasıl etkilediğini 1-8 arasında bir derecelendirme ölçeği [(1) tamamen olumlu, (8) tamamen olumsuz] üzerinde belirtmişlerdir. Bu derecelendirmelere göre ortaya çıkan bulgular Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12.
Ergenlerin internet kullanımının yaşamlarını etkileme derecesi

Etkilenen yönler		İnternet kullanımının etkisinin derecelendirilmesi							
		Tamamen olumlu				Tamamen olumsuz			
		1	2	3	4	5	6	7	8
Cinsiyet	n	←-----→							
		n	n	n	n	n	n	n	n
Arkadaşlarla ilişki	Kız	584	170	108	107	31	23	20	69
	Erkek	491	133	103	103	40	37	33	89
	Toplam	1075	303	211	210	71	60	53	158
Günlük Rutinler	Kız	341	129	175	182	77	50	32	89
	Erkek	338	125	137	157	65	32	21	109
	Toplam	679	254	312	339	142	82	53	198
Sağlık	Kız	303	140	137	160	98	72	59	128
	Erkek	291	107	134	168	99	65	34	123
	Toplam	594	247	271	328	197	137	93	251
Öğretmenlerle ilişki	Kız	318	161	126	198	78	41	39	130
	Erkek	274	103	146	187	91	56	45	125
	Toplam	592	264	272	385	169	97	84	255
Okul Performansı	Kız	307	139	149	173	90	74	56	115
	Erkek	245	136	161	165	87	65	50	120
	Toplam	552	275	310	338	177	139	106	235
Aile ilişkisi	Kız	269	124	159	174	105	90	59	118
	Erkek	281	93	157	178	94	62	36	120
	Toplam	550	217	316	352	199	152	95	238

Tablo 12’de görüldüğü gibi ergenlerden 1075’i (% 50’si) internetin arkadaşlarla ilişkilerini tamamen olumlu etkilediğini belirtirken, 158’i (% 7’si) internetin arkadaşlarıyla ilişkisini tamamen olumsuz etkilediğini vurgulamıştır. İnternetin günlük rutinlerini tamamen olumlu etkilediğini belirtenlerin sayısı 679 (% 33) iken, tamamen olumsuz etkilediğini belirtenlerin sayısı 198’dir (% 9). Ergenlerden 594’ü (% 28’i) internetin sağlığını tamamen olumlu etkilediğini, 251’i (% 12’si) ise tamamen olumsuz etkilediğini belirtmiştir. İnternetin öğretmenlerle ilişkisini tamamen olumlu etkilediğini söyleyen ergenlerin sayısı 592 (% 27) iken, tamamen olumsuz etkilediğini söyleyenlerin sayısı 255’dir (% 12). İnternetin okul performansını tamamen olumlu etkilediğini belirtenlerin sayısı 552 (% 26) iken, tamamen olumsuz etkilediğini belirtenlerin sayısı 235’dir (% 11). İnternetin aile ilişkisini tamamen olumlu etkilediğini ifade edenlerin sayısı 550 (% 26) öğrenci iken, tamamen olumsuz etkilediğini ifade edenler ise 238

(%11) öğrencidir. Benzer dağılımın cinsiyet açısından da söz konusu olduğu dikkati çekmektedir.

5. Problemlı internet kullanımının yordayıcılarına ilişkin bulgular

Araştırmada ergenlerin problemlı internet kullanımının yordayıcılarını belirlemek üzere ilk önce tüm ergen grubuna ilişkin veriler ve daha sonra cinsiyet açısından kız ve erkek ergen gruplarına ilişkin veriler üzerinde regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir.

5.1. Ergenlerin problemlı internet kullanımının yordayıcılarına ilişkin bulgular

Araştırmada, ergenlerin psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama ve yaşam doyumunu düzeylerinin onların problemlı internet kullanımını önemli olarak yordayıp yordamadığını belirlemek istenmiştir. Bu amaçla, verilerin doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizinin yapılabilmesi için verilerin regresyon öncesi uygunluğu gözden geçirilmiştir.

İlgili değişkenler (psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumunu) ile problemlı internet kullanım davranışı arasındaki ilişkinin doğrusal olup olmadığı saçılma diyagramlarına bakılarak değerlendirilmiştir. Ayrıca puanların normal dağılım gösterip göstermediği histogram ve normal dağılım grafikleri incelenerek değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirmeler sonucunda değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olduğu ve normallikten önemli sapmalar olmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, çok değişkenli normallik varsayımını incelemek için Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanmıştır. Mahalanobis uzaklık değerleri ölçüt değerlerinin [$X^2(10)= 29.59$, $p=.001$ 'e göre] üzerinde olan 35 kişinin verileri uç değer olduğu için analize dahil edilmemiştir. Böylece, veriler çok değişkenli normallik varsayımını karşılamıştır. Ayrıca, bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenerek, yordayıcı değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı olup olmadığı belirlenmiş ve araştırmadaki tüm değişkenler arasındaki korelasyon değerleri Tablo 13'de sunulmuştur.

Tablo 13.

Ergenlerin psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumu ve problemlerle internet kullanım düzeyleri arasındaki korelasyon katsayıları

Korelasyon katsayısı ^a	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Problemlerle internet kullanımı	-.28*	-.12*	-.04*	-.22*	-.19*	.03	-.02	.31*	.14*	-.20*
2. Sevmeye/sevilmeye ihtiyacı		.41*	.23*	.44*	.30*	.14*	.25*	-.17*	-.01	.29*
3. Eğlenme ihtiyacı			.35*	.46*	.26*	.17*	.07*	-.03	.21*	.19*
4. Özgürlük ihtiyacı				.35*	.14*	.01	.09*	.11*	.15*	.21*
5. Güç ihtiyacı					.35*	.16*	.13*	-.14*	.12*	.24*
6. Başarılı kimlik						.56*	.46*	-.02	.08*	.25*
7. Kararsız kimlik							.43*	.24*	.05*	.09*
8. İpotekli kimlik								.36*	-.11*	.23*
9. Dağınık kimlik									.01*	-.08*
10. Heyecan arama										-.01*
11. Yaşam doyumu										

* $p < .05$, $n = 2263$

^a Korelasyon katsayıları, Pearson r korelasyon katsayılarıdır.

Tablo 13’de de görüldüğü gibi, problemlerle internet kullanım düzeyi ile en yüksek önemli ilişkinin sevmeye/sevilmeye ihtiyacı arasında olduğu ($r = -.28$, $p < .05$) görülmüştür. Ayrıca, yordayıcı değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde en yüksek önemli ilişkinin başarılı kimlik statüsü ile kararsız kimlik statüsü arasında olduğu ($r = .56$, $p < .05$) belirlenmiştir. Tablo 13’deki korelasyon katsayıları, çoklu bağıntı probleminin (multicollinearity) olmadığını göstermektedir. Doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirmek için yordayıcı değişkenler olan psikolojik ihtiyaçlar (sevmeye/sevilmeye, eğlenme, özgürlük ve güç ihtiyaçları) [Model 1], kimlik statüsü düzeyleri (başarılı kimlik, kararsız ipotekli ve dağınık kimlik statüleri) [Model 2], heyecan arama [Model 3], ve yaşam doyumu [Model 4] değişkenleri sırasıyla dört blokta analize dahil edilmişlerdir. Elde edilen sonuçlar Tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14.

Ergenlerin psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumunun problemleri internet kullanım düzeyi üzerindeki yordayıcılığına ilişkin doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizi sonuçları

Model	Değişken	Standart		t	Kısmi r	R	ΔR ²	Standart	
		B	Hata B					β	F
1	Sabit	111.75	3.82	29.28***		.30	.09	21.77	57.04***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-1.25	.12	-10.21***	-.21				
	Eğlenme ihtiyacı	.09	.13	.71	.02				
	Özgürlük ihtiyacı	.28	.11	2.63**	.06				
	Güç ihtiyacı	-.88	.15	-5.75***	-.12				
2	Sabit	87.85	4.22	20.83***		.42	.17	20.80	58.86***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.88	.12	-7.10***	-.15				
	Eğlenme ihtiyacı	.02	.12	.16	.01				
	Özgürlük ihtiyacı	.10	.10	.97	.02				
	Güç ihtiyacı	-.48	.15	-3.19**	-.07				
	Başarılı kimlik	-.25	.04	-5.63***	-.12				
	Kararsız kimlik	.18	.05	3.91***	.08				
	İpotekli kimlik	-.06	.04	-1.54	-.03				
	Dağınık kimlik	.39	.04	11.17***	.23				
3	Sabit	64.90	5.02	12.93***		.44	.19	20.50	61.22***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.79	.12	-6.44***	-.13				
	Eğlenme ihtiyacı	-.14	.12	-1.15	-.02				
	Özgürlük ihtiyacı	.03	.10	.25	.01				
	Güç ihtiyacı	-.51	.15	-3.44***	-.07				
	Başarılı kimlik	-.27	.04	-6.32***	-.13				
	Kararsız kimlik	.17	.05	3.67***	.08				
	İpotekli kimlik	-.01	.04	-.28	-.01				
	Dağınık kimlik	.38	.03	10.99***	.23				
	Heyecan arama	.51	.06	8.15***	.17				
4	Sabit	65.56	5.00	13.10***		.45	.20	20.42	57.46***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.73	.12	-5.91***	-.12				
	Eğlenme ihtiyacı	-.13	.12	-1.03	-.02				
	Özgürlük ihtiyacı	.09	.10	.82	.02				
	Güç ihtiyacı	-.48	.15	-3.23***	-.07				
	Başarılı kimlik	-.26	.04	-5.93***	-.12				
	Kararsız kimlik	.16	.05	3.46***	.07				
	İpotekli kimlik	.02	.04	.40	.01				
	Dağınık kimlik	.36	.03	10.55***	.22				
	Heyecan arama	.50	.06	8.08***	.17				
	Yaşam doyumu	-.27	.06	-4.38***	-.09				

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, $sd = 10, 2252$

Tablo 14 incelendiğinde regresyon modelinin genel olarak önemli olduğu (F değerleri önemli olduğu için) görülmüştür. Yordayıcı değişkenlerden hangilerinin regresyon modeline önemli bir biçimde katkı sağladığı en son model dikkate alınarak belirlenmiştir. Sonuç olarak, eğlenme ihtiyacı ve özgürlük ihtiyacı ile ipotekli kimlik statüsünün regresyon modeline önemli bir katkı sağlamadığı (regresyon katsayılarının (β) .05 düzeyinde önemli olmadığı için) görülmüş, bu değişkenler modelden çıkarılarak yeniden analiz yapılmıştır. Önemli bir yordayıcılığa sahip olmayan değişkenler çıkartıldıktan sonra yapılan regresyon analizinin sonuçları Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15.

Ergenlerin psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumunun problemleri internet kullanım düzeyi üzerindeki yordayıcılığına ilişkin doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizi sonuçları (önemsiz değişkenler çıkarıldıktan sonra yeniden gerçekleştirilen analiz).

Model	Değişken	Standart		β	t	Kısmi		Standart		F
		B	Hata B			r	R	ΔR^2	Hata R	
1	Sabit	114.56	3.63		31.57***		.30	.09	21.81	109.48***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-1.20	.12	-.23	-10.12***	-.21				
	Güç ihtiyacı	-.73	.14	-.12	-5.20***	-.11				
2	Sabit	88.84	4.13		21.52***		.41	.17	20.80	93.40***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.91	.12	-.17	-7.82***	-.16				
	Güç ihtiyacı	-.42	.14	-.07	-2.99**	-.06				
	Başarılı kimlik	-.27	.04	-.16	-6.45***	-.13				
	Kararsız kimlik	.16	.05	.09	3.66***	.08				
	Dağınık kimlik	.37	.03	.25	12.06***	.25				
3	Sabit	64.61	5.01		12.91***		.44	.19	20.50	91.67***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.83	.11	-.16	-7.26***	-.15				
	Güç ihtiyacı	-.55	.14	-.09	-3.99***	-.08				
	Başarılı kimlik	-.28	.04	-.17	-6.87***	-.14				
	Kararsız kimlik	.16	.04	.09	3.64***	.08				
	Dağınık kimlik	.37	.03	.25	12.20***	.25				
	Heyecan arama	.50	.06	.16	8.30***	.17				
4	Sabit	65.52	4.99		13.13***		.45	.20	20.42	81.89***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.74	.12	-.14	-6.40***	-.13				
	Güç ihtiyacı	-.50	.14	-.08	-3.60***	-.08				
	Başarılı kimlik	-.25	.04	-.15	-6.12***	-.13				
	Kararsız kimlik	.15	.04	.08	3.44***	.07				
	Dağınık kimlik	.37	.03	.25	12.20***	.25				
	Heyecan arama	.49	.06	.16	8.20***	.17				
	Yaşam doyumu	-.26	.06	-.09	-4.34***	-.09				

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, $sd = 7, 2255$

Tablo 15’de yordayıcı değişkenler olan psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumu değişkenlerine ilişkin regresyon analizi bulguları verilmektedir. Ayrıca, regresyon analizi gerçekleştirilirken regresyon analizinin bazı sayıltıları da incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda analize ilişkin varyans büyütme faktörü (VIF) değerinin 1.02 ile 1.73 arasında değiştiği ve tolerans değerinin ise .58 ile .98 arasında değiştiği görülmüştür. Bu değerler, analize ilişkin çoklu bağıntı problemi olmadığını işaret etmektedir. Ayrıca, analiz sonucunda Durbin-Watson testi sonucunun 1.93 olduğu ve bu değer analizde otokorelasyon bulunmadığına işaret ettiği görülmektedir. Bu sonuçlar çerçevesinde regresyon analizine ilişkin sayıltıların karşılandığı ve Tablo 15’de yer alan regresyon sonuçlarının önemli olduğu görülmektedir.

Tablo 15’den de anlaşılacağı üzere değişkenlerin açıklayıcılık gücü açısından, “sevme/sevilme” ve “güç” ihtiyacı değişkenlerinin birlikte toplam varyansın %9’unu açıkladığı bulunmuştur. Ayrıca, bu toplam varyansa “başarılı kimlik”, “kararsız kimlik” ve “dağınık kimlik” statülerinin birlikte %8’lik bir artış ile katkıda bulunduğu, “heyecan arama” değişkeninin %2’lik bir artış ile katkı sağladığı ve “yaşam doyumu” değişkeninin ise %1’lik katkı yaptığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, regresyon analizi ile sevme/sevilme ve güç ihtiyaçları, başarılı, kararsız ve dağınık kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumu değişkenlerin birlikte problemlili internet kullanım düzeyindeki toplam varyansın %20’sini önemli bir biçimde açıkladığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 15’deki standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde ise bağımsız değişkenlerin yordama güçlerine ilişkin bilgiler de gözlenmektedir. İlgili değişkenlerin standardize edilmiş regresyon katsayıları incelendiğinde “dağınık kimlik statüsünün” en önemli yordayıcı ($\beta=.25$) ve problemlili internet kullanımını en çok açıklayan değişken olduğu görülmektedir. Dağınık kimlik statüsü değişkenini ise önem sırasıyla “heyecan arama” ($\beta=.16$), “başarılı kimlik” ($\beta=-.15$), “sevme/sevilme ihtiyacı” ($\beta=-.14$), “yaşam doyumu” ($\beta=-.09$), “kararsız kimlik” ($\beta=.08$) ve “güç ihtiyacı” ($\beta=-.08$) değişkenleri izlemektedir. Bu sonuçlar; dağınık, kararsız ve başarılı kimlik statülerinin, güç ve sevme/sevilme psikolojik ihtiyaçlarının, heyecan arama ve yaşam doyumu niteliklerinin problemlili internet kullanımında önemli faktörler olduğunu göstermektedir.

5.2. Kızların problemlı internet kullanımının yordayıcılarına ilişkin bulgular

Ergenlerin problemlı internet kullanımının yordayıcılarının cinsiyete göre değişimini belirlemek üzere kız ve erkek ergen gruplarına ilişkin veriler üzerinde ayrı ayrı regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda kız ergenlerin verilerinin doğrusal çoklu hiyerarşık regresyon analizi yapılabilmesi için verilerin regresyon öncesi uygunluğu değerlendirilmiştir.

İlgili değişkenler (psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumunu) ile problemlı internet kullanım davranışı arasındaki ilişkinin doğrusallığı ve puanların normal dağılım gösterip göstermediğini grafikler ile incelenerek değerlendirilmiş ve değişkenler arasında doğrusal bir ilişki olduğu ve normallikten önemli sapmalar olmadığı sonucuna varılmıştır. Ayrıca, analizde yer alan değişkenlere ilişkin uç değerlerin olup olmadığı Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanarak belirlenmiştir. Bu incelemeler sonucunda, Mahalanobis uzaklık değerleri ölçüt değerlerinin [$X^2(10)= 29.59, p=.001$ 'e göre] üzerinde olan 22 kişinin verileri uç değer olarak kabul edilmiş ve bu veriler analizden çıkarılmıştır. Böylece, verilerin çok değişkenli normallik varsayımını karşılaması sağlanmıştır.

Yordayıcı değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı olup olmadığını belirlemek üzere bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonlar da incelenmiş, değişkenler arasındaki korelasyon değerleri Tablo 16'da ortaya koyulmuştur.

Tablo 16.

Kız ergenlerin psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumunu ve problemlı internet kullanım düzeyleri arasındaki korelasyon katsayıları.

Korelasyon katsayısı ^a	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Problemlı internet kullanımı	-.21*	-.03	-.11*	-.17*	-.20*	.08	-.09*	.28*	.20*	-.17*
2. Sevme/sevilme ihtiyaçı		.32*	.28*	.38*	.27*	.06*	.32*	-.22*	-.04	.33*
3. Eğlenme ihtiyaçı			.34*	.42*	.21*	.13*	.06*	.00	.24*	.19*
4. Özgürlük ihtiyaçı				.35*	.16*	-.02	.09*	.01	.13*	.25*
5. Güç ihtiyaçı					.36*	.13*	.13*	-.19*	.13*	.27*
6. Başarılı kimlik						.47*	.39*	-.19*	.04	.24*
7. Kararsız kimlik							.28*	.09*	.08*	.05*
8. İpotekli kimlik								.18*	-.12*	.26*
9. Dağınık kimlik									.06*	-.17*
10. Heyecan arama										-.03*
11. Yaşam doyumunu										

* $p < .05, n = 1142$.

^a Korelasyon katsayıları, Pearson r korelasyon katsayılarıdır.

Tablo 16'dan da görüleceği üzere, en yüksek önemli ilişki problemlı internet kullanım düzeyi ile dağınık kimlik statüsü arasındadır ($r = .28, p < .05$). Ayrıca, yordayıcı

değişkenler arasındaki en yüksek önemli ilişki başarılı kimlik statüsü ile kararsız kimlik statüsü arasındadır ($r=.47$ $p<.05$). Tablo 16'daki korelasyon katsayıları, çoklu bağıntı probleminin (multicollinearity) olmadığını göstermektedir. Doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirmek için yordayıcı değişkenler olan psikolojik ihtiyaç (sevme/sevilme, eğlenme, özgürlük ve güç ihtiyaçları) [Model 1], kimlik statüsü düzeyleri (başarılı kimlik, kararsız ipotekli ve dağınık kimlik statüleri) [Model 2], heyecan arama [Model 3], ve yaşam doyumu [Model 4] değişkenleri sırasıyla dört blokta analize alınmıştır, gerçekleştirilen doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizine ilişkin sonuçlar Tablo 17'de sunulmuştur.

Tablo 17.

Kız ergenlerin psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumunun problemleri internet kullanım düzeyi üzerindeki yordayıcılığına ilişkin doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizi sonuçları

Model	Değişken	Standart			Kısmi		ΔR^2	Standart		
		B	Hata B	β	t	r		R	Hata R	F
1	Sabit	95.35	5.85		16.29***		.25	.06	20.58	19.07***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-1.03	.18	-.18	-5.72***	-.17				
	Eğlenme ihtiyacı	.53	.18	.10	2.98**	.09				
	Özgürlük ihtiyacı	-.24	.15	-.05	-1.62	-.05				
	Güç ihtiyacı	-.76	.21	-.12	-3.68***	-.11				
2	Sabit	67.53	6.70		10.08***		.38	.14	19.71	23.69***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.53	.19	-.09	-2.82**	-.08				
	Eğlenme ihtiyacı	.31	.17	.06	1.81	.05				
	Özgürlük ihtiyacı	-.23	.14	.05	-1.59	-.05				
	Güç ihtiyacı	-.33	.21	-.05	-1.59	-.05				
	Başarılı kimlik	-.28	.06	-.17	-4.75***	-.14				
	Kararsız kimlik	.29	.06	.16	5.08***	.15				
	İpotekli kimlik	-.10	.05	-.06	-1.93	-.06				
	Dağınmık kimlik	.33	.05	.21	6.71***	.20				
3	Sabit	44.51	7.40		6.01***		.42	.18	19.33	26.95***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.42	.18	-.08	-2.28*	-.07				
	Eğlenme ihtiyacı	.10	.17	.02	.57	.02				
	Özgürlük ihtiyacı	-.30	.14	-.06	-2.09*	-.06				
	Güç ihtiyacı	-.41	.20	-.07	-2.04*	-.06				
	Başarılı kimlik	-.29	.06	-.18	-5.01***	-.15				
	Kararsız kimlik	.27	.06	.15	4.72***	.14				
	İpotekli kimlik	-.05	.05	-.03	-.99	-.03				
	Dağınmık kimlik	.30	.05	.19	6.35***	.19				
	Heyecan arama	.56	.08	.19	6.75***	.20				
4	Sabit	44.61	7.40		6.03***		.42	.18	19.33	24.41***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.39	.19	-.07	-2.13*	-.06				
	Eğlenme ihtiyacı	.11	.17	.02	.64	.02				
	Özgürlük ihtiyacı	-.27	.14	-.06	-1.90	-.06				
	Güç ihtiyacı	-.39	.20	-.06	-1.94*	-.06				
	Başarılı kimlik	-.28	.06	-.18	-4.94***	-.15				
	Kararsız kimlik	.26	.06	.15	4.67***	.14				
	İpotekli kimlik	-.04	.05	-.03	-.74	-.02				
	Dağınmık kimlik	.30	.05	.19	6.11***	.18				
	Heyecan arama	.55	.08	.19	6.71***	.20				
	Yaşam doyumu	-.10	.08	-.04	-1.23	-.04				

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, $sd = 10, 2252$

Tablo 17 incelendiğinde regresyon modelinin genel olarak önemli olduğu (F değerleri önemli olduğu için) sonucuna ulaşılmıştır. Yordayıcı değişkenlerden hangilerinin regresyon modeline önemli bir biçimde katkı sağladığı en son model dikkate alınarak incelenmiş ve eğlenme ihtiyacı, özgürlük ihtiyacı, ipotekli kimlik statüsü ve yaşam doyumunun regresyon modeline önemli bir katkı sağlamadığı (regresyon katsayılarının (β) .05 düzeyinde önemli olmadığı için) görülmüştür. Daha sonra, bu değişkenler modelden çıkarılarak analiz yeniden yapılmış ve önemli yordayıcılı olmayan değişkenler çıkartıldıktan sonraki regresyon analizi sonuçları Tablo 18’de sunulmuştur.

Tablo 18.

Kız ergenlerin psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumunun problemleri internet kullanım düzeyi üzerindeki yordayıcılığına ilişkin doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizi sonuçları (önemsiz değişkenler çıkarıldıktan sonra yeniden gerçekleştirilen analiz).

Model	Değişken	Standart		β	t	Kısmi		Standart		
		B	Hata B			r	R	ΔR^2	Hata R	F
1	Sabit	100.22	5.56		18.02***		.23	.06	20.65	32.94***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.97	.18	-.17	-5.55***	-.16				
	Güç ihtiyacı	-.64	.19	-.11	-3.36***	-.10				
2	Sabit	70.76	6.57		10.77***		.37	.14	19.77	35.83***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.62	.17	-.11	-3.61***	-.11				
	Güç ihtiyacı	-.27	.19	-.04	-1.39	-.04				
	Başarılı kimlik	-.31	.06	-.20	-5.72***	-.17				
	Kararsız kimlik	.30	.06	.17	5.22***	.15				
	Dağınık kimlik.	.30	.05	.19	6.55***	.19				
3	Sabit	45.03	7.39		6.09***		.42	.17	19.35	39.42***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.52	.17	-.09	-3.07**	-.09				
	Güç ihtiyacı	-.47	.19	-.08	-2.49*	-.07				
	Başarılı kimlik	-.31	.05	-.19	-5.76***	-.17				
	Kararsız kimlik	.28	.06	.16	4.95***	.15				
	Dağınık kimlik	.28	.05	.18	6.28***	.18				
	Heyecan arama	.56	.08	.19	7.05***	.21				

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, $sd=7, 2255$

Tablo 18’de yordayıcı değişkenler olan psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü ve heyecan arama değişkenlerine ilişkin regresyon analizi bulguları verilmektedir. Ayrıca, regresyon analizi gerçekleştirilirken regresyon analizinin bazı sayıltıları da incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda analize ilişkin varyans büyütme faktörü (VIF) değerinin 1.04 ile 1.55 arasında değiştiği ve tolerans değerinin ise .65 ile .97 arasında

değiştirdiği görülmüştür. Bu değerler, analize ilişkin çoklu bağıntı problemi olmadığını göstermektedir. Ayrıca, analiz sonucunda Durbin-Watson testi sonucunun 1.99 (1.999) olduğu ve bu değer analizde otokorelasyon bulunmadığı işaret ettiği görülmektedir. Bu sonuçlar çerçevesinde regresyon analizine ilişkin sayıtların karşılandığı ve Tablo 18’de yer alan regresyon sonuçlarının önemli olduğu görülmektedir.

Tablo 18’den de anlaşılacağı üzere değişkenlerin açıklayıcılık gücü açısından, “sevme/sevilme” ve “güç” ihtiyacı değişkenlerinin birlikte toplam varyansın % 6’sını açıkladığı bulunmuştur. Ayrıca, bu toplam varyansa “başarılı kimlik”, “kararsız kimlik” ve “dağınık kimlik” statülerinin birlikte % 8’lik bir artış ile katkıda bulunduğu, “heyecan arama” değişkeninin % 3’lük bir artış ile katkı sağladığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, regresyon analizi ile sevme/sevilme ve güç ihtiyaçları, başarılı, kararsız ve dağınık kimlik statüleri ve heyecan arama değişkenlerinin birlikte problemlerli internet kullanım düzeyindeki toplam varyansın % 17’sini önemli bir biçimde açıkladığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 18’deki standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde ise bağımsız değişkenlerin yordama güçlerine ilişkin bilgiler de gözlenmektedir. İlgili değişkenlerin standardize edilmiş regresyon katsayıları incelendiğinde problemlerli internet kullanımının en önemli yordayıcısının ve problemlerli internet kullanımını en çok açıklayan değişkenlerin “başarılı kimlik statüsü” ($\beta = -.19$) ve “heyecan arama” ($\beta = .19$) olduğu görülmüştür. “Başarılı kimlik statüsü” ve “heyecan arama” değişkenlerini ise önem sırasıyla, “dağınık kimlik” ($\beta = .18$), “kararsız kimlik” ($\beta = .16$), “sevme/sevilme ihtiyacı” ($\beta = -.09$) ve “güç ihtiyacı” ($\beta = -.08$) değişkenleri izlemektedir. Bu sonuçlar; kız ergenlerde başarılı kimlik statülerinin, heyecan aramanın dağınık ve kararsız kimlik statülerinin güç ve sevme/sevilme psikolojik ihtiyaçlarının problemlerli internet kullanımında önemli faktörler olduğunu göstermektedir.

5.3. Erkeklerin problemlerli internet kullanımının yordayıcılarına ilişkin bulgular

Ergenlerin problemlerli internet kullanımının yordayıcılarının cinsiyete göre değişimini belirlemek üzere erkek ergen gruplarına ilişkin veriler üzerinde regresyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda erkek ergenlerin verilerinin doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizi ile analiz edilebilmesi için verilerin regresyon öncesi uygunluğu incelenmiştir.

İlgili değişkenler (psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumu) ile problemlili internet kullanım davranışı arasındaki ilişkinin doğrusallığı ve puanların normal dağılım gösterip göstermediğinin grafikler ile incelenmesi sonucunda doğrusal bir ilişki olduğu ve normallikten önemli sapmalar olmadığı görülmüştür. Ayrıca, analizde yer alan değişkenlere ilişkin uç değerlerin olup olmadığı Mahalanobis uzaklık değerleri hesaplanarak anlaşılmıştır. Mahalanobis uzaklık değerleri ölçüt değerlerine bakılarak [$X^2(10)= 29.59$, $p=.001$ 'e göre] 18 kişinin verileri analize dahil edilmeyerek verilerin çok değişkenli normallik varsayımını karşılaması sağlanmıştır. Yordayıcı değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı olup olmadığına bağımsız değişkenler arasındaki korelasyonlar incelenerek karar verilmiş ve değişkenler arasındaki korelasyon değerleri Tablo 19'da sunulmuştur.

Tablo 19.

Erkek ergenlerin psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumu ve problemlili internet kullanım düzeyleri arasındaki korelasyon katsayıları.

Korelasyon katsayısı ^a	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. Problemlili internet kullanımı	-.24*	-.14*	-.13*	-.24*	-.16*	.02	-.01	.20*	.06*	-.23*
2. Sevme/sevilme ihtiyacı		.45*	.33*	.49*	.31*	.19*	.24*	-.02	-.03	.27*
3. Eğlenme ihtiyacı			.45*	.50*	.29*	.20*	.10*	.03	.20*	.19*
4. Özgürlük ihtiyacı				.42*	.18*	-.06*	.04	.07*	.14*	.20*
5. Güç ihtiyacı					.33*	.18*	.14*	-.05*	.10*	.22*
6. Başarılı kimlik						.63*	.54*	.18*	.12*	.27*
7. Kararsız kimlik							.59*	.46*	.03	.13*
8. İpotekli kimlik								.51*	-.13	.20*
9. Dağınık kimlik									-.11*	.02
10. Heyecan arama										.01
11. Yaşam doyumu										

* $p<.05$, $n=1110$

^aKorelasyon katsayıları, Pearson r korelasyon katsayılarıdır.

Tablo 19'da görüldüğü gibi, problemlili internet kullanım düzeyi ile en yüksek önemli ilişkinin sevme/sevilme ve güç ihtiyacı arasında olduğu ($r=-.24$, $p<.05$) görülmüştür. Ayrıca, yordayıcı değişkenler arasındaki ilişkiler incelendiğinde en yüksek önemli başarılı kimlik statüsü ile kararsız kimlik statüsü arasındadır ($r=.63$ $p<.05$). Bu çerçevede, yordayıcı değişkenler arasındaki Tablo 19'daki korelasyon katsayıları, çoklu bağlantı probleminin (multicollinearity) olmadığını göstermektedir. Doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizi gerçekleştirmek için yordayıcı değişkenler olan psikolojik ihtiyaç [Model 1], kimlik statüsü düzeyleri [Model 2], heyecan arama [Model 3], ve yaşam doyumu [Model 4] değişkenleri sırasıyla dört blokta analize alınmış ve gerçekleştirilen doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizi sonuçları Tablo 20'de sunulmuştur.

Tablo 20.

Erkek ergenlerin psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumunun problemleri internet kullanım düzeyi üzerindeki yordayıcılığına ilişkin doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizi sonuçları

Model	Değişken	Standart		t	Kısmi		R	ΔR ²	Standart	
		B	Hata B		β	r			Hata R	F
1	Sabit	113.51	4.87	23.31***			.28	.08	21.46	23.23***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.81	.17	-4.85***	-.14					
	Eğlenme ihtiyacı	.10	.18	.58	.02					
	Özgürlük ihtiyacı	-.11	.16	-.70	-.02					
	Güç ihtiyacı	-.92	.21	-4.29***	-.13					
2	Sabit	99.72	5.33	18.70***			.36	.13	20.88	20.50***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.68	.17	-4.06***	-.12					
	Eğlenme ihtiyacı	.09	.18	.53	.02					
	Özgürlük ihtiyacı	-.19	.16	-1.19	-.04					
	Güç ihtiyacı	-.66	.21	-3.09**	-.09					
	Başarılı kimlik	-.24	.07	-3.63***	-.11					
	Kararsız kimlik	.15	.07	2.09*	.06					
	İpotekli kimlik	-.06	.06	-.87	-.03					
3	Sabit	81.42	6.91	11.78***			.38	.14	20.73	20.37***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.64	.17	-3.83***	-.12					
	Eğlenme ihtiyacı	-.01	.18	-.08	.01					
	Özgürlük ihtiyacı	-.23	.16	-1.44	-.04					
	Güç ihtiyacı	-.64	.21	-3.03**	-.09					
	Başarılı kimlik	-.27	.07	-4.19***	-.13					
	Kararsız kimlik	.14	.07	1.96*	.06					
	İpotekli kimlik	-.01	.06	-.18	-.01					
	Dağınmık kimlik	.31	.05	5.81***	.17					
4	Sabit	82.97	6.84	12.13***			.40	.16	20.50	21.41***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.54	.17	-3.22***	-.10					
	Eğlenme ihtiyacı	-.01	.18	-.02	.00					
	Özgürlük ihtiyacı	-.15	.16	-.95	-.03					
	Güç ihtiyacı	-.61	.21	-2.91**	-.09					
	Başarılı kimlik	-.23	.07	-3.54***	-.11					
	Kararsız kimlik	.12	.07	1.70	-.05					
	İpotekli kimlik	.02	.06	.31	.01					
	Dağınmık kimlik	.29	.05	5.65***	.17					
	Heyecan arama	.37	.09	4.06***	.12					
Yaşam doyumu	-.44	.09	-5.14***	-.15						

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, $sd = 10, 2252$

Tablo 20 incelendiğinde regresyon modelinin genel olarak önemli olduğu (F değerleri önemli olduğu için) görülmüştür. Yordayıcı değişkenlerden hangilerinin regresyon modeline önemli bir biçimde katkı sağladığını öğrenmek için en son model incelenmiş ve eğlenme ihtiyacı, özgürlük ihtiyacı ile kararsız ve ipotekli kimlik statüsünün regresyon modeline önemli bir katkı sağlamadığı görülmüştür. Bu değişkenler modelden çıkarılarak yapılan regresyon analizi sonuçları Tablo 21’de sunulmuştur.

Tablo 21.

Erkek ergenlerin psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumunun problemleri internet kullanım düzeyi üzerindeki yordayıcılığına ilişkin doğrusal çoklu hiyerarşik regresyon analizi sonuçları (önemsiz değişkenler çıkarıldıktan sonra yeniden gerçekleştirilen analiz).

Model	Değişken	Standart		β	t	Kısmi		Standart		
		B	Hata B			r	R	ΔR^2	Hata R	F
1	Sabit	113.52	4.65		24.40***		.28	.08	21.45	46.19***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.80	.16	-.17	-4.99***	-.16				
	Güç ihtiyacı	-.92	.19	-.16	-4.71***	-.10				
2	Sabit	100.75	5.16		19.51***		.35	.12	20.91	39.25***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.71	.16	-.15	-4.45***	-.11				
	Güç ihtiyacı	-.68	.20	-.12	-3.50***	-.04				
	Başarılı kimlik	-.18	.50	-.11	-3.65***	-.17				
	Dağınık kimlik	.32	.04	.21	7.42***	.19				
3	Sabit	82.30	6.83		12.05***		.37	.14	20.76	35.19***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.68	.16	-.14	-4.30***	-.09				
	Güç ihtiyacı	-.73	.19	-.13	-3.77***	-.07				
	Başarılı kimlik	-.21	.05	-.13	-4.16***	-.17				
	Dağınık kimlik	.34	.04	.23	7.93***	.18				
	Heyecan arama	.36	.09	.12	4.09***	.21				
4	Sabit	84.29	6.75		12.48***		.40	.16	20.51	34.84***
	Sevme/sevilme ihtiyacı	-.54	.16	-.11	-3.43***	-.10				
	Güç ihtiyacı	-.67	.19	-.11	-3.47***	-.09				
	Başarılı kimlik	-.16	.05	-.01	-3.16**	-.11				
	Dağınık kimlik	.33	.04	.23	7.95***	.17				
	Heyecan arama	.35	.09	.12	4.00***	.12				
	Yaşam doyumu	-.45	.08	-.16	-5.36***	-.15				

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$, $sd = 7, 2255$

Tablo 21’de yordayıcı değişkenler olan psikolojik ihtiyaç, kimlik statüsü, heyecan arama, yaşam doyumu değişkenlerine ilişkin regresyon analizi bulguları verilmektedir. Ayrıca, regresyon analizi gerçekleştirilirken regresyon analizinin bazı sayıltıları da

incelenmiştir. Bu inceleme sonucunda analize ilişkin varyans büyütme faktörü (VIF) değerinin 1.04 ile 1.55 arasında değiştiği ve tolerans değerinin ise .65 ile .97 arasında değiştiği görülmüştür. Bu değerler, analize ilişkin çoklu bağıntı problemi olmadığını işaret etmektedir. Ayrıca, analiz sonucunda Durbin-Watson testi sonucunun 2.07 olduğu ve bu değer analizde otokorelasyon bulunmadığı işaret ettiği görülmektedir. Bu sonuçlar çerçevesinde regresyon analizine ilişkin sayıtların karşılandığı ve Tablo 21’de yer alan regresyon sonuçlarının önemli olduğu görülmektedir.

Tablo 21’den de anlaşılabilir olduğu üzere değişkenlerin açıklayıcılık gücü açısından, “sevme/sevilme” ve “güç” ihtiyacı değişkenlerinin birlikte toplam varyansın % 8’ini açıkladığı bulunmuştur. Ayrıca, bu toplam varyansa “başarılı kimlik” ve “dağınık kimlik” statülerinin birlikte % 4’lük bir artış ile katkıda bulunduğu, “heyecan arama” değişkeninin % 2’lik bir artış ile katkı sağladığı ve “yaşam doyumu” değişkeninin ise %2’lik katkı yaptığı anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak, regresyon analizi ile sevme/sevilme ve güç ihtiyaçları, başarılı ve dağınık kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumu değişkenlerinin birlikte problemlili internet kullanım düzeyindeki toplam varyansın % 16’sını önemli bir biçimde açıkladığı ortaya çıkmaktadır.

Tablo 21’deki standardize edilmiş regresyon katsayıları (β) incelendiğinde ise bağımsız değişkenlerin yordama güçlerine ilişkin bilgiler de gözlenmektedir. İlgili değişkenlerin standardize edilmiş regresyon katsayıları incelendiğinde problemlili internet kullanımının en önemli yordayıcısı ve en çok açıklayan değişken “dağınık” kimlik statüsüdür ($\beta=.23$). Diğer yordayıcılar ise önem sırasına göre “yaşam doyumu” ($\beta=-.16$), “güç ihtiyacı” ($\beta=-.11$), “heyecan arama” ($\beta=.12$), “sevme/sevilme ihtiyacı” ($\beta=-.11$) ve “başarılı kimlik statüsü” ($\beta=-.01$) değişkenleri izlemektedir. Bu sonuçlar; dağınık kimlik statüsünün, yaşam doyumunun, güç ve sevme/sevilme psikolojik ihtiyaçlarının, heyecan aramanın ve başarılı kimlik statüsünün problemlili internet kullanımında önemli faktörler olduğunu göstermektedir.

BEŞİNCİ BÖLÜM

TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Tartışma

Bu bölümde, ergenlerin internet kullanım davranışlarını betimlemeye ve problemleri internet kullanımının yordayıcılarına ilişkin bulgular literatürde yer alan yayınlar çerçevesinde tartışılmış, daha sonra sonuç ve önerilere yer verilmiştir.

1. Ergenlerin Genel Olarak İnternet Kullanım Davranışlarını Betimlemeye Yönelik Bulguların Tartışılması

1.1. İnternete nasıl (ne şekilde, hangi yollarla) bağlanıldığına ilişkin bulguların tartışılması

İnternete nasıl (ne şekilde, hangi yollarla) bağlanıldığına ilişkin bulgular incelendiğinde ergenlerin önemli bir kısmının internete en çok evdeki bilgisayardan bağlandığı görülmüştür (% 74,50). Ayrıca, ergenlerin internete en çok girdiği ikinci ortam cep telefonudur (% 16). Bunun dışında, internete en çok girilen üçüncü ortam internet kafedeki bilgisayarlardır (% 7,60). Ergenlerin internete en çok diğer ortamlardan bağlanma (% 1,20) ve en çok okuldaki bilgisayardan bağlanma oranları (% 0,70) oldukça düşüktür. Bu bulgular doğrultusunda öğrencilerin neredeyse $\frac{3}{4}$ 'ünün evdeki bilgisayardan internete bağlandığı dikkati çekmektedir. Bu bulgu, internete en çok evden bağlanıldığını ortaya koyan araştırmaların (Akbulut ve Yılmazel, 2012; Doruk, 2007; Esen, 2010; Gençer ve Koç, 2012; Yıldız, 2010) bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Bu bulgu beklenen yöndedir. Çünkü yüzyüze iletişim kurmak için hazırlanmak, evden çıkmak gerekir. Oysa internet sayesinde kişi evden çıkmadan, ucuz, anında ve hızlı bir şekilde iletişim kurabilir (Jacobson, 1999). Bu nedenlerle internete evden bağlanmak oldukça caziptir. Ergenlerin ailenin kontrolünün olabileceği ortamdan internete bağlanmaları sevindiricidir. Ancak ailenin güvenli internet kullanımı konusunda bilinçli olmasının gerekliliği, ailenin internet kullanımı ile ilgili olarak bilgilendirilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

Evdeki bilgisayar ve cep telefonundan internete bağlanma oranı birlikte değerlendirildiğinde ergenlerin % 89,80'i kolay ulaşabilecekleri ortamlardan internete

bağlandığı görülmüştür. Ancak son yıllarda akıllı cep telefonlarının yaygınlaşması ile internet paketlerinin cazip hale gelmesi gittikçe cep telefonundan ve taşınabilir bilgisayarlardan internet kullanımını artmıştır ve artmaktadır. Okula cep telefonu götürmemeye durumunda ise cep telefonundan internet bağlanma düşük oranda kalmaktadır.

Cinsiyet açısından bakıldığında ise, hem kız hem erkeklerin önemli bir kısmının en çok evdeki bilgisayardan internete bağlandığı anlaşılmaktadır (kızlar % 74,70, erkekler % 74,30). İnternete en çok girilen ikinci ortam cep telefonudur. İnternete en çok cep telefonundan bağlanan kızların oranı (% 19,50), erkeklerin oranından (% 12,30) yüksektir. İnternete en çok girilen üçüncü ortam internet kafedir. Erkeklerin en çok internet kafeden bağlanma oranı (% 11,60), kızların oranından (% 3,80) yüksektir. Bu bulgu, erkek ergenlerin internet kafeden bağlanma oranlarının kız ergenlere göre yüksek olduğunu gösteren araştırma (Altın, 2006; Atay, 2011; Burnukara ve Uçanok, 2010; Kahraman ve ark., 2011; Karaca, 2007; Karadal, 2009; Tahiroğlu ve ark., 2008) sonuçları ile tutarlıdır. Erkeklerin kızlardan daha çok internet kafeye gitmelerinin nedeni ev dışında daha fazla vakit geçirmeleri, internet kafelerde hızlı erişimle farklı ve karmaşık oyunların oynanabilmesi, internet kafeye gitmelerine daha fazla anlayış gösterilmesi olabilir. Aynı zamanda kontrolsüzce çoğalan, denetlenmeyen internet kafelerin ergenlerin internet bağımlılığının sebepleri arasında yer aldığı da unutulmamalıdır (Arısoy, 2009; Huang ve Shen, 2010). Erkeklerde internet bağımlılığı/problemlili internet kullanımının yüksek olmasında internet kafelerin rolü de söz konusu olabilir.

1.2. İnternete bağlanma zamanına ilişkin bulguların tartışılması

İnternete bağlanma zamanına ilişkin bulgular incelendiğinde ergenlerin büyük bir kısmı internete en çok akşam bağlanmaktadır (% 61,40). Aynı zamanda, ergenlerin ikinci sıradaki internete bağlandıkları zaman dilimi gün ortası (% 18,70), üçüncü sıradaki zaman dilimi gecedir (% 18,50). Ergenlerin az bir kısmının (% 1,50) internete en çok bağlandığı zaman dilimi sabahdır. Ergenlerin yarısından fazlası akşam saatlerinde internete girmektedir. Cinsiyet açısından bakıldığında kızların en çok akşam saatlerinde internete bağlanma oranı yüksekken (kızlar % 65,20, erkekler % 57,30), erkeklerde en çok gece saatlerinde internete bağlanma oranı yüksektir (kızlar % 14,20, erkekler %23,20). Erkeklerin yaklaşık 1/4'ü en çok gece saatlerinde internete bağlanmaktadır.

Bu bulgular, lise öğrencilerinden % 48,7'sinin akşam saatlerinde internet kullandığını (Yıldız, 2010), üniversite öğrencilerinin genellikle akşam saatlerinde internete girmeyi tercih ettiklerini (Keser-Özcan, 2004), ilköğretim ve lise öğrencilerinin % 27'sinin gece geç saatlere kadar internette zaman geçirdiğini ortaya koyan araştırmanın (Doruk, 2007) bulguları ile tutarlıdır.

Ergenlerin internete bağlandığı zaman dilimi problemlili internet kullanımı açısından önemli olabilir. İnternete çoğunlukla gece bağlanmanın (Akbulut ve Yılmazel, 2012; Ceyhan, 2008b), zaman dilimi belirtmeden rastgele zamanlarda kullanmanın öğrencilerde problemlili internet kullanımının belirleyicisi olduğu sonucuna ulaşılan araştırmalar vardır (Yıldız, 2010). Ergenlerin daha çok evden internete bağlandığı düşünüldüğünde internetin öğrencilerin evde oldukları akşam ve gece saatlerde de çok kullanılması beklenen bir sonuçtur.

1.3. Haftalık internet kullanım süresine ilişkin bulguların tartışılması

Haftalık internet kullanım süresine ilişkin bulgular incelendiğinde ergenlerin büyük kısmı haftada 1-5 saat internet kullanmaktadır (% 35,40). Daha sonra haftada 6-10 saat internet kullanıldığı ortaya konmuştur (% 18,80). Bir saatten az ve 20 saatten fazla internet kullananların oranı eşittir (% 14,80). İnternette ergenlerin ilgi alanlarına yönelik etkinliklerin (müzik, oyun, pornografi, sosyal ilişki, araştırma, ödev yapma vb.) bir arada bulunması (Korkmaz, 2010) ve ergenlerin cinsel içerikli web sayfalarına fazla ilgi göstermeleri internette geçirdikleri zamanı arttırmaktadır (Karaca, 2007).

Cinsiyet açısından bakıldığında kızların haftada 1-5 saat internet kullanma oranı yüksekken (kızlar % 42,70, erkekler % 27,90), erkeklerde haftada 20 saatten fazla internet kullanma oranı yüksektir (kızlar % 6, erkekler % 23,90). Araştırmanın bu sonucu erkeklerin internet kullanım süresinin kızlardan daha fazla olduğunu gösteren araştırmaların (Altın, 2006; Bayhan, 2011; Burnukara ve Uçanok, 2010; Karaca, 2007; Kelleci ve ark., 2009) bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Erkeklerin internette uzun süre kalmaları ile gece saatlerinde internet kullanım oranlarının yüksek olması birbiriyle bağlantılı olabilir. Erkeklerin internette zaman geçirmelerine kızlardan daha fazla müsamaha gösterildiği için erkeklerin internet kullanımı yüksek olabilir. İnternet kullanım süresi problemlili internet kullanımı, internet bağımlılığı açısından önemli bir ölçüt olarak değerlendirilmektedir. İnternette kalma süresi arttıkça internet

bağımlılığının da arttığını ortaya koyan araştırmalar vardır (Aslanbay, 2006; Beyatlı, 2012; Cao ve ark., 2011; Ceyhan ve ark., 2007; Ceyhan, 2011b; Gençer, 2011; Güntüç, 2009; Tahiroğlu ve ark., 2008; Üneri ve Tanıdır, 2011; Wang ve ark., 2011; Yıldız, 2010).

Kullanım süresi problemlili internet kullanımına ilişkin önemli fikirler verebilir. Ancak internet kullanım süresi tek başına yeterli ölçüt olmayıp, kullanım amacı da oldukça önemlidir. Bu araştırmada ergenlerin internet kullanımlarının temel nedenlerine ilişkin bulgular incelendiğinde ergenlerin interneti en çok eğlenceli zaman geçirmek için kullandığı sonucuna ulaşılmıştır (% 33,60). Ödev hazırlamak için interneti kullanma oranı % 12, müzik dinlemek için interneti kullanma oranı % 11,70, bilgi edinmek için interneti kullanma oranı % 10,80'dir. Bu çalışmada ortaya çıkan eğlenme amaçlı kullanımın yüksek olduğu bulgusu internetin en sık kullanım amacının oyun oynamak/eğlenmek olduğu sonucuna ulaşılan araştırmaların (Aktaş-Arnas, 2005; Atay, 2011; Gökçearsan, 2005; Punamaki ve ark., 2007; Yılmaz, 2006; Tahiroğlu ve ark., 2008) bulgularıyla tutarlıdır. Ayrıca, bu bulgular ergenlerin eğlence içerikli programları kullanma oranlarının eğitim içerikli programları kullanma oranlarından daha yüksek olduğunu belirleyen araştırmanın bulguları ile tutarlıdır (Gökçearsan, 2005). Ancak öğrencilerin ders için interneti kullanma oranlarının oyun için kullanma oranlarından yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılan araştırmaların (Akbulut ve Yılmazel, 2012; Doruk, 2007; Özer, 2013) sonuçları ile tutarlı değildir.

Bu araştırmanın bulguları cinsiyetler açısından incelendiğinde eğlenceli zaman geçirmek için interneti kullanan kızların oranı % 29,30 iken, erkeklerin oranı % 38,20'dir. Oyun oynamak için interneti kullanma oranı kızlarda % 0,80 iken, erkeklerde % 14,60'dır. Ödev hazırlamak için interneti kullanma oranı kızlarda % 15,40 iken, erkeklerde % 8,30'dur. Müzik dinlemek için interneti kullanma açısından da cinsiyetlerin oranları farklıdır. Kızların % 15,30'u müzik dinlemek için interneti kullanırken, bu oran erkeklerde % 7,80'dir. Uzaktaki arkadaşlarla iletişim kurmada da kızların oranı % 11,10 iken erkeklerin oranı % 4,80'dir. İnternet kullanım amaçlarının cinsiyete göre incelendiği bazı araştırmalarda da erkeklerin interneti daha çok oyun oynamak amacıyla kullandığı ortaya konulmuştur (Atay, 2011; Ceyhan, 2011a; Kahraman ve ark., 2011; Kim, 2011; Subrahmanyam ve ark., 2001; Tahiroğlu ve ark., 2008; Yang ve ark., 2005). Bu sonuçlar, kızların interneti daha çok e-mail, kısa mesaj,

chat, blog, sosyallik gibi iletişim amaçlı (Lenhart ve ark., 2005; Lister, 2007; Subrahmanyam ve ark., 2001; Tsai ve Tsai, 2010; Valkenburg ve Peter, 2008; Yang ve ark., 2005) ve sohbet/ödev amaçlı (Burnukara ve Uçanok, 2010) kullandıkları sonucuna ulaşılan araştırmalar ile benzerdir. Ayrıca, bu araştırmanın sonuçları, kızların erkeklere göre interneti daha çok bilgi arama, bilgi paylaşımı gibi eğitim amaçlı kullandığı sonucuna ulaşılan araştırmalarla (Atay, 2011; Bayhan, 2011; Ceyhan, 2011a; Kahraman ve ark., 2011; Kim, 2011; Milliyetçi, 2008; Tahiroğlu ve ark., 2008) da tutarlıdır.

Ergenler için internet temel bir bilgi kaynağı olmakla birlikte, vazgeçilmez bir sosyal etkileşim ve paylaşım aracıdır (Ceyhan, 2011b). Kullanım amacı ile internet bağımlılığı/problemliliği internet kullanımı arasında da anlamlı ilişkiler olduğu da unutulmamalıdır (Aslanbay, 2006; Ceyhan, 2008b; Gençer, 2011; Günüş, 2009; Tahiroğlu, 2012; Tsitsika ve ark., 2009; Özer, 2013; Yıldız, 2010). Chat, müzik, pornografi, alışveriş amacıyla internetin kullanılmasının problemliliği internet kullanımının önemli yordayıcısı olduğu ortaya konulmuştur (Bayraktar ve Gün, 2007; Yıldız, 2010). Ayrıca, daha çok oyun, sosyal medya ve diğer amaçlarla internete bağlananların, daha çok ödev, film, müzik vb. için bağlananlara göre internet bağımlılığı olasılıklarının arttığı bulunmuştur (Derin, 2013; Özer, 2013). İnternetin bilgi edinme, araştırma yapma amaçlı kullanımının ise sağlıklı olduğu belirlenmiştir (Kayri ve Günüş, 2010; Tahiroğlu, 2012; Wang ve ark., 2012b).

2. İnternette yapılan kimlik denemelerine ilişkin bulguların tartışılması

Bu araştırmada ergenlerin internette yaptıkları kimlik denemelerini yapma oranları incelendiğinde (asla % 32,50, bazen % 66,40 ve sık sık % 1,10) ergenlerin çoğunluğunun internette bazen kimlik denemeleri yaptığı görülmektedir (% 66,40). Bu bulgu, kimlik denemesi yapma oranının % 50 ve üzerinde bulunduğu araştırmaların (Bayraktar ve Gün, 2007; Ceyhan, 2010b, 2011c; Gross, 2004; Schouten, 2007; Valkenburg ve ark., 2005) bulguları ile tutarlılık göstermektedir. İnternette bazen ve çoğunlukla kimlik denemesi yapma oranı kızlarda % 63,10 iken, erkeklerde %72,20'dir. Asla kimlik denemesi yapmayan kızların oranı % 36,90 iken, erkeklerin oranı %27,80'dir. Kimlik denemelerinin kişinin kendileri hakkında daha farklı bilgi vermek, bir anlamda yalan söylemek olduğu düşünüldüğünde, bu bulgu erkeklerin internette kendi hakkında daha çok yalan söylediğini (Whitty, 2002) ortaya koyan araştırmaların

bulguları ile tutarlıdır. Lise öğrencilerinin internette kimlik denemesi yapma oranının bu denli yüksek olmasında kimlik denemeleri yapmanın ve kimlik keşfinin ergenin gelişiminde önemli olmasının rolü vardır (Subrahmanyam ve ark., 2006). İnternet onaylanmama ve reddedilme korkusu olmadan kimlik denemesi yapmak için güvenli bir çevre sağlar (Ando ve Sakamoto, 2008). İnternette gençler kimliklerini ve benliklerini açıklayabilirler (Maczewski, 2002). Ayrıca internette kimlik akışkanlığını hissetmek ergenlerin kimlik denemeleri yapmaktan hoşlanmasına ve gerçek hayatta deneyimleyemediklerini denemesine yardım edebilir (Leung, 2011). Online ilişkilerde öğrenciler diledikleri kişiliğe bürünerek görüşlerine göre değerlendirilme korkusu olmaksızın ırksal ve cinsiyetçi önyargılardan kaçınabilirler. Online ilişkilerin bu yönü interneti çeşitli ilişki ve kimlik biçimlerini test etmek için ideal bir ortam haline getirir (Young, 1997). Ergenlerin internette kimlik denemesi yapma oranlarının yüksek olması internette kimlik denemesi yapmanın ergenlere cazip geldiği şeklinde yorumlanabilir.

Bu araştırmada ergenlerin internette ne tür kimlik denemeleri yaptıklarına ilişkin bulgular da elde edilmiştir. Ergenlerin “daha maço gibi biri gibi” davranmaya asla cevabını verenlerin oranının yüksek olduğu (% 81,90) ve daha sonra “karşı cinsten biri gibi” davranmaya asla cevabını verenlerin oranının da 3/4’den fazla olduğu görülmüştür (%77,20). İnternette yapılan kimlik denemesi türlerinden “hayali biri gibi” davranmaya bazen cevabını verenlerin oranı % 34, “daha az utangaç biri gibi” davranmaya bazen cevabını verenlerin oranı % 31,20’dir. Ayrıca “yaşça büyük biri gibi” davranmaya bazen cevabını verilme oranı % 30,80’dir. Bazen ve çoğunlukla yapılan kimlik denemeleri birlikte ele alındığında ergenlerin % 50,90’ının “daha zeki biri gibi” davrandıkları görülmektedir. Daha sonra “hayali biri gibi” (% 44,70) ve “daha az utangaç biri gibi” (% 44,30) davrandıkları bulunmuştur. “Daha güzel/yakışıklı biri gibi” davranma (% 38,70) ve “daha çekici biri gibi” davranma oranları da (% 38,20) oldukça yüksektir. “Gerçek biri gibi” davranma oranı (% 36,90) ve “yaşça büyük biri gibi” davranma oranı (% 36,20) da azımsanmayacak düzeydedir. Yapılan kimlik denemeleri incelendiğinde cinsiyetlerin oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Yapılan araştırmalarda ergenlerin en çok yaş ve eğitim durumunu (Whitty, 2002), yaş ve isimlerini (Bayraktar ve Gün, 2007) ve yaş ve fiziksel görünümünü değiştirdiği belirlenmiştir (Konecny, 2009). Bu araştırmada öğrencilere isim ve eğitim durumlarını değiştirip değiştirmedikleri sorulmamıştır. Ancak, ergenlerin kendisini olduğundan daha zeki göstermesi eğitim durumunu değiştirme olarak da değerlendirilebilir. Ergenler

kendilerini olduklarından farklı göstererek daha fazla onay almak ve benlik saygısını yükseltmek isteyebilir. Ancak, kızların yaş ile ilgili olarak daha çok yalan söylediğini gösteren araştırma bulguları ile tutarlı değildir (Whitty, 2002; Valkenburg ve ark., 2005).

Bu araştırmada ergenlerin internette kimlik denemeleri yapma nedenlerine ilişkin bulgular incelendiğinde katılımcılara sunulan tüm kimlik denemesi yapma nedenlerine asla cevabını veren ergenlerin oranlarının yüksek olduğu görülmüştür. Ergenlerden “başka biri olmayı denemek için” kimlik denemesi yapmaya asla cevabını verenlerin oranı (% 71,40), “randevu alabilmek için” kimlik denemesi yapmaya asla cevabını verenlerin oranları (% 67,80), “daha az utanmak için” kimlik denemesi yapmaya asla cevabını verenlerin oranları (% 60,30) oldukça yüksektir. Ergenler bazen “başkasının tepkisini anlamak için” (% 31,90), bazen “insanları daha kolay tanımak için” (% 30,80) internette kimlik denemesi yaptıklarını belirtmişlerdir. Bazen ve çoğunlukla cevapları birlikte değerlendirildiğinde, ergenlerin ilk sırada “insanları daha kolay tanımak için” (%48) ve “daha kolay konuşmak için” (% 46,40), daha sonra “başkasının tepkisini anlamak için” (% 46,10), “daha çok şey söylemek için” (% 43,60) ve “yeni arkadaşlıklar kurmak için” (% 42,80) kimlik denemesi yaptıklarını belirtmişlerdir.

Yapılan araştırmalar katılımcıların internette kimlik denemeleri yapma nedenlerinin şaka yapmak (Lenhart ve ark, 2001; Gross, 2004), farklı bir kimlikle oynamak istemek ve kişisel bilgilerin kötüye kullanılması korkusu olduğunu (Caspi ve Gorsky, 2006) ortaya çıkarmıştır. Bu araştırmada şaka yapmak, eğlenmek için kimlik denemesi yapılıp yapılmadığı değerlendirilmemiştir. Kimlik denemeleri yapma nedenlerinin benlik keşfi (başkalarının nasıl tepki vereceğini araştırmak için), sosyal telafi (utangaçlığın üstesinden gelmek için) ve sosyal kolaylaştırma (ilişki oluşumunu kolaylaştırmak için) olduğunu ifade eden araştırmalar da mevcuttur (Schouten, 2007; Valkenburg ve ark., 2005). Bu araştırmada ortaya çıkan daha kolay tanımak, daha kolay konuşmak, yeni arkadaşlıklar kurmak olarak ortaya çıkan kimlik denemesi nedenleri, sosyal telafi ve sosyal kolaylaştırma içinde yer aldığından bu araştırmaların bulguları ile tutarlılık göstermektedir. Literatürde de ayrıca internette yapılan kimlik denemelerinin bireylerin gerçek yaşamdaki çekingenliğini azaltabileceği, kendilerini daha rahat tanıtmalarını sağlayabileceği (Spears ve ark., 2000'den Akt. Valkenburg ve ark., 2005), sosyal yeterliliklerini geliştirebileceği (Huffaker, 2006) ifade edilmiştir.

3. Ergenlerin sosyal paylaşım sitesi (Facebook) kullanımlarına ilişkin bulguların tartışılması

Bu araştırmada ergenlerin Facebook kullanımına ilişkin bulgular da incelenmiştir ve ergenlerin % 90,70'inin Facebook kullanıcı hesaplarının olduğu, sadece % 9,30'unun Facebook kullanıcı hesabı olmadığı belirlenmiştir. Bu bulgu, ergenlerin sosyal ağları kullanımı ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda sosyal ağları kullanım oranının % 90,5 (Kim ve Davis, 2009) olduğu sonucuna ulaşılan araştırmanın bulguları ile tutarlıdır. Sosyal ağ sitelerinde kullanıcılar ağlara katılarak diğer insanlarla etkileşim kurabilir, arkadaş ekleyebilir, mesaj gönderebilir, kişisel profilini güncelleyerek kendisiyle ilgili gelişmeler konusunda arkadaşlarını bilgilendirebilirler. Sosyal ağlar kullanıcılarına grup kimliği kazandırmakta, sanal bir topluluğa ait oldukları duygusunu yaşatmakta, karşılıklı destek ortamı kurulmakta, dostluklar kurulup geliştirilebilmekte, her konudaki görüşler paylaşılabilir, hatta ortak hareket edilebilmektedir. Tüm bu etkinlikler ergenlerin ilgisini çeken etkinlikler olduğu için yaygın olarak kullanılması beklenen bir sonuçtur.

Bu araştırmada ergenlerin Facebook kullanma temel nedenlerine ilişkin bulgular incelendiğinde Facebook kullanmalarının temel nedeni olarak ilk sırada % 50,74 ile sohbet etmek geldiği görülmüştür. Eğlenmek amacıyla Facebook kullanım oranı ise %24,51'dir. Bu bulgular Facebook kullanım temel nedenlerine ilişkin olarak yapılan araştırmalarda ortaya çıkan en yaygın kullanım nedenlerinin; yaşıt grubu ile iletişim kurma (Barker, 2009), arkadaşlarla teması sürdürme (Sheldon, 2008), aile ve arkadaşlarla iletişim kurmak (Kim ve Davis, 2009) olduğu bulgusuna ulaşılan araştırmaların bulguları ile tutarlıdır. Zaten Facebook daha çok kişilerin arkadaşları ile iletişimi sürdürmeleri için kurulmuştur. Cinsiyetler açısından değerlendirildiğinde Facebook'un sohbet için kullanımı açısından oranlar birbirine yakın görülürken, kızların eğlenmek için Facebook kullanma oranı (% 15,89) erkeklerden (% 8,62) yüksektir. Ancak bu bulgu Barker (2009)'ın erkeklerin sosyal medyayı internet oyunları oynama gibi eğlence amacıyla kullandıkları sonucu ile tutarlı değildir. Ancak bu araştırmada Facebook'taki hangi etkinliğin eğlenmek için yapıldığı incelenmemiştir. Sosyal ağ siteleri ilişki kurma mekânı olarak görülebilmektedir. Bu sitelerde eş bulmak, sohbet etmek, benzer ilgileri olan insanlarla bir araya gelmek, arkadaş ağı oluşturmak mümkündür (Valkenburg ve ark., 2006).

4. Ergenlerin internetin yaşamlarına etkisine yönelik algılamalarına ilişkin bulguların tartışılması

Bu araştırmada ergenlerin internetin yaşamlarına etkisine yönelik algılamalarına ilişkin bulgular incelendiğinde ergenlerden 1075'i (% 50'si) internetin arkadaşlarıyla ilişkilerini tamamen olumlu etkilediğini, 158'i (% 7'si) internetin arkadaşlarıyla ilişkilerini tamamen olumsuz etkilediğini ifade etmiştir. Bu bulgu başka araştırmalar tarafından da desteklenmiştir. Ergenler de internetin sosyal kullanımının olumlu etkileri olduğunu belirtmişlerdir (Lenhart ve ark., 2005). Yapılan bazı araştırmalarda online iletişim teknolojilerinin var olan arkadaşlarla iletişimi arttırdığı belirlenmiştir (Bryant ve ark., 2006; Kraut ve ark., 2002; Lin ve Tsai, 2002; Valkenburg ve Peter, 2007b; Yang ve Tung, 2007). Araştırma bulguları arkadaşları ile sosyal ilişki kurmak için internete giren ergenlerin, internette bireysel etkinliklerde bulunan ergenlere göre daha gelişmiş sosyal becerilere ve daha fazla sosyal uyuma sahip olduklarını göstermiştir (Heitner, 2002). Ayrıca, ergenler internet kullandıktan sonra insanlarla daha kolay ilişki kurabildiklerini kendilerini daha kolay ifade edebildiklerini belirtmişlerdir (Altın, 2006). Ancak, internet kullanımının arkadaş ilişkilerine etkisi olmadığı (Altın, 2006; Doruk, 2007), olumsuz etkisi olduğu bulgusuna ulaşılan araştırmalar (Karadal, 2009; Özçınar, 2011) da mevcuttur. Aynı zamanda kullanım amacına göre arkadaş ilişkilerinin olumlu ya da olumsuz etkilendiği, chat kullanımının arkadaş ilişkilerine olumlu, genel sohbet odası kullanımının olumsuz etkisi olduğunu (Blais ve ark., 2008; Valkenburg ve ark., 2007a) gösteren araştırmaların da alan yazında var olduğu görülmektedir. Bu araştırmada ergenlerin interneti, Facebook'u sohbet etmek amacıyla da kullandığı sonucu göz önünde bulundurulursa internette sohbet etmenin ergenlerin arkadaş ilişkilerini geliştirdiği ifade edilebilir.

Ergenlik döneminde arkadaş gruplarının önemi artmıştır. Ergenlerin gelişim görevleri arasında akranlarıyla yakın ilişki kurma ve romantik ilişkileri geliştirme yer almaktadır (Brown ve Larson, 2009). Ergenler arkadaşlarıyla iletişim kurarlar, grup içinde kendilerine bir yer edinirler ve deneyimlerini paylaşırlar (Smahel ve ark., 2012). Böylelikle de kendilerini tanırlar. Ucuz, uzun süre ve birçok kişi ile aynı anda iletişim imkânı veren internet özellikle arkadaşları ile sürekli iletişim içinde olmak isteyen ergenlere uygun ortam sunmaktadır (Doruk, 2007). İnternet kullanımı ergenlerin arkadaşları ve akranlarıyla iletişimi genişletip güçlendirdiği (Subrahmanyam ve Smahel, 2011) için ergenin gelişimini desteklemektedir (Smahel ve ark., 2012).

Bu araştırmada internetin günlük rutinlerini tamamen olumlu etkilediğini ifade eden ergenlerin sayısı 679 (% 33) iken, günlük rutinlerini tamamen olumsuz etkilediğini belirtenlerin sayısı 198'dir (% 9). Literatürde de internetin günlük yaşamı kolaylaştırdığı ifade edilmiştir. İnternet mesafeleri ortadan kaldırarak bilgiye ulaşmayı ve diğer insanlarla iletişim kurmayı kolaylaşmaktadır. Böylece internet öğrencilere öğrenme ve etkileşim için yeni bir alan olarak eşi görülmemiş fırsatlar sağlamaktadır. Bilgisayar ve haberleşme teknolojilerinde yaşanan hızlı gelişme sayesinde internet ile çalışma, alışveriş, ödeme, iletişim kurma, eğitim ve eğlence gibi her türlü günlük ihtiyaç karşılanabilmektedir. İnternetin bu derece yaygınlaşmasının sebepleri araştırıldığında; günlük yaşamdaki bazı işleri kolaylaştırmasının önemli bir etken olduğu görülebilir (Keser-zcan ve Buzlu, 2005). İnternet kullanımının günlük yaşamı kolaylaştırma, ihtiyaçlara cevap verme gibi olumlu etkileri vardır. Ancak, internetin günlük yaşam aktivitelerine olumsuz etkileri olduğu (Gündüz ve şahin, 2011; Lin ve Tsai, 2002; Yang ve Tung, 2007) yolunda sonuçlara ulaşılan araştırmalar da vardır.

Bu araştırmada 594 (% 28) ergen internetin sağlığını tamamen olumlu etkilediğini, 251 (% 12) ergen ise tamamen olumsuz etkilediğini belirtmiştir. İnternetin sağlıklarına olumlu etkileri olduğunu (Lin ve Tsai, 2002) ortaya koyan araştırma bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Ancak, literatürde genellikle internetin sağlığı olumsuz etkilediği üzerinde durulmuştur. Young (1996b), internet bağımlılığının, akademik, sosyal ve mesleki zararlar, sağlık sorunları, uykusuzluk ve depresif eğilimlerin oluşmasına neden olabileceğini belirtmiştir. Bilgisayar başından kalkmamak zamanla gençlerde bazı fiziksel etkiler, ciddi sağlık problemleri ortaya çıkarabilmektedir. Uzun süre bilgisayar kullanımı, kas gruplarının sürekli tekrar eden hareketlerin baskısı altında kalması sonucu karpal tünel sendromu gibi sorunlara yol açabilmektedir (Shields ve Behrman, 2000). Ergenlerde tekrarlanan zorlama yaralanması ve sırt ağrısı şikyetleri görülebilir (Flisher, 2010), iskelet ve kas sisteminde ağrılar meydana gelebilir (Aktaş-Arnas, 2005; Altın, 2006; İnanđı ve Akyol, 2001; Shields ve Behrman, 2000; Tuncer, 2001). Boyun ve sırt rahatsızlıkları, kas kasılmaları görülebilir (Subrahmanyam ve ark., 2000). Ergenlerde monitöre uzun süreli bakmaya bağlı olarak gözlerde sağlık sorunları ortaya çıkabilir (Aktaş-Arnas, 2005; Altın, 2006; İnanđı ve Akyol, 2001; Shields ve Behrman, 2000; Subrahmanyam ve ark., 2000).

Araştırmalarda problemlili internet kullanıcılarında psikosomatik semptom, fiziksel enerji eksikliği, fizyolojik disfonksiyon, zayıf bağışıklık olduğu görülmüştür (Cao ve ark., 2011). İnternet kullanımının sağlığı olumsuz etkilediği (Özçınar, 2011; Yang ve Tung, 2007; Yılmaz, 2006), problemlili internet kullanımı ile sağlıklı yaşam biçimi arasında negatif yönlü zayıf ilişki olduğu bulunmuştur (Yıldız, 2010). Daha düşük düzeylerde sağlığı geliştirici davranışlara sahip olduğunu, daha kötü uyku ve yeme alışkanlıkları gösterdiğini ve aşırı internet kullanımı ile aşırı kiloluluk, hipersomnia (aşırı uyuma), düşük akademik başarı arasında ilişkili olduğunu göstermiştir (Kim ve ark., 2009). Bu araştırmada internet kullanımının sağlık üzerindeki olumlu ve olumsuz etkileri ayrıntılı olarak incelenmemiştir. Bu nedenle sağlık üzerindeki olumlu etkiler ile kastedilenin ne olduğuna ilişkin fikir yürütülememektedir. İnternetin sağlığı olumsuz etkilediği yönündeki araştırma bulgularına rağmen bu araştırmada ergenlerin internetin sağlıklarını olumlu etkilediğini ifade etmeleri şaşırtıcıdır. İnternetin sağlık üzerindeki etkileri daha somut ve ayrıntılı olarak yeni araştırmalarla incelenme ihtiyacıdır.

Bu araştırmada internetin öğretmenlerle ilişkisini tamamen olumlu etkilediğini belirten ergenlerin sayısı 592 (% 27) iken, tamamen olumsuz etkilediğini belirtenlerin sayısı 255'dir (% 12). Literatürde internetin öğretmenlerle ilişkileri geliştirdiğini ortaya koyan araştırmaların (Lin ve Tsai, 2002) yanı sıra olumsuz etkilediğini (Yang ve Tung, 2007) ve etkisinin olmadığını gösteren araştırmalar da (Altın, 2006) vardır. Bununla birlikte internet ergenlere ve çocuklara öğretmenlerle e-posta yoluyla iletişim kurmak, sohbet odalarında uzmanlardan bilgi almak gibi olanaklar sunmaktadır (Akkoyunlu, 2001).

Bu araştırmada internetin okul performansını tamamen olumlu etkilediğini söyleyen ergenlerin sayısı 552 (% 26) iken, tamamen olumsuz etkilediğini söyleyenlerin sayısı 235'dir (% 11). Literatürde internet kullanımının akademik başarıyı hem olumlu hem de olumsuz etkilediği belirtilmiştir. Öğrencilerle yapılan bir araştırmada interneti daha çok kullanan öğrencilerin bir yılın sonunda not ortalamasının yükseldiği ve altı ayın sonunda da okuma edinimi standart testlerinde daha yüksek notlar aldıkları gözlenmiştir (Jackson ve ark., 2006). Bu yararların ortaya çıkabilmesi için bilgisayar ve internetin eğitim amacıyla kullanılması alışkanlığının kazandırılması önemlidir (Altın, 2006).

Literatürde internet kullanımının okul başarısını azalttığı, akademik zorluklarla daha çok karşılaşılmasına yol açtığını gösteren araştırmalar oldukça fazladır (Bayraktar ve Gün, 2007; Lin ve Tsai, 2002; Doruk, 2007; Esen ve Siyez, 2011; Filisher, 2010; Gündüz ve Şahin, 2011; İnan, 2010; Karaca, 2007; Mythily ve ark., 2008; Özçınar, 2011; Yang ve Tung, 2007). Ancak okul performansı ile bilgisayar kullanma sıklığı arasında ilişki olmadığını gösteren araştırmalar da (Altın, 2006; Altuğ ve ark., 2011) vardır. Literatürde internetin derslere etkisine ilişkin araştırma sonuçları çelişkili olsa da, bu araştırmada ergenler internetin derslerini olumlu etkilediğini yönünde görüş bildirmişlerdir.

İnternet ergenler ve çocukların eğitimi için; çeşitli veri tabanlarından bilgi edinmek, öğretmenlerle e-posta yoluyla iletişim kurmak, sohbet odalarında uzmanlardan bilgi almak gibi olanaklar sunmaktadır. Çocuklar ve gençler, zaman ve yer sınırı olmaksızın, istenilen her anda bilgiye ulaşabilmekte ve ayrıca kendi yaptıkları ürünleri dünyaya ulaştırabilmektedir (Akkoyunlu, 2001; Gürgün, 2007; Tuncer, 2001). Yine internet öğretmenlerle öğrencilerin öğrenmeye yönelik motivasyonlarını arttırabilir (Gürgün, 2007), değişik okullardaki ve hatta ülkelerdeki öğrenciler ile birlikte proje yürütebilmelerine olanak sağlayabilmektedir (Tuncer, 2001). Bu nedenlerle katılımcılardan internetin okul performansını olumlu etkilediğini belirtenlerin sayısının yüksek olması şaşırtıcı değildir.

Bu araştırmada internetin aile ilişkisini tamamen olumlu etkilediğini söyleyen ergenlerin sayısı 550 (% 26) iken, tamamen olumsuz etkilediğini söyleyenlerin sayısı 238'dir (% 11). Literatürde online iletişim teknolojilerinin aile ve var olan arkadaşlarla iletişimi arttırdığını (Bryant ve ark., 2006; Kraut ve ark., 2002) ortaya koyan araştırmalar bu araştırmanın bulgularını desteklemektedir. Ancak internetin aile ile ilişkiler üzerinde etkisinin olmadığını belirten araştırmalar da (Altın, 2006; Doruk, 2007) mevcuttur. Ayrıca, literatürde internet kullanımının aile ile olan ilişkileri azalttığı yönündeki araştırmalar (Gündüz ve Şahin, 2011; Karaca, 2007; Karadal, 2009; Lin ve Tsai, 2002; Makas, 2008; Keser-Özcan ve Buzlu, 2007; Yang ve Tung, 2007; Yıldız ve Bölükbaş, 2005) da vardır. Ergenlik döneminde algılanan aile desteğinin internet bağımlılığını negatif yönde yordadığı (Kıran-Esen, 2009) da belirlenmiştir. İnternetin aile ilişkilerini nasıl etkileyeceği kullanım süresine, kullanım amacına bağlı olarak değişebilir. Eğer ergenler interneti günlük yaşamı kolaylaştırmak amacıyla kullanırsa

(ödevlerini yapma, sağlık ile ilgili araştırmalar yapma, otel/otobüs/uçak rezervasyonu yapma, anne babasının merak ettiği konular ile ilgili bilgileri bulma gibi) ailesi ile ilişkileri gelişebilir.

5. Problemlerli internet kullanımının yordayıcılarına ilişkin bulguların tartişılması

Bu araştırmada psikolojik ihtiyaçlar Glasser'ın teorisine göre incelenmiştir ve "sevme/sevilme" ve "güç" ihtiyaçlarının birlikte toplam varyansın % 9'unu açıkladığı bulunmuştur. Ayrıca, bu toplam varyansa "başarılı kimlik", "kararsız kimlik" ve "dağınık kimlik" statülerinin birlikte % 8'lik bir artış ile katkıda bulunduğu, "heyecan arama" değişkeninin % 2'lik bir artış ile katkı sağladığı ve "yaşam doyumu" değişkeninin ise % 1'lik katkı yaptığı anlaşılmıştır. Sonuç olarak sevme/sevilme ve güç ihtiyaçları, başarılı, kararsız ve dağınık kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumu değişkenleri birlikte problemlerli internet kullanım düzeyindeki toplam varyansın %20'sini önemli bir biçimde açıklamaktadır.

Bu araştırmanın sonucuna göre sevme-sevilme ve güç ihtiyaçı karşılanmadıkça problemlerli internet kullanımı artmaktadır. Bu bulgu, bireylerin yakın sosyal çevrelerinde karşılanmayan sosyal tanınma, sosyal destek ve ait olma ihtiyaçını internette karşılayabildikleri sonucuna ulaşılan araştırmalarla (Erwin ve ark., 2004; Suler, 1999; Valkenburg ve Peter, 2007a) tutarlıdır. Ait olma, aile, arkadaş, iş ve sosyal ilişkilerinde sevilme ve ilgilenildiğine inanmasıdır (Frey ve Wilhite, 2005). Ergenlik dönemi kimlik gelişiminin hız kazandığı, dostluk ve ait olmanın, tekrarlayan doyum ve mutluluk arayışının önemli olduğu bir dönemdir (Huang ve Shen, 2010). İnsanlar, var olmak, öğrenmek, paylaşmak, yakınlık ve ilişki kurmak, etkilemek, yardım etmek, kimlik oluşturmak, duygusal yatırım yapmak ve ihtiyaçlarını karşılamak için kişiler arası iletişim kurarlar (Gürüz ve Temel-Eğinli, 2011'den Akt: Ekşi ve Ümmet, 2013). İnternet de bir iletişim aracıdır ve benzer ihtiyaçlarla kullanılır. İnternetin karşıladığı altı ihtiyaç; cinsellik, bilinç durumu değişikliği oluşturması, başarı ve ustalık, ait olma, ilişkiler, kendini gerçekteşirme/kendini aşma olduğu ifade edilmektedir (Suler, 1999).

Sohbet odası veya başka bir metin tabanlı bir ortamı ziyaret eden insanlar ait olma ve grubun parçası olma duygusu yaşarlar. Bireyler için, sohbet odaları karşılıklı destek ortamının olduğu, dostlukların kurulabildiği bir yerdir (Primo ve ark., 2000).

Teknolojinin hızlı değişimiyle Twitter, Facebook gibi sosyal ağlar günümüzde aynı işlevi yerine getirmektedir. İnternette siyasi veya herhangi bir toplumsal düşünceyle ilgili yandaş bularak, internetin rahatlığını kullanarak örgütlenerek birlikte hareket edilebildiği için ait olma duygusu da yaşanabilmektedir. Ait olma duygusunu gerçek hayatta yaşayan kişiler ise içinde bulunduğu çevreye güvenir ve ihtiyacını karşılayacak başka kaynaklara yönelmez. Yeni ilişkiler aramak için internete yönelmez. Gerçek yaşam ilişkileri onun için yeterince doyurucudur. Ait olma duygusu, psikolojik ihtiyaçların karşılanması bireyin kendini değerli hissetmesi, kendine güvenmesi üzerinde etkili olacaktır.

Ergenlerin bir gruba ait olma ihtiyaçları sanal ortamlarda gidermeleri de bağımlılık için önemli bir risk etmenidir (Mythily ve ark., 2008). Ayrıca ergenlerin sihirli sanal dünyada doyum aramaları (Huang ve Shen, 2010) ve başka yollarla karşılanamayan ihtiyaçları da internetin problemlili kullanımına neden olmaktadır (Kaygusuz, 2013).

Bu araştırmada güç ihtiyacı karşılanmadıkça problemlili internet kullanımının arttığı görülmüştür. Etkileşimli internet oyunlarının, ait olma, yeterlik ve güç duygusu sağladığı (Young, 2011) sonucuna ulaşılan araştırmamızın bulgusu bu araştırmamızın bulgusunu desteklemektedir. Güç ihtiyacının karşılanma düzeyinin yüksek olduğunun bir göstergesi başarılı olmaktır (Wubbolding, 1988'den Akt.Eşici, 2007). İnternetteki oyunlarda yaşanan başarı duygusu bireylerin kendisini güçlü ve saygın hissetmesini sağlar (Kıran, 2011). Ayrıca, gerçek hayatta karşı çıkmakta zorluk çekecekleri kişi ve görüşlere internette karşı çıkarak kendilerini güçlü hissedebilirler. Kendi fikrini sosyal paylaşım sitelerinden yaymaya ve insanları ikna etmeye çalışma da bireylerin kendilerini güçlü hissetmelerini sağlayabilir. Aynı zamanda bireyler yaşantılarından renkli anları internetten yayınlayarak gerçek hayattaki statüsünü arttırmaya çalışabilir.

Ergenler mücadeleye dayalı uğraşlar sayesinde de güç ihtiyaçlarını giderirler (Frey ve Wilhitte, 2005). İnternette oynanan oyunlarda mücadele ederek kendilerini güçlü hissedebilirler. Gençler, bu sanal ortamlarda gerçek dünyada elde edemedikleri saygınlık, güç gibi unsurları yakalamaya çalışmaktadırlar (Kıran, 2011). Bazı online faaliyetlerde, özellikle online oyunlarda iyi bilgisayar becerilerine sahip olanlar statü ve prestij elde ederler. Ayrıca, sanal ortamda uzman olma beceri ve yeterliliği de güç duygusu sağlamaktadır (Morahan-Martin ve Schumacher, 2000).

Akranlarla ilişkilerin iyi olması ait olma ihtiyacının karşılanması açısından önemlidir. Arkadaşları tarafından kabul edilmeme, reddedilme en büyük korkularındır (Frey ve Wilhitte, 2005). Suler (1999)'e göre paradoksal olarak, yüzeysel ve tam olmayan siber ilişkiler derin ve samimi olabilir. İnternette kurulan ilişkilerden alınan kısa süreli tatminler bireylerin tekrar tekrar internete girmesine yol açar. Online ilişkideki samimiyet belli bir seviyeye ulaştığında, birçok kişi yüz yüze tanışmak istemektedir.

Gelişimsel olarak ergenler zaman zaman anlaşılmadıklarını düşünebilirler. Bu düşünce ile internette kendilerini anladığını söyleyen kişilerle iletişim kurmaya istekli olmaları da doğaldır. Aileler bireylerine duygusal doyumu sağlayacak yaşantı zenginliği sunmadığında bireyler sosyal kabul, güven, sevgi, değerli olma, şefkat gibi duygusal ihtiyaçlarını sanal arkadaşlıklar ve oyunlarla doyurmaya çalışmaktadırlar (Açıl ve Purtaş, 2008'den Akt: Kıran, 2011). Ayrıca ergenlik döneminde akran gruplarının ergenin kişiliğinin gelişmesinde (Zorbaz, 2013) grup tarafından kabul edilme, bağlılık ve ait olma duygusunun kazanılmasında, kendine güven ve benlik saygısının gelişmesinde önemli katkıları bulunmaktadır (Kulaksızoğlu, 2000).

Bu araştırmada ergenlerin en çok eğlenceli zaman geçirmek için internet kullandıkları görülmüştür. Ancak, psikolojik ihtiyaçlardan eğlence ihtiyacı problemlili internet kullanımının yordayıcıları arasında yer almamaktadır. Bu durum ergenlerin eğlence amacıyla internet kullandığı ama bu kullanımın problemlili internet kullanımı düzeyinde olmadığı şeklinde açıklanabilir. Ayrıca özgürlük ihtiyacı da yordayıcı değişken olarak belirlenmemiştir.

Bu araştırmada başarılı kimlik statüsü düzeyi arttıkça problemlili internet kullanımının azaldığı, kararsız ve dağınık kimlik statüsü düzeyi arttıkça problemlili internet kullanımının arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bulgu internet kullanımı ile kararsız kimlik statüsü arasında negatif ilişki bulan (Matsuba, 2006), kararsız kimlik statüsü (moratoryum) ve başarılı kimlik statüsünün (ters yönde) problemlili internet kullanımını yordadığını gösteren araştırma (Ceyhan, 2010a) bulguları ile de tutarlıdır. Ayrıca, internet bağımlılığının dağınık kaçınan kimlik stili ile pozitif, bilgilendirici ve kuralcı (informational and normative) kimlik stili ile negatif anlamlı ilişkisi olduğunu bulan araştırmanın (Arabzadeh ve ark., 2012) sonuçları ile de tutarlıdır.

Ergenler araştırma ve karar verme süreçleri ile kimliklerini oluştururlar. Dağınık kimlik, genellikle en az olgun ve en az karmaşık statü olarak kabul edilir ve bu kimlik

statüsündeki kişide bugünkü ve gelecekteki yaşamını yönlendirme konusunda ilgisizlik ve umarsızlık görülür. Erken veya orta ergenlik döneminde dağınık kimlik statüsünde olan bireyler uyuşturucu kullanımına, riskli cinsel davranışlara ve akademik başarısızlığa yatkındırlar (White, 2000). Başarılı kimlik, genellikle en olgun ve işlevsel açıdan en karmaşık statü olarak görülmektedir ve dengeli düşünme biçimi (Boyes ve Chandler, 1992), olgun kişiler arası ilişkiler ile ilişkilendirilmektedir (Dyk ve Adams, 1990'dan Akt. Cote ve Schwartz, 2002). Başarılı kimlik ile sorumluluk birbiri ile ilişkili olduğundan, başarılı kimlikte olan kişiler kendilerine ve çevrelerine zarar verebilecek davranışlarda bulunmayabilirler. Hem kendi akranlarıyla hem de kendinden büyüklerle dengeli ve yapıcı ilişkiler kurabilen başarılı kimlik statüsündeki ergenler kendilerinden emindir ve özgüvenleri tamdır.

Bu araştırmanın bulgularına göre heyecan arama düzeyi arttıkça problemler internet kullanımı artmaktadır. Araştırmanın sonucu internet bağımlısı olanların heyecan arama toplam puanının bağımlı olmayanların puanlarından yüksek olduğunu (Lin ve Tsai, 2002) bulan araştırmanın sonuçları ile de tutarlıdır. Ayrıca, heyecan aramanın internet bağımlılığı ile pozitif ilişkili olduğunu (Rahmani ve Lavasani, 2011a; Rahmani ve Lavasani, 2011b; Shi ve ark., 2005) ve yüksek düzeyde heyecan aramanın internet bağımlılığını (Ko ve ark., 2007), online oyun oynamayı (Chiu ve ark., 2004) yordadığını bulan araştırmaların bulguları ile de tutarlıdır. Aynı zamanda internet bağımlısı olan lise öğrencilerinin heyecan arama ölçeği alt ölçeklerinden olan yenilik arama puanlarının, internet bağımlısı olmayanlardan yüksek olduğunu ortaya koyan araştırma (Ko ve ark., 2006) sonuçları ile de tutarlıdır. Ancak, düşük heyecan arayanlarda internet bağımlılığının daha yüksek olduğunu ortaya koyan araştırmalarının (Lavin ve ark., 1999; Yuen ve Lavin, 2004) bulguları ile tutarlı değildir.

Heyecan arama ergenlik döneminin önemli bir özelliğidir. Heyecan arama risk içermesine rağmen yeni, yoğun ve farklı deneyim ve uyarım eğiliminin baskın olduğu karakter özelliğidir (Arnett ve Balle-Jensen, 1993). İnternet yeni, yoğun, farklı deneyim ve uyarım sağlar. İnternette sörf veya birçok online faaliyetler yaygın bir küresel ileri teknoloji macerası (Lin ve Tsai, 2002), heyecan arama biçimi olarak düşünülebilir. Yeni dünyalara kapı aralama fırsatı sunan internet ile tanışan çocuk ve gençler yeni şeyler keşfetmenin verdiği heyecan ve sürekli heyecan yaşama arayışı nedeniyle bağımlılık tehdidiyle karşı karşıya kalmaktadırlar. Heyecan arayışı içinde olan gençler aksiyon içerikli heyecan içeren oyunları (Karaca, 2007), internet üzerinden ilişki kurmayı tercih

ederler (Peris ve ark., 2002). Heyecan arayışı ergenlerin internetteki tehlikelere karşı açık hedef olmalarındaki önemli faktörlerden biridir (Gürcan ve Harmata, 2013). Yenilik ve heyecan arama özelliği, yaşıt etkisinin yoğun olması ergenlerin internet bağımlılığı açısından risk altında olmalarına neden olur (Lin ve Tsai, 2002; Tsai ve Lin 2003). Heyecan arama internetin kötüye kullanımına katkıda bulunabilir (Velezmoro ve ark., 2010). Ayrıca, heyecan arama düzeyi yüksek bireylerde dürtüsellik (Pfefferbaum ve Wood, 1994) görülmektedir. İnternet bağımlılığı da dürtü kontrol bozuklukları içinde ele alınmaktadır.

Bu araştırmanın bulgularına göre, yaşam doyumu arttıkça problemlerli internet kullanımı azalmaktadır. Araştırmanın bu sonucu ergenlerde yaşam doyumu ile sosyal internet kullanımı ve internette harcanan zaman arasında negatif ilişki olduğu sonucuna ulaşılan araştırmalarla (Bulut-Serin, 2011; Cao ve ark., 2011; Çelik ve Odacı, 2013; Çıkrıkçı, 2012; Durak-Batıgün ve Kılıç, 2011; Ko ve ark., 2005; Ko ve ark., 2007; Lemmens ve ark., 2011; Meerkerk ve ark., 2010; Morahan-Martin, 2008; Stepanikova ve ark., 2010; Wang ve ark., 2008) tutarlıdır. Ayrıca, yaşam doyumu düzeyleri düşük olanların kendilerini internette daha güvenli hissettikleri ve internette iletişim kurmaya değer verdikleri bulgularına ulaşılan araştırmanın (Livingstone ve Helsper, 2007) sonuçları ile de tutarlıdır. Aynı zamanda problemlerli internet kullanımı hakkındaki bilişler üzerinde yaşam doyumunun hem direk, hem de dolaylı anlamlı etkisi olduğunu belirleyen araştırmalar da bu araştırmanın bulgusunu desteklemektedir (Şenol-Durak ve Durak, 2011). Ancak bu bulgu, iletişim amaçlı internet kullanım düzeyinin yaşam doyumu ile ilişkili olmadığını (Cotten ve Bowman, 2004; Esen, 2011) ve yaşam doyumu artıkça internet bağımlılık olasılığının arttığını gösteren araştırmanın (Derin, 2013) bulguları ile tutarlı değildir.

Yaşam doyumu öznel iyi olmanın bilişsel bileşenidir ve bireyin kendi kriterleri doğrultusunda yaşam koşullarını algılayışı, yaşamına değer biçmesidir (Deniz, 2006). Yaşam doyumu, bireyin yaşamının tümünden ya da aile, arkadaş, yaşanılan çevre gibi belirli yaşam alanlarından memnun olup olmadığına ilişkin yaptığı bilişsel değerlendirmeler olarak tanımlanmaktadır (Çeçen, 2007). Gençler için düşük yaşam doyumu psikolojik, sosyal ve davranışsal problemler ile, yüksek yaşam doyumu ruh sağlığının iyi olması ile ilişkilidir (Telef, 2013). İnsanların interneti aşırı kullanmalarının nedeni daha fazla yaşam doyumu sağlamak olabilir (Çelik ve Odacı, 2013). Ergenlerin sihirli sanal dünyada doyum aramaları (Huang ve Shen, 2010) ve

başka yollarla karşılanamayan ihtiyaçlar da internetin problemlili kullanımına neden olabilir (Kaygusuz, 2013).

Bu araştırmada ayrıca problemlili internet kullanımının yordayıcıları cinsiyetlere göre de incelenmiştir. Kız ergenlerin problemlili internet kullanımının yordayıcıları incelendiğinde sevmeye/sevilme ve güç ihtiyaçları, başarılı, kararsız ve dağınık kimlik statüleri ve heyecan arama değişkenleri birlikte problemlili internet kullanım düzeyindeki toplam varyansın % 17'sini önemli bir biçimde açıkladığı ortaya çıkmıştır. Bu araştırmanın sonuçlarına göre kız ergenlerde “sevmeye/sevilme” ve “güç” ihtiyacı birlikte toplam varyansın % 6'sını açıklamaktadır. Bu toplam varyansa “başarılı kimlik”, “kararsız kimlik” ve “dağınık kimlik” statülerinin birlikte % 8'lik bir artış ile “heyecan arama” değişkeninin % 3'lük bir artış ile katkı sağlamaktadır. Kız ergenlerde problemlili internet kullanım düzeyi ile en yüksek önemli ilişkisi olan değişken dağınık kimlik statüsüdür. Kızlar ve erkekler ayrı ayrı incelendiğinde hemen hemen aynı yordayıcıların önemli olduğu görülmüştür. Sadece kızlarda yaşam doyumu, problemlili internet kullanımının yordayıcısı değildir.

Erkek ergenlerin problemlili internet kullanımının yordayıcıları incelendiğinde erkek ergenlerin sevmeye/sevilme ve güç ihtiyaçları, başarılı ve dağınık kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumu birlikte problemlili internet kullanım düzeyindeki toplam varyansın % 16'sını önemli bir biçimde açıkladığı ortaya çıkmıştır. Erkek ergenlerde, “sevmeye/sevilme” ve “güç” ihtiyacı birlikte toplam varyansın % 8'ini açıklamıştır. Ayrıca, bu toplam varyansa “başarılı kimlik” ve “dağınık kimlik” statüleri birlikte % 4'lük bir artış ile katkıda bulunmuştur. “Heyecan arama” değişkeni % 2'lik bir artış ile katkı sağlamış ve “yaşam doyumu” değişkeni de % 2'lik katkı yapmıştır. Erkek ergenlerde problemlili internet kullanım düzeyi ile en yüksek önemli ilişkisi olan değişken sevmeye/sevilme ve güç ihtiyaçlarıdır. Kızlar ve erkekler ayrı ayrı incelendiğinde hemen hemen aynı yordayıcıların önemli olduğu görülmüştür. Sadece erkeklerde kararsız kimlik statüsü önemli bir yordayıcı değildir.

Erkekler ve kızlar arasında yordayıcıların farklı olması erkeklerin ve kızların interneti kullanım sürelerinin ve kullanım amaçlarının farklı olması ile ilişkili olabilir. Erkeklerde ait olma ve güç ihtiyaçlarının problemlili internet kullanımını toplam varyansına katkısı daha fazladır (kızlarda % 6, erkeklerde % 8). Bunun nedeni, kızların yüz yüze iletişimi tercih ederken, erkeklerin günlük yaşamda arkadaşları ile karşılayamadığı sosyal ihtiyacı internette sanal ortamda karşılaması olabilir (Sargın,

2013). Ayrıca kızlar başka kaynaklardan ait olma ve güç ihtiyaçlarını doyurabilirken, erkekler ait olma ve güç ihtiyaçlarını internetten daha fazla karşılayabilir.

Erkek ergenlerde kızlardan farklı olarak kararsız kimlik statüsü yordayıcı değildir. Ayrıca erkeklerde kimlik statülerinin problemlili internet kullanımı toplam varyansına katkısı daha azdır (kızlar % 8, erkekler % 4). Bu sonuç kararsız kimlik statüsünde olan kızların interneti kimlik kaynağı olarak daha fazla kullandığı şeklinde açıklanabilir. Kimlik statülerinin problemlili internet kullanımına cinsiyetler açısından farklı katkı sağlaması kimlik gelişimi sürecinde cinsiyetler arasında farklılık olması ile de açıklanabilir. Erkekler daha çok içsel kimlik geliştirirken kadınlar diğerleriyle ilişkilerinin de ön plana çıktığı kişiler arası kimlik geliştirirler (Craig, 2002). Bu araştırmada da kızların interneti sohbet etmek için daha fazla kullandığı ortaya çıkmıştır.

Kız ergenlerde heyecan aramanın problemlili internet kullanımı toplam varyansına katkısı daha fazladır (kızlar % 8, erkekler % 4). Bu bulgu erkeklerin heyecan arama açısından başka kaynakları daha kolay bulması, kızların ise interneti heyecan arama kaynağı olarak kullanması ile açıklanabilir. Ayrıca, erkeklerde yaşam doyumunun problemlili internet kullanımının yordayıcısı olduğu halde kızlarda yordayıcı değişken değildir. Kızlarda yaşam doyumunun problemlili internet kullanımı ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Bu bulgu, lise öğrencisi erkeklerde düşük günlük yaşam doyumunun oyun bağımlılığı ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşılan araştırmanın bulguları ile tutarlıdır (Ko ve ark., 2005).

Sonuç olarak, ergenler içinde buldukları gelişimsel dönem gereği hedeflerini henüz tam olarak belirleyememişlerdir. Ayrıca, yaşam içerisinde karşılaştıkları pek çok konuda belirsizlik yaşamakta, kimlik ve kendilik ile ilgili sorgulamaları sıkıntı yaratabilmektedir. Ergenler bu belirsizlik ve sıkıntılardan kurtulmak için de internete daha fazla yöneliyor olabilirler. Bu nedenle, ergenlerin interneti gelişimsel ihtiyaçları çerçevesinde kullanması, gerçek ilişkiler ile sanal ilişkilerin yer değiştirmemesi, internet kullanımının temel bir yaşam doyumu, sosyal destek ve kimlik gelişimi kaynağına/ortamına dönüşmemesini sağlamak önemlidir. Böylece problemlili internet kullanımının ortaya çıkması engellenebilir (Ceyhan, 2011b).

Sonuç

Ergenlerin internet kullanım davranışlarını ve problemleri internet kullanımlarının yordayıcılarını incelemeyi amaçlayan bu araştırmada ergenlerin önemli bir kısmının internete en çok evdeki bilgisayardan bağlandığı görülmüştür. Bunun yanında ergenlerin ikinci olarak en çok cep telefonundan internete girdikleri ortaya çıkmıştır. İnternet kafelerin ise internete girmede üçüncü sırada yer aldığı görülmüştür. Ergenlerin internete “en çok diğer ortamlardan bağlanma” ve “en çok okuldaki bilgisayardan bağlanma” oranları oldukça düşüktür. Bu sonuçlar ergenlerin kolay ulaşabilecekleri kişisel ortamlardan internete bağlandıklarını düşündürmektedir. İnternete bağlanılan ortamların oranlarının hem kız, hem de erkeklerde birbirine yakın olduğu, farklılığın sadece internet kafe kullanımında olduğu göze çarpmaktadır. Erkeklerin internet kafeden bağlanma oranları, kızlardan daha yüksektir. Okullarda internetin özel amaçlı kullanımın sınırlandırılması, eğitim amaçlı kullanımın yaygınlaştırılması için Milli Eğitim Bakanlığı ve bilgisayar öğretmenleri tarafından çalışmalar yapılabilir. İnternet kafeler internete bağlanılan yerler arasında üst sıralardadır. Bu nedenle internet kafelerin denetiminin sağlanması ve daha verimli kullanılması önemli görülmektedir. İnternet kafeler elektronik kütüphaneler olarak işlev görebilir. Ders çalışma, araştırma yapma, teknolojiyi takip etme, internet sayfası hazırlama, bilgisayarı öğrenme, arkadaşlıklar kurma yeri haline getirilebilir.

Ergenlerin büyük bir kısmının internete en çok akşam saatlerinde bağlandığı görülmüştür. Bunun yanında ergenlerin ikinci olarak internete bağlandıkları zaman dilimi gün ortası, üçüncü olarak internete bağlandıkları zaman dilimi gecedir. Ergenlerin internete en çok sabah bağlanma oranları ise düşüktür. Bu sonuçlar ergenlerin okul saatleri dışında internete bağlandıklarını düşündürmektedir. İnternete bağlanma zamanları incelendiğinde kızların en çok akşam saatlerinde, erkeklerin ise en çok gece saatlerinde internete bağlanma oranlarının yüksek olduğu dikkati çekmektedir.

Ergenlerin haftalık internet kullanım süreleri incelendiğinde ise, daha çok haftada 1-5 saat, daha sonra haftada 6-10 saat internet kullandıkları görülmüştür. Bunun yanında eşit oranda öğrencinin bir saatten az ve 20 saatten fazla internet kullandığı belirlenmiştir. Haftalık internet kullanma süreleri açısından kızların haftada 1-5 saat internet kullanma oranının, erkeklerin haftada 20 saatten fazla internet kullanma oranının yüksek olduğu dikkati çeken bulgudur.

Ergenlerin internet kullanım amaçları incelendiğinde interneti ilk olarak eğlenceli zaman geçirmek için kullandıkları, daha sonra ise ödev hazırlamak, müzik dinlemek ve bilgi edinmek için kullandıkları görülmüştür. Kullanım amaçlarının kızlar ve erkeklerde farklılaştığı belirlenmiştir. Erkeklerin oyun oynamak için interneti kullanma oranlarının, kızların ödev hazırlamak, müzik dinlemek ve uzaktaki arkadaşlarla iletişim kurmak için internet kullanma oranlarının yüksek olduğu göze çarpmaktadır. Oyunların içeriğinin ergenler üzerinde etkili olduğu göz önünde bulundurularak, ergenlerin oyunlar konusunda psikolojik danışmanlar ve bilgisayar öğretmenleri tarafından bilinçlendirilmesi oyunların olumsuz etkilerinin azaltılmasına yardım edecektir.

Bu kullanım davranışlarına genel olarak bakıldığında erkeklerin en çok gece internete bağlandığı, 20 saatten fazla internet kullandığı, internette oyun oynama oranlarının kızlardan yüksek olduğu söylenebilir. Kızlar ise daha çok akşam saatlerinde internete bağlanmakta ve daha çok haftada 1-5 saat internet kullanmaktadır. Kızların internet kullanma amaçları ise daha çok ödev hazırlamak, müzik dinlemek ve uzaktaki arkadaşları ile iletişim kurmaktır.

Bu araştırmada ergenlerin çoğunluğunun internette bazen kimlik denemeleri yaptığı görülmektedir. Ergenlerin 1/3'ü bazen internette “hayali biri gibi”, “daha az utangaç biri gibi”, “yaşça büyük biri gibi” davrandıklarını ifade etmişlerdir. Bazen ve çoğunlukla yapılan kimlik denemeleri birlikte ele alındığında ise ergenlerin yarısı “daha zeki biri gibi”, yarıya yakını “hayali biri gibi” ve “daha az utangaç biri gibi” davrandıklarını ifade etmişlerdir. Ergenlerin 1/3'ünün “daha güzel/yakışıklı biri gibi”, “daha çekici biri gibi”, “gerçek biri gibi” ve “yaşça büyük biri gibi” davrandıkları göze çarpmaktadır. Yapılan kimlik denemeleri incelendiğinde cinsiyetlerin oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Ergenler kendisinde olmasını istedikleri özellikleri internetteki kimlik denemelerinde kullanmaktadırlar. Ergenlerin bu özelliklerden gerçekleştirilebilir olanları gerçek yaşamda edinebilmeleri için gerekli desteğin okul ve ale çevresi tarafından verilmesi önemlidir.

Bu araştırmada ergenlerin internette kimlik denemesi yapma nedenlerine “asla” cevabını verme oranlarının yüksek olduğu görülmüştür. Ergenlerin 1/3'i bazen “başkasının tepkisini anlamak”, bazen “insanları daha kolay tanımak” için internette kimlik denemesi yapmaktadırlar. Bazen ve çoğunlukla cevapları birlikte değerlendirildiğinde, ergenler “insanları daha kolay tanımak”, “daha kolay konuşmak”

için kimlik denemesi yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu nedenlerin yanısıra “başkasının tepkisini anlamak”, “daha çok şey söylemek” ve “yeni arkadaşlıklar kurmak” için kimlik denemesi yaptıklarını belirtmişlerdir. Ergenler sosyal ilişkilerini kolaylaştırmak ve kendilerini ifade etmek için kimlik denemeleri yapabilmektedirler. Bu durumda gerçek yaşamda ergenlerin sosyal ilişkilerini geliştirmeleri ve kendini ifade etme fırsatlarının aileler ve okul tarafından sağlanması önemlidir.

Ergenlerin sosyal paylaşım sitesi (Facebook) kullanımları incelendiğinde ergenlerin hemen hemen hepsi (%90.70) Facebook kullanıcı hesaplarının olduğunu belirtmişlerdir. Ergenlerin Facebook kullanmalarının temel nedeni sohbet etmek ve eğlenmektir. Facebook’un sohbet için kullanımının hem kız, hem erkeklerde birbirine oldukça yakın olduğu farklılığın eğlenme amaçlı kullanımda olduğu göze çarpmaktadır. Kızların eğlence amacıyla Facebook kullanım oranı erkeklerden daha yüksektir.

Ergenlerin internette yaptıkları kimlik denemelerine ve Facebook kullanımlarına genel olarak bakıldığında bazen kimlik denemesi yapabildikleri, kimlik denemeleri sırasında daha çok “daha zeki biri gibi” davranabildikleri görülmüştür. Bunun “daha güzel/yakışıklı biri gibi”, “hayali biri gibi”, “daha çekici biri gibi”, “yaşça daha büyük biri gibi” de davranabilmektedirler. Ergenlerin internette kimlik denemesi yapma nedenleri arasında insanları daha kolay tanımak, daha kolay konuşmak, başkasının tepkisini anlamak, daha çok şey söylemek yer almaktadır. Ayrıca araştırmada ergenlerin Facebook kullanım oranlarının yüksek olduğu ve sohbet etmek ve eğlenmek amaçlı kullandıkları belirlenmiştir.

Bu araştırmada ergenlerin internetin yaşamlarına etkisine yönelik algılamalarına ilişkin bulgular incelendiğinde ergenlerden yarısı internetin arkadaşlarıyla ilişkilerini tamamen olumlu etkilediğini ifade etmiştir. Ayrıca ergenlerin 1/3’ü internetin günlük rutinlerini tamamen olumlu etkilediğini belirtmişlerdir. Bu araştırmaya katılan ergenlerden 1/4’ü internetin sağlığını, öğretmenlerle ilişkisini, okul performansını ve aile ilişkisini tamamen olumlu etkilediğini belirtmiştir.

Bu araştırmada ayrıca problemlerli internet kullanımının yordayıcıları da incelenmiştir. Sevme-sevilme ve güç ihtiyacı karşılanmadıkça problemlerli internet kullanımının arttığı görülmüştür. Ancak, psikolojik ihtiyaçlardan eğlence ve özgürlük ihtiyacı problemlerli internet kullanımının yordayıcıları arasında yer almamaktadır. Bu araştırmada başarılı kimlik statüsü düzeyi arttıkça problemlerli internet kullanımının

azaldığı, kararsız ve dağınık kimlik statüsü düzeyi arttıkça problemlerli internet kullanımının arttığı bulgusuna ulaşılmıştır. Ancak ipotekli kimlik statüsü yordayıcılar arasında yer almamıştır. Ayrıca, heyecan arama düzeyi arttıkça problemlerli internet kullanımı arttığı, yaşam doyumunu arttıkça problemlerli internet kullanımı azaldığı belirlenmiştir. Ailede ve okulda sevme sevilme, ait olma ve güç ihtiyaçlarının karşılanacağı, kimlik gelişimlerinin, heyecan arama ve yaşam doyumlarının sağlanacağı ortamların nasıl oluşturulabileceğine yönelik olarak Psikolojik Danışmanlar gelişimsel rehberlik hizmetleri yürütmelidirler.

Bu araştırmada kız ergenlerin problemlerli internet kullanımının yordayıcıları da incelenmiş sevme/sevilme ve güç ihtiyaçları, başarılı, kararsız ve dağınık kimlik statüleri ve heyecan arama değişkenlerinin problemlerli internet kullanım düzeyini yordadığı ortaya çıkmıştır. Erkek ergenlerin problemlerli internet kullanımının yordayıcıları incelendiğinde sevme/sevilme ve güç ihtiyaçları, başarılı ve dağınık kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumunu değişkenlerinin problemlerli internet kullanım düzeyini yordadığı ortaya çıkmıştır. Kızlar ve erkekler ayrı ayrı incelendiğinde hemen hemen aynı yordayıcıların önemli olduğu görülmüştür. Sadece kızlarda yaşam doyumunu, erkeklerde kararsız kimlik statüsü problemlerli internet kullanımının önemli bir yordayıcısı değildir.

Öneriler

Bu araştırmada elde edilen bulgulara dayanarak aile, okul ve öğretmenlere yönelik şu önerilerde bulunmak mümkündür:

Ailelere yönelik öneriler:

- Ergenlerin sağlıklı internet kullanımı çocukluk döneminde edindikleri internet kullanım alışkanlıkları ile bağlantılıdır. Bu nedenle öncelikle çocukluk döneminden itibaren çocukların sağlıklı internet kullanım davranışları edinmeleri sağlanmalıdır.
- İnternet kullanımının her zaman sağlıklı olmayabileceği göz önüne alındığında çocukların sanal dünya ile tanışmalarının geç, sınırlı ve ebeveyn kontrolünde olması oldukça önemlidir.

- Aileler her türlü kitle iletişim aracının kullanımını için çocuklarına model olduklarını unutmamalı ve sağlıklı kullanım alışkanlıkları geliştirmelidirler.
- Evde ihtiyaçların doyurulması, kimlik gelişimleri için çocuklara ve gençlere sorumluluklar verilmelidir. Kimlik ve sosyal becerilerin gelişimi için arkadaşları ile oyun oynama, gerçek hayatta nitelikli ilişkiler kurma fırsatı verilmelidir. Çocukların hem boş zamanlarını değerlendirmeleri, hem de sorumluluk duygularının gelişmesi için balık, kuş gibi evcil hayvanlar beslemelerine ortam yaratılmalıdır.

Okullara yönelik öneriler

- Okul öncesi kurumlarından başlayarak itibaren öğrencilerin doğa ile tanışmaları için ortamlar oluşturulmalıdır. Çocukların ve gençlerin doğa ile tanışmaları sağlanmalıdır. Böylece sanal dünya yerine gerçek dünya faaliyetlerinin de eğlenceli hale gelmesi sağlanmalıdır.
- Bilgisayarın ve internetin birçok kullanım amacı olabilmektedir. Çocuk ve ergenlerin bilgisayar ve interneti eğitsel amaçlı kullanım alışkanlıkları geliştirmelerine yönelik çalışmalar yapılmalıdır. Okullar bilgisayarın eğitsel amaçlı kullanımının arttırılmasında öncü olmalıdır.
- Ergenlerin interneti daha çok eğlence amaçlı kullandıkları ortaya konmuştur. Ergenler tiyatro, spor, izcilik, gezi, doğa yürüyüşü, resim ve müzik gibi fiziksel, bilişsel ve sosyal gelişimini destekleyici aynı zamanda eğlence ihtiyaçlarını doyurabilecekleri etkinliklere yönlendirilebilir.
- Okullarda oyun sahaları ve spor salonlarına önem verilmelidir. Okulların fiziki imkânlarının geliştirilmesi önemlidir. Okullarda masa tenisi, satranç gibi çeşitli aktiviteler yer almalıdır. Böylece öğrenciler zamanlarını daha etkili bir şekilde geçirebilirler. Okullardaki bu tür etkinliklerin arttırılması problemleri internet kullanımını azaltabilir.
- Orta öğretim okullarında sınıf öğretmenliği ve eğitsel kol için belli bir gün ve saat ayrılmalıdır. Hatta eğitsel kollar yurt dışında örnekleri olduğu gibi okula gelir getirecek kaynakları belirleyerek, eğitsel kolu seçen öğrencilerin de

katkıları ile okula gelir sağlamalıdır. Böylece öğrencilerin sorumluluk duyguları ve yeterlilikleri geliştirilebilir.

- Öğrencilerin ait olma, sevme-sevilme, özgüven ihtiyaçlarının karşılanması ve başarılı kimlik edinimi için yurt dışında örneklerini gördüğümüz gibi sosyal sorumluluk eğitim olarak düzenlenecek sosyal sorumluluk projeleri her okul programının parçası olmalıdır (Engelli ya da maddi durumu zayıf bir öğrenciyi arkadaş olarak belirleyerek, onunla ayda 1 gün buluşma, tiyatroya gitme, onunla ders çalışma, yaşlılara kitap okuma... gibi etkinlikler yapma). Bu katılan sosyal sorumluluk projeleri öğrencilerin üniversiteye yerleşmelerinde lise notları ve öğretmen görüşleri yanında göz önünde bulundurulmalıdır. Anne babaların da üye oldukları sivil toplum örgütleri ve katıldıkları kamu kurumlarındaki gönüllü çalışmalar da bu değerlendirmeye dâhil edilmelidir. Böylece, öğrenciler bir insana yardım etmenin mutluluğunu yaşayabilir. Ayrıca, öğrencilerin ait olma, güç ihtiyaçlarının karşılanması ve kimlik gelişimi desteklenebilir.
- Öğrencilerin sevgi ihtiyaçlarının karşılanması için öğrencilerin birbirine karşı sorumlu olmayı, birbirlerini korumayı, yardımlaşmayı öğrenmeleri önemlidir. Ayrıca, sosyal ve eğitsel problemlerin çözümünde öğretmen ve öğrencilerin birbirlerine yardımcı olmaları, işbirliği yapmaları okul içindeki birliği güçlendirecektir.
- Öğrencilere sadece sevilmeyi değil sevmeyi de öğretebilmeyi için aile ve okul üzerine düşen rolü yerine getirmelidir.

Psikolojik Danışmanlara yönelik öneriler:

- İnternet kullanımının tüm dünya hızla yaygınlaştığı göz önüne alındığında okullarda ergenler arasında problemlerli internet kullanımının da riski de arttığı da göz ardı edilmemelidir. Bu bağlamda okullarda önleyici rehberlik hizmetleri kapsamında öğrencilerin sağlıklı internet kullanım davranışları edinmelerine yönelik bilgilendirici çalışmalar yapılabilir.
- Problemlerli internet kullanımının altında yatan faktörleri anlamaya çalışmalıdırlar.
- Ailelere, çocuklara ve ergenlere yönelik olarak bilinçli, güvenli internet kullanımına yönelik farkındalığın artırılması ile ilgili çalışmalar yürütülmelidir.

- Rehberlik hizmetleri problemlili internet kullanımına ilişkin olarak problemlili internet kullanımının belirti ve işaretlerini tanımak, internet kullanımı sorun haline geldiğinde müdahale etmek gibi işlevleri yerine getirmelidir.
- Problemlili internet kullanımını önleyici programlar ve grup çalışmaları düzenlenebilir. İzleme çalışmaları ile programların etkililiği değerlendirilebilir.
- Psikolojik Danışmanlar problemlili internet kullanan ergenlerin Bilişsel Davranışçı Terapi ve Gerçeklik Terapisi gibi yaklaşımlar ile iyileştirilebilmesi için üniversitelerde ders ya da hizmet içi eğitim olarak yeterliliklerini arttırabilirler.
- Sosyal projeler, toplumsal duyarlılık projeleri internet üzerinden duyurulup gerçekleştirildiğinde kimlik ve kişilik gelişimine de katkı sağlanabilir.
- Ergenlerin interneti sorunlarından kaçış yeri olarak kullanmalarını önlemek için ergenlerin problemlilerle başa çıkma becerilerinin arttırılması önem kazanmaktadır.

Bu araştırmada elde edilen bulgulara dayanarak internet ve problemlili internet kullanım davranışının inceleneceği alanlardaki betimsel ve uygulama amaçlı çalışmalara yönelik şu önerilerde bulunmak mümkündür:

- Bu araştırma ergenlerin internette kullandıkları sosyal paylaşım sitelerinden biri olan Facebook kullanımı ile sınırlıdır. Gelecek araştırmalarda ergenlerin kullandıkları diğer sosyal paylaşım sitelerinin kullanımları da incelenebilir.
- Bu araştırmada ergenlerin günlük yaşamını internetin nasıl etkilediğine yönelik bilgiler sadece ergenlerden elde edilmiştir. İnternetin ergenlerin yaşamına etkilerine ilişkin bilgiler aile, öğretmen ve psikolojik danışmanlardan da elde edilebilir.
- Özel liselerde de problemlili internet kullanımı incelenebilir.
- Aile ile ilgili değişkenler ve problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkiler incelenebilir.
- Bu araştırmada incelenen psikolojik ihtiyaçlar, kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumu ile problemlili internet kullanımı değişkenleri arasındaki ilişkiler gözlem ve görüşme gibi nitel araştırma teknikleri ile incelenebilir. Nitel

araştırmalar gerçekleştirilerek betimsel araştırmalarda ulaşılmayan bilgiler elde edilerek konu derinlemesine incelenebilir.

- Bu araştırmada psikolojik ihtiyaçlar, kimlik statüleri, heyecan arama ve yaşam doyumunu ile problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkiler hiyerarşik regresyon analizi ile incelenmiştir. Bu bulgular doğrultusunda değişkenler arasındaki ilişkilere yönelik modeller oluşturulup, geçerlikleri incelenebilir.
- Ergenlerde problemlili internet kullanımının tüm boyutlarıyla araştırması için ergenlerin bilişsel özelliklerine yönelik akılcı olmayan inançlar ve problemlili internet kullanımı arasındaki ilişkiler araştırılabilir.
- Problemlili internet kullanımı, kimlik gelişimi, psikolojik ihtiyaçlar ile kendini açma arasındaki ilişkiler incelenebilir.
- Bu araştırmada psikolojik ihtiyaçların ve kimlik statülerinin problemlili internet kullanımını açıklamadaki rolleri ortaya konmuştur. Bu bulgular göz önüne alındığında öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına ve kimlik gelişimlerinin desteklenebilmesine yönelik olarak psiko-eğitim programları hazırlanarak deneysel çalışmalar yapılabilir.
- Problemlili internet kullanımı ile ilgili olarak bilgisayar alanındaki uzmanlarla işbirliği yapılarak ortak araştırmalar gerçekleştirilebilir.

EKLER

EK-A. ÇALIŞMA GRUBUNDA YER ALAN LİSELERE DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERİN SINIFLARINA GÖRE DAĞILIMLARI.....	169
EK-B. İNTERNET KULLANIM ÖLÇEĞİ	170
EK-C. TEMEL İHTİYAÇLAR ÖLÇEĞİ	171
EK-D. BENLİK KİMLİĞİ STATÜLERİ ÖLÇEĞİ	172
EK-E. ARNETT HEYECAN ARAMA ÖLÇEĞİ.....	173
EK-F. YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ.....	174
EK-G. KİŞİSEL BİLGİ ANKETİ.....	175
EK-H. MİLLİ EĞİTİM MÜDÜRLÜĞÜ UYGULAMA İZİNİ ONAY BELGESİ..	178

EK-A. ÇALIŞMA GRUBUNDA YER ALAN LİSELERE DEVAM EDEN ÖĞRENCİLERİN SINIFLARINA GÖRE DAĞILIMLARI

Tablo 1.

Çalışma grubunda yer okullar	Sınıf Düzeyi									
	9. Sınıf		10. Sınıf		11. Sınıf		12. Sınıf		Toplam	
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%
Eti Sosyal Bilimler Anadolu Lisesi	52	1.90	53	1.90	19	0.70	13	0.50	137	5.00
H. Ahmet Kanatlı Anadolu Lisesi	40	1.40	18	0.60	21	0.70	-	-	79	2.90
Muzaffër Çil Anadolu Lisesi	50	1.80	56	2.10	47	1.70	39	1.50	192	7.00
Prof. Dr. Orhan Oğuz Anadolu Lisesi	-	-	34	1.20	64	2.30	41	1.60	139	5.10
Salih Zeki Anadolu Lisesi	53	1.90	52	1.90	50	1.80	45	1.60	200	7.30
Yunusemre Lisesi (Genel Lise)	8	0.30	52	1.90	66	2.40	22	0.80	148	5.40
Süleyman Çakır Lisesi (Genel Lise)	18	0.70	21	0.80	30	1.10	18	0.70	87	3.20
Atatürk Lisesi (GenelLise)	122	4.50	21	0.80	101	3.70	23	0.80	267	9.80
Tayfur Bayar Lisesi (Genel Lise)	44	1.60	20	0.70	37	1.40	34	1.20	135	4.90
Turgut Reis Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	49	1.80	38	1.40	43	1.60	24	0.90	154	5.60
Atatürk Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	59	2.20	87	3.20	70	2.60	48	1.80	264	9.70
Yunus Emre Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi	127	4.70	127	4.70	89	3.30	23	0.80	366	13.40
Habip Edip Törehan Kız Meslek Lisesi	31	1.10	36	1.30	19	0.70	20	0.70	106	3.90
Ticaret Meslek Lisesi	30	1.10	103	3.80	68	2.50	37	1.40	238	8.70
Atatürk Anadolu Sağlık Meslek Lisesi	38	1.40	47	1.70	40	1.50	55	2.00	180	6.60
Ali Güven Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi	18	0.70	19	0.70	-	-	-	-	37	1.40
Toplam	739	27.10	784	28.70	764	28.00	442	16.20	2729	100

EK-B. PROBLEMLİ İNTERNET KULLANIM ÖLÇEĞİ (SEÇİLMİŞ MADDELER)

Bu anket, bireylerin internet kullanım davranışlarını betimlemek için hazırlanmıştır. Sizden istenen, internet kullanırken genellikle gösterdiğiniz davranışları dikkate alarak, aşağıdaki ifadelerden her birinin size uygunluk derecesini belirlemenizdir. Bu amaçla, ilk önce her bir ifadeyi okuyunuz ve daha sonra her bir ifadenin karşısındaki seçeneklerden kendi durumunuza uygun olan bir seçeneği belirleyiniz. Bu seçeneği belirledikten sonra o seçeneğe ait parantezin içerisine çarpı (X) işareti koyunuz. Lütfen, hiçbir maddeyi boş bırakmayınız. Yanıtlarken kendi internet kullanım davranışlarınızı olduğu gibi yansıtmanız, sonuçların daha sağlıklı değerlendirilmesine katkıda bulunacaktır.		Tamamen uygun	Oldukça uygun	Biraz uygun	Nadiren uygun	Hiç uygun değil
1	İnternet bağlantımı kesmeye her karar verdiğimde kendi kendime “birkaç dakika daha” diyorum	( )	( )	( )	( )	( )
5	İnternette ismimi gizlemek beni daha özgür kılıyor	( )	( )	( )	( )	( )
9	Birisi internette ne yaptığımı sorduğunda savunmacı ve gizleyici oluyorum	( )	( )	( )	( )	( )
14	İnternette daha fazla vakit geçirmek için günlük işlerimi ihmal ediyorum	( )	( )	( )	( )	( )
19	İnternet, yapmam gerekenleri ertelemek için vazgeçilmez bir araçtır	( )	( )	( )	( )	( )
27	İnternet yoluyla iletişim kurmayı, yüz yüze iletişim kurmaya tercih ediyorum	( )	( )	( )	( )	( )

EK-C. TEMEL İHTİYAÇLAR ÖLÇEĞİ (SEÇİLMİŞ MADDELER)

Aşağıda eğitiminiz sırasında ve normal yaşantılarınız içerisinde yaşadığınız durumlarla ilgili ifadeler bulacaksınız. Kafanızda kendi durumunuz üzerinde odaklanıp değerlendirmelerinizi yaptıktan sonra cevaplandırınız. Lütfen yanda verilen değerlendirmeyi kullanarak sizin durumunuz için en uygun olan seçenekteki parantezin içini (X) şeklinde işaretleyiniz.		Hiç Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Tamamen Katılıyorum
1	Bir sorunum olduğunda, destek ve öğüt için aileme başvurabilirim.	( )	( )	( )	( )	( )
11	Olaylara espri ve şaka ile yaklaşırım.	( )	( )	( )	( )	( )
15	İstediğim her şeyi yapabilecek ortama sahibim.	( )	( )	( )	( )	( )
19	Seçtiğim kıyafetler konusunda ailem beni özgür bırakır.	( )	( )	( )	( )	( )
22	İyi olduğumu düşündüğüm konularda yarışmaktan çekinmem.	( )	( )	( )	( )	( )
26	Yaşamda çok başarılı olacağımı inanıyorum.	( )	( )	( )	( )	( )

EK-D. BENLİK KİMLİĞİ STATÜLERİ ÖLÇEĞİ (SEÇİLMİŞ MADDELER)

Lütfen her maddeyi dikkatlice okuyunuz. Maddenin birden fazla bölümü varsa, cevabınızı maddenin tümüne göre veriniz. Ankette ana-baba ifadesi içeren maddeler; anneniz, babanız veya her ikisini ifade etmek için kullanılmıştır. Bu nedenle mutlaka anne-babanız için tek bir yanıt vermek zorunluluğunda hissetmeyiniz.

	Kesinlikle Katılmıyorum			Kesinlikle Katılıyorum		
	1	2	3	4	5	6
1. Arkadaşlık ilişkilerinin kafamı kurcaladığı bir dönem oldu ama şimdi kime arkadaş diyeceğimi, arkadaşlıktan ne anladığımı çok iyi biliyorum.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
.....						
7. Kendime ve yeteneklerime gerçekten uygun bir mesleğe karar verebilmek için çeşitli alternatifleri araştırıyorum. Henüz arayışım bitmiş değil.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
.....						
11. Ailemle ilişkilerimi düşünüp gözden geçirdiğim bir dönem oldu ama artık onlarla ilişkimde ne beklediğimi ve neye önem verdiğimi iyi biliyorum.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
.....						
16. Karşı cinsle duygusal ilişki konusunda, anne babamın benden beklediği ve istediği şekilde hareket etmek benim için önemlidir	( )	( )	( )	( )	( )	( )
.....						
43. Karşı cinsle duygusal ilişkilerimde benim için neyin önemli olduğunu bilmiyorum ve bu duruma hiç aldırmiyorum	( )	( )	( )	( )	( )	( )
.....						
48. Karşı cinsle duygusal ilişki konusunda düşüncelerimin ve tavrımın pek net olmadığı bir dönem yaşadım ama şimdi bu konuda ne istediğimi iyi biliyorum.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
.....						
57. Ana-babamın dini inanç ve tutumlarını tamamen benimsemiş olduğumdan dolayı, dini konular üzerine düşünmem hiç gerekmemiştir.	( )	( )	( )	( )	( )	( )
.....						
64. Bir birey olarak gelecekte nasıl bir hayat istediğim sorusuna bir yanıt bulmaya çalıştım, şimdi bu konuda kafamda pek çok şey açıklık kazanmış durumda	( )	( )	( )	( )	( )	( )

EK-E. ARNETT HEYECAN ARAMA ÖLÇEĞİ (SEÇİLMİŞ MADDELER)

Bu anket, bireylerin kişilik özelliklerinden bir tanesi olan “heyecan arama” yı belirlemeyi amaçlamaktadır. Sizden istenen, aşağıdaki ifadelerin her birinin sizin için ne kadar doğru ya da ne kadar yanlış olduğunu ilgili seçeneklerden birini işaretleyerek belirtmenizdir.		Doğru	Biraz doğru	Biraz yanlış	Yanlış
1	Yabancı ülkeden biriyle evlenmek ilgimi çekerdi.	( )	( )	( )	( )
7	Lunaparka gidecek olsam dönme dolap ya da aşırı hızlı araçlara mutlaka binerdim	( )	( )	( )	( )
12	Genellikle zaman baskısı altında daha iyi çalışırım.	( )	( )	( )	( )
17	Eğer bir gezegene ya da aya bedava gitmek mümkün olsaydı, başvurduğum sırasındaki ilk kişi ben olurum.	( )	( )	( )	( )
19	Yüksek sesle müzik dinlemekten hoşlanırım.	( )	( )	( )	( )

EK-F. YAŞAM DOYUMU ÖLÇEĞİ (SEÇİLMİŞ MADDELER)

Aşağıda 5 cümle ve her bir cümlenin yanında cevaplarınızı işaretlemeniz için “Kesinlikle katılmıyorum” dan, “kesinlikle katılıyorum” a kadar seçenekler verilmiştir. Her cümlede söylenenin sizin için ne kadar çok doğru olduğunu veya olmadığını belirtmek için o cümlenin karşısındaki parantezin içine (X) işareti koyarak işaretleyiniz.	Kesinlikle katılmıyorum	Katılmıyorum	Kısmen katılmıyorum	Kararsızım	Kısmen katılıyorum	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1. Hayatım birçok yönden idealimdekine yakın	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )
.....							
5. Eğer hayata yeniden başlasaydım hemen hemen hiçbir şeyi değiştirmezdim	( )	( )	( )	( )	( )	( )	( )

EK-G. KİŞİSEL BİLGİ ANKETİ

Açıklama: Bu anket seti, lise öğrencilerinin internet kullanım davranışlarına yönelik bir doktora tezi araştırması kapsamında bilgi toplamak amacıyla hazırlanmıştır. Anket setinde, altı farklı anket yer almaktadır. Sizden istenen anketlerdeki her maddeye ilişkin kendi durumunuza en uygun seçeneği işaretlemeniz/yazmanızdır. Bu anketlere vereceğiniz yanıtlar ile bir bilimsel araştırmaya katkı sağlamış olacaksınız. Anket ile toplanan veriler bilimsel araştırma için kullanılacağından, isminizi yazmanıza gerek yoktur. Araştırmaya katkı sağladığınız için teşekkürler.

Prof.Dr. Aydoğan Aykut Ceyhan

Öğr. Gör. Ayşen Balkaya Çetin

Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Ana Bilim

Dalı

aysenbalkaya@hotmail.com

1. Yaşınız:

2. Cinsiyetiniz: ( ) Kız ( ) Erkek

3. İnternete en çok ne zaman bağlanıyorsunuz?

( ) Sabah ( ) Gün ortası ( ) Akşam ( ) Gece

4. İnternete en çok nereden bağlanıyorsunuz?

( ) Okuldan ( ) İnternet kafelerden ( ) Evden
( ) Cep telefonundan ( ) Diğer (*lütfen yazınız*).....

5. Haftada ortalama kaç saat internet kullanıyorsunuz?

( ) Hiç ( ) Bir saatten az ( ) 1-5 saat ( ) 6-10 saat
( ) 11-15 saat ( ) 16-20 saat ( ) 20 saatten fazla

6. Aşağıdaki internet uygulamalarını haftada ortalama kaç saat kullanıyorsunuz?

	"Hiç"	"1-30 dakika"	"31-59 dakika"	"1-2 saat"	"3-4 saat"	"5-6 saat"	"6 saatten fazla"
Kişisel e-mail için							
Online oyunlar için							
Sohbet odaları (chat) için							
Dosya transferi için							
Haber için							
Alışveriş için							
Genel bilgi arama için							
Diğer (<i>lütfen yazınız</i>)							

7. İnterneti kullanmanızın birincil(temel) nedeni nedir?(sadece bir seçenek işaretleyiniz)

- ( ) Ödevler için kaynak taramak ( ) Gündemi takip etmek
 ( ) Herhangi bir konuda bilgi edinmek ( ) Müzik dinlemek ve/veya film izlemek
 ( ) Hayalleri ve düşünceleri paylaşmak ( ) Online oyun oynamak
 ( ) Eğlenceli vakit geçirmek
 ( ) Uzaktaki arkadaş/yakınlarım ile haberleşmek
 ( ) Yeni insanlarla tanışmak/yeni arkadaşlar bulmak
 ( ) İlgi alanlarımdaki yeni gelişmelerden haberdar olmak

8. İnternette iletişim kurarken, bazı özelliklerinizi değiştirerek başka birisi gibi davranma ihtiyacı duyar mısınız?

- ( ) Asla ( ) Bazen ( ) Gerektiğinde ( ) Çoğu zaman

9. İnternette iletişim kurarken kendiniz dışında çoğunlukla kim/kimler gibi, hangi sıklıkta davranırsınız?

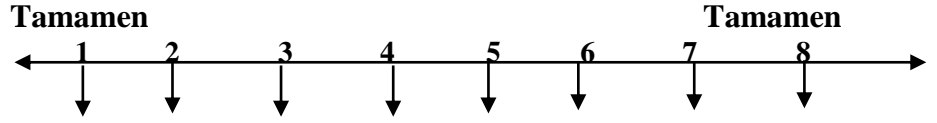
Yaşça daha büyük biri gibi	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Daha maço biri gibi	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Daha güzel/yakışıklı biri gibi	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Karşı cinsten biri gibi	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Daha çekici biri gibi	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Daha zeki biri gibi	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Daha az utangaç biri gibi	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Hayal ettiğim biri gibi	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Gerçek yaşamdan bilinen biri (anne, baba, arkadaş, kardeş v.b) gibi	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Diğer (lütfen yazınız).....	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla

10. İnternette iletişim kurarken başka biri gibi davranmanızın temel nedeni nedir?

Utanma duygusunu daha az yaşamak için	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Daha çok şey söyleyebilmek için	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Daha kolay konuşabilmek için	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Yeni arkadaşlıklar kurabilmek için	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
İnsanları daha kolaylıkla tanımak için	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Bir randevu / bağlantı kurabilmek için	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Başkalarının bana nasıl tepki vereceğini anlamak için	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Başka biri gibi olmayı denemek için	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Görünüşümün nasıl olabileceğini tasarlayabilmek için	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla
Diğer (lütfen yazınız).....	( ) Asla	( ) Bazen	( ) Çoğunlukla

11. Facebook kullanıcı hesabınız var mı? ( ) Evet ( ) Hayır

12. İnternet kullanımı yaşamınızı nasıl etkiliyor?

Günlük rutinler								
Okul performansı								
Aile ilişkisi								
Sağlık								
Öğretmenlerle ilişki								
Arkadaşlarla ilişki								
Diğer (lütfen yazınız)								
.....								

EK-H. ANADOLU ÜNİVERSİTESİ UYGULAMA İZİNİ ONAY BELGESİ

T.C.
ESKİŞEHİR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : B.08.4.MEM.0.26.20.02.605.01 (35) /
Konu : Uygulama İzni

25.01.2012 * 01447

VALİLİK MAKAMINA

- İlgi: a) Eskişehir Anadolu Üniversitesi Rektörlüğü Genel Sekreterliği'nin 02.01.2012 tarih ve B.30.2.ANA.0.70.01.00-399-10/41 sayılı yazıları.
b) Millî Eğitim Bakanlığına Bağlı Okul ve Kurumlarda Yapılacak Araştırma ve Araştırma Desteğine Yönelik İzin ve Uygulama Yönergesi.

Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Doktora programı öğrencisi Ayşen BALKAYA ÇETİN, öğretim üyesi Doç.Dr. Aydoğan Aykut CEYHAN'ın danışmanlığında gerçekleştirdiği "**Ergenlerin İnternet Kullanım Davranışlarının Bazı Psiko-Sosyal Özellikler Açısından İncelenmesi**" konulu tez çalışmasını yapılabilmesi için izin talebi incelenmiştir.

Eskişehir Anadolu Üniversitesi Genel Sekreterlik tarafından kabul edilen ve onaylı bir örneği Müdürlüğümüzde muhafaza edilen tez çalışmasının 2011-2012 öğretim yılında yapılması istenen İlimiz Odunpazarı Tepebaşı İlçesine bağlı ek listede bulunan 16 (onaltı) orta öğretim okulunda, öğrencilere uygulanması ilgi (b) yönerge doğrultusunda Müdürlüğümüzce uygun görülmektedir.

Makamlarınızca da uygun görüldüğü takdirde Olur'larınıza arz ederim.

Erdoğan AYATA
Millî Eğitim Müdürü

O I . V B
24/01/2012

İsmail KÜRECI
Vali a.
Vali Yardımcısı

	Adres : Büyükdere Mah. Atatürk Bulvarı No:247	
	Eskişehir	
	Tel: 0(222) 239 72 00 Faks: 0(222) 239 39 22	
	Web : http://eskisehir.meb.gov.tr e-Posta : strateji26@meb.gov.tr	

KAYNAKÇA

- Adams, J.F. (1995). *Ergenliği anlamak*. (Çev. Bekir Onur). Ankara: İmge Kitabevi.
- Adkisson, B.K. (2005). *An overview and clinical implications of internet use: What every psychologist should know*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Spalding University, Louisville, Kentucky.
- Akbulut, A.B. & Yılmazel, G. (2012). Ergen yaş grubunda internet bağımlılığı düzeyinin belirlenmesi. Hasuder, *15.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi içinde (s. 368-371)*, Bursa: 2-6 Ekim,
- Akınoğlu, O. (2002). *Eğitim ve sosyalleşme açısından internet kullanımı*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Akkoyunlu, B. (2001). Öğretmenlerin internet kullanımı ve bu konudaki öğretmen görüşleri. [Çevrimiçi sürüm]. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, 1-8.
- Aktaş-Arnas, Y. (2005). 3-18 yaş grubu çocuk ve gençlerin interaktif iletişim araçlarını kullanma alışkanlıklarının değerlendirilmesi. [Çevrimiçi sürüm]. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 4(4), 59-66.
- Altın, F. (2006). *İnternet kullanımının gençlere etkisi Kastamonu ili örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Altuğ, M., Ersöz, F., & Gencer, C. (2011). Ortaöğretim öğrencilerinin hayatında bilgisayarın yeri. [Çevrimiçi sürüm]. *Bilişim Teknolojileri Dergisi*, 4(1), 19-28.
- Amichai-Hamburger, Y., & Furnham, A. (2007). The positive net. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 23(2), 1033-1045.

- Amichai-Hamburger, Y. & Hayat, Z. (2011). The impact of the internet on the social lives of users: A representative sample from 13 countries. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 27, 585–589.
- Anderson, K.J. (2001). Internet use among college students: An exploratory study. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of American College Health*, 50(1), 21-26.
- Ando, R. & Sakamoto, A. (2008). The effect of cyber-friends on loneliness and social anxiety: Differences between high and low self-evaluated physical attractiveness groups. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 24 (3), 993-1009.tümünü bulmaya çalışayım.
- Arabzadeh, M., Bayanati, M., Nikdel, F., Nadery, M.S., & Naimi, G. (2012). The relationship of internet addiction with loneliness and identity styles. [Çevrimiçi sürüm]. *J Science Today's World*, 1, 59-70.
- Arnett, J. (1990). Contraceptive use, sensation seeking, and adolescent egocentrism. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Youth and Adolescence*, 19(2), 171–180.
- Arnett, J. (1991). Still crazy after all these years: Reckless behavior among young adults aged 23–27. [Çevrimiçi sürüm]. *Personality and Individual Differences*, 12(12), 1305-1313.
- Arnett, J. (1992). Reckless behavior in adolescence: A developmental perspective. [Çevrimiçi sürüm]. *Developmental Review*, 12(4), 339-373.
- Arnett, J. (1994). Sensation seeking: A new conceptualization and a new scale. [Çevrimiçi sürüm]. *Personality and Individual Differences*, 16(2), 289-296.
- Arnett, J. (1996). Sensation seeking, aggressiveness, and adolescent reckless behavior. [Çevrimiçi sürüm]. *Personality and Individual Differences*, 20(6), 693-702.
- Arnett, J. & Jensen, L.B. (1993). Culturel bases of risk behavior: Danish adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *Child Development*, 64, 1842–1855.
- Arisoy, Ö. (2009). Internet addiction and its treatment. [Çevrimiçi sürüm]. *Current Approaches in Psychiatry*, 1(1), 55-67.
- Arslan-Cansever, B.A. (2009). Ergenlerin toplumsallaşmasında internetin etkilerine ilişkin öğretmen görüşleri. [Çevrimiçi sürüm]. *Ege Eğitim Dergisi*, 10(1), 137-160.
- Aslanbay, M. (2006). *A compulsive consumption: Internet use addiction tendency the case of Turkish high school students*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Atay, M. (2011). KKTC’de gençlerin bilgisayar ve internet kullanımı.[Çevrimiçi sürüm].*Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 1-16.

- Ayvaşık, H.B., Er, N. & Sümer, N. (2007). Traffic violations and errors: The effects of sensation seeking and attention. Proceedings of the Third International Driving Symposium on Human Factors in Driver Assessment, Training and Vehicle Design.
- Bargh, J.A., & McKenna, K.Y. (2004). The internet and social life. [Çevrimiçi sürüm]. *Annu. Rev. Psychology*, 55, 573-590.
- Bargh, J.A., McKenna, K.Y., & Fitzsimons, G.M. (2002). Can you see the real me? Activation and expression of the “true self” on the Internet. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Social Issues*, 58(1), 33-48.
- Barker, V. (2009). Older adolescents’ motivations for social network site use: The influence of gender, group identity, and collective self-esteem. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(2), 209-213.
- Bayhan, V. (2011). Lise öğrencilerinde internet kullanma alışkanlığı ve internet bağımlılığı (Malatya uygulaması). *Akademik Bilişim’11 - XIII. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri (s. 237-244)*, İnönü Üniversitesi, Malatya, 2-4 Şubat.
- Baymur, F. (1996). *Genel psikoloji*. (11. bs.) İstanbul: İnkılap Kitabevi.
- Bayraktar, F. & Amca, H. (2012). Interrelations between virtual-world and real-world activities: Comparison of genders, age groups, and pathological and nonpathological internet users. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 15(5), 263-269
- Bayraktar, F. & Gün, Z. (2007). Incidence and correlates of internet usage among adolescents in North Cyprus. [Çevrimiçi sürüm]. *CyberPsychology & Behavior*, 10(2), 191-197.
- Bayraktar, F. (2013). İnternet ve ergen gelişimi. *İnternet bağımlılığı. Sorunlar ve çözümler içinde* (Ed. M. Kalkan ve C. Kaygusuz). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Bayraktutan, F. (2005). *Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Beard, K.W. & Wolf, E.M. (2001). Modification in the proposed diagnostic criteria for Internet Addiction. [Çevrimiçi sürüm]. *CyberPsychology & Behavior*, 4(3), 377-383.
- Berman, A.M., Schwartz, S.J., Kurtines, W.M. & Berman, S.L. (2001). The process of exploration in identity formation: The role of style and competence. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Adolescence*, 24, 513-528.
- Berson, I.R., Berson, M.J., & Feron, M.J. (2002). Emerging risks of violence in the digital age: Lessons for educators from an online study of adolescent girls in the United States. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of School Violence*, 1(2), 51-71.

- Berzonsky, M.D., Macek, P. & Nurmi, J.E. (2003). Interrelationships among identity process, content, and structure: A cross-cultural investigation. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Adolescent Research*, 18, 112-130.
- Beyatlı, Ö. (2012). *Orta öğretim kademesindeki öğrencilerin internet bağımlılığı düzeylerinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kıbrıs.
- Bilgin, N. (1994). *Sosyal bilimlerin kavşağında kimlik sorunu*. İzmir: Ege Yayıncılık.
- Blais J.J., Craig W.M., Pepler, D. & Connolly, J. (2008). Adolescents online: The importance of internet activity choices to salient relationships. [Çevrimiçi sürüm]. *J. Youth Adolescence*, 37, 522–536.
- Bond, B. J., Hefner, V., & Drogos, K. L. (2009). Information-seeking practices during the sexual development of lesbian, gay, and bisexual individuals: The influence and effects of coming out in a mediated environment. [Çevrimiçi sürüm]. *Sexuality & Culture*, 13(1), 32-50.
- Bonetti, L., Campbell, M.A. & Gilmore, L. (2010). The relationship of loneliness and social anxiety with children's and adolescents' online communication. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(3), 279-285.
- Boneva, B., Quinn, A., Kraut, R., Kiesler, S., & Shklovski, I. (2006). Teenage communication in the instant messaging era. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers, phones, and the internet: Domesticating Information Technology*, 201-218.
- Boyes, M.C., & Chandler, M. (1992). Cognitive development, epistemic doubt, and identity formation during adolescence. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Youth and Adolescence*, 21, 277–304.
- Bozkurt, H. (2011). *İnternet kötüye kullanımı olan çocuklarda psikiyatrik eşanılar*. Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Tıp Fakültesi, İstanbul.
- Bradley, K. (2005). Internet lives: Social context and moral domain in adolescent development. [Çevrimiçi sürüm]. *New Directions for Youth Development*, 108, 57-76.
- Bremer, J., & Beresin, E.V. (2000). Computers in psychiatry today. [Çevrimiçi sürüm]. *Academic Psychiatry*, 24(3), 168-172.
- Brown, B. B., & Larson, J. (2009). Peer relationships in adolescence. In R. M. Lerner & L. Steinberg (Eds.), *Handbook of adolescent psychology*, 3. Basım içinde (s. 74-103). New York: Wiley.
- Bryant, J.A., Sanders-Jackson, A., & Smallwood, A.M.K. (2006). IMing, text messaging, and adolescent social networks. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of*

Computer-Mediated Communication, 11(2), article 10.
<http://jcmc.indiana.edu/vol11/issue2/bryant.html>

- Bulut-Serin, N. (2011). An examination of predictor variables for problematic internet use. [Çevrimiçi sürüm]. *Turkish Online Journal of Educational Technology*, 10(3), 54-62.
- Burnukara, P. & Uçanok, Z. (2010). Descriptive study on opportunities of adolescents' use of information and communication technologies and cyberbullying. [Çevrimiçi sürüm]. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 21(2), 47-62.
- Can, G. (2006). Kişilik Gelişimi, B.Yeşilyaprak (Ed.), *Eğitim Psikolojisi içinde* (s.117-151). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Canan, F., Ataoğlu, A., Nichols, L.A., Yıldırım, T. & Öztürk, Ö. (2010). Evaluation of psychometric properties of the internet addiction scale in a sample of Turkish high school students. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology, Behavior and Social Networking*, 13(3), 317-320.
- Canbaz, S., Sunter, A.T., Peksen, Y., & Canbaz, M.A. (2009). Prevalence of the pathological internet use in a sample of Turkish school adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *Iranian Journal of Public Health*, 38(4), 64-71.
- Canbek, G. & Sağıroğlu, Ş. (2007). Çocukların ve gençlerin bilgisayar ve internet güvenliği. [Çevrimiçi sürüm]. *Politeknik Dergisi*, 10, 33-39.
- Cao, F. & Su, L. (2006). Internet addiction among Chinese adolescents: Prevalence and psychological features. [Çevrimiçi sürüm]. *Child: Care, Health and Development*, 33(3), 275-281
- Cao, H., Sun, Y., Wan, Y., Hao, J. & Tao, F. (2011). Problematic internet use in Chinese adolescents and its relation to psychosomatic symptoms and life satisfaction. [Çevrimiçi sürüm]. *BMC Public Health*, 11, 802-808.
- Caplan, S.E. (2002). Problematic internet use and psychosocial well-being: Development of a theory-based cognitive-behavioral measurement instrument. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 18, 553-575.
- Caplan, S.E. (2003). Preference for online social interaction a theory of problematic internet use and psychosocial well-being. [Çevrimiçi sürüm]. *Communication Research*, 30(6), 625-648.
- Caplan, S.E. (2005). A social skill account of problematic internet use. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Communication*, 55(4), 721-736.
- Caplan, S.E. & High, A.C. (2006). Beyond excessive use: The interaction between cognitive and behavioral symptoms of problematic internet use. [Çevrimiçi sürüm]. *Communication Research Reports*, 23(4), 265-271.

- Carden, R. & Rettew, S. (2006). Internet chat room use, satisfaction with life, and loneliness. [Çevrimiçi sürüm]. *Psychological Reports*, 98, 121-122.
- Casale, S. & Fioravanti, G. (2011). Psychosocial correlates of internet use among Italian students. [Çevrimiçi sürüm]. *International Journal of Psychology*, 46(4), 288–298.
- Caspi, A. & Gorsky, P. (2006). Online deception: Prevalence, motivation, and emotion. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 9(1), 54-59.
- Cengizhan, C. (2005). Öğrencilerin bilgisayar ve internet kullanımında yeni bir boyut: Bağımlılık. [Çevrimiçi sürüm]. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 22(22), 83-98.
- Ceyhan, A.A. (2008b). Predictors of problematic internet use on Turkish university students. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(3), 363-366.
- Ceyhan, A.A. (2011a). Investigation of adolescents internet use motives. 14. *International Congress of ESCAP-European Society for Child and Adolescent Psychiatry içinde*, 11-15 June.
- Ceyhan, A.A. (2011b). Ergenlerin problemleri internet kullanım düzeylerinin yordayıcıları. [Çevrimiçi sürüm]. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 18(2), 85-93.
- Ceyhan, A.A. & Ceyhan, E. (2009). Ergenlerde Problemleri İnternet Kullanım Ölçeği (PİKÖ-E) geliştirme çalışmaları (Öz.), *X. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi içinde* (s. 42), 21-23 Ekim 2009, Çukurova Üniversitesi.
- Ceyhan, E. (2008a). Ergen ruh sağlığı açısından bir risk faktörü: İnternet bağımlılığı. [Çevrimiçi sürüm]. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 15(2), 109-116.
- Ceyhan, E. (2010a). Problemleri internet kullanım düzeyi üzerinde kimlik statüsünün, temel internet kullanım amaçlarının ve cinsiyetin yordayıcılığı. [Çevrimiçi sürüm]. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(3), 1323-1355.
- Ceyhan, E. (2010b). İnternette kimlik denemeleri ve kimlik duygusu arasındaki ilişkiler. *Türk Alman Psikiyatri Kongresi içinde* (s. 49-50). Almanya, 21-25 Eylül.
- Ceyhan, E. (2011c). Late adolescents' identity experiments on the Internet. 14. *International Congress of ESCAP-European Society for Child and Adolescent Psychiatry içinde* (s. 211), 11-15 June.
- Ceyhan, E., & Ceyhan, A.A. (2007). An investigation of problematic internet usage behaviors on Turkish university students. 7th International Educational Technology Conference. Proceedings of IETC2007, North Cyprus: Near East University, 03-05 May 2007, 115-120.
- Ceyhan, E. & Ceyhan, A.A. (2011). Çocuk ve ergenlerde bilgisayar internet kullanımının gelişimsel sonuçları. Abdullah Kuzu (Ed). *Bilgisayar II içinde* (165-188). Eskişehir: Açıköğretim Fakültesi Yayınları.

- Ceyhan, E., Ceyhan, A.A. & Gürcan, A. (2007). Problemlı İnternet Kullanımı Ölçeği'nin geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları. [evrimii sürüm]. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7, 387-416.
- Chen, S.Y. & Fu, Y.C. (2009). Internet use and academic achievement: Gender differences in early adolescence. [evrimii sürüm]. *Adolescence*, 44(176), 797-812
- Chiu, S., Lee, J.Z. & Huang, D.H. (2004). Video game addiction in children and teenagers in Taiwan. [evrimii sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 7(5), 571-581.
- Chou, C. (2001). Internet heavy use and addiction among Taiwanese college students: An online interview study. [evrimii sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 4(5), 573-585.
- Chou, C., Condron, L. & Belland, J.C. (2005). A review of the research on internet addiction. [evrimii sürüm]. *Educational Psychology Review*, 17(4), 363-388.
- Chou, C. & Hsiao, M.C. (2000). Internet addiction, usage, gratification, and pleasure experience: The Taiwan college student's case. [evrimii sürüm]. *Computer and Education*, 35, 65-80.
- Christensen, C.A. (2004). Relationship between orthographic-motor integration and computer use for the production of creative and well-structured written text. [evrimii sürüm]. *British Journal of Educational Psychology*, 74, 551-564.
- Christensen, T.M. & Gray, N.D. (2002). The application of Reality Therapy and Choice Theory in relationship counseling, An interview with Roberth Wubbolding. [evrimii sürüm]. *The Family Journal*, 10(2), 244-248.
- Cloninger, S.C. (2009). *Theories of personality: Understanding persons*. (5. Basım) ed. Upper Saddle River, N.J.: Pearson Prentice Hall bakayım
- Clotfelter, C.T., Ladd, H.F. & Vigdor, J.L. (2008). Scaling the Digital Divide: Home computer technology and student achievement. Duke University. eksik
- Coatsworth, J.D., Palen, L.A. & Sharp, E.H. (2006). Self-defining activities, expressive identity, and adolescent wellness. [evrimii sürüm]. *Applied Developmental Science*, 10(3), 157-170.
- Cohen, E.S. & Fromme, K. (2002). Differential determinants of young adult substance use and high-risk sexual behavior. [evrimii sürüm]. *Journal of Applied Social Psychology*, 32(6), 1124-1150.
- Colwell, J. & Kato, M. (2003). Investigation of the relationship between social isolation, self-esteem, aggression and computer game play in Japanese adolescents. [evrimii sürüm]. *Asian Journal of Social Psychology*. 6(2), 149-158,

- Colwell, J. & Payne, J. (2000). Negative correlates of computer game play in adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *British Journal of Psychology*, 91, 295-310.
- Corey, G. (2008). *Psikolojik Danışma kuram ve uygulamaları* (Çev. Tuncay Ergene). Ankara: Mentis Yayıncılık.
- Cote, J.E. & Schwartz, S.J. (2002). Comparing psychological and sociological approaches to identity: Identity status, identity capital, and the individualization process. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Adolescence*, 25, 571-586.
- Cotten, S.R. & Bowman, S. (2004). Differences between high and low internet users in well-being outcomes. Paper presented at the annual meeting of the American Sociological Association, San Francisco, CA, Online <PDF>. 2009-05-26 from http://www.allacademic.com/meta/p110089_index.html
- Cömert, I.T & Kayıran, S.M. (2010). Çocuk ve ergenlerde internet kullanımı. [Çevrimiçi sürüm]. *Çocuk Dergisi*, 10(4), 166-170.
- Craig, G.J. (2002). *Human development*. (9. Basım) Upper Saddle River, N.J.: Prentice Hall.
- Cüceloğlu, D. (2000). *İnsan ve davranışı*. 7. Bs. İstanbul: Remzi Kitabevi
- Çağır, G. & Gürkan, U. (2010). Lise ve üniversite öğrencilerinin problemleri internet kullanım düzeyleri ile algılanan iyilik halleri ve yalnızlık düzeyleri arasındaki ilişki. [Çevrimiçi sürüm]. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(24), 70-85.
- Çakır, Ö., Horzum, M.B. & Ayas, T. (2013). İnternet Bağımlılığının tanımı ve tarihçesi. *İnternet bağımlılığı. Sorunlar ve çözümler içinde* (Ed. M. Kalkan ve C. Kaygusuz). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çalık, S. (2008). *Belediye otobüsü sürücülerinin risk alma davranışlarının incelenmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Çalık, D. & Çınar, Ö.P. (2009). Geçmişten günümüze bilgi yaklaşımları bilgi toplumu ve internet XIV. Türkiye'de İnternet Konferansı içinde, Bilgi Üniversitesi, İstanbul, 12-13 Aralık.
- Çeçen, A.R. (2007). Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve yaşam doyumu düzeylerine göre sosyal ve duygusal yalnızlık düzeylerinin incelenmesi. [Çevrimiçi sürüm]. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 180-190.
- Çelen, F.K., Çelik, A. & Seferoğlu, S.S. (2011). Çocukların internet kullanımları ve onları bekleyen çevrim-içi riskler. Sözlü Bildiri. Akademik Bilişim. İnönü Üniversitesi, Malatya, 2-4 Şubat.

- Çelik, S. (2012). İlköğretim öğrencilerinin internet kullanım biçimlerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. [Çevrimiçi sürüm]. *Eğitim Teknolojileri Araştırmaları Dergisi*, 3(4).1-20.
- Çelik, Ç.B. & Odacı, H. (2013). The relationship between problematic internet use and interpersonal cognitive distortions and life satisfaction in university students. [Çevrimiçi sürüm]. *Children and Youth Services Review*, 35, 505–508.
- Çelikkaleli, Ö. (2004). *Lise öğrencilerinde sosyal yetkinlik beklentisi ve psikolojik ihtiyaçlar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Çıkrıkçı, Ö. (2012). *Üstün yetenekli öğrencilerin bilişötesi farkındalık düzeyleri ile öz yeterlik algılarının yaşam doyumunu yordama gücü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Çivitçi, A. (2009). İlköğretim öğrencilerinde yaşam doyumu: Bazı kişisel ve ailesel özelliklerin rolü. [Çevrimiçi sürüm]. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, XXII(1), 29-52.
- Çok, F. & Karaman, N.G. (2009). “Ergenlerde risk alma”
<http://www.pdrziyiz.biz/ergenlerde-risk-alma-t4101.html> adresinden 10.06.2011 tarihinde edinilmiştir. ®
- Çuhadaroğlu-Çetin, F., Canat, S., Kılıç, E., Şenol, E., Rugancı, N., Öncü, B. ve ark. (2004). Ergen ve ruhsal sorunları. Durum saptama çalışması. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi Raporları, Sayı: 4.
- Davis, R.A. (2001). A cognitive-behavioral model of pathological internet use. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behaviour*, 17, 187–195.
- Deci E.L. & Ryan, R.M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. [Çevrimiçi sürüm]. *Psychological Inquiry*, 11(4), 227–268.
- Deci, E.L. & Ryan, R.M. (2002). *Handbook of self-determination research*. Rochester, N.Y.: University of Rochester Press
- Deci, E.L., Ryan, R.M., Gagné, M., Leone, D.R., Usunov, J. & Kornazheva, B.P. (2001). Need satisfaction, motivation, and well-being in the work organizations of a former eastern bloc country: A cross-cultural study of self-determination. [Çevrimiçi sürüm]. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 930-942.
- Demir, E. (2006). *Birey ve aile yaşamına ilişkin konularda internet kullanımının etkisinin belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Deniz, M.E. (2006). The relationships among coping with stress, life satisfaction, decision-making styles and decision self-esteem: An investigation with Turkish university students. [Çevrimiçi sürüm]. . *Social Behavior and Personality*, 34(9), 1161-1170.
- Derin, S. (2013). *Lise öğrencilerinde internet bağımlılığı ve öznel iyi oluş*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Dilmaç, B. (2009). Sanal zorbalığı yordayan psikolojik ihtiyaçlar: Lisans öğrencileri için bir ön çalışma. [Çevrimiçi sürüm]. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 9(3), 1291-1325.
- Diener, E.D. (2000). Subjective well-being. The science of happiness and a proposal for a national index. [Çevrimiçi sürüm]. *American Psychologist*, 55(1), 34-43.
- Diener, E.D., Emmons, R.A., Larsen, R.J. and Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale *Journal of Personality Assessment*, [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- DiNicola, M.D. (2004). *Pathological internet use among college students: The prevalence of pathological internet use and its correlates*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. College of Education of Ohio University.
- Doğan, H., Işıklar, A. & Eroğlu, S.E. (2008). Ergenlerin problemleri internet kullanımının bazı değişkenler açısından incelenmesi. [Çevrimiçi sürüm]. *KKEFD*, 18, 106-124.
- Donoso, V. (2008). The impact of the internet on adolescents' development of social relationships and identity. <https://soc.kuleuven.be/com/mediac/cuo/admin/upload/DONOSO%20VERONICA%20full%20paper%20HFT%202008.pdf> adresinden 25.12.2012 tarihinde erişilmiştir.
- Doruk, D. (2007). *Öğrenme isteksizliğinin internet kullanımıyla ilişkilendirilmesi (Ergen boyutunda)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dowling, N.A. & Quirk, K.L. (2009). Screening for internet dependence: Do the proposed diagnostic criteria differentiate normal from dependent internet use? [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(1), 21-27.
- Dunn, R.A. (2008). A systematic review of online identity within traditional communication Journals Paper presented at the annual meeting of the NCA 94th Annual Convention, TBA, San Diego, CA Online <PDF>. 2013-12-13 from http://citation.allacademic.com/meta/p258657_index.html
- Durak-Batıgün, A. & Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ile kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazısıyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. [Çevrimiçi sürüm]. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 1-10.

- Ekici, A. (2002). Aziz Antonius'un Baştan Çıkarılması: Bir Kötü Alışkanlık Olarak İnternet. [Çevrimiçi sürüm]. *Cogito Dergisi*, 30, 227-235.
- Ekşi, F. & Ümmet, D. (2013). Bir kişilerarası iletişim problemi olarak internet bağımlılığı ve siber zorbalık: Psikolojik danışma açısından değerlendirilmesi. [Çevrimiçi sürüm]. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 11(25), 91-115.®
- Ellison, N.B., Steinfield, C. & Lampe, C. (2007). The benefits of Facebook “friends:” social capital and college students’ use of online social network sites. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 12, 1143–1168.
- Ercoskun, M.H. & Nalçacı, A. (2005). Öğretimde psikolojik ihtiyaçların yeri ve önemi. [Çevrimiçi sürüm]. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11, 253-370.
- Erden, M. & Akman, Y. (1996). *Gelişim ve öğrenme*. (11. Bs.) Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Erdoğan, A. (2008), “Ergenlerde risk alma davranışı: Anne-babalara öneriler” <http://saglik.corlu.org/2008/07/16/s203-ergenlerde-risk-alma-davranisi-anne-babalara-oneriler.html>. adresinden 15.06.2011 tarihinde edinilmiştir.
- Erdoğan, Y. (2010). Exploring the relationships among internet usage, internet attitudes and loneliness of Turkish adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology*, 2(2), Retrieved May, 2013 from <http://www.cyberpsychology.eu/view.php?cisloclanku=2008111802&article=4>
- Erikson, E.H. (1963). *Childhood and society*. (2. Bas.) New York: W.W. Norton
- Eryüksel, G.N. & Varan, A. (1999), Benlik Kimliği Statülerinin Değerlendirilmesi: Benlik Kimliği Statüleri Ölçeği (BKSÖ). Yayınlanmamış makale, Ege Üniversitesi, İzmir.
- Erwin, J.C. (2003). Giving students what they need. [Çevrimiçi sürüm]. *Educational Leadership*, 61(1), 19-24.
- Erwin, B.A., Turk, C.L., Heimberg, R.G., Fresco, D.M. & Hantula, D.A. (2004). The internet: Home to a severe population of individuals with social anxiety disorder? [Çevrimiçi sürüm]. *Anxiety Disorders*, 18, 629–646.
- Esen, E. (2010). *Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Esen, E. & Siyez, D.M. (2011). Ergenlerde internet bağımlılığını yordayan psiko-sosyal değişkenlerin incelenmesi. [Çevrimiçi sürüm]. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(36), 127-138.
- Eşici, H. (2007). *İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin temel ihtiyaçlarının karşılanma düzeyi ile zorbalık davranışları arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü, Ankara.

- Flisher, C. (2010). Getting plugged in: An overview of internet addiction. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Paediatrics and Child Health*, 46, 557–559
- Frey, L. & Wilhite, K. (2005). Our five basic needs: Application for understanding the function of behavior. [Çevrimiçi sürüm]. *Intervention in School and Clinic*, 40(3), 156–160.
- Galloway G. & Lopez K. (1999). Sensation seeking and attitudes to aspects of national parks: A preliminary empirical investigation. [Çevrimiçi sürüm]. *Tourism Management*, 20(6), 665-671.
- Gençer, S.L. (2011). *Ortaöğretim öğrencilerinin internet bağımlılık durumlarının internet kullanım profilleri ve demografik özelliklere göre farklılıklarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Isparta.
- Gençer, S.L., & Koç, M. (2012). Internet abuse among teenagers and its relations to internet usage patterns and demographics. [Çevrimiçi sürüm]. *Educational Technology & Society*, 15(2), 25–36.
- Glasser, W. (1984). *Control theory: A new explanation of how we control our lives*. New York: Perennial Library
- Glasser, W. (1997). Choice Theory and Student Success. [Çevrimiçi sürüm]. *Education Digest*, 63(3),16-21.
- Glasser, W. (1999a). *Başarısızlığın Olmadığı Okul*. Çev: Kıvılcım Teksöz. İstanbul: Beyaz Yayınları.
- Glasser, W. (1999b). *Okulda Kaliteli Eğitim*. Çev: Ulaş Kaplan. İstanbul: Beyaz yayınları.
- Glasser, W. (2005). *Kişisel özgürlüğün psikolojisi: Seçim teorisi*, Çeviren: Müge İzmirli, Hayat Yayıncılık. İstanbul.
- Goffman, E. (2009). *Günlük yaşamda benliğin sunumu*. Çeviren Barış Cezar. 1. Bs. İstanbul: Metis.
- Goldberg, I. (1996) Internet addiction disorder. Retrieved November, 24, 2004.
- Gökçearsan, Ş. (2005). *İlk ve ortaöğretim öğrencilerinin evde bilgisayar kullanımına ilişkin öğrenci ve veli görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Gökçearsan, Ş. & Günbatır, M.S. (2012). Ortaöğretim öğrencilerinde internet bağımlılığı. [Çevrimiçi sürüm]. *Eğitim Teknolojisi Kuram ve Uygulama*, 2(2), 10-24.

- Göker, G., Demir, M. & Doğan, A. (2010). Ağ toplumunda sosyalleşme ve paylaşım: Facebook üzerine ampirik bir araştırma. [Çevrimiçi sürüm]. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 5(2), 183-206.
- Gönül, A.S. (2002). Patolojik internet kullanımı. [Çevrimiçi sürüm]. *Yeni Symposium*, 40(3), 105-110.
- Greenfield, D.N. (1999). Psychological characteristics of compulsive internet use: A preliminary analysis. [Çevrimiçi sürüm]. *CyberPsychology & Behavior*, 2(5), 403-412.
- Greenfield, P. & Yan, Z. (2006). Children, adolescents, and the internet: A new field of inquiry in developmental psychology. [Çevrimiçi sürüm]. *Developmental Psychology*, 42(3), 391–394.
- Greenhow, C. & Robelia, B. (2009). Informal learning and identity formation in online social networks. [Çevrimiçi sürüm]. *Learning, Media and Technology*, 34(2), 119-140.
- Griffiths, M. (1996) Internet addiction: An issue for clinical psychology? [Çevrimiçi sürüm]. *Clin Psychol Forum*, 97, 32 -36.
- Griffiths, M. (2000a). Does internet and computer “Addiction” exist? Some case study evidence. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 3(2), 211-218.
- Griffiths, M. (2000b). Internet addiction time to be taken seriously. [Çevrimiçi sürüm]. *Addiction Research*, 8(5), 413-418.
- Griffiths, M. (2000c). Excessive internet use: Implications for sexual behaviour. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 3(4), 537-552.
- Griffiths, M. (2003). Internet gambling: Issues, concerns, and recommendations. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychol Behav*, 6, 557-568.
- Grohol, J.M. (1999). Internet Addiction Guide. Recuperado el, 6. Available: www.psychcentral.com/netaddiction/.
- Gross, E.F., Juvonen, J. & Gable, S.L. (2002). Internet use and well-being in Adolescence. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Social Issues*, 58(1), 75-90.
- Gross, E.F. (2004) Adolescent internet use: What we expect, what teens report. [Çevrimiçi sürüm]. *Applied Developmental Psychology*, 25, 633-649.
- Gülgez, Ö.E. (2007). *Lise öğrencilerinin olumsuz risk alma davranışlarının psikolojik belirtiler, yaş ve cinsiyet değişkenleri açısından incelenmesi: Ankara örneği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Gündoğdu, D. (2006). *İlköğretim öğrencilerinin internet kullanım düzeyleri ve amaçları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Gündüz, Ş. & Şahin, Ş. (2011). Internet usage and parents' views about internet addiction. [Çevrimiçi sürüm]. *International Journal of Human Sciences*, 8(1), 277-288.
- Güney, N. (2007). *Ergenlikte risk almanın içsel kaynaklarının ben merkezlik, akran baskısı, sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Günüç, S. (2009). *İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van.
- Gürcan, N & Hamarta, E. (2013). Problemlerli internet kullanımı ve uyum. İnternet bağımlılığı. Sorunlar ve çözümler içinde (Ed. M. Kalkan ve C. Kaygusuz) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gürgün, S. (2007). *Özel okullarda öğrenim gören ilköğretim öğrencilerinin internete yönelik tutum ve düşünceleri (Acarkent Doğa Koleji örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Güzel, M. (2006). Küreselleşme, İnternet ve Gençlik Kültürü. [Çevrimiçi sürüm]. *Küresel İletişim Dergisi*, 1, 1-16.
- Hamurcu, H. (2011). *Ergenlerin yetkinlik inançları ve psikolojik iyi oluşlarını yordamada psikolojik ihtiyaçlar*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Hampe, S. (2006). *A comparison of personality traits to expression of online*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Capella University, Minneapolis
- Hart, M.C. (2010). *A study on the motives of high school an undergraduate college students for using the social network site Facebook*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, The Faculty of the Department of Education, Liberty University, USA.
- Healy, B., Levin, E., Perrin, K., Weatherall, M. & Beasley, R. (2010). Prolonged work- and computer-related seated immobility and risk of veno thromboembolism. [Çevrimiçi sürüm]. *J R Soc Med*, 103, 447-454.
- Heitner, E.I. (2002). *The relationship between use of the internet and social development in adolescence*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Pace University, New York.

- Houghton, S. Milner, N. West, J., Douglas, G., Lawrence, V., Whiting, K., Tannock, R. & Durkin, K. (2004). Motor control and sequencing of boys with Attention Deficit/Hyperactivity Disorder (ADHD) during computer game play. [Çevrimiçi sürüm]. *British Journal of Educational Technology*, 35(1), 21-34.
- Huang, S. & Shen, F. (2010). Influencing factors of adolescent internet addiction In Web Society (SWS), 2010 IEEE 2. Symposium on (s. 507-512).
- Huang, Y.R. (2006). Identity and intimacy crisis and their relationship to internet dependence among college students. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychol Behav*, 9, 571-576.
- Huffaker, D. (2006). Teen Blogs exposed: The private lives of teens made public. Presented at the American Association for the Advancement of Science (AAAS) in St. Louis, MO., February 16-19.
- Huffaker, D.A., & Calvert, S.L. (2005). Gender, identity, and language use in teenage blogs. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 10(2), article 1. <http://jcmc.indiana.edu/vol10/issue2/huffaker.html>
- Hur, M.H. (2006). Demographic, habitual, and socioeconomic determinants of internet addiction disorder: An empirical study of Korean teenagers. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 9(5), 514-525.
- Irwansyah, M.A. (2005). *Internet uses, gratifications, addiction, and loneliness among international students*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, University of Hawaii, Department of Communication, USA.
- Ito, M., Horst, H., Bittanti, M., Boyd, D., Herr-Stephenson, B. & Lange, P.G. (2008). *Living and learning with new media: Summary of findings from the digital youth project*. Chicago, Illinois: The MacArthur Foundation.
- İkinci, M. (2003). *Ergenlerde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyi ile başa çıkma davranışları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.
- Internet World Stats (2012). Internet and Facebook usage in Europe <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm> adresinden 20.06.2013 tarihinde alınmıştır.
- Jackson, L.A., Eye, A.V., Biocca, F.A., Barbatsis, G., Zhao, Y. & Fitzgerald, H.E. (2006). Does home internet use influence the academic performance of low-income children? [Çevrimiçi sürüm]. *Developmental Psychology*, 42(3), 429-435.
- Jackson L.A., Samona, R., Moomaw, J., Ramsay, L., Murray, C., Smith, A., & Murray, L. (2007). What children do on the internet: Domains visited and their relationship to socio-demographic characteristics and academic performance. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 10(2), 182-190.

- Jacobson, D. (1999). Impression formation in cyberspace: Online expectations and offline experiences in text-based virtual communities. [Çevrimiçi sürüm]. *JCMC*, 5(1), 0-0
- Jaffe, M.L. (1998). *Adoloscence*. New York: J. Wiley.
- Johansson, A. & Götestam, K.G. (2004). Internet addiction: Characteristics of a questionnaire and prevalence in Norwegian youth (12–18 years). [Çevrimiçi sürüm]. *Scandinavian Journal of Psychology*, 45, 223–229.
- Joinson, A., McKenna, K., Postmes, T. & Reips, U. (2007). *The Oxford handbook of internet psychology* edited by Adam N. Joinson ... [et al.]. Oxford: Oxford University Press.
- Kahraman, S., Altun-Yalçın, S. & Çevik, C. (2011). Lise öğrencilerinin internet kullanımı. 5. International Computer & Instructional Technologies Symposium içinde (s.22-24).
- Kaltiala-Heino, R., Lintonene, T. & Rimpela, A. (2004) Internet addiction? Potentially problematic use of the internet in a population of 12-18 year-old adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *Addict Res Theory*, 12, 89-96.
- Kandell, J.J. (1998). Internet Addiction on campus: The vulnerability of college students. [Çevrimiçi sürüm]. *CyberPsychology & Behavior*, 1(1), 11-17.
- Karaca, M. (2007). *Sosyolojik bir olgu olarak internet gençliği: Elazığ örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Karadal, Ö. (2009). *Kitle iletişim araçlarından internetin Silişk ortaöğretim gençliği üzerindeki etkileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.
- Karakaş, Ö. (2006). *Psychological correlates of tobacco, alcohol and drug use among adolescents*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTU, The Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- Karaman, N.G. (2013). Investigation of motives for adolescent risk taking in terms of egocentrism, peer pressure, ses and gender. [Çevrimiçi sürüm]. *Elementary Education Online*, 12(2), 445-460.
- Kaygusuz, C. (2013). Psikolojik ihtiyaçlar ve internet bağımlılığı. (Ed. M. Kalkan ve C. Kaygusuz. İnternet bağımlılığı. Sorunlar ve çözümler içinde).Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kayıkçı, S. (2007). *Spor yapan ya da yapmayan lise öğrencilerinin internete yönelik tutumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karedeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

- Kayri, M. & Günüç, S. (2010). An analysis of some variables affecting the internet dependency level of turkish adolescents by using decision tree methods. [Çevrimiçi sürüm]. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 10(4), 2487-2500.
- Kelleci, M. (2008). İnternet, cep telefonu, bilgisayar oyunlarının çocuk ve gençlerin ruh sağlığına etkileri. [Çevrimiçi sürüm]. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 7(3), 253-256.
- Kelleci, M., Güler, N., Sezer, H. & Gölbaşı Z. (2009).Lise öğrencilerinde internet kullanma süresinin cinsiyet ve psikiyatrik belirtiler ile ilişkisi. [Çevrimiçi sürüm]. *TAF Prev Med Bull*, 8(3), 223-230.
- Kelleci, M. & İnal, S. (2010). Psychiatric symptoms in adolescents with internet use: Comparison without internet use. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(2), 191-194.
- Kelly, T.H., Robbins, G., Martin, C.A., Fillmore, M.T., Lane, S.D., Harrington, N.G., & Rush, C.R. (2006). Individual differences in drug abuse vulnerability: d-amphetamine and sensation-seeking status. [Çevrimiçi sürüm]. *Psychopharmacology (Berl.)*, 189(1),17-25.
- Keser-Özcan, N. (2004). *Üniversite öğrencilerinde internet kullanımının psikososyal durum ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Keser-Özcan, N. & Buzlu, S. (2005). Problemlili internet kullanımını belirlemede yardımcı bir araç: “İnternette Bilişsel Durum Ölçeği”nin üniversite öğrencilerinde geçerlik ve güvenilirliği. [Çevrimiçi sürüm]. *Bağımlılık Dergisi*, 6, 19-26.
- Keser-Özcan, N. & Buzlu, S. (2007). Internet use and its relation with the psychosocial situation for a sample of university students. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 10(6), 767-772.
- Kesici, Ş & Şahin, İ. (2010). Turkish adaptation study of Internet Addiction Scale. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 13(2), 185-189.
- Kılıççı, Y. (2003). 6-15 yaş öğrencilerinin gelişimsel güçleri ve kişilik gelişimini kolaylaştırma. İlköğretimde Rehberlik içinde. Ed: Yıldız Kuzgun. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım,
- Kıran, Ö. (2011). Şiddet içeren bilgisayar oyunlarının ortaöğretim gençliği üzerindeki etkileri (Samsun örneği). VII. Ulusal Sosyoloji Kongre kitapçığı içinde (s.55).
- Kıran-Esen, B. (2009). Çeşitli değişkenlere göre ergenlerde internet bağımlılığının yordanması. [Çevrimiçi sürüm]. *e-Journal of New World Sciences Academy*, 4(4), 1131-1140.

- Kıran-Esen, B. & Gündoğdu, M. (2010). The relationship between internet addiction, peer pressure and perceived social support among adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *The International Journal of Educational Researchers*, 2(1), 29-36.
- Kim, J., LaRose, R. & Peng, W. (2009). Loneliness as the cause and the effect of problematic internet use: The relationship between internet use and psychological well-being. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 12(4), 451-455.
- Kim, H.K. & Davis, K.E. (2009). Toward a comprehensive theory of problematic internet use: Evaluating the role of self-esteem, anxiety, flow, and the self-rated importance of internet activities. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 25, 490-500.
- Kim, K., Ryu, E., Chon, M.Y., Yeun, E.J. Choi, S.Y., Seo, J.S. & Nam, B.W. (2006). internet addiction in Korean adolescents and its relation to depression and suicidal ideation: A questionnaire survey. [Çevrimiçi sürüm]. *International Journal of Nursing Studies*, 43, 185-192.
- Kim, S. (2011). *The effects of internet use on academic achievement and behavioral adjustment among South Korean adolescents: Mediating and moderating roles of parental factors*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Philosophy in Child and Family Studies in the David B. Falk College of Sport and Human Dynamics.
- Kimmel, D.C. & Weiner, I.B. (1985). Adolescence: A development transition. USA: Joney Wiley Sons Inc.
- Ko, C.H., Yen, J.Y., Chen, C.C., Chen, S.H., Wu, K. & Yen, C.F. (2006). Tridimensional personality of adolescents with internet addiction and substance use experience. [Çevrimiçi sürüm]. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 51, 887-894.
- Ko, C.H., Yen, J.Y., Chen, C.C., Chen, S.H. & Yen, C.F. (2005). Gender differences and related factors affecting online gaming addiction among Taiwanese adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *The Journal of Nervous and Mental Disease*, 193(11), 728-733.
- Ko, C.H., Yen, J.Y., Yen, C.F., Lin, H.C. & Yang, M.J. (2007). Factors predictive for incidence and remission of internet addiction in young adolescents: A prospective study. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 10(4), 545-551.
- Koçak, R. (2003). Üniversite öğrencilerinde aleksitimi ve yalnızlığın bazı değişkenler açısından karşılaştırılması ve aralarındaki ilişkinin incelenmesi. [Çevrimiçi sürüm]. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 2(19), 15-24.
- Koeppe, M.J., Gunn, R.N., Lawrence, A.D., Cunningham, V.J., Dagher, A., Jones, T., Brooks, D.J. Bench, C.J. & Grasby, P.M. (1998). Evidence for striatal dopamine release during a video game, [Çevrimiçi sürüm]. *Nature*, 393(6682), 266-268.

- Konecny, S. (2009). Virtual environment ve lying: Perspective of Czech adolescents and young adults. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 3(2),0-0.
- Korkmaz, M. (2010). *İnternet kullanımı konusunda uygulanan akran eğitiminin ergenler üzerindeki etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Koyuncu, T., Ünsal, A. & Arslantaş, D. (2012). İlköğretim ve lise öğrencileri arasında internet bağımlılığı ve yalnızlık. 15.Ulusal Halk Sağlığı Kongresi, 2-6 Ekim. Bursa, 250-252.
- Köker, S. (1991). *Normal ve sorunlu ergenlerin yaşam doyumu düzeyinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Köker, S. (1997). *Kimlik duygusunun kazanılması açısından ergenlerin, genç yetişkinlerin ve yetişkinlerin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kulaksızoğlu, A. (2011). *Ergenlik psikolojisi*. 12. Bs. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kraut, R., Kiesler, S., Boneva, B., Cummings, J., Helgeson, V. & Crawford, A. (2002). Internet paradox revisited. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Social Issues*, 58, 49–74.
- Kraut, R., Patterson, M., Lundmark, V., Kiesler, S., Mukopadhyay, T. & Scherlis, W. (1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? [Çevrimiçi sürüm]. *American Psychologist*, 53, 1017–1031.
- Larwin, K.H. & Larwin, D.A. (2008). Decreasing excessive media usage while increasing physical activity: A single-subject research study. [Çevrimiçi sürüm]. *Behavior Modification*, 32(6), 938-956.
- Lavin, M., Marvin, K., Mclarney, A., Nola, V. & Scott, L. (1999). Sensation seeking and collegiate vulnerability to internet dependence. [Çevrimiçi sürüm]. *CyberPsychology & Behavior*, 2(5), 425-430.
- Lee, S. (2009). *Problematic internet use among college students: An exploratory survey research study*. Yayınlanmamış Doktora Tezi. The University of Texas at Austin.
- Lemmens, J.S., Valkenburg, P.M. & Peter, J. (2011). Psychosocial causes and consequences of pathological gaming. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*. 27(1), 144-152.
- Lenhart, A., & Madden, M. (2007). Social networking websites and teens: An overview (p. 10). Pew/Internet.

- Lenhart, A., Madden, M. & Hitlin, P. (2005). Teens and technology. Youth are leading the transition to a fully wired and mobile nation. Washington, DC: PEW and American Life Project.
- Lenhart, A., Rainie, L., & Lewis, O. (2001). Teenage life online. The rise of the instant-message generation and the internet's impact on friendships and family relationships. Washington, DC: PEW and American Life Project.
- Leung, L. (2004). Net-generation attributes and seductive properties of the internet as predictors of online activities and internet addiction. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology&Behavior*, 7(3), 333-348.
- Leung, L. (2007). Linking psychological attributes to addiction and improper use of the mobile phone among adolescents in Hong Kong. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Children and Media*, 2(2), 93-113.
- Leung, L. (2011): Loneliness, social support, and preference for online social interaction: The mediating effects of identity experimentation online among children and adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *Chinese Journal of Communication*, 4(4), 381-399.
- Leung, L. & Lee, P.S.N. (2012). Impact of internet literacy, internet addiction symptoms, and internet activities on academic performance. [Çevrimiçi sürüm]. *Social Science Computer Review*, 30(4), 403-418
- Levine, D. (2000). Virtual attraction: What rocks your boat. [Çevrimiçi sürüm]. *CyberPsychology & Behavior*, 3(4), 565-573
- Li, X. & Atkins, M.S. (2004). Early childhood computer experience and cognitive and motor development. [Çevrimiçi sürüm]. *American Academy of Pediatrics*, 113(6), 1715-1722.
- Liau, A.K., Khoo, A. & Hwaang, P. (2005). Factors influencing adolescents engagement in risky internet behavior. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 8(6), 513-520.
- Lin, S.S.J.,& Tsai, C.C. (2002). Sensation seeking and internet dependence of Taiwanese high school adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *Comput Human Behav*, 18, 411-426.
- Lister, K.M. (2007). *Aggression and prosocial behavior in adolescents' internet and face-to-face interactions*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, College of Bowling Green State University, Ohio.
- Livingstone, S. (2002). Children's use of the internet: Reflections on the emerging research agenda. [Çevrimiçi sürüm]. *New Media & Society*, 5 (2), 147-166.

- Livingstone, S. & Helsper, E. (2007). Taking risks when communicating on the internet: The role of offline socialpsychological factors in young people's vulnerability to online risks. [Çevrimiçi sürüm]. *Information, Communication and Society*, 10(5), 619-643.
- Lu, H.Y. (2008). Sensation seeking, internet dependency, and online interpersonal deception. [Çevrimiçi sürüm]. *CyberPsychology & Behavior*, 11(2), 227-231
- Maczewski, M. (2002). Exploring identities through the internet: Youth experiences online. [Çevrimiçi sürüm]. *Child & Youth Care Forum*, 31(2), 111-129.
- Makas, Y. (2008). *Lise öğrenimi gören gençlerin internet kullanımının psikososyal durum ile ilişkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Marcia, J.E. (1980). Identity in adolescence. *Handbook of adolescence psychology* içinde (Ed: Adelson, J.) New York: Wiley Sons.
- Matsuba, M.K. (2006). Searching for self and relationships online. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 9(3), 275-284.
- Matarelli, S.A. (2011). *College of health sciences*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Walden University, Minnesota.
- Mazalin, D. & Moore, S. (2004). Internet use, identity development and social anxiety among young adults. [Çevrimiçi sürüm]. *Behaviour Change*, 21(2), 90-102.
- McKenna, K.Y.A. & Bargh J.A. (2000). Plan 9 from cyberspace: The implications of the internet for personality and social psychology. [Çevrimiçi sürüm]. *Personality and Social Psychology Review*. 4(1), 57-75.
- McKenna K.Y.A., Green, A.S. & Gleason, M.E.J. (2002). Relationship formation on the internet: What's the big attraction? [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Social Issues*, 58(1), 9-31.
- Meerkerk, G.J., Regina J.J.M., Van Den Eijnden, R.J.J.M. & Garretsen, H.F.L. (2006). Predicting compulsive internet use: It's all about sex!. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 9(1), 95-103.
- Meerkerk, G.J., Van den Eijnden, R.J.J.M., Franken, I.H.A. & Garretsen, H.F.L. (2010). Is compulsive internet use related to sensitivity to reward and punishment, and impulsivity? [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 26, 729-735.
- Meeus, W., Jedema, J., Helsen, M. & Vollebergh, W. (1999). Patterns of adolescent identity development: Review of literature and longitudinal analysis. [Çevrimiçi sürüm]. *Developmental Review*, 19, 419-461,

- Michel, G., Mouren-Simeoni, M.C., Perez-Diaz, F., Falissard, B., Carton, S. & Jouvent, R. (1999). Construction and validation of a sensation seeking scale for adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *Personality and Individual Differences*, 26, 159-174.
- Milani, L., Osualdella, D. & Blasio, P.D.B. (2009). Quality of interpersonal relationships and problematic internet use in adolescence. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology&Behavior*, 12(6), 681-684.
- Milliyetçi, Ö. (2008). *Mesleki ve teknik eğitim veren ortaöğretim kurumlarındaki öğrencilerin internete yönelik tutumları ile sosyal becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi (Şişli ilçesi örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Modayıl, M.V., Thompson, A.H., Varnhagen, S. & Wilson, D.R. (2003). İnternet users' prior psychological and social difficulties. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology&Behavior*, 6(6), 585-590.
- Morahan-Martin, J. (1999). The relationship between loneliness and internet use and abuse. [Çevrimiçi sürüm]. *CyberPsychology & Behavior*, 2(5), 431-439.
- Morahan-Martin, J. (2005). Internet abuse: Addiction? Disorder? Symptom? Alternative explanations? [Çevrimiçi sürüm]. *Social Science Computer Review*, 23, 39-48.
- Morahan-Martin, J. (2008). Internet abuse: Emerging trends and lingering questions. A. Barak (Ed.), *Psychological aspects of Cyberspace. Theory, research and applications içinde* (s. 32–69). Cambridge, UK: Cambridge University Press
- Morahan-Martin, J. & Schumacher, P. (2000). Incidence and correlates of pathological internet use among college students. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 16, 13-29.
- Morahan-Martin, J. & Schumacher, P. (2003). Loneliness and social uses of the internet. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 19, 659–671.
- Morgan, C. & Cotten, S. (2003). The relationship between internet activities and depressive symptoms in a sample of college freshmen. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychol & Behav*, 6(2), 133-142.
- Morrison, C.M. & Gore, H. (2010). The relationship between excessive internet use and depression: A questionnaire-based study of 1,319 young people and adults. [Çevrimiçi sürüm]. *Psychopathology*, 43, 121-126
- Morsünbül, Ü. (2005). *Ergenlikte kimlik statülerinin bağlanma stilleri, cinsiyet ve eğitim düzeyi açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Muslu, G.K. & Bolışık, B. (2009). Çocuk ve gençlerde internet kullanımı. [Çevrimiçi sürüm]. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(5), 445-450.

- Mumtaz, Ş. (2001). Children's enjoyment and perception of computer use in the home and the school. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers & Education*, 36, 347–362.
- Mythily, S., Qiu, S. & Winslow, M. (2008) Prevalence and correlates of excessive internet use among youth in singapore. [Çevrimiçi sürüm]. *Ann Acad Med Singapore*, 37, 9-14.
- Nalwa, K. & Anand, A.P. (2003). Internet addiction in students: A cause of concern. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 6(6), 653-656.
- Nelson-Jones, R. (2005). *Danışma psikolojisi kuramları*. (Çev. Füsün Akkoyun) İstanbul: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Numanoğlu, G. & Bayır, Ş. (2012). İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sınıf düzeylerine göre internet kullanımları. [Çevrimiçi sürüm]. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(2), 295-323.
- Odabaşıoğlu, G., Öztürk, Ö., Genç, Y. & Pektaş, Ö. (2007). On olguluk bir seri ile internet bağımlılığı klinik görünümleri. [Çevrimiçi sürüm]. *Bağımlılık Dergisi*, 8(I), 46-51.
- Olson, C.K. (2010). Children's motivations for video game play in the context of normal development. [Çevrimiçi sürüm]. *American Psychological Association*, 14(2), 180–187.
- Onur, B. (2006). *Gelişim Psikolojisi. Yetişkinlik, Yaşlılık, Ölüm*, (7. Baskı), Ankara: İmge Kitabevi.
- Orzack, M.H. (1996). Computer addiction services
<http://j.gautier.free.fr/Articles/computer%20addiction%20services-Orsack.PDF>.
- Özaydın, N. (2011). *Mesleki müzik eğitimi alan öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının ve yaşam doyumlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Özçınar, Z. (2011). The relationship between internet addiction and communication, educational and physical problems of adolescents in North Cyprus. [Çevrimiçi sürüm]. *Australian Journal of Guidance and Counselling*, 21(1), 22–32.
- Özdemir, E., Sütçügil, L., Ak, M., Lapsekili, N. & Özmenler, K.N. (2010). Antisozyal kişilik bozukluğunda heyecan arama davranışı ile serum seks steroidleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. [Çevrimiçi sürüm]. *Gülhane Tıp Dergisi*, 52, 91-95.
- Özer, Ş. (2013). *Problemlerli internet kullanımının benlik saygısı ve öznel iyi oluş ile açıklanabilirliği*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.

- Özmen, O. (2006). *Predictors of risk-taking behaviors among Turkish adolescents*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Odtü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özmen, O. & Hatipoğlu-Sümer, Z. (2011). Predictors of risk-taking behaviors among Turkish adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *Personality and Individual Differences*, 50(1), 4-9.
- Öztürk, M.O. (1997). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*, Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Öztürk, Ö., Odabaşoğlu, G., Eraslan, D., Genç, Y. & Kalyoncu, A. (2007). İnternet bağımlılığı: Kliniği ve tedavisi. [Çevrimiçi sürüm]. *Bağımlılık Dergisi*, 8(1), 36-41.
- Palancı, M. & Özbay, Y. (2005). Lise ve üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı problemlerini gidermeye yönelik gerçeklik terapisi oryantasyonlu yardım programı. (ed: S. Erkan, A. Kaya. *Grupla psikolojik danışma ve rehberlik programları içinde*). Ankara: PegemA Yayıncılık.
- Park, N. (2004). The role of subjective well-being in positive youth development. [Çevrimiçi sürüm]. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 591, 25-39.
- Pate, J. (2010). *A qualitative investigation of adolescent females' use of social networking websites*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, College of Sciences at the University of Central Florida, Orlando, Florida.
- Pavot, W. & Diener, E. (1993). Review of the satisfaction with life. [Çevrimiçi sürüm]. *Psychological Assessment*, 5(2), 164-172.
- Pelling, E.L. & White, K.M. (2009). The theory of planned behavior applied to young people's use of social networking Web sites. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychol Behav.*, 12(6), 755-759.
- Peris, R., Gimeno, M.A., Pinazo, D., Ortet, G., Carrero, V., Sanchiz, M. & Ibáñez, I. (2002). Online chat rooms: Virtual spaces of interaction for socially oriented people. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 5(1), 43-51.
- Pfefferbaum, B. & Wood, P.B. (1994). Self-report study of impulsive and delinquent behavior in college students. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Adolescent Health*, 15(4), 295-302.
- Pierce, T. (2009). Social anxiety and technology: Face-to-face communication versus technological communication among teens. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 25, 1367-1372.
- Pilcher, J.J. & Walters, A.S. (1997). How sleep deprivation affects psychological variables related to college students' cognitive performance. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of American College Health*, 46(3), 121-126.

- Pinnelli, S. (2002). Internet addiction disorder and identity on line: The educational relationship. In Informing Science Conference. Proceedings.. Cork. 1259-1265.
- Pizam, A., Jeong, G.H., Reichel, A., Boemmel, H.V., Lusson, J.M., Steynberg, L., State-Costache, O., Volo, S., Kroesbacher, C., Kucerova, J. & Montmany, N. (2004). The relationship between risk-taking, sensation-seeking, and the tourist behavior of young adults: A cross-cultural study. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Travel Research*, 42, 251-260.
- Primo, A.F.T., Pereira, V.A. & Freitas, A. (2000). Brazilian crossdresser club, [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 3(2), 287-296.
- Proctor, C.L., Linley, P.A. & Maltby, J. (2009). Youth life satisfaction: A review of the literature. [Çevrimiçi sürüm]. *J Happiness Stud*, 10, 583–630.
- Pujazon-Zazik, M. & Park, J. (2010). To tweet, or not to tweet: Gender differences and potential positive and negative health outcomes of adolescents' social internet use. [Çevrimiçi sürüm]. *American Journal of Men's Health*, 4(1), 77 –85.
- Punamaki, R.L., Wallenius, M., Nygard, C.H., Saarni, L. & Rimpela, A. (2007). Use of information and communication technology (ICT) and perceived health in adolescence: The role of sleeping habits and waking-time tiredness. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Adolescence*, 30, 569–585.
- Rahmani, S. & Lavasani, M.G. (2011a). The comparison of sensation seeking and five big factors of personality between internet dependents and non-dependents. [Çevrimiçi sürüm]. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 15, 1029–1033.
- Rahmani, S. & Lavasani, M.G. (2011b). The relationship between internet dependency with sensation seeking and personality. [Çevrimiçi sürüm]. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 30, 272 – 277.
- Rehm, M.L., Allison, B.N. & Johnson, L.D. (2003). The internet and critical issues for families. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Family and Consumer Sciences Education*, 21(2), 33-43.
- Reich, S.M. (2010). Adolescents' sense of community on Myspace and Facebook: A mixed-methods approach. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal Of Community Psychology*, 38(6), 688–705.
- Rheingold, H. (2000). *Social networks and the nature of communities*. The Virtual Community içinde, Cambridge, MA: The MIT Press,
- Roberti, J.W. (2004) A review of behavioral and biological correlates of sensation seeking. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Research in Personality*, 38, 256–279.
- Rosenthal, L.M. (2007). *Clinicians' perceptions of clinical factors associated with excessive internet use*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, California State University, Sacramento.

- Sancak, Ö. (2003). *Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden 6 yaş çocuklarına sayı ve şekil kavramlarının kazandırılmasında bilgisayar destekli eğitim ile geleneksel eğitim yöntemlerinin karşılaştırılması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Santrock, J.W. (2004). *Educational psychology*. (2. basım) Boston : McGraw-Hill
- Sargın, N. (2013). Üniversite öğrencilerinin internete yönelik tutumları ve problemleri internet kullanımları. [Çevrimiçi sürüm]. *Turkish Journal of Education*, 2(2), 44-53.
- Sarı, İ., Yenigün, Ö., Altıncı, E.E. & Öztürk, A. (2011). Temel psikolojik ihtiyaçların tatmininin genel öz yeterlik ve sürekli kaygı üzerine etkisi (Sakarya Üniversitesi Spor Yöneticiliği Bölümü örneği). [Çevrimiçi sürüm]. *Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, IX (4), 149-156.
- Schouten, A.P. (2007). *Adolescents' online self-disclosure and self-presentation*. Amsterdam: The Amsterdam School of Communications Research ASCoR.
- Senemoğlu, N. (1997). *Gelişim, Öğrenme Öğretme: Kuramdan Uygulamaya*. Ankara: Spot Matbaacılık.
- Shapira, N.A., Goldsmith, T.D., Keck, P.E., Jr, Khosla U.M., & McElroy, S.L. (2000). Psychiatric features of individuals with problematic internet use. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Affective Disorders*, 57, 267-272.
- Shapira, N.A., Lessig, M.C., Goldsmith, T.D., Szabo, S.T., Lazoritz, M., Gold, M.S. & Stein, D.J. (2003). Problematic internet use: Proposed classification and diagnostic criteria. [Çevrimiçi sürüm]. *Depress Anxiety*, 17, 207-216.
- Sheldon, P. (2008). The relationship between unwillingness-to-communicate and students' Facebook use. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Media Psychology: Theories, Methods, and Applications*, 20(2), 67-75.
- Shi, Q.X., Zhou, R.G. & Yan, G.E. (2005). Internet addiction disorder and sensation seeking of middle school and high school students. [Çevrimiçi sürüm]. *Chinese Mental Health Journal*, 19(7), 453-456.
- Shields, M.K. & Behrman, R.E. (2000). Children and computer technology: Analysis and recommendations. [Çevrimiçi sürüm]. *The Future of Children*, 10(2), 4-30.
- Slater, M.D. (2003). Alienation, aggression, and sensation seeking as predictors of adolescent use of violent film, computer, and website. [Çevrimiçi sürüm]. *Content Journal of Communication*, 53(1), 105-121.
- Smahel, D., Brown, B.B., & Blinka, L. (2012). Associations between online friendship and internet addiction among adolescents and emerging adults. [Çevrimiçi sürüm]. *Developmental Psychology*, 48, 1-28.

- Staksrud, E., Livingstone, S. & Haddon, L. (2007). What do we know about children's use of online technologies? A report on data availability and research gaps in Europe. EU Kids Online.
- Stepanikova, I., Nie, N.H. & He, X. (2010). Time on the internet at home, loneliness, and life satisfaction: Evidence from panel time-diary data. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 26, 329–338.
- Subrahmanyam, K. & Greenfield, P. (2008). Online communication and adolescent relationships. [Çevrimiçi sürüm]. *The Future Of Children*, 18(1), 119-146.
- Subrahmanyam, K., Greenfield, P.M., Kraut, R.E. & Gross, E.F.(2001). The impact of computer use on children's and adolescents' development. [Çevrimiçi sürüm]. *Applied Developmental Psychology*, 22, 7-30.
- Subrahmanyam, K., Greenfield, P.M. & Tynes, B. (2004) Constructing sexuality and identity in an online teen chat room. [Çevrimiçi sürüm]. *Applied Developmental Psychology*, 25, 651-666.
- Subrahmanyam, K. & Lin, G (2007) Adolescents on the net: Internet use and well-being. [Çevrimiçi sürüm]. *Adolescence*, 42, 659-677.
- Subrahmanyam, K., Kraut, R.E., Greenfield, P.M. & Gross, E.F.(2000). The impact of home computer use on children's activities and development. [Çevrimiçi sürüm]. *The Future of Children*, 10(2), 123-144.
- Subrahmanyam, K. & Šmahel, D. (2011). *Internet use and well-being: Physical and psychological effects*. Digital Youth içinde (s. 123-142). Springer New York.
- Subrahmanyam, K., Smahel, D. & Greenfield, P. (2006). Connecting developmental constructions to the internet: Identity presentation and sexual exploration in online teen chat rooms. [Çevrimiçi sürüm]. *Developmental Psychology*, 42, 395–406.
- Suhail, K. & Bargees, Z. (2006). Effects of excessive internet use on undergraduate students in Pakistan, [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 9(3), 297-307.
- Suldo, M.S.& Huebner, E.S. (2006). Is extremely high life satisfaction during adolescence advantageous? [Çevrimiçi sürüm]. *Social Indicators Research*, 78, 179–203.
- Suler, J. (1999). To get what you need: Healthy and pathological internet use. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychol.Behav*, 2(5), 355–393.
- Sun, R.C.F., & Shek, D.T.L. (2010). Positive youth development, life satisfaction and problem behaviour among chinese adolescents in Hong Kong: A replication. [Çevrimiçi sürüm]. *Soc Indic Res.*, 105(3), 541–559.

- Sümer, N. (2003). Personality and behavioral predictors of traffic accidents: Testing a contextual mediated model. [Çevrimiçi sürüm]. *Accident analysis and prevention*, 35, 949–964.
- Şahin, E. S. (2007). *Psikolojik ihtiyaçları farklı lise öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Şenol-Durak, E. & Durak, M. (2011). The mediator roles of life satisfaction and self-esteem between the affective components of psychological well-being and the cognitive symptoms of problematic internet use. [Çevrimiçi sürüm]. *Soc Indic Research*, 103, 23–32.
- Tahiroğlu, A.Y. (2012). Ergenlerde internet bağımlılığı. Halk Sağlığı Günleri 2. Ulusal Okul Sağlığı Sempozyumu. 17-18 Mayıs 2012, Adana. 38-39.
- Tahiroğlu, A.Y., Celik, G.G., Fettahoğlu, Ç., Yıldırım, V., Toros, F., Avcı, A., Özatalay, E. & Uzel, M. (2010). Psikiyatrik bozukluğu olan ve olmayan ergenlerde problemlerli internet kullanımı. [Çevrimiçi sürüm]. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 47, 241-246.
- Tahiroğlu, A.Y., Çelik, G.G., Uzel, M., Özcan, N. & Avcı, A. (2008). Internet use among Turkish adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 11(5), 537-543.
- Telef, B.B. (2013). Ergenlerin yaşam doyumlarının ve psikolojik semptomlarının incelenmesi. [Çevrimiçi sürüm]. *New/Yeni Symposium Journal*, 51(1), 3-12.
- Tsai, C.C. & Lin, S.S.J. (2001). Analysis of attitudes toward computer networks and internet addiction of Taiwanese adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *CyberPsychology & Behavior*. 4(3), 373-376.
- Tsai, C.C. & Lin, S.S.J. (2003). Internet addiction of adolescents in Taiwan: An interview study. [Çevrimiçi sürüm]. *CyberPsychology & Behavior*, 6(6), 649-652.
- Tsai, M.J. & Tsai, C.C. (2010). Junior high school students' internet usage and self-efficacy: A re-examination of the gender gap. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers and Education*, 54(4), 1182-1192.
- Tsitsika, A., Critselis, E., Kormas, G. & ark., (2009). Internet use and misuse: A multivariate regression analysis of the predictive factors of internet use among Greek adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *Eur J Pediatr*, 168, 655–665.
- Tuncer, N. (2001). İnternet: Çocuklar ve yasalar. [Çevrimiçi sürüm]. *Türk Kütüphaneciliği Dergisi*, 15(4), 427-35.
- Turkle, S. (1995). *Life on the screen: Identity in the age of the internet*. New York: Touchstone,

- Turnalar-Kurtaran, G. (2008). *İnternet bağımlılığını yordayan değişkenlerin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Tutgun, A. (2009). *Öğretmen adaylarının problemli internet kullanımlarının incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Tuzgöl-Dost, M. (2004). *Üniversite öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Türkdoğan, T. (2010). *Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TUİK] (2012). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanımı araştırması. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?ind=6163> adresinden 16 Haziran 2012 tarihinde edinilmiştir.
- Türkiye İstatistik Kurumu [TUİK] (2013). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanımı araştırması. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?ind=6163> adresinden 1 Ocak 2014 tarihinde edinilmiştir.
- Üneri, Ö.Ş. & Tanıdır, C. (2011). Bir grup lise öğrencisinde internet bağımlılığı değerlendirmesi: Kesitsel bir çalışma. [Çevrimiçi sürüm]. *Düşünen Adam Psikiyatri ve Nörolojik Bilimler Dergisi*, 24, 265-272.
- Valkenburg, P.M. & Peter, J. (2007a). Preadolescents' and adolescents' online communication and their closeness to friends. [Çevrimiçi sürüm]. *Developmental Psychology*, 43(2), 267-277.
- Valkenburg, P.M. & Peter, J. (2007b). Online communication and well-being. Top paper presented at the 57th annual conference of the International Communication Association to be held in San Francisco, CA, 23-27.
- Valkenburg, P.M. & Peter, J. (2008). Adolescents' identity experiments on the internet. Consequences for social competence and self-concept unity. [Çevrimiçi sürüm]. *Communication Research*, 35(2), 208-231.
- Valkenburg, P.M. & Peter, J. (2009). The effects of instant messaging on the quality of adolescents' existing friendships: A longitudinal study. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Communication*, 59, 79-97.
- Valkenburg, P.M., Peter, J. & Schouten, A.P. (2006). Friend networking sites and their relationship to adolescents' well-being and social self-esteem. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 9(5), 584-590.
- Valkenburg, P.M., Schouten A.P., & Peter, J. (2005). Adolescents' identity experiments on the internet. [Çevrimiçi sürüm]. *New Media & Society*, 7(3), 383-402.

- Valkenburg, P.M. & Soeters K.E. (2001). Children's positive and negative experiences with the internet: An exploratory survey. [Çevrimiçi sürüm]. *Communication Research*, 28, 652-675.
- Velezmoro, R., Lacefield, K. & Roberti, J.W. (2010). Perceived stress, sensation seeking, and college students' abuse of the Internet. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 26, 1526-1530.
- Wallace, P. (1999). *The psychology of the Internet*. Cambridge : Cambridge University Press.
- Wanajak, K. (2011). *Internet use and its impact on secondary school students in Chiang mai, Thailand*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Faculty of Computing, Health and Science, Edith Cowan University
- Wang, E.S.T., Chen,L.S.L., Lin, J.Y.C. & Wang, M.C.H. (2008). The relationship between leisure satisfaction and life satisfaction of adolescents concerning online games. [Çevrimiçi sürüm]. *Adolescence*, 43(169), 177-184.
- Wang, H., Zhou, X., Lu, C.,Wu, J., Deng, X. & Hong, L. (2011). Problematic internet use in high school students in guangdong province. [Çevrimiçi sürüm]. *China*, 6(5), 1-8.
- Wang, J.L., Jackson, L.A., Zhang, D.J. & Su, Z.Q. (2012). The relationships among the Big Five Personality factors, self-esteem, narcissism, and sensation-seeking to Chinese University students' uses of social networking sites (SNSs). [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 28(6), 2313-2319.
- Wang, L., Luo, J., Luo, J., Gao, W. & Kong, J. (2012). The effect of internet use on adolescents' lifestyles: A national survey. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 28(6), 2007-2013.
- Ward III, D.L. (2000). *The relationship between psychosocial adjustment, identity formation, and problematic internet use*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, The Florida State University, College of Education, Florida.
- Weisskirch, R.S. & Murphy, L.C. (2004). Friends, porn, and punk: Sensation seeking in personal relationships, internet activities and music preference among college students. [Çevrimiçi sürüm]. *Adolescence*, 39(154), 189-201.
- White, J.M. (2000). Alcoholism and identity development. A theoretical integration of the least mature status with the typologies of alcoholism. [Çevrimiçi sürüm]. *Alcoholism Treatment Quarterly*, 18(1), 43-59.
- Whitlock, J.L. Powers, J.L. & Eckenrode, J. (2006). The virtual cutting edge: the internet and adolescent self-injury. [Çevrimiçi sürüm]. *Developmental Psychology*, 42(3), 407-

- Whitty, M.T. (2002). Liar, liar! An examination of how open, supportive and honest people are in chat rooms. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 18, 343–352.
- Widyanto, L. & Griffiths, M. (2006). Internet addiction': A critical review. [Çevrimiçi sürüm]. *Int J Ment Health Addict*, 4, 31–51.
- Willard, N. (2000). Choosing not to go down the not so good cyberstreets. Paper presented to the National Academy of Sciences Committee on the Study of Tools and Strategies for Protecting Kids from Pornography and they Applicability to other Inappropriate Internet Content. Washington, DC.
- Wilson, R. E., Gosling, S.D. ve Graham, L.T. (2012). A Review of Facebook Research in the Social Sciences. *Perspectives on Psychological Science*. 7(3), 203–22.
- Wolak, J. Finkelhor, D. & Mitchell, K. (2004). Internet-initiated sex crimes against minors: Implications for prevention based on findings from a national study. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Adolescent Health*, 35(5), 11-20.
- Wolak, J., Mitchell, K.J. & Finkelhor, D. (2003). Escaping or connecting? Characteristics of youth who form close online relationships. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Adolescence*, 26, 105–119.
- Wubbolding, R.E. (2011). *Reality therapy*. (1. baskı) Washington, DC : American Psychological Association.
- Yalçın, A.F. (2007). *Başarı kimliği geliştirme programının etkililiği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yang, C.K., Choe, B.M., Baity, M., Lee, J.H. & Cho, J.S. (2005). SCL-90-R and 16PF profiles of senior high school students with excessive internet use. [Çevrimiçi sürüm]. *CanJPsychiatry*, 50(7), 407-414.
- Yang, S.C. & Tung, C.J. (2007). Comparison of internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. [Çevrimiçi sürüm]. *Comput Human Behav*, 23, 79-96.
- Yellowlees, P.M. & Marks, S. (2007). Problematic internet use or internet addiction? [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 23, 1447–1453.
- Yen, C.F., Ko, C.H., Yen, J.Y., Chang, Y.P. & Cheng, C.P. (2009). Multi-dimensional discriminative factors for Internet addiction among adolescents regarding gender and age. [Çevrimiçi sürüm]. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 63, 357–364.
- Yen, J.Y., Yen, C.F., Chen, C.C., Chen, S.H. & Ko, C.H. (2007). Family factors of internet addiction and substance use experience in Taiwanese adolescents. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 10(3), 323-329.

- Yetim, Ü. (1991). Kişisel projelerin organizasyonu ve örüntüsü açısından yaşam doyumu. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.
- Yetim, Ü. (2001). *Toplumdan bireye mutluluk resimleri*. 1. Bs. İstanbul: Bağlam Yayınları
- Yıldız, M.A. (2010). *Sokakta çalışan ve çalışmayan ilköğretim ikinci kademe öğrencilerinin benlik saygısı, yaşam doyumu ve depresyon düzeylerinin incelenmesi (Diyarbakır ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Yıldız, M.C. & Bölükbaş, K. (2005). *İnternet kafeler, gençlik ve sosyal sapma*. Ahmet Tarcan (Edt). *İnternet ve toplum Ankara: Anı Yayıncılık*.
- Yılmaz, M.F. (2013). *Üniversite öğrencilerinin psikolojik iyi oluşlarının problemleri internet kullanımı ve bazı demografik değişkenler açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Yılmaz, S. (2006). *İnternet ve internet kafelerin ilk ve orta öğretim öğrencilerine etkileri (İstanbul örneği)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yoo, H.J., Cho, S.C., Ha, J., Yune, S.K., Kim, S.J., Hwang, J., Chung, A., Sung, Y.H. & Lyoo, I.K. (2004). Attention deficit hyperactivity symptoms and internet Addiction. [Çevrimiçi sürüm]. *Psychiatry and Clinical Neurosciences*, 58(5), 487-494.
- Young, K.S. (1996a). Psychology of computer use: XL. Addictive use of the internet: A case that breaks the stereotype. [Çevrimiçi sürüm]. *Psychological Reports*, 79, 899-902.
- Young, K.S. (1996b) İnternet addiction: The emergence of a new clinical disorder. [Çevrimiçi sürüm]. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-244.
- Young, K.S. (1997). What makes the internet addictive: Potential explanations for pathological internet use. Paper presented at the 105th annual conference of the American Psychological Association, August 15, Chicago.
- Young, K.S. (2004). Internet addiction: A new clinical phenomenon and its consequences. [Çevrimiçi sürüm]. *American Behavioral Scientist*, 48(4), sayfa
- Young, K.S. (2011). *İnternet Addiction. A Handbook and Guide to Evaluation and Treatment*. John Wiley & Sons, Inc. Hoboken, New Jersey.
- Young, K.S., Pistner, M., O'Mara, J. & Buchanan, J. (2000). Cyber-disorders: The mental health concern for the new millennium. [Çevrimiçi sürüm]. *CyberPsychology & Behavior*, 3(5), 475-479.

- Yörükoğlu, A. (1996). *Gençlik çağı: Ruh sağlığı ve ruhsal sorunları*. 10. Bs. İstanbul : Özgür Yayınları.
- Yuen, C.N. & Lavin, M.J. (2004). Internet dependence in the collegiate population: The role of shyness. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology & Behavior*, 7(4), 379-383.
- Yuji, H. (1996). Computer games and information-processing skills. [Çevrimiçi sürüm]. *Percept Mot Skills*, 83(2), 643-647.
- Yücel, N. (2009). *Ergenlerin akran ilişkileri ve yalnızlık düzeylerinde evde internet kullanımının etkisinin incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Zhang, Y., Tang, L.S.T. & Leung, L. (2011). Gratifications, collective self-esteem, online emotional openness, and traitlike communication apprehension as predictors of Facebook uses. [Çevrimiçi sürüm]. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 14(12), 733-739.
- Zhao, S., Grasmuck, S. & Martin, J. (2008). Identity construction on Facebook: Digital empowerment in anchored relationships. [Çevrimiçi sürüm]. *Computers in Human Behavior*, 24, 1816-1836
- Zimmerman, R.S., Palmgreen, P.M., Noar, S.M., Lustria, M.L.A., Lu, H.Y. & Horosewski, M.L. (2007). Effects of a televised two-city safer sex mass media campaign targeting high-sensation-seeking and impulsive-decision-making young adults.
- Zorbaz, O. (2013). *Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Zuckerman, M. (1990). The psychophysiology of sensation seeking. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Personality*, 58(1), 313-345.
- Zuckerman, M., Buchsbaum, M.S. & Murphy, D.L. (1980). Sensation seeking and its biological correlates. [Çevrimiçi sürüm]. *Psychological Bulletin*, 88(1), 187-214.
- Zuckerman, M. & Kuhlman, M.D. (2000). Personality and risk-taking: Common biosocial factors. [Çevrimiçi sürüm]. *Journal of Personality*, 68(6), 999-1029.